

54832

INDEX ETHNOGRAPHICUS

1958 június

3. col

↑ 2

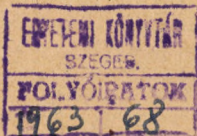
Kézirat gyanánt

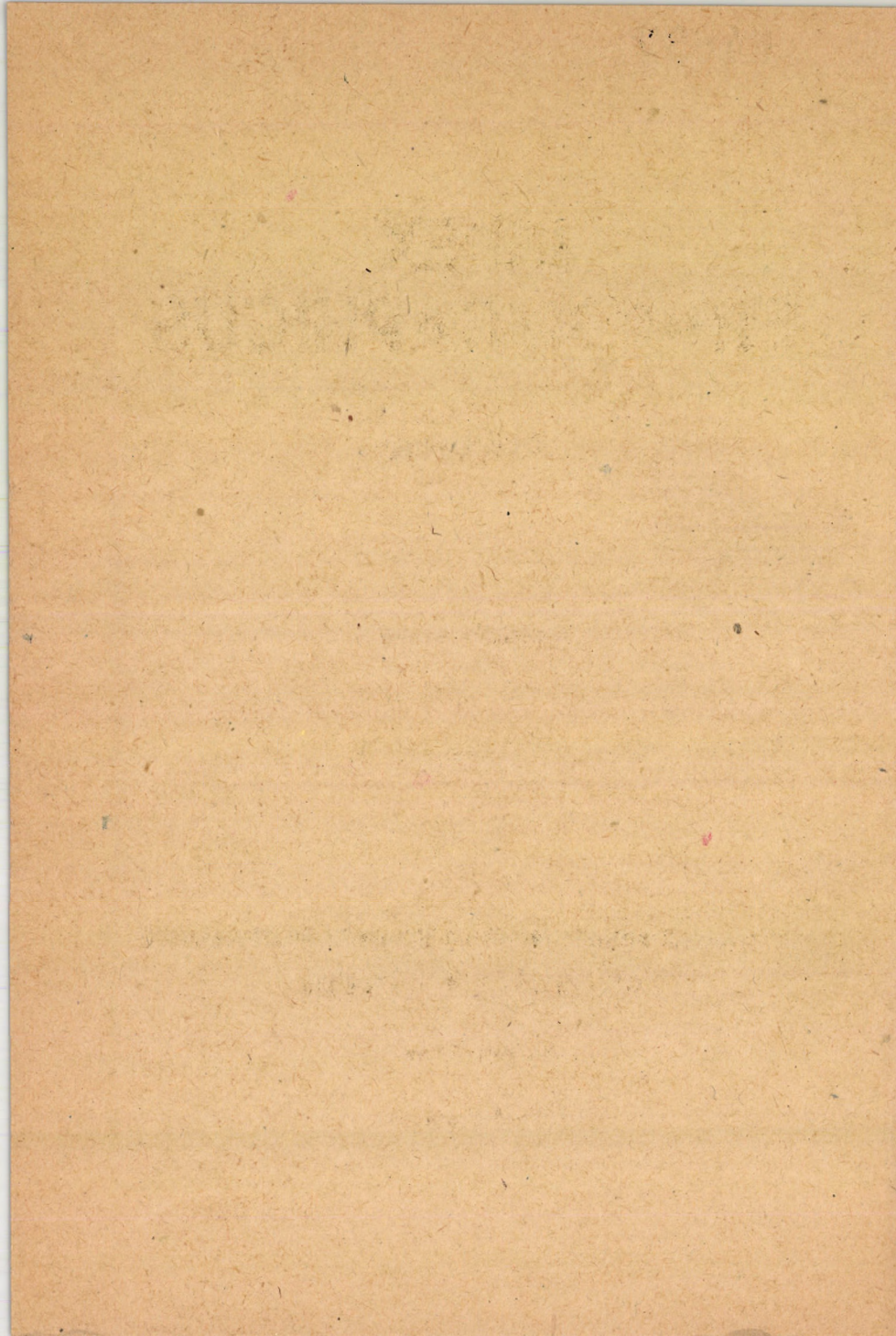

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI MÚZEUMÁNAK
KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓJA

III. évf. 1. sz.

Budapest

54832

INDEX ETHNOGRAPHICUS

1958 június

Kézirat gyanánt

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI MÚZEUMÁNAK
KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓJA

III. évf. 1. sz.

B u d a p e s t

INDEX ETHNOGRAPHICUS

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeumának
Könyvtári tájékoztató folyóirata

Megjelenik évente kétszer

Szerkeszti Sándor István

Budapest, VIII. Könyves Kálmán-körút 40.

U J A B B K Ö N Y V E K
A N É P R A J Z I M U Z E U M K Ö N Y V T Á R Á B A N

N E U E R E B Ü C H E R I N D E R B I B L I O T H E K D E S
U N G A R I S C H E N E T H N O G R A P H I S C H E N M U S E U M S

B i b l i o g r á f i a - B i b l i o g r a p h i e

1. GRANADOS, Rafael Garcia

Diccionario Biográfico de Historia Antigua de Méjico 1-3. Mejico 1952-1953. Instituto de Historia. Tom. 1. XV, 605 p. Tom. 2. 524 p. Tom. 3. 455 p. Publicaciones del Instituto de Historia. I. Serie. No. 23.

A három vaskos kötet a Mexikó régi történetében szerepet játszó indiánok életrajzait nyújtja. Első két kötete a spanyol hódítás előtti praehispan korszak alakjaival, a harmadik a keresztény bennszülöttekkel foglalkozik a 17. századig bezárólag. Nemcsak a történetírás nagyjelentőségű segédeszköze, de főként a régi mexikói társadalmi viszonyokra jellemző adalékanyagának is valóságos tárháza. Anyaga ismertetésében nemcsak a nyomtatott vagy levéltári forrásokat használja, de a mexikói hieroglifák anyagát is. Címzavainak anyagát forrásai szerint csoportosítja, így nem lép túl az anyagismertető művek határain; tudományos használhatóságát éppen ez az eljárás biztosítja. Név- és tárgymutatója is kitűnő. Az amerikanisztika egyik legfontosabb segédkönyvének ítéljük.

23.379

2. Indexul lucrărilor științifice publicate în periodicele și culegerile editate de Academia R.P. Romîne 1948-1954. București 1957. Ed. Academiei Republicii Populare Romîne. 590 p.

A Romániai Tudományos Akadémia folyóiratainak és tanulmánygyűjteményeinek az 1948-1954. évkörre vonatkozó bibliográfiája "Etnografie" című alatt mindössze két címet közöl ugyan, a kötet egyéb fejezeteiben viszont más néprajzilag érdekes közleményekről is ad hírt. Nyelvészeti, művészeti és zenei címcsoportjának egyes adalékai mellett különös figyelmet érdemel az anthropologiai (221-222) és mezőgazdasági (223-243) dolgozatok felsorolása, az utóbbiban is a halászat irodalmát nyilvántartó alfejezet (242-243). A kötet jó szerzői index-szel van

felszerelve. A maga egészében hozzásegít a román tudományos irodalom jó áttekintéséhez, legalábbis annak akadémiai vonatkozásaiban.

KV. 190

3. Katalog na izdanijata na BAN. Pod red.: Zlatan Sz. Zlatanov. Sz' 'sztavili: Evdokija Kr' 'szteva - Georgi Dimitrov. Vol. 1. 1870-1944. Vol. 2. 1944-1955. Szofija 1956-1958. Blgarszka Akademia na Nankite. 103 p. VIII, 212 p.

A bolgár akadémia kiadványjegyzéke tudományszakunk szempontjából hézagpótló mű. Elsősorban az ország néprajzi kiadványainak áttekintéséhez segít hozzá pontos címanyagával (1.k. 68-94. és 2. k. 79. 102.sz.) Emellett a néprajz társtudományainak természetéről is jó áttekintést biztosít. Kiterjeszkedik a sorozatok és folyóiratok ismertetésére is. Egyébként az 1. k. 488, a 2. k. (a függelékkel) 424. sorszám alatt tárja fel anyagát. Jó indexeit is ki kell emelnünk.

KV. 193

4. O'REILLY, Patrick
Bibliographie méthodique, analytique et critique des Nouvelles Hébrides. Paris 1958. Musée de l'Homme. XI, 304 p. Publications de la Société des Océanistes, No. 8.

A 306 címet felölelő mű az újabb enciklopedikus könyvészeti kiadványok legjavához tartozik. Anyagát szakrendi, azonbelül évrendi egymásután adja elő s ugyszólván napjainkig elkísér. A könyvészeti adatokat minden tételnél egész kis szakcikké növekvő annotációs ismertetés követi, így a kötet ugyszólván a táj teljes kutatásanyagát az olvasó kezéhez szolgáltatja. Felöleli a bibliográfiai és referáló műveket, utleirásokat, növény- és állattant; a földrajz mellett az ethnologia igen kiterjedt, nyelvészeti anyagában törzsek szerint csoportosított irodalmát, a történelem és gyarmatosítás, a gazdasági orvostudományi kutatások, végül az irodalmi alkotások és az időszakai sajtó áttekintését. Regisztere a francia néprajzi gyakorlatban általános kombinált szerző- és címszómutató. Az 1955-ben kiadott Bibliographie de la Nouvelle-Calédonie mellé sorakozó kötet világosan mutatja a francia oceanisztika átfogó törekvését a terület kutatásának teljes bibliográfiai felde-
ritésére és számbavételére.

KV. 200

K u t a t ó k - F o r s c h e r

5. Bartók [Béla]-breviárium. /Levelek - irások - dokumentumok. /
Összeállította: Ujfalussy József. Bp. 1958. Zeneműkiadó. 555 p.
8 t.

448 szemelvény kortársak Bartókra vonatkozó nyilatkozataiból, közleményeiből. Az adatszolgáltatók hosszú sorában a körösfői asztalosmestertől Kodály Zoltánig és Thomas Mannig szinte mindenki megszólal, akivel Bartók pályafutása során szorosabb kapcsolatba került. A szemelvények így nagy életszerűséggel jellemzik e magyar zenekutatót, elkísérik élete útján, bemutatják a zenefolklor területén végzett gyűjtő és tudományos erőfeszítéseit s kibontják az alkotó művész munkájának műhelytitkait. A sokoldalú gyűjteményhez befejezésül a magyarázó jegyzeteken kívül a megemlített jelesebb személyek valóságos kis lexikona, forrásjegyzék, végül Bartók műveinek jegyzéke kapcsolódik. 23.553

6. BŐSZE László

Kodály Zoltán élete és munkássága. Bp. 1956. Zeneműkiadó. 227 p.
8 t.

Kodály Zoltán pályájának rajza három fejezetben. Az első gyermekkorát és tanulóéveit körvonalazza (1882-1900), a második a "küzdelem éveit" (1905-1923); a harmadik "munka és elismerés" címen a Háy János óta (1924) alkotott művekről és elért sikerekről nyújt áttekintést. Vázlatossága ellenére sok dokumentációs anyagot ölel fel; néhány lényeges kérdéssel kapcsolatban értékes megfigyeléseket tesz Kodály gondolatvilágának kialakulásáról. Függelékként életrajzi naptárt állít össze, közli a népdalgyűjtő utak áttekintő jegyzékét. Ezután Kodály Zoltán műveinek bibliográfiája következik időrendben, majd műfajok szerint. Végül időrendi egymásutánban a Kodállal foglalkozó tanulmányok és cikkek felsorolását nyújtja. 23.159

7. HALTSONEN, Sulo

Runoretki Inkeriin v. 1853. Helsinki 1957. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 68 p. Suomi 107:4.

A finn népköltészet-kutatás egyik kiemelkedő alakjának, Europaeusnak, szenteli a Finn Irodalmi Társaság a Suomi 1957. évi kötetét. Sulo Haltsonen, a kötet szerkesztője bevezető tanulmányában ismerteti Europaeus 1853. évi gyűjtőútjának előzményeit, az ut céljait és eredmé-

nyeit. Europaeus ismerte föl, hogy a finn népköltészet igen jelentős és értékes anyaga található Inkeriben. Éveken át sürgette intenzív gyűjtőmunka indítását. Ő maga a Kalevala gyűjtői, Lönnrot munkatársai közé tartozván, többször felhívta Lönnrot figyelmét, hogy a Kalevala anyagát az Inkeriben gyűjthető énekek jelentősen kiegészítik. 1853. évi nagy gyűjtőútját több ut előzte meg, ezek mind gazdag eredménnyel jártak. Gyűjteményei, megfigyelései rendkívül értékesek. Haltsonen bevezető tanulmányát Europaeus néhány 1853-ban gyűjtött dalával és öt levelének közlésével egészíti ki. F. 2268

E n c i k l o p e d i á k , l e x i k o n o k
E n c i k l o p ä d i e n , L e x i k a

8. A History of Technology. 1. From early Times to fall of Ancient Empires. 2. The Mediterranean Civilizations and the Middle Ages. Edited by Charles Singer - E.J. Holmyard - A.R. Hall etc. Oxford 1956. At the Clarendon Press. LV, 827 p. 18 t. 4 térk.; XLIX, 8o2 p. 22 t.

Kiváló kutatók összefogásával készült hatalmas technológia-történet első kötetei, elsősorban műszaki tanulmányokat folytatók számára tájékoztatásul hivatásuk emberi-történeti háttéréről. A feldolgozás keretei az európai civilizációra korlátozódnak, magukba foglalva azonban a Közelkelet s Északafrika ősi kulturális gócpontjait is. Az egyes tanulmányok - nagy korszakos keretekben - a különböző emberi tevékenységeket és mesterségeket tárgyalják. Így a történeti-társadalmi összefüggések kevésbé domborodnak ki, jól áttekinthető viszont egy-egy mesteriség eljárásainak, eszközeinek alakulása. Az első kötet jórészt régészeti anyagra támaszkodik. A bevezető fejezetek az emberi munka és mesterkedés kezdeteinek alapvető feltételeivel, az ember eszközkészítő képességével, a társadalom kezdeteivel, a fölfedezés, a találmány-diffúzió fogalmával, a beszéd s nyelv kialakulásával, stb. foglalkoznak. A következők a zsákmányoló fok egyszerű, majd a megtelepedett gazdalkodó korszakok egyre differenciálódó mestersegeit mutatják be. Ezután a bányászat, a fémek megmunkálása, a fémeszközöket használó iparok, majd a vízi- és szárazföldi szállítás jellemzése, végül pedig a tudomány előfokaiként az írás, a mérőeljárások, csillagászati megfigyelések kialakulásának bemutatása következik. Az első kötet anyaga időben

az ember kialakulásától a Közelkelet ősi birodalmainak bukásáig terjed, a második kötet ehhez csatlakozva a görög-római ókort s az európai középkort öleli fel. Fejezetei közül kiemeljük a mezőgazdasági eszközökkel, az étel- s italkészítéssel (kézimalmok, prések, stb.), fonással-szövésssel, bőrmunkával, butorgyártással, s kerámiával foglalkozókat. Sok néprajzi tanulsággal szolgálnak a közlekedési eszközökről, a víz és szél erejének hasznosításáról (pl. malmok), kezdetleges gépekről írt fejezetek is. A két kötet a táblákon és térképeken kívül több mint 1200 szövegközti ábrát foglal magában. 23.118

9. Man's Role in Changing the Face of the Earth. Edited by William L. Thomas, Jr. Chicago 1956. The University of Chicago Press .
XXXVIII, 1193 p.

A gazdag tartalmu kötet egy nemzetközi tudományközi tanácskozás eredménye, melyet az antropológiai és etnológiai kutatások előmozdítására alapított Wenner-Gren Foundation rendezett 1955-ben. 53 tudós összefoglaló tanulmányait tartalmazza a sokoldaluan felfogott vezérgondolat - az ember szerepe a Föld arculatának megváltoztatásában - egyes résztemáiról, valamint ehhez csatlakozva a 70 szakember részvételével tartott egyhetes vitautlás összevont jegyzőkönyveit. A tanulmányok szerzői többnyire a természettudományok művelői, geográfusok, biológusok, vagy gyakorlati tervező-szakemberek, kisebb számban történészek, szociológusok. A vezérgondolat széles felfogására jellemző, hogy a könyvben egyaránt szó esik a sokezeréves mezopotámiai öntözőrendszerekről s a légkör atomkísérletek következtében növekvő hasadóanyag összetevőjéről. A könyv hármas tagolása: visszatekint a történeti előzményekre, elemzi az ember jelenben működő hatását a föld arculatára és kitekint a jövő lehetőségei felé. Az etnográfus számára legközvetlenebbül a történeti rész tanulmányai használhatók, pl. az öntözőesés földművelési rendszerekről, az európai erdőségek kiirtásának történetéről, a nyugateurópai és középeurópai paraszt népesség sajátos emberföldrajzi helyzetéről, a természet nyújtotta lehetőségek interpretálásában mutatkozó kulturális különbségekről stb. De fontos tanulságokat kínál - a részletadatok mellett - e hatalmas tudományos vállalkozás egésze is: az emberi tevékenységről, a paraszti kulturáról való ismereteinket távlatokban állítja be alapvető összefüggéseik, az ember és természet történetileg változó viszonylatába. 23.419

10. WILPERT, Gero

Sachwörterbuch der Literatur. Stuttgart 1955. Alfred Kröner Verlag. VIII, 662 p.

Az irodalom "tárgyszótára": - a mű címének megfelelően nem írókkal és művekkel foglalkozik, hanem az irodalomtudomány műszavainak, szakmai tolvajnyelvének magyarázására vállalkozik. Igen gazdag, 2600 címszót felölelő gyűjtemény. A prózai és költői műfajok, a verselmélet, a stíluszajáttságok, a színjátszás, a könyvtártudomány, az írói csoportok és izlésirányok ismertetése mellett széles teret biztosít a folklorkérdéseknek is. A folklór műfajok fogalmának meghatározásában a belőlük kialakult "magas irodalmi" műformákkal való összefüggésüket élesen hangsúlyozza. Az egyes cikkek alatt kitűnő és modern hozzászólásokra utaló irodalmat nyújt. Elsősorban a német és germán népek irodalomtudományi szakanyagához alkalmazkodik; de igen széles keretben jelentkezik az ó-kori görög-latin irodalmi kultúra műszóanyaga is.

A t l a s z - A t l a s

11. Atlasz ruszszkih narodnüh govorov central'nüh oblasztej k vosztoku ot Moszkvü. Pod redakciej R.I. Avaneszov. Moszkva 1957.

Akademija Nauk SzSzsZsR. 1100 p.

A hatalmas orosz népnyelvi anyag összegyűjtése a Szovjet Tudományos Akadémia Orosz Nyelvtudományi Intézete által 1945-ben kiadott "Adatgyűjtési program az orosz nyelvjárások atlasza összeállításához" c. utmutató alapján történt. Jelen I. kötet a népnyelvi szövegeket teszi közzé, a következő, II. kötetben a térképek (szám szerint 279) kerülnek sajtó alá. Az I. kötet első felében megismerkedünk a népnyelvi atlasz történeti előzményeivel, a régebbi regionális monográfiák könyvészetével és az új, jelenlegi atlasz előmunkálataival, majd az 1945-50 között végzett gyűjtőmunkák lefolyásával. A gyűjtés dandárját a moszkvai és a Moszkvától keletre eső területeken működő egyetemek, pedagógiai és más felsőoktatási intézetek hallgatói végezték. Összesen 938 gyűjtőpont adatait szolgáltatják a kötet anyagát, 294 kérdés alapján, amelyek fonetikai, morfológiai, szintaktikai és lexikális problémákra vonatkoznak. A szerkesztő bizottság elgondolása szerint a műnek nem csak a mai orosz nyelvjárások konturjait kell világosan tükröznie, hanem meg kell mutatnia az orosz nyelv egyes jelenségeinek történeti fejlődését, kialakulását, az archaizmusok előfordulási területének

meghatározása pedig más tudományágak - történettudomány, régészet részére is segítséget óhajt nyújtani az orosz nép egésze vagy csak egyes etnikai csoportjai etnogenezisének komplex módszerű kutatásánál. Éppen ezért pl. írásos történeti anyagukat is sokkal merészebben vonják vizsgálódásuk körébe jelen atlaszuk összeállításánál, mint a magyar nyelvészet hasonló vállalkozásai. Több címszó anyaga néprajzi szempontból is tanulságos.

23.550

12. A Magyar Néprajzi Atlasz kérdőíve. III-IV. Készítette: Barabás Jenő, Diószegi Vilmos, Gunda Béla, Sz.Morvay Judit, Szolnoky Lajos. Bp. 1958. József Attila ny. 124, 124 p.

A Magyar Néprajzi Atlasz két befejező kérdőív-kötete. A 3. k. első része (101-131. téma) a táplálkozás kérdéseivel foglalkozik, a második a viselet egyes kérdéseire terjeszkedik ki (132-150. téma). A 4. kérdőív a társadalmi élet (151-153, 163-167) s azzal kapcsolatban házassági, névadási szokások (160-162), majd általában az esztendő szokásrendje (168-177), a népi tánczene hangszerei (178) s a halálozással kapcsolatos szokások (179-183), végül a hiedelmek, a népi világnép s egyes gyógyító és óvó eljárások (184-200) vizsgálatához kínálkozik kalauzul. A 3. k. öt, a 4. k. egy esetben ábrákon is szemlélteti a várható típusokat. A kötetek az egyes témákon belül az 1. és 2. k. rendszerének megfelelő beosztást követik. A mélyebb hagyományrétegek feltárására való törekvés itt is szembetűnő, az atlasz szemelláthatóan a népelet és kultúra archaikus jelenségeinek táji megoszlását óhajtja áttekinthetővé tenni.

23.242

M u z e u m o k - M u s e e n

13. KUNZ, Ludvik

Die Ethnographischen Museen der mittel- und osteuropäischen Staaten. Brno 1958. Moravské Museum. 245 p.

A kötet szerényen "katalógusnak" nevezi magát, holott ennél lényegesen több: a néprajzi muzeológia kitűnő szakemberének tájékoztatója Közép- és Kelet-Európa néprajzi muzeumairól. Szükségességét az a tény igazolja, hogy "minél inkább olvad bele a hagyományos népi kultúra az általános falusi kultúrába, minél erőteljesebbé fokozódik a társadalmi rend átalakulásával a műveltség és technikai civilizáció, annál nagyobb lesz a néprajzi muzeumok jelentősége." A kötet kérdőívek alapján 47 nagyobb

etnográfiai muzeumról, illetve néprajzi tárról nyújt áttekintést s az új vagy újonnan szervezett intézményeknek némileg szélesebb teret juttat. Országoként német, francia vagy orosz nyelven tömör áttekintést, ad az egyes muzeumok gyűjtőköréről, keletkezési évről, gyűjteményeinek darabszámáról, kiadványairól, helyiségeinek terjedelméről, dolgozóinak számáról, szervezetéről, kiállításairól, végül név szerint a tudományos dolgozókról és azok kutatási területéről. A legfőbb tanulságokat statisztika-szerűen is összefoglalja. Magyar szempontból tanulságos, hogy Néprajzi Muzeumunkat időrendben csak a prágai (1862) és lipocsei (1869) nemzetközi gyűjtemények előzik meg, a tárgyak darabszámában csak a nagy bécsi, leningrádi és lipocsei nemzetközi gyűjtemények. A magyar gyűjtemények közül ismerteti még a pécsit is. Kár, hogy illusztratív anyagunk más népekéhez képest szegényes. 23.424

14. PUBAL, Václav

Musejnictvi, v Maďarsku. Praha 1957. Orbis. 109 p. 8 t. 1 térk.

A szerző - aki 1955-ben járt nálunk tanulmányuton - mint kívülálló, bizonyos távlatból, áttekintéssel rajzolja meg cseh nyelven Magyarország muzeumszervezetének strukturáját. Tömör fejezetei: a magyar muzeumügy fejlődése és a muzeumi törvények; a muzeumok állami állományba vétele; a Muzeumi Főosztály szervezete; az állami muzeum-bizottság és a tudományos munka koordinációja; a Nemzeti Muzeum belső szervezete; tudományos tanácsok a magyar muzeumokban; a technikai emlékek megőrzése; új expozíciók és kiállítások (a cseh nyelv más-más szóval jelöli az állandó és ideiglenes kiállításokat); a muzeumok népművelési munkája; muzeubarát-körök; a muzeum és az iskola; a muzeumok látogatottsága; muzeológus-képzés; a magyar muzeumok szervezeti és ügykezelési szabályzata; a gyűjtemények elhelyezése és őrzése; a tárgyak restaurálása és gondozása; az állandó és ideiglenes kiállításokon szereplő anyag védelme; nyilvántartás; katalógizálás, katalógus lapok; a muzeumi fényképanyag leltározása és őrzése. - Az egyes muzeumok leírása. A könyv második részében leírja az egyes magyar muzeumokat, így a Néprajzi Muzeumot is. A vidéki muzeumok között szerepel számos emlékszoba is, míg néhány nagyobb muzeum említése hiányzik. Foglalkozik a muzeumi könyvtárakkal is, végül a magyar muzeumok jegyzékét adja hivatalos nevük és címük felsorolásával, s a csatolt "muzeum-térképen" kartografice is áttekintést ad az ország muzeumhálózatáról. Mellékletei: különböző úrlapminták, szép fényképfelvételek muzeumokról és kiállításokról. 23.137

Évkönyvek, gyűjtemények
Jahrbücher, Sammelwerke

15. Studia Fennica. Tome VII. Helsinki 1957. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 256 p.

A Finn Irodalmi Társaság alapításának 125. évfordulóját ünnepli a kötet; a benne kiadott tanulmányok főleg a Társaság munkásságával foglalkoznak. Toivo Vuorela a Társaság életét, munkásságát ismerteti az alapítást megelőző évektől napjainkig; Jouko Hautala cikkéből megismerjük a Társaság folklor archívumát. Ez az archívum őrzi a finn folklor eddig összegyűjtött hatalmas anyagát, hiszen a Finn Irodalmi Társaság volt a gyűjtés irányítója, szervezője és anyagi támogatója a múlt század elejétől kezdve. Eino Nivanka a Társaság könyvtáráról ír, Aino Turunen beszámol a finn és a vele rokon nyelvek egyetemioktatásáról, Jouko Hautala a régi finn népköltészet kiadását taglalja, Matti Hako a helsinki egyetem folklorisztikai szemináriumának tevékenységéről ad számot. Az anyagot kiegészíti Sulo Haltsonen 1950-54. évi nyelvészeti és néprajzi bibliográfiája. Az ünnepi kötetet könyvismertetések zárják.

F. 2233

16. Suomalais-Ugrilainen Seuran Aikakauskirja 59. Helsinki 1957. Suomalais-Ugrilainen Seura. 170 p.

Első tanulmánya L.P. Potapov: Zum Problem der Herkunft und Ethnogenese der Koibalen und Motoren című cikke. Ebben a szerző ismerteti a két Abakan-vidéki nép származásáról és rokonságáról szóló eddigi közléseket és a XVIII. században róluk készült kézíratos megállapításokat. Arra az eredményre jut, hogy a kojbalok nem alkottak egy törzset, adminisztratív uton tették eggyé a különböző nyelveket beszélő népelemeket, amelyek török és szamojéd rokonságú csoportok voltak. Tanulmányát egy 1806-ból származó kojbal és egy ugyanabból az évből való motor szójegyzék közzététele egészíti ki. Jouko Hautala: Der Kuckuck bringt die Botschaft des Sommers című tanulmánya a tavaszhoz fűződő néhány hiedelemmel ismerteti meg. Anyagát főként finn területről bemutatott példákkal illusztrálja; káros következményt láttak abban, ha valaki pl. éhgyomorra hallotta az első tavaszi madárszót. Ebben a hiedelemcsoportban a vándormadarakhoz fűződő hiedelmeket ismerjük meg. Az előbbieket Paavo Ravila: Die Wortklassen, mit besonderer Berücksichtigung der uralischer Sprache című és Über die Tempusstambildung

der finnischugrischen Sprachen című tanulmánya követi. A kötetet a Finnugor Társaság eredményes 1956. évi munkásságáról készült beszámoló és a szokásos évi jelentés zárja. F. 2212

17. WACKERNAGEL, Hans Georg

Altes Volkstum der Schweiz. Gesammelte Schriften zur historischen Volkskunde. Basel 1956. Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde. 326 p. 4 t.

A szerző 27 tanulmányának gyűjteményes kötete, amelyek nagyrészt a SAVk. lapjain jelentek meg. Három dolgozat a régi szokásvilág körébe vág, a nagyobb hányada a régi hadiélet hagyományeivel foglalkozik s kiegészíti a sort a vegyes tárgyú közlemények szerény csoportja. A munkát a középkori művelődéstörténetben közvetlen és alapos forrásismereten alapuló jártasság jellemzi. (Egy dolgozat éppen a néprajz és a történetkutatás kölcsönös egymásrataltságát hangsúlyozza.) Különösen alapos az Alpok ősi pásztorkodását s annak továbbfejlődését áttekintő cikk. Tanulságos a keltáknak a világtörténelemből való kiválásáról szóló fejtegetés, amely a hadakozást befolyásoló kultikus szokások és hiedelmek jelentőségére vezeti vissza a nép szétbomlását. Szembetűnő egyéb tanulmányokban is a katonai élet szervezeti és szokásrendjének beható elemzése. Általában a nagy eseményeket befolyásoló néprajzilag érdekes életmozzanatok kiemelése és nyomatékolása a kötet legjellemzőbb és legjelesebb sajátossága. 23.354

N é p e k é s t á j a k
V ö l k e r u n d L a n d s c h a f t e n

18. ILG, Karl

Die Walser in Vorarlberg. 1. Teil: Die Verbundenheit mit den Boden. Siedlung und Wirtschaft als volkskundliche Grundlagen. 2. Teil: Ihn Wesen; Sitte und Brauch als Kräfte der Erhaltung ihrer Gemeinschaft. Dornbirn 1949-1956. Vorarlberger Verlagsanstalt. 199 p. 2 térc. 2 t.; 275 p. 5 t. Schriften zur Vorarlberger Landeskunde. Bd. 3, 6.

A mű már alcímeivel is sejteti azokat az ujszerű törekvéseket, melyek a szerzőt vezetik: egy különleges helyzetű és sorsu népcsoport életét tárja fel történeti kialakulásában, életének köznapjai és ünnepei keretében. Az első kötet az anyagi alapoknak helyi sajátosságait magya-

rázza: 1000 m-es magasságok körül, igen kemény természeti adottságok között alakult ki ez állattartó népcsoport élete. Jellemző rá a szénagazdálkodás sajátos módja, melyet a kasza Ilg-től kifejtett alakulása tett ilyenformán lehetővé. A szórványtelepülés szükségszerűen állt elő - a magukra utaltság, társtalanság nem egy Wals-i tulajdonságnak lett elindítója. E külső keretek bőséges feltárása után tér át Ilg a keretek, tehát az adott körülmények közt élő, munkálkodó emberek életmódjának ismertetésére. A leíró fejezetek közé igen tanulságos elmélkedéseket iktat, így például a "Sitte és Brauch" fogalmak jelentéséről és jelentőségéről. A tanulmány az újfajta néprajzi tendenciáknak igentanulmányosság megnyilatkozása.

23.114

19. KNOBLOCH, Johann

Romäni-Texte aus dem Burgenland. Berichte, Erzählungen und Märchen der burgenländischen Zigeuner, aufgezeichnet, übersetzt und mit sprachlichen Bemerkungen versehen. Eisenstadt 1953. Landesarchiv und Landesmuseum. 97 p.

A 18. században Lackenbach vidékére telepített s onnan táborba deportált cigányság körében 1943 tavaszán végzett gyűjtéséből 44 szöveget közül fonetikusán, német fordítások kíséretében, a szerző. 33 mese, illetve elbeszélés, 8 dal, találós kérdések sora stb. foglal helyet a gyűjteményben. A szövegeket elemezve a szerző három, Burgenlandban otthonos cigány nyelvjárást mutat be; ezek: 1. a "Louwāra-emberek" nyelve, 2. a "Romani" nyelvjárás, 3. "egy ősbibb" dialektus "horvát beütéssel". Függetlenül a "bangentali horvát cigánydialektus" ismertetésére is sor kerül. A csoportok mindegyike magyar hatás alatt állt, mielőtt Ausztriába került, mint ezt a mesékben feltűnő magyar szavak mutatják. A tanulmány elsősorban nyelvészeti érdekű.

22.645

20. Schleswig-Holsteinisches Volksleben. Berichte von Ernst Ketels, Hermann Ehlers, Peter Wiepert, Hans Sönrensen. Schleswig 1955. Arbeitsgemeinschaft für Landes- und Volkstumsforschung. 152 p.

Ernst Schlee, a kötet szerkesztője szerint a néprajzi kutatásaink során állandóan kísért az a veszély, hogy a jelenségeket természetes környezetükből kiragadva, légüres térben szemléljük. Ahhoz, hogy a maguk természetes környezetében szemléljük őket, a paraszti életrajzok, kisigényű leírások, emlékezések és a mindennapi életből hűen kiragadott pillanatképek nyújtanak segítséget. A hasonlókat a skandináv álla-

mokban közel egy évtizede gyűjtik. Ebben a kötetben az első fejezet írója Ernst Ketels a családi hagyományokat gyűjti egybe fiai részére s az Észak-Friz szigetek hajósainak, bálna és fókavadászoknak világát eleveníti meg, akiknek egyetlen vágya, hogy egy kis földet szerezzenek és házacskát építsenek szülőföldjükön. Hermann Ehler, aki falusi tanító fia, falujából csak néhány házat választ ki, s azok lakóinak sorsát követi nemzedékeken át: zsellérek, iparosok, tanyások életének bemutatása ez irodalmi szinten. Peter Wiepert írása a legterjedelmesebb; gazdafiú, aki maga is földművelésből él öregkoráig, de már fiatalon gyűjteni kezdi szűkebb hazájának, Fehmarn szigetnek hagyományait. A gyermekélet titkairól, mágikus ráolvasásokról, az udvarlás és szerelmiélet etikájáról, lakodalmi szokásokról, az egykori faluközösség "tanácsának" szervezetéről és működéséről ír és kiegészítésül a XVII. századig forgatja a levéltárak anyagát is. Hans Sørensen, az utolsó fejezet írója nyugdíjas tanító, aki Heide város egyik utcájának egykori lakójáról, hentesek, asztalosok, kőművesek életéről és a lakókat összefogó egykori kutközösségekről ad rövid rajzot. Példamutató összeállítás, hasonlóra nálunk is szükség van.

22.794

21. SINKOVICS Istvánné, Kalina Julianna

Rákoskeresztur. Bp. 1958. Bibliotheca. 122 p. 4 t. Tanulmányok Budapest néprajzából. 1.

1953-ban alakult meg a Fővárosi Tanács keretében működő Nagybudapesti Néprajzi Albizottság, amely célul tűzte ki Nagybudapest néprajzának az elkészítését. Ennek a vállalkozásnak az első megjelent műve e kötet. Szerzője rákoskereszturi szegényparaszi szlovák családból származik. Társadalmi gyűjtőként kezdte élményeit megírni. A szegényparaszi aszszony életének belülről való látásával írta le falujának ünnep-és hétköznapjait, továbbá a szlovák parasztság anyagi és szellemi kulturájának egyes részleteit. Írásaira - az Albizottság szervezte évenkénti pályázatok bírálatán figyeltek fel. A "Rákoskeresztur" megjelenése jelentős lépés a fővárost szegélyező falvak megismerése terén. A szubjektív, élményszerű leírásaival ez a munka is bizonyítja, hogy a főváros hatására milyen rohamos fejlődésnek indultak a paraszti gazdaságok s másrészt, hogy az agrárproletár lakosság megélhetésének új útját az egyre fejlődő gyáripár biztosította. Figyelmet érdemel a község nemzetiségi viszonyainak az alakulása is: a török hódoltság után szlováknémet, majd magyar telepítések sora követi egymást. Az egymásra való

kölcsön- és kulturhatás szép példáit látjuk az életszerű leírásokban. A munkát Katona Imre rendezte sajtó alá. Érdeme, hogy - ha vázlatosan is - tájékoztat a község történeti és gazdasági fejlődéséről, alakulásáról.

23.209

22. VAUBEL, Hermann Otto

Hessenbuch. Mensch und Landschaft zwischen Diemel und Wetterau. Kassel-Basel (1955). Bärenreiter-Verlag. 270 p. 1 t.

Alaposabb kísérlet a honismeret jegyében a hesszeni falu, város, táj- és ember sajátosságainak és teljesítményének körvonalazására. A Kassel, Marburg, Wetzlar, Fulda városok körül levő terület nem állami, hanem törzsi multja szerint, azaz néprajzilag alkot egységet. Így - a könyv magva az "ember képe" s főleg "a törzs arca" c. fejezet, amely azonban csak mintegy ötven lapra korlátozódik. A mű zömét földrajzi, népiség- és politikai-történeti fejtegetések, valamint a táj nagyjainak és nagy alkotásainak bemutatása foglalja el. A néprajzi fejezet egyes összefoglalását adja az építkezés és település általános típusáinak, áttekinti a szövés, faragás, agyag- és üvegedénygyártás sajátos művészeti jellegzetességeit. Majd a nyelvjárás, a mese, monda és a népdal jellemzése következik. E fejezetek szükszavúsága erény is, mert plasztikus, de hiány is, mert árnyalatokban nem nagyon gazdag képet nyújt a táj lakosságáról.

23.347

23. WEBB, William S. - BABY, Raymond, S.

The Adena People No. 2. H.n. 1957. The Ohio Historical Society XI, 123 p. 1 t.

A kötet Webb és Snow The Adena People /Dep. of Anthropology and Archaeology, Univ. of Kentucky, Rep. in Anthr. and Arch., Vol. VI. Lexington, Kentucky 1945/ c. művének folytatása. Az abban említett 170-nél több régészeti lelőhely anyagához közül kiegészítéseket az ujjban feltárt leletek nyomán. Tizenegy fejezete a leletanyag leírását, a Kelet-Kentuckyban feltárt barlangok ásatásait ismerteti nagy alaposággal. Az újabb adatok fényében az Adena "nép" táplálkozásáról R.M. Goslin ír, míg a fizikai antropológiai adatokat Ch.E. Snow fejezetei foglalják össze. A néprajztudomány számára különösen érdekesek az állatmaszk-leletek s a "varázscsomagok", valamint az u.n. Adena-táblák /figurális ornamentekkel bekarcolt lapok/ leírásai. Befejezésül a kormeghatározás kérdéseire keres választ a két szerző az Adena-nép s a Hopewell kultúra

viszonyának, valamint az Adena-kulturának a rádió-karbon datálási módszer segítségével végrehajtott vizsgálata alapján. Időrendi táblázatuk kitűnő. A művet gazdag bibliográfia, index, kép- és rajz-anyag teszi teljessé.

23.425

E t h n i k u s k é r d é s e k - E t h n i s c h e F r a g e n

24. SCHOSSIG, Alfred

Der Ursprung der altfranzösischen Lyrik. Halle /Saale/ 1957. Max Niemeyer, XXIV, 272 p. 4 térk.

Az alapos nyelvészeti, irodalmi régészeti és néprajzi anyagismeret birtokában írt könyv alaptétele, hogy a középkori Franciaország és közvetítésével az egész Nyugat szellemi strukturájában jóval erőteljesebb kelta hatással kell számolnunk, mint eddig véltük. Nyelvi hagyományok szőfejtő vizsgálatok tanuskodnak francia nyelvjárásokban s régi irodalmi emlékekben a házi, valamint a földművelő-paraszti élet szókincsének kelta elemeiről. Újabb zenetörténeti vizsgálatok szerint sem a nyugati zene általában, sem a "Minnesang" különösen aligha magyarázható teljes kelta hatások nélkül. Az ófrancia lírai műfajok közül, amelyek a zenével és táncsal szoros kapcsolatban állnak, nem egy olyan van, amely kielégítően csak a keltából értelmezhető s áll ez a tánc különféle középkori elnevezéseire is. A nyelvi és irodalmi vizsgálatok fonalán a szerző néprajzi problémákhoz, az ókelta szokás- és hiedelemvilághoz jut el: az ófrancia és óprovencai dalok és táncok nagyrészt termékenységvarázsló jellegűnek értelmezi s e tények alapján ritmusában és mértékében is a szokástól eltérően magyarázza. A kelta vallás viszont a szerző megfigyelése szerint számos elemében a régi Kelet vallási fogalom és képzetvilágával mutat párhuzamot. Így a mű feltételezi, hogy Pannonia és Noricum vagy az Adria irányából a Kr.e. 2. évezred végétől valamely kelta etnikum behatolásával döntően befolyásolta a nyugati népek kulturájának fokozatos kibontakozását.

23.352

25. SCHÖNFELDER, Karl-Heinz

Deutsches Lehngut im amerikanischen Englisch. Ein Beitrag zum Problem der Völker- und Sprachmischung. Halle /Saale/ 1957. Max Niemeyer. IX, 288 p.

A német nyelvű bevándorlók millióinak érintkezése az angol nyelvű ame-

rikai lakossággal sajátos nyelvjelenségek kialakulásához vezet. A német eredetű bevándorlók nagy tömegei (82.4 %) a középatlanti, valamint az Egyesült Államok közepének északkeleti és északnyugati státusaiban élnek; ám a nyelvcsere tömeges településük sem akadályozhatja meg az adott viszonyok között. Mégis, a bevándorlók nagy száma folytán a német nyelv hatása az amerikai angolságon is szembevetendő. A szerző szerint az angol nyelv német kölcsönszavai legnagyobb számban a következő tárgykörökben figyelhetők meg. 1. A németek neve, nyelve, hazája. 2. Életviszonyaik és szokásaik, főként a karácsonyi szokások. 3. Az alkoholos italokkal kapcsolatos szókészlet (italok, italmérések, sörfőzés, edények, mértékek). 4. A táplálkozás és az élvezeti cikkek, különösen a húsféleségek, sajtok és kalácsfélék. 5. Az egyesületi élet egyes műszavai. Ezekhez járulnak még a politika, földmivelés és ipar egyes műszavai, sőt egyes interjectiók és beszédfordulatok, végül az összetételek egyes típusai is. A kétnyelvűség, az asszimiláció és beolvadás nyelvi vetületei néprajzi szempontból is fontosnak és tanulságosnak bizonyulnak.

23.351

Földmivelés - Ackerbau

26. MICHELSEN, Peter

Den sjaellandske krog. København 1958. Dansk Folkemuseum. 117-148 p.

"Kampó" (dán krog) a neve egy régies, már a használatból kiveszett dán ekének, amely leginkább Sjælland (Seeland) szigetén fordult elő. Koránya nem volt, csak a föld felszínes feltörésére volt alkalmas. Amíg a XIX. század közepén a borona ki nem szorította, borona helyett használták a bevetett magnak a föld alá fordítására. A szerző áttekinti elérhető adatait, középkorvégi templomi falfestménnyel is megtámogatva az eketípusra vonatkozó gyér ismereteket. Az idevágó irodalmi feljegyzések mellett régészeti emlékek is sok tanulságot szolgálnak az eke-típus ismeretéhez. A könyvnek így nemcsak adatgyűjtése, hanem illusztrációs anyaga is igen figyelemreméltó. A tanulmány szervesen illeszkedik a dán néprajzi múzeum irányításával kibontakozó nagyarányú eke-kutatás keretébe.

23.303

27. BURGSTALLER, Ernst

Brauchtumsgebäcke und Weihnachtsspeisen. Ein volkskundlicher Beitrag zur österreichischen Kulturgeographie. Linz 1957. Zentralstelle für den Volkskundatlas in Österreich. 136 p. 5 t. 24 mell.

A dolgozat az 1930-36 évek között az Atlas der Deutschen Volkskunde és a Fragewerk zu den volkskundlichen Karten im Atlas von Oberösterreich (1951) számára, Ausztria különböző vidékeiről beérkezett feleleteket dolgozza fel. Célja, hogy feltárja az osztrák népi táplálkozás különböző ünnepi ételait és mint külön sajátosságot, a karácsonyi ételket. Szerző úgy véli, hogy a néprajzi térképező módszer, amely kutatásának egyes motívumait földrajzi elterjedésükben rögzítheti, mindenekelőtt odavezet, hogy felderítsen, láthatóvá tegyen igen régies kultúrtájakat; egyszersmind olyan kulturföldrajzi felismeréseket eredményezzen, amelyeket semmilyen más módszerrel nem lehet megszerezni. A több, mint egy évtizeden át, tiszteletreméltó aprómunkával készült könyv sorra veszi, leírja és térképre viszi a mindenszenteki, karácsonyi, husvéti süteményeket, külön a figurális téstaféléket, majd a karácsonyi ételket. A szerző a térképmelléletek mellett fényképes ábrázolásokat is közöl.

23.272

28. Das Backen im Dorfbäckhaus. Frankfurt am Main 1955. Institut für Volkskunde. 24 p.

A kis füzet a cimben foglalt körkérdésre beérkezett feleletekből közöl néhányat "köszönetül és üdvözlétül a gyűjtőknek", amint ezt az előszóban M. Mathilde Hain elmondja. A füzet közli a feltett kérdéseket. Ezekből megtudható, hogy a Frankfurt am Main-i egyetem néprajzi intézete nem kívánja irányítani a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből verbuválódott külső gyűjtőinek válaszát. Csupán a főkérdést teszi fel s utána felsorol néhány szempontot, melyet különösen fontosnak itél. A gyűjtés helyének megválasztása csakugy, mint a leírás módja a gyűjtőre van bízva. A közölt 17 leírást a gyűjtőktől beérkezett rajzok egészítik ki.

22.981

V i s e l e t - T r a c h t

29. BĂNĂȚEANU, Tancred

Portul popular din Țara Oasului. București é.n. Editura de Stat Pentru Literatură și Artă. 59 p. 3 t.

Népszerűsítő célkitűzései ellenére lelkiismeretes és alapos tanulmány az Avas vidékének népviseletéről. A könyv egyrészt az egyes viseletdarabok elemzésével, másrészt jó szabásrajzaival hozzásegít a tárgykör leíró ismeretéhez. Kiterjeszkedik azonban a viselet alakulásában részes történelmi tényezők vizsgálatára is. Ezek közül egyrészt az interetnikus hatások regisztrálása, másrészt a gazdaságtörténeti viszonyok befolyásának ismertetése tanulságos. Jó szolgálatot tesz végül az avasvidéki népviseletre vonatkozó tájszavak magyarázó gyűjteménye is. Komplex szemléletmódja mellett reális ténymérlegelést is hangsúlyoznunk kell.

22.842

30. FLORESCU, Florea Bobu

Portul popular din Moldova de Nord. București é.n. Editura de Stat Pentru Literatură și Artă. 29 p. 18 t.

A népszerű célokhoz igazodó kötet a bukovinai románok és huculok viseletét tárgyalja. Bár szép fényképanyaga és szabásrajzai jó áttekintést nyújtanak az adott tárgyköréről, szövegében szűkszavu. Kiterjeszkedik viszont a közvetlen környező területekről érkezett hatások regisztrálására. Ebben uttörő munkát végez, bár kutatásait a szerző aligha éri lezártnak. Az északmoldvai mellévarrott ujjú, nyakban ráncolt női ingek és halinaposztóból való "harisnyák", azaz férfi gypjunadrágok egybevetése például a Trajanus oszlop dák alakjainak ruházatával megyugtató tanulságokat csak további széles összehasonlító és történeti kutatások alapján hozhat.

22.840

31. FRITZSCH, Karl Ewald - SIEBER, Friedrich

Bergmännische Trachten des 18. Jahrhunderts im Erzgebirge und im Mansfeldischen. Berlin 1957. Akademie Verlag. V, 79 p. 8 t. 16 mell.

A könyv, mely egy nagyobb munka részlete csupán, a bányászviselet ismertetése előtt bemutatja Erős Ágost fejedelmi udvarát, annak tékozló életmódját, majd azokat a célkitűzéseket, melyek az udvar anyagi eszközeinek gyarapítását voltak hivatva szolgálni. Ilyen forrásul tekin-

tették az ércbányákat s ezért fokozott gondot fordítottak rájuk. Ennek a figyelemnek tulajdonítható a számos rajzos ábrázolás, mely a bányászok öltözetéről a korból fennmaradt. Szerző, azzal az őszinte szándékkal írja le a kosztümöket, hogy szólhasson "az embert olyan közelről borító öltözet magáról az emberről is." 23.309

32. IRIMIE, Cornel

Portul popular din Țara Oltului. Zona Făgăraș. București 1956.
Editura de Stat Pentru Literatură și Artă. 76 p. 4 t.

Az Oltvidék jól körülhatárolható kistáj és etnikai csoport. Viseletét három külön kötet tárgyalja a terv szerint, a tájon belül elkülöníthető 3 néprajzi zóna alapján. C. Irimie először az egész Oltvidék történetét és gazdasági életét mutatja be, majd a fogaraskörnyéki viselettel foglalkozik részletesen. Az egyes viseletdarabokat külön tárgyalja, foglalkozik a viseletváltozás és az újabb ruhadarabok beépülésének problematikájával. Vázlatos tárgyalásmódja alapján úgy véljük, egy alaposabb munka rövidített változatával van dolgunk. Igen értékes a csatolt tájszógyűjtemény. Fényképanyaga gazdag és szép; kár, hogy kapcsolata a szöveggel nem kielégítő. 22.841

33. LÜCKING, Wolf

Trachtenleben in Deutschland. I. Schaumburg-Lippe. Einführung von Martha Bringemeier. Berlin 1958. Akademie-Verlag. 99 p.

A Weser folyó jobb partjának a dombos vidékén, amelyet a München-Berlin vasútvonal szel át, a legsajátosabb német viseletek egyike él mindmáig a nők körében. Három alaptípusa a Frille, a Bückebug és a Lindhorst vidéki. Rikító piros szoknya, hatalmas malomkő-gallér, drága anyagok, buja gazdagságu himzések szembetűnő jellemzői. 16. századi alapokból kiindulva legpompásabb kiteljesedése a 19. században következett be: a magasodó sapkák, szélesebb és hosszabb szallagok, óriásra nőtt gallérok, vastagabb borostyángyöngyök sem bontják meg azonban a viselet hagyományos elvét. Ennek magyarázata, hogy a viseletalakító erők szoros kapcsolatban állnak a parasztlelet általános szokásrendjével, amelyet életkorok és alkalmak szerint ezernyi szállal hatnak át a kultikus-vallásos hagyományok. Ünnepi formáit olykor féltelmetes hatású méltóságteljesség jellemzi, különösen áll ez pompásan munkált nyaku földig érő téli köpenyre és a hozzá tartozó, szárnyszerű lebernyegekkal kiegészült fejdiszre. A köznapi formák inkább anyaguk-

kal, mint elvük és szabásuk szerint különböznek az ünneplőktől. A férfiviselet az első világháborúval kihalt. A pompás képanyag mellett a szabásmintákat hiányoljuk.

23.423

34. MESCHGANG, Jan

Die Tracht der katholischen Sorben. Bautzen 1957. Domowina-Verlag. 129 p. Sorbische Volkstrachten 2.

A szorb népviselet öt kötetre tervezett monográfia-sorozatának második kötete a katolikus vidék viseletével foglalkozik. Bautzen-Budysin, Kamenz-Kamjenz és Wittichenau -Kulow között 9 plébánia mintegy 100 faluja és három város tartozik ide. A viselet gyakran plébániák szerint változik, amelyek sajátos településegységet jelentenek. A területen fekvő két egyházi nagybirtok jobbágyfalvai a reformáció idején katolikusok maradtak, a viselet elkülönülésének ez az egyik forrása; a wittichenai plébánia községeit a napoleoni háborúk után a vesztes Szászországtól Poroszországhoz csatolták, így izolálódott. Statisztikai táblázatban mutatja ki a népviselet mértékének alakulását korosztályok szerint. A szerző a viseletterület minden (mintegy 100) községében végzett anyaggyűjtést, legbehatóbban Cannewitzben. Csak a nők viseletét tárgyalja, férfiviselet száz éve nincs. Áttekinti a népviselet történeti fejlődését s az összefüggést a falusi közösség gazdasági helyzete és a viselet között. Kiemeli végül a viseletcsoport belső differenciáltságát: nem fejez ki, mint a múltban, osztálytagozódást, de határozott az állapot szerinti (asszonyok, leányok) valamint alkalmak (lakodalom, keresztelő, temetés) szerinti különbség. Jelölő szerepe van a színeknek: piros a fiatalok és nyoszolyólányok, zöld a menyasszony, kék a gyászoló asszony színe. A fekete és fehér gyász- és ceremóniális szín. Itt is megnyilvánul az egyházi szertartások - ünnepek, körmenetek - hatása a viseletre. Az utolsó fejezet a viselet művészeti vonatkozásaiával foglalkozik.

B. 23.246

35. WEITNAUER, Alfred

Vom Feigenblatt zur Schwabentracht. Kempten (Allgäu) 1955. Heimatpfleger von Schwaben. 114 p.

Népszerű viselettörténet, amely szellemes ötletekkel dolgozik ugyan, de az európai ruházat számos darabjának művelődéstörténeti adatait öleli fel s figyelemreméltó bibliográfiával dolgozik. Tárgyalási körét fokozatosan szűkítve az általános emberi öltözködés előzményeiből s a

régi európai népek ruházatából kiindulva halad az új német viseleti formák felé. A kis könyv mögött husz évi kutatás huzódik meg s az igénytelen, népszerű írásmód sem tévesztheti meg az olvasót: a szerzőtől van mit várnia. A népközi hatások, régészeti eredmények, általános politikai-történeti mozzanatok számontartása egyaránt sok viselettörténeti fordulat, jelenség, sajátosság magyarázatához nyújt segítséget. Bevezető fejezetei a kelletténél általánosabbak. 23.332

36. WEITNAUER, Alfred

Tracht und Gwand im Schwabenland. 1. Teil. Kempten /Allgäu/ 1957
Heimatspflege in Schwaben. 250 p. 9 t.

Tartalmas szöveg- és képgyűjtemény, egy nagyobb kiadvány első kötete, amely a sváb tartomány utolsó népviseleteinek leírását foglalja magában egyrészt hagyománymentő, másrészt hagyományújító céllal. Bevezetőül F. Dahn 1863-ban megjelent összjellemezését iktatja a gyűjteménybe a terület népviseletéről. Majd 54 helység viseletének többé-kevésbé alapos bemutatása következik, amint azt forrásainak kisebb-nagyobb alapossága vagy tömörsége éppen magával hozza. Forrásai túlnyomórészt a múlt század második feléből valók. Hivatalos minisztériumi jelentést, népszerű cikket és tudományos igényű szaktanulmányt egyaránt igénybe vesz; célja, hogy minél több területi egységről képet adjon az éppen fennmaradt legjobb forrás alapján. Tárgyalási rendjét az a régi megfigyelés szabja meg, hogy a sváb területen három viseletdialektus különböztethető meg: az allgäu-i, az unterlandi és a Ries-vidéki. Szövegeinek s értékes illusztrációinak forrásjegyzéke külön tanulmányozásra tarthat számot. A könyv jó földrajzi mutatóval is el van látva.

23.331

É p i t k e z é s - B a u t e n

37. LAEDRACH, Walter

Bernische Holzbrücken. Bern (1944). Paul Haupt. 48 p.

A könyv Bern vidékének egyik sajátos építménycsoportját, a fedett fahidakat ismerteti. A faházak, "Speicherek" (kastuk) s a fából épített hegyi vízvezető csatornák mellett a schweizi népi technika legkiemelkedőbb, legsztétikusabb alkotásaival állunk itt szembe. A hidak különböző technológiai típusait táji környezetükben szemléltető fényképanyag kiemelkedően szép. A bevezetés főként építéstörténeti adatokat

isme tet levéltári anyag alapján. Az ácsmesterség e remeklő alkotásainak közelebbi szemügyrevétele a megfelelő munkafokozatok sorozatos elemzése s általában mindaz, ami a néprajz érdeklődésére tarthatna számot, csak a könyv néhány elszórt részletére korlátozódik. A mű megmarad a "szülőföldismeret" általános korlátai között. 22.686

38. Pestmegye műemlékei I. Szerk.: Dercsényi Dezső. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 688 p. Magyarország műemléki topográfiája 5.

A hatalmas, több mint 700 képpel illusztrált kötet az ország egyik legnagyobb megyéjében végzett műemléki kutatások eredményeit mintegy fele részükben tárja az olvasók elé. Meglepően sok újonnan felfedezett anyagot tárgyal és különösen sok új eredményt nyújt az előkészítő levéltári kutatás, mely számos műemlék történetét, létrejöttét tisztázza. A kötet elején bevezető tanulmányok találhatóak: a megye régészeti emlékeinek összefoglaló bemutatása (11-57: Gábori Miklós, Patai Pál, Soproni Sándor), a megye története (59-170: Makkai László), és egy művészettörténeti áttekintés (171-198: Dercsényi Dezső, Genthon István, Rózsa György). Ezután az egyes emlékek leírása következik községenként betűrendben - a kötetben Abonytól Püspökszilágyig (199-655). A néprajztudomány számára a bevezető tanulmányok közül Makkai László történeti monográfiája hoz sok újdonságot, mivel a parasztság történetének egyes kérdéseit is megvilágítja. A községek szerint elrendezett leíró rész szintén bővelkedik néprajzi vonatkozásokban. Számos községnél önálló rovat nyújt tömör ismertetést a helyi népi építészetéről s annak egyes emlékeiről, egyes esetekben fényképekkel, felmérési rajzokkal illusztrálva. Több község fejezetében a temetők fejfáiról és keresztjeiről, az utszéi keresztokról, a templomok felszerelésével kapcsolatban pedig himzett kendőkről, takács szőtte abroszokról tájékoztatást kapunk. Nem közömbös emellett a néprajzi kutatás számára a falusi, mezővárosi nemesi kuriák, kastélyok, templomok s egyéb műemlékek bemutatása sem: a parasztságot a felsőbb társadalmi osztályok közvetítésével elérő kulturális hatások dokumentumai ezek, melyeket figyelembe kell vennünk a hagyományos paraszti műveltség értelmezése során. 23.455

39. VAJKAI Aurél

Balaton melléki p ésházak. Bp. 1958. Képzőművészeti Alap. 46 p. A Balaton északi partján végighúzódó hegyvidék képeinek kialakításában jelentős szerepe van az itt csaknem kétezer éve virágzó szőlőkultúrának -

nak. A szőlőművelés és bortárolás céljait szolgáló százados paraszti épületek maradtak itt fenn napjainkig, keveredve a változó építkezési emlékekkel. Az itt fellelhető igen változatos építkezés etnográfiai, műtörténeti emlékeit, értékeit veszi itt számba a szerző és mutatja be szépen illusztrált népszerű összefoglalásban. Stilstörténeti szempontok alapján osztályozza a szóbanforgó épületeket és elemzi a fejlettebb építéstechnikák és stilusok hatását, azok érvényesülési formáit a népi építkezésre. Tárgyalja a történeti stilusokkal kapcsolatba alig hozható paraszti hagyományokat őrző népi építményeket is leírva a különféle kőépítésű, boltozott pincéket és az ősi, fából épült boronapincéket, ismertetve építésük módját, időben változó funkciójukat is. A könyv "a présház életének" leírásával zárul. 23.314

B u t o r z a t - M ö b e l

40. HILLENBRAND, Karl

Bemalte Bauernmöbel aus württembergisch Franken. Stuttgart 1956. Silberburg Verlag. 21 p. 12 t.

A szépen kiállított könyvecske Délnyugat-Németország egyik kisebb tájának festett paraszbutorait mutatja be. Ez a vidék igen gazdag ilyen-nemű tárgyakban, a szerző szerint szinte nincs is olyan parasztház, ahol ne őriznének egy vagy több festett ládát. A legrégebb butorok a XVIII. századból származnak; ezekre, mint másutt is Németországban, a tartózkodó szinezés és diszítés jellemző. A század végére egyre gazdagabbá válik a mintázat, és a színek is felélénkülnek. A legmagasabb művészi fokot a múlt század első felében éri el itt a butorfestés, majd az 1850-es években hirtelen eltűnik. A könyv első felében a két legjellemzőbb butordarabot, a ládát és a szekrényt mutatja be a szerző egy-egy fejezetben, majd külön fejezetet szentel a vidék legnagyobb asztalos egyéniségének, az untermünkheimi Johann Michael Rösslernek, aki népi jelenetekkel diszített butordarabjait többnyire nevével vagy névjelével is ellátta. Az utolsó fejezet a többi asztalos kezevonásait mutató darabokat elemzi, akik ennek a kimagasló alkotónak környezetében éltek. 23.330

41. EMST, P. van - MELLEMA, R.L.

In de ban der voorouders. Kunst uit Australisch Nieuw Guinea collectie dr. P. Wirz. Amsterdam 1958. Tropenmuseum. 31 p. 24 t. Koninklijk Instituut voor de Tropen 129.

A munka Ausztráliai-Uj-Guinea (Kelet-Uj-Guinea: Papua és Trusted Territory of New Guinea) három területének művészetével foglalkozik és tájékoztatást nyújt a belső-uj-guineai területek tárgyi néprajzáról és általános viszonyairól is. A három említett terület a következő: A Sepik középső folyása, a Sepiktől nyugatra fekvő Mapri vidék (itt gyűjtött legutóbb a Bühler-féle expedíció) és a Papua-Golf környéke. A bevezető szövegrész után a füzet szép fényképekkel ismerteti e három művészeti provincia plasztikus alkotásait és fonott maszkjait. A bemutatott műalkotások stílusukban nem mondanak újat a szakember számára, néhány szép darabra azonban érdemes felhívni a figyelmet. Így pl. a 12. és 13. fénykép szoptató nőalakká kiképzett fogasa eddig ismeretlen művészi látásmódot tükröz és az 51. és 52-es táblákon igen szép, a Papua-Golf környékéről származó, stilizált emberalakú táncpajzsot láthatunk.

23.545

42. FÉL, Edit - HOFER, Tamás - K.CSILLÉRY, Klára

Ungarische Bauernkunst. Bp. (1958). Corvina. 85 p. 110 t.

43. FÉL, Edit - HOFER, Tamás - K. CSILLÉRY, Klára

Hungarian Peasant Art. Bp. (1958). Corvina. 82 p. 110 t.

44. FÉL, Edit - HOFER, Tamás - K.CSILLÉRY, Klára

L'art Populaire en Hongrie. Bp. (1958). Corvina. 81 p. 110 t.

A brüsszeli világkiállításra készült mű a magyar népművészetről. Nyolcvan lapnyi bevezetése a népi szépségeszmény meghatározása után mindegyiket azt vizsgálja, mit jelentenek a parasztság életében az ünnepelő viselet, ünnepi "lakáskultúra", mit a diszitett munkaeszközök vagy az élet nagy alkalmával kapcsolatban ajándékozott vagy alkalmazott diszes tárgyak, amelyek szegény és gazdag használatában sajátos változatokban, diszitási fokozatok szerinti sokféleségben jelentkeznek. Külön fejezet vizsgálja a népművészet stílushagyományait s mestereik, specialistáik alkotó és alakító művét, s a stílusjegyekben tükröződő helyi és társadalmi árnyalatait. Kiterjeszkedik a mű a magyar népművészet fejlődéstörténetének elemzésére, számbavéve a honfoglalás előtti

hagyományok mellett a középkor, a renaissance és a török idők, valamint a barokk, a rokoko és a klasszicizmus stílusrétegeit. Ezután a három, magyar nagytáj, az Alföld, Felső-Magyarország és Dunántul népművészete bontakozik ki előttünk a maga sajátos alkotásaival és sajátosságaival, a természeti adottságokkal való kapcsolatában. Az angol, német, francia nyelven megjelent kötetek így a népművészeti alkotásokon át nemcsak népünk ízléséről, de kulturájáról és életéről is sokoldalú színes képet nyújtanak s mindenek fölött népművészetünk élő voltát dokumentálják. A képanyag a három nagy táj szerint csoportosul. A szerkesztő ötleteivel állandóan utal a tárgyakat alkotó, használó, szépségükben sűtkérező emberre. A kitűnő színes- és tárgyi fotográfiák közül az Alföldet 85, Felső-Magyarországot 57, Dunántult 99 felvétel képviseli. Szövegközi képei is szépek. 23.563, 23.561, 23.562

45. WEITNAUER, Alfred

Heimatkultur gestern und heute. Kempten (Allgäu) 1956. Verlag des Heimatpflegers von Schwaben. 223 p.

A régiségekért rajongó lelkes szerző a mai kor átlagemberét körülvevő giccsek, művészietlen tárgyak ellen veszi fel a küzdelmet könyvével. Ezért rövid bevezető után 212 bő elemzéssel ellátott képben egymás mellett mutatja be szűkebb hazája, Allgäu, régebbi főleg falusi, paraszti kisebb mértékben kispolgári épületeit és használati tárgyait s szembeállításul a mai azonos célra használt tárgyakat, eszközöket. Számos népi tárgy bemutatásával tesz szolgálatot szakterületünknek; butorok, edények, bábosok, kegytárgyak, stb. nagy számban sorakoznak fel a szerző alapgondolatának igazolására. 23.329

T á r s a d a l o m - G e s e l l s c h a f t

46. NIEDERER, Arnold

Gemeinwerk im Wallis. Bäuerliche Gemeinschaftsarbeit in Vergangenheit und Gegenwart. Basel 1956. Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde. 91 p. 4 t.

A falusi közösségi munka Wallisban a mostoha természeti viszonyok közt jóval tovább él a maga hagyományos formáiban, mint Schweiz más tájain. Magas alpesi fekvése, meredek földjei, csodálatos vízvezetékrendszere - egyaránt feltételezi a paraszti életben a kölcsönös segítségnyújtást a múltban úgy, mint napjainkban. A természetszabta közösségi munka

jellemzése a bevezetésben a mű legszebb részei közé tartozik. A kötet ezután áttekinti a faluközösség történelmi sorsát s ebben szemlélteti az uraság részére végzett jobbágyszolgáltatások, majd a parasztcéhek megszabta munkák, valamint a gazdasági célú szövetkezések (legelő-, ut-, forrás-, vízvezeték-részesedés) közösségi munkájának módjait. A 19. sz. második felében az ipari fejlődés bontja meg e hagyományos falusi munkaszervezeteket. Mégis szinte napjainkig nyomonkísérhető a spontán kölcsönös segítség az állatok téli istállóról istállóra tereleésekor, szántáskor, a termények kicserélése során, katasztrófák alkalmával. A felkérésre végzett munkák (Bittarbeit) közül a szántás hijján végzett kapálás, a házépítés, fahordás, téli szénaszállítás, a föld-felhordás, trágyahordás, a betegek és szegények részére végzett teendő, diótörés és a fonás figyelemreméltók. A gazdasági célú rész-munkák közül a vízvezeték-építés és karbantartás, az alpesi gazdálkodással kapcsolatos feladatok teljesítése, a hegyi szőlők megmivelése az idetartozó főfeladatok. A munkaszervezet sok részletfinomságra kiterjeszkedő ismertetése és történelmi alakulásának rajza sok tekintetben kiemelkedő jelentőségű.

23.355

47. PIDDINGTON, Ralph

An Introduction to Social Anthropology. Vol. 1-2. Edinburgh-London 1950-1957. Oliver and Boyd. 819 p. 10 t.

A kétkötetes munkában Ralph Piddington, az új-zélandi Auckland egyetemének professzora, a szociálanropológiába nyújt általános bevezetést. A könyvet szerzője elsősorban egyetemi hallgatóknak szánta, ennek megfelelően alapvető elvi és módszertani kérdésekkel foglalkozik. A megírás szempontjai funkcionálisak és Piddington tárgyalása során elsősorban a funkcionális szemlélet megoldásait és magyarázatait érvényesíti. Az első kötet bevezetőben a szociálanropológia céljaival foglalkozik és a kultúra lényegéről értekezik. A továbbiakban általános áttekintést ad a különböző kultúrákról, majd módszertani kérdésekkel foglalkozik. Ennek során megvilágítja a társadalmi szervezet különböző aspektusait, ismerteti Malinovszki kultúra-elméletét, beszél a földbirtoklás, primitív jog, vallás és mágia stb. problémáiról. A második kötetben főként a kutatás gyakorlati kérdéseivel foglalkozik. Beszél a terepmunka különböző módszereiről, a kultúra és a személyiség kapcsolatairól, a kultúrák érintkezésének a problémájáról, végezetül a komplex társadalmak tanulmányozásáról. Egészben véve jó alapvetés, bár té-

makörét a társadalmi kérdésekre szűkíti, az etnográfiai és etnológiai problematikát csak érinti. Módszertani megjegyzései különösen hasznosak.

17.376

J á t é k - S p i e l

48. LORBE, Ruth

Das Kinderlied in Nürnberg. Nürnberg 1956. Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt. 184 p.

A kötet Nürnberg külvárosaiban 1950 tájt gyűjtött 129 gyermekdal-szöveg és 43 kiszámoló vers elemzésén épül fel; a korábbi kiadványok nürnbergi anyagát csak variánsként tartja számon. Néhány térden-lova-goló, altató, dajkáló, kedveskedő és kötekedő dalszöveget is felölel s kiterjeszkedik a játékszövegekre is. Főként 7-11 éves lányok dalkészletét aknázza ki. Bevezetésül egy ballada- és egy hidasjáték meg egy térden-lovagoltató szövegét tárgyalja. Kísérletet tesz a szövegek osztályozására, ritmikus, szerkezeti, stiláris és motivikai jellegük meghatározására, a helyi kolorit kiemelésére, egyes szociológiai rétegek árnyaló hatásainak le mérésére. Sorra kerülnek a gyermekdal mithikus, történeti és szokásvonatkozásai, végül az egyes szövegek eredetkérdései. Külön fejezetet nyújt a gyermekdal anthropológiájának, a gyermekdal gyermeklélektani és gyermekélettani vonatkozásainak számbavételére s követelményként veti fel a nemzetközi gyermekdal-vizsgálat szükségességét. Bibliográfiája is figyelemreméltó.

23.271

49. PEESCH, Reinhard

Das Berliner Kinderspiel der Gegenwart. Berlin 1957. Akademie Verlag. 96 p. 12 t. 4 térk. Veröffentlichungen des Instituts für deutsche Volkskunde. Bd. 14.

A gyűjtemény alapelve, hogy a gyermekjáték lelki-szellemi előfeltételei falusi és városi gyermekeknél azonosak. Gyakorlatilag 22 berlini iskolában 1955. májusában két héten belül végzett kérdőíves gyűjtés összesen 2382 fiú és 2433 leány nyújtotta adatainak szemelvényes összefoglalása. A közzétett anyagban 9 énekes és 2 szöveg nélküli körjáték, 8 sántaiskola és 5 ugróköteljáték, 13 kergetősdí, 9 bujtató és illetve bujócská-féle, 7 tréfás és 2 "szerző"-játék (golyózás és pénzezés), autóverseny kis modellautókkal, ügyeskedő, társas és egyéb labdajátékok magánosan vagy csapatban (összesen kb. 20), szerepjátékok

(apa-anya és gyermek, tanító-tanítvány, kalandregények és filmek hőseinek utánzása), végül szabály nélküli mozgásjátékok foglalnak helyet. Külön fejezet az egyes játékok százalékos előfordulási arányát nemek és korcsoportok szerint statisztikákba foglalva ismerteti s egy további rész a játékok helyi sajátosságainak megbeszélésére terjeszkedik ki. A kísérő fényképanyag kitűnő. A térképek néhány játék városrészek szerint való elterjedtségét szemléltetik.

22.786

50. DE VRIES, Jan

Untersuchung über das Hüpfspiel-Kinderspiel - Kultttanz. Helsinki 1957. Suomalainen Tiedeakatemia. 83 p.

A "sántaiskola" néven ismert ugrójáték monográfiája. A játék Hollandiában gyűjtött 629 variánsa alapján a földre rajzolt ábra 21 típusa közül a legrégebnek a spirálist tartja a szerző, amelynek a továbbiak fokozatosan kialakult derivátumai. Az ábra rekeszeiből féllábon ugrálva vagy olykor vakon is bizonyos csont-, kő-, cserép- vagy (a szerző szerint eredetileg) fa-tárgyat kell kihozni. A játékegyes elemeinek kutatását a mű a finn módszer elvei szerint kísérli meg s elnevezéseiben, játékmódjában (pl. nevetés nélkül v. szó nélkül játszani) kultikus vonatkozásokat vél felfedezni. Ezeket az ókor labyrinthus-kultuszával mint kultikus táncípussal hozza összefüggésbe, amelynek nyomai a baltikumtól Anglián, Spanyolországon s általában a Földközi-tenger tájain át Indiát és Ausztráliát érintve Arizonáig nyomonkísérhetők. Ókori játék- és hiedelemleírások, régészeti emlékek mellett a természeti népek mithoszaival (elsősorban a Hainuvelé-mithosszal) is támogatja elméletét s hivatkozik arra, hogy a gyermektáncok és -játékok egész sora (labda, karika, sárkány) kultikus eredetű. Terjedési irányát illetően Kerényivel szemben keletről nyugat, illetőleg délről észak felé véli kikövetkeztethetőnek.

F. 2224

H i e d e l e m , v a l l á s
V o l k s g l a u b e , V o l k s r e l i g i o n

51. Maria. Études sous la direction d'Hubert du Manoir. Tome IV. Paris 1956. Beauchesne et ses fils. 1038 p. 3 t.

A mariológiai kiadványsorozat gazdag anyagu tanulmánygyűjteménye. A kötet két részre tagolódik; az első európai, a második ázsiai viszonylatban tekinti át a Mária-tisztelet népenként eltérő formáit. Európát huszonnolc fejezet képviseli, Ázsiát tizenkettő; valamennyi más

szerző tollából. Magyarországi vonatkozásban Nagyfalusy Lajos vizsgálja a kérdéskört; tanulmánya (645-670) a következőkre terjeszkedik ki: 1. Magyarország és az uralkodói jelvények Mária tulajdonai; 2. máriás zászlók és pénzek; 3. az udvari Mária-kultusz; 4. bucsujáróhelyek; 5. a Mária-kongregáció szokásai, a rózsafüzér; 6. az Immakuláta gondolatköre a multban; 7. újabb kultuszformák: Szűz Mária szive és engesztelése; 8. irodalom. A könyv előnye a történelmi forrásanyag jó ismerete. A nyugati kultuszformákról szóló fejezetek hasznos szempontokat vetnek fel. A szomszédos területekkel és a nagy kultuszközpontokkal közvetlen kapcsolataink vannak, amelyeknek számontartása szükséges. Végül az európai és ázsiai anyag (az utóbbinak kiegészítése egy következő kötetben van soron) a maga teljességében általános etnológiai tanulságokat is kínál. 23.299

52. PEUCKERT, Will-Erich

Pansophie. Ein Versuch zur Geschichte der weissen und schwarzen Magie. 2. überarbeitete und erweiterte Auflage. Berlin 1956.

Erich Schmidt-Verlag. XVI, 533 p.

A "titkos tudományok" e kézikönyve, amelyben a primitív természettudomány és a misztikus-panteisztikus filozófia törekvései sajátos egyvelegben jellemzik Európa középkor végi - újkor eleji szellemi állapotát, a néprajz szempontjából is sok tekintetben tanulságos. A népi hiedelem és szokásrend mágikus vonatkozásai széles sikon érintkeznek azzal a panszifikus mozgalommal, amely irodalmilag Paracelsus, Weigel és Böhme munkásságával éri el tetőfokát. A szerző időrendben haladva feltárja e törekvések előzményeit a platonikus és arisztotelészi alapon kialakuló renaissance-kori jelenségektől kezdve a 17. század derekáig. Bő teret kap fejtegetéseiben a kabalisztikus jósló-varázsló, ördögidéző és-üző népszerűbb irodalom is, amely a népi és "magas"-irodalmi törekvések közt a kölcsönhatások közvetítője és fenntartója. A szegedi varázskönyv nemzetközi kapcsolataihoz (v.ö. Index. Ethn. 1957 199.) nem szolgáltat anyagot. 23.437

53. ROCK, J. F.

The Na-Khi Nāga Cult and Related Ceremonies. Part 1-2. Roma 1952. Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente. 806 p. Serie Orientale Roma IV.

J. F. Rock, a délnyugat kínai na-khi nép körében negyed évszázadot el-

töltött kitűnő kutató munkája két impozáns kötetben a na-khi naga kultuszt és a vele kapcsolatos szertartásokat írja le. Minden egyes szertartás leírásánál közli a szertartás menetét, a használt tárgyakat, felsorolja az idetartozó szent könyveket, bemutatja a na-khi írást, lefordítja és magyarázza a szövegeket, valamint a táblákon látható képek, tárgyak stb. ikonográfiai jelentését. A munka jelentősége elsősorban abban áll, hogy rögzíti a na-khi nép vallásos szertartásait, énekkönyveit, szertartási objektumait s ezzel különösen a bő-vallás Tibeten kívüli megnyilvánulásaira közöl hasznos adalékokat. Nélkülözhetetlen Tibet és Délnyugat-Kína népeinek és vallásainak tanulmányozásához. Külön köszönet illeti a római Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente vezetőségét a sok tábláért és a na-khi írás közléséért.

23.365

54. DIÓSZEGI Vilmos

A samánhit emlékei a magyar népi műveltségben. Bp. 1958. Akadémiai kiadó. 472 p. 9 térk.

A samánhit emlékeinek kielemezése a magyar népi kulturából sajátos módszert követel: bizonyítását annak, hogy a vizsgált jelenség szomszédaink műveltségéből nem eredeztethető, a velünk rokon vagy történeti kapcsolatban álló népeknél viszont a mienkével párhuzamos mind tartalmában, mind funkciójában s emellett a jelenség élete az okleveles és irodalmi anyag segítségével multunk régi századaiban is nyomon kísérhető. A könyv a táltos és a vele rokon garabonciás-hiedelmek részletes elemzését végzi el rendkívül kiterjedt adatgyűjtés alapján, kiterjeszkedve a samánjelölt kiválasztásának, tudományszerzésének, samánná avatásának, majd felszerelésének és tevékenységének megbeszélésére. Egyes "jelesnap" énekeink refrénjében a samánénekekkel párhuzamos jelenségekre utal s a haj! indulatszót hangtani és jelentéstani vizsgálatok alapján ősi megidéző, hívó szónak értelmezi. Megfigyelése szerint a magyar samánképzetek a keletiekhez viszonyítva szembetűnően archaikus jellegűek s a keleti fejlődés irányának meghatározásához kiindulási alappal használhatók.

23.458

55. VEIT, Ludwig-Lenhart

Kirche und Volksfrömmigkeit im Zeitalter des Barock. Freiburg i. Br. 1956. Verlag Herder. XII, 332 p.

A trienti zsinattal az Egyház és a nép a liturgiában ismét egymásra

talált. A római Rituale szerint dolgozták át az egyes egyházmegyék a saját szerkönyveiket: rögzítették a hivatalos ritusokat, áldásokat, de megtúrták a loo éves helyi szokásokat, ha az egyházi hatóság nem emelt kifogást. A barokk-embernek kapóra jött a liturgia: lényegéhez tartozik a földinek bevonása a transzcendens szférába, melynek hordozója lesz. Mint "demonstratio catholica" sajátos megjelenési formáival főként a hitszakadás és a török veszélyeit igyekeznek ellensúlyozni a szentek és nevezetesen Szűz Mária tiszteletének új módjaival; a Jézus Szive-kultusszal. Életközelségre, közvetlen életszerűségekre törekedve dramatizálja hitét, a megváltás történetét (misztériumjátékok, jászol, stb.), fejt ki roppant pompát; fejleszt ki változatos szokásanyagot az Oltáriszentség kultuszában, szövi át ritusaival a kor emberének egész életét, az esztendő hónapjait, heteit, napjait s rendez megragadóan látványos körmeneteket, zarándoklatokat, határjárásokat. A hivatalos egyházi szertartások köré a népi jámborság külön további szokások gazdag tenyészetét hozza létre. Az utóbbiak számbavételével a mű jeles kiegészítője G. Schnürer művének (Kath. Kirche und Kultur in der Barockzeit, Paderborn 1937), folytatója Veit kezdeményezésének (Volksformen Brauchtum und Kirche im d. Mittelalter. Freiburg i.Br. 1936.).

23.636

56. Wahrsagetexte des Spätmittelalters. Hrsg.: Gerhard Eis. (Berlin-Bielefeld-München 1956). Erich Schmidt Verlag. 75 p. 1 t.

"A középkor egységesnek ható keresztény tollazata alatt tekintélyes mennyiségű kereszténységelőtti és -kívüli pehelyzet lappang", - ennek jellegzetes példajaként nyújtja a jövendölések hat féle módjával foglalkozó egykorú szövegek, filológiai értékű, magyarázatos kiadását. Fővenybe vagy papírra, fára, pergamentbe bizonyos szabályok szerint irt pontok, a feleletre váró nevének és bizonyos számtani műveleteknek kombinációja, a betegeskedőnek gyógyulására illetve elmulására valló előjelek, asztronómiai, illetve asztrológiai tünemények vagy éppen az a körülmény, hogy az év a hét melyik napjával kezdődik vagy bizonyos nővények meghatározott időben hogyan viselkednek - egyaránt jövőre utaló előjelekké lesznek a hiszékeny korszak emberei szemében. A szöveggyűjtemény bevezetése, könyvszerkezete, apparátusa is értékes, néprajzilag jól hasznosítható.

23.471

Né p n y e l v - V o l k s s p r a c h e

57. [Sechstausend] 6000 deutsche und russische Sprichwörter. Ausgewählt und Verglichen von A.E. Graf. Halle /Saale/ 1958. Max Niemeyer. 297 p.

Német-ország összehasonlító közmondásgyűjtemény, amely a szólások és beszédfordulatok mellőzésével kizárólag a népi élettapasztalatot vagy ítéletet rögzítő s teljes, olykor ritmikus mondatként jelentkező beszédképletre szorítkozik. A szükséghez képest az irodalomból eredő közmondássá lett szállóigéket azonban gyűjteményébe foglalja. Az eurázsiai parasztkultúra belső összefüggései folytán természetesen sokkal szélesebb, több népre terjedő vizsgálatokra lenne szükség, hogy egyrészt eredetkérdéseket dönthessünk el, másrészt népkarakterológiai megfigyeléseket tehesünk. A szerző a gyűjteményt csak előmunkálatnak szánja. A formai-tartalmi szempontból egyaránt párhuzamos esetek mellett a csupán tartalmilag megfelelő adatok s a pusztán egy nyelvtérletre korlátozódó közmondások három csoportja különül el ilyenképen. A csoportosítás az egyes közmondások vezérszavainak illetve alapmotívumainak ábécérendjében kéthasábosan történik. A német variáns mellett utalások más népek párhuzamos közmondására. A variáns hiánya esetén a másik nyelv adatának fordítása zárójelben. Szállóigék mellett források is adva. 23.35e

N é p k ö l t é s z e t - V o l k s d i c h t u n g

58. ANIKIN, V. P.

Russzkie narodnye poszlovicü, pogovorki, zagadki u detszkij folklor. Moszkva 1957. Ucspepdiz. 239 p.

A szerző könyvének anyagát a népköltészet apró műfajaiból válogatta össze. A közmondás, szólás, találós kérdés és a gyermekfolklor minden műfajáról elemző tanulmányt írt, melyek a kötet első felét alkotják. Vizsgálata szoros kapcsolatban van magával a paraszti élettel. Szerinte "...a népköltészet egész megjelenése, ritmikája, művészi kifejező eszközei a néptömegek életével való legszorosabb összefüggésben születtek meg." A régi bölcsődalok megértéséhez például Alexej Tolsztojt idézi (A.T. Összes műv. 13. k.1949. 363-364. l.): "Lehetetlen mélyen átérezni az ősi bölcsődalokat anélkül, hogy ismernék, hogy látnók a kis fekete izbát, parasztasszonyt, - ahogy ül a fáklyaforgács világánál, per-

geti orsóját s lábával a bölcsőt ringatja. A foszlott háttetõn a szél füttyöl... Bal kézzel sodorja a fonalat, jobb kezével meg az orsóját s az élet lángja csupán a világítóforgács tüzeben pislákol." A szerzõ hozzáfûzi: "innen ered a bölcsõdal valamennyi belsõ gesztusa." A kötet második részében helyet foglaló népköltési anyagot a legnevesebb orosz gyûjtõk munkáiból (Dalj, Sznyegirev, Afanaszjev, Buszlajev, Lev Tolsztoj, Szoboljev) válogatta össze. Bibliográfiája értékes. 23.130

59. BEKE Ödön

Mari szövegek. - Tscheremissische Texte. 1. kötet. Gyûjtötte és kiadta: --. Bp. 1957. Akadémiai Kiadó. XX, 692 p.

Az elsõ világháboru alatt hazánkban tartozkodó cseremisiz hadifoglyoknak ajkáról feljegyzett szövegek, a szerzõ "A cseremiszek (marik) népköltészete és szokásai. I. Bp. 1951." c. korábbi kiadványának folytatása. Egyrészt ismeretlen, másrészt az eddigi gyûjtemények rokon nyelvjárásaitól elütõ dialektusok nyelvi anyagát nyújtja. Találós meséket és babonákat közül, vetlungai dialektusban; majd két jaranszki nyelvterületrõl 50 mesét és elbeszélést, 16 szokás-, hiedelem- és játékleírást s több szöveget az apróbb folklóralfajok körébõl; három Jóska-Ola-i nyelvjárásból lejegyzett gazdag hiedelem- és szokásgyûjteményt és néhány mesét, közmondást és találós mesét; végül a csebokszári nyelvjárások körébõl 12 mesét és számos más folklorszöveget. A teljes kötet a fonetikusan közölt cseremisiz szöveg alatt annak magyar és német fordítását is közreadja. Egyébként az anyagot jegyzetek nem kísérik; pontos adataink vannak viszont a nyolc adatközlõ nevével és lakóhelyérõl. A gazdag gyûjtemény jelentõsen hozzájárul a cseremisiz népköltészet feltárásának munkájához. 23.158

60. Russzkiej folklor. Materialü i isszledovanija. Tom. 1-2. Red.: A M. Asztahova - V. G. Bazanov - M.O. Szkripil'. Moszkva-Leningrad 1956-1957. Akademiya Nauk SzSzsZR. Tom. 1. 346 p. Tom. 2. 373 p. 3 t.

A kiadványsorozatnak e köteteiben az elsõ rész összefoglaló, elvi problémákat felvetõ tanulmányokat közöl. Az 1. kötet e jellegû cikkei pl. az orosz folklór kutatás periodizációját tüzik ki feladatul, egyes irodalmi alkotásokat vesznek vizsgálat alá a népköltészet hatása szempontjából. A 2. kötet tanulmányai mûfajok szerint bencolják az orosz folklór történeti jelenségeit és motívumait. A kötetek második része

anyagot közöl vagy a lejegyzés, rendezés és közlés gyakorlati problémáit tárgyalja. A nagy sorsfordulókhoz s ezek kimagasló személyiségeihez fűződő kései bilinák közlése mellett teret adnak egyes régebbi irók népköltési feljegyzéseinek; pl. Korolenkóéknak. A kötetek harmadik része krónika: beszámolók az orosz folklór-kutatás nevezetes eseményeiről, neves folklóristák jubileumáról, munkásságáról. Végül bibliográfiát közölnek azokról a szovjet kandidátusi dolgozatokról, a róluk szóló bírálatokról és más cikkekről, melyek külföldi népek folklórájával foglalkoznak. A második világháború utáni tíz év terméséből, 1956 végéig 505 megvédett kandidátusi dolgozat adatait közli a két kötet.

23.134

61. Russzkoje narodnoje poeticeszkoje tvercesesztvo. 2. Tom.1-2 knyiga. Moszkva-Leningrad 1955-1956. Akademiya Nauk SzSzsZR. 1. 543 p. 2. 515 p. 7 t.

A mű a XVIII. század közepétől az októberi forradalomig kíséri végig az orosz folklór műalkotásbeli jellegzetességeinek, művészi értékeinek elemzése alapján a népköltészet korszakait s határozza meg az egyes korokban betöltött szerepét. Az egyes időszakokon belül műfajilag különválasztva elemzi azokat a változásokat, amelyek végbementek a népköltészetben: az írásos irodalmat ihleti, a társadalmi átalakulásoknak ösztönzést ad s eközben mindezek hatásának maga is aláveti magát. Az orosz történelem népi hőseinek személye (Sztepan Razin, Jemelján Pugacsev), egyes közösségek (kozákság, Szuworov, Szejmonov-ezrede, az elnyomott jobbágság és a szökött jobbágyból és katonákból lett szegénylegények), s a nép történeti erőpróbái egyaránt motívumokat adnak, sőt magatartás-formáló jelentőségükben kapnak hangot a szájhagyományban. A kötetek részletesen kiterjeszkednek az alkotó egyéniségek szerepére is kimagasló mesélők (Jerofej - pszkovi kormányzóság), siratóasszonyok (leghíresebb pl. I.A. Fedoszova - donyecki korm., KareIoffinn SzSzsR), hősi énekmondók, bilinaénekesek (T.G. Rjabinyin, I.T. Rjabinyin, A. M. Krjukova, I.G. Rjabinyin-Andrejev), megannyi nagyhatású személyiség az orosz folklór történetében. (I.A. Fedoszováról önálló monográfia is megjelent.) A sorozatot Adrianova-Peretc, a Szovjet Tudományos Akadémia tagja szerkeszti, aki különben legjobb ismerője a régi (X.-XVII. századi) orosz folklórnak. A kötet szerzői gárdájában neves szovjet folklóristák sora foglal helyet: így A.M. Asztahova, K.V. Csisztov, V. I. Csicserov, A.N. Lozanova, E.A. Tudorovszkaja és sokan mások.

23.131

62. BARTOS Tibor

Sohasemvolt cigányország. Szegkovács cigány-történetek. Gyűjtötte és írta: —. Az utószót írta M. Ladvenicza Ilona. Bp. 1958. Európa k. 85 p. 4 t.

Bartos Tibor cigány gyűjteménye egyike az utóbbi évek legsikerültebb nagyközönség számára készült meseköteteinek. Egy Nápó nevezetű öreg szegkovács lo meséjét közli hozzáfűzött megjegyzéseivel együtt oly módon megírva, hogy a gyűjtő - feldolgozó keze és személye jelenlétét érezzük ugyan, de annyira finoman és együttérző módon, hogy a tudományos kutatót sem zavarja. Oly érdekesek, oly szépen megszövegezettek a történetek, hogy az olvasó minden szöveget valódi irodalmi műnek kijáró figyelemmel és belső jóérzéssel olvas végig. A kötet nemcsak a szegkovácsok eddig ismeretlen mesekincsével, hanem életükkel és gondolkodásmódjukkal s az utószó segítségével multjukkal és társadalmi helyzetükkel is megismertet. A mesékben ismételtelen felbukkannak cigány nyelvű ének- és közmondásbetétek. Néhány történet szorosan a szegkovácsok munkájához tapad. Szembetűnő egy Kravelitye Marko-mese s néhány mondaféle a cigányok eredetéről. Az egyes szövegek meghatározására az utószó nem terjeszkedik ki.

23.349

63. HALTRICH, Josef

Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. München 1956. Hans Menschendorfer. 260 p.

Az erdélyi szászok mesekönyvének jubileumi kiadása: 1956-ban volt száz éve, hogy első kiadása megjelent. Bölcsője körül akkor az összeállító és gyűjtő mellett a Grimm testvérek is ott szorgoskodtak. Az új kiadás az elsőnek szövegredakcióit követi, már csak családi hagyományként is, minthogy gondozója az első kiadás szerkesztőjének unokája. Jegyezzük fel, hogy ezt az ötödik teljes szövegkiadást számos népszerű válogatás is nyomokisérte az elmúlt század alatt. Egyetlen mesét nyelvjárási alakja helyett újfelnémet formájában látunk viszont. A 119 mese jegyzetei szólásmagyarázatokra korlátozódnak. Függetlenül a gyűjtemény történetét a Haltrich életében megjelent három kiadás előszavai világítják meg. J. Haltrichnak a Grimm-testvérekkel, W. Wachsmuth-tal és K. Simrockkal való levelezése zárja a kötetet.

23.426

64. Der Hase mit den Schuhen. Tiergeschichten der Iraku. Hrg.: Ludwig Kohl-Larsen. Eisenach-Kassel 1958. Erich Böh Verlag. 2o2 p. 1 t.

A gyűjteményt két körülmény teszi különösen jelentősé. Egyrészt a maga egészében egyetlen mesélőnek, a harminc éves Akonaei-nek szövegeiből áll, aki a keletafrikai, a bantu hatás alá került hamita, iraku nép folklorjának kiemelkedő képességű előadója. Másrészt valamennyi történet közös hőse a nyul, akinek nemcsak a bantu, hanem a felső Nilus vidéki bari, a masszai, a szudáni fulbe, a Nyarassa-tó környéki kistermetű tindiga népek meséiben is központi szerep jut. Nyugat- és részben Dél-Afrikában és a Kongo vidékén a teknősbékáé a másokat orránál vezető, ravasz bajcsináló szerepe; míg az Elefántcsont-parton a pók játssza a mesék főszerepét. Az elszigetelt területen élő tizenöt ezer főnyi iraku nép állatmeséinek roppant tömege természetesen más állathősöket is ismer. Ez a gyűjtemény viszont a nyul delgairól szóló meséknek pusztán nagyobbik felét öleli magába. Mithoszain s főként tréfás meséin érzik a keleti hatás, gyakori az arab mesékből kölcsönzött motívum. Az állatmesék közt e hatás csak egészen kivételes (a sült szagáért a pezsgő mésszür hangjával fizetni; Szerencsés Jankó; a bikaberju-motívum;) ezek jellegzetesen az afrikai kultúra termékeinek mutatkoznak s pl. a kutórzó állatok eszén tuljárom nyul meséje egész Kelet-Afrikában ismert, de nem ismeretlen Nyugaton s a délafrikai hottentottáknál sem. Az összeállító szerint a fordítást megkönnyítette, hogy Akonaei szuaheli nyelven jól beszélt.

23.421

65. A király meg a pacsirta. Grúz népmesék. Válogatta, fordította és az utószót írta Istvánovits Márton. Bp. 1958. Európa k. 168 p. 4 t.

Az európai mesekincs 31 ismert darabját adja a kötet grúz köntösben, tudományos kutató számára is figyelemreméltó utószó kíséretében. Ez utóbbiból megtudjuk, hogy grúz földön a mesekutató abban az állapotában figyelheti meg a mesét, mikor az még ugyszólván el sem vált közvetlen elődjétől, a hősi énektől. A síkvidék földművelői szépszámmal gyűjthető dal- és versbetétes mesékben, illetőleg prózában elmondott u. n. hősmesékben őrzik még a korábbi formák töredékeit. A hegyvidék pásztorai viszont pedig a verses, dallammal kísért hősi ének mellett alig élnek a prózai mesével. Érdeklődéssel várjuk a szerző részletekbe menő ismertetését a teljes grúz epikai anyagról és annak életéről. A fordí-

tás elsősorban Xénia Sziharulidze gyűjteményére támaszkodik; a porrasok mesésként való felsorolására s az egyes mesék közelebbi meghatározására a népszerű kiadvány nem terjeszkedik ki. 23.213

66. Mecklenburger Erzählen. Märchen, Schwänke und Schnurren aus der Sammlung Richard Wossidlo hgg. und durch eigene Anzeichnungen vermehrt von Gottfried Henssen. Berlin 1957. Akademie-Verlag. XIX, 232 p. 1 t. 1 térk. Veröffentlichungen des Instituts für deutsche Volkskunde 15.

A kötet 135 sorszám alatt egy jellegzetes Keleti-tenger vidéki mesedi-alektust mutat be. Bár anyagának dokumentációja nem egyenletes (Wossidlo feljegyzései a múlt századból valók, Henssen a harmincas években gyűjtött e tájon), szövegei hitelesek, tizenöt változat kivételével alnémet nyelvjárásban szólnak s a kiadó pompás jegyzetanyagával a legjobb német gyűjtemények közé emelkednek. A bevezető szerint az eredetmondák és állatmesék Wossidlo korábbi rokonkiadványainak kiegészítői. A tündérmesék - a kötet lehangsúlyozottabb szövegcsoportja - szemléletesen utalnak a partvidéki táj kapcsolataira az ir, hollandi, skandináv, finn mesehagyományokra. Szembeötlő a katonaság meseközvetítő szerepe. Konkrét megfigyelések jelzik az irodalmi mesék, mesenovellák és népmese-gyűjtemények kapcsolatát a népi mesemondó gyakorlattal. Anekdóták, legendák, mondák egészítik ki a sort, elsősorban az Aa-Th-féle típusok táji variánsai, másrészt sajátos Mecklenburgra jellemző s más német vidéken kevésbé ismert történetek s végül egy egyszerű történet, emlék "anyám gyermekkorából". A szövegeket 70 férfi és 14 nő mesélte; jelleműkről, a mesemondás alkalmairól s a hagyományozás módjáról sok finom megfigyelést nyújt a bevezető tanulmány. Az utóbbi egyébként plasztikusan jellemzi Wossidlot, mint a szó szoros értelmében vett "philologust", mint a "szavak szerelmest". 23.219

67. Sorbische Volksmärchen. Systematische Quellenausgabe mit Einführung und Anmerkungen. Bearb. v. Paul Neddo. Bautzen 1956. Domowina-Verlag. 447 p.

A Felső- és Alsó-Lausitz határán németlakta területekkel övezett kis szláv népsziget mesekincsének első tudományos igényű gyűjteményes jelentkezése. A rendszerezés Aa-Th. szerint történik. Minden sorb szöveget közvetlenül kísér a német fordítás s így a kötet kitűnően használható. Bevezetése etnikus és kutatástörténeti kérdésekkel, a mese-

mondók egyéniségével, nyelvi sajátosságaikkal és realiztikus stílus-
törekvéseikkel foglalkozik. Ezután 21 állat-, 49 tündér-, 5 legenda-
és 7 novellamese következik, végül 4 mese az ostoba ördög típus köré-
ből. Néhány mese 2-3 variánsában került a gyűjteménybe. Az anyagkivá-
lasztást nemcsak a régi közlések szétszórtsága és irodalmivá simított
jellege nehezítette, hanem azoknak a szempontoknak bonyolultsága is, a-
melyek szerint szorb jellegük, etnikus értékük a szerző felfogása
szerint megállapítható. A területet ugyanis egyrészt az általános vá-
rosi hatások, másrészt a német parasztkultúra átszűrődései befolyásol-
ják. Mégis sok sajátos helyi jellegű variáns található, minthogy
könyvműveltség hiányában a jobbágy-, majd agrárproletár sorban élő
szorbok körében a szájhagyományok érintetlen fennmaradásának feltéte-
lei a legutóbbi időkig adva vannak. A kötetet értékes jegyzetanyag s
az Aa-Th kulcsszámjegyzék zárja; a rendszerbe a gyűjtemény minden da-
rabja beilleszthetőnek bizonyult.

22.879

68. DE VRIES, Jan

Betrachtungen zum Märchen besonders in seinem verhältnis zu
Heldensage und Mythos. Helsinki 1954. Suomalainen Tiedeakatemia.
184 p.

A könyv címénél lényegesen többet nyújt: bevezetőül a mesekutatás irá-
nyainak és módszereinek kritikai áttekintését adja, majd a hősmonda-
hoz, végül a mithoshoz való viszonyát elemzi. Következtetéseit gazdag
vizsgálati anyagból, a korábbi kutatási eredmények széles alapu kriti-
kája nyomán vonja le. A hősmonda fejezetében a Jázon és a Siegfried
mondák kritikája egyben a szerző saját új elméletének megfogalmazására
is módot ad. Vizsgálatai egyébként a tematikus elemzésekből műfajtör-
téneti tanulságokhoz vezetnek. Alapgondolata, hogy a mese az ősi hie-
delemvilágtól való radikális elszakadást tükrözi, elvilágiasodott
mithosznak mondhatnánk. A hősmonda világának még isteni erők és a sors
szabnak törvényt, de a küzdő ember pusztulásában is megőrzi méltóság-
gát. A mese viszont arra is vállalkozik, hogy az ember készséges szö-
vetségeseivé tegye az isteni hatalmakat, amelyektől az ember elszakadt
de amelyek mégis győzelemhez segítik küzdelmét.

F. 2224

M o n d a - S a g e

69. Aus dem Nachlasse Ludwig Radermachers. Vom Würfelspiel, Tod und Teufel. Mitgeteilt von Albin Lesky. Wien 1955. Rudolf M. Rohrer. 15-23 p. Sonderabdruck aus dem Anzeiger der phil.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Nr. 3.

Érdekes tárgytörténeti anyaggyűjtemény két világirodalmi témához, amely a nép ajkán mesék, mondák, legendák alakjában az ókor óta vissza-visszatér. Az első: kockajáték, mint istenítélet, amely csodálatos kimenetelével menti meg az ártatlant és itéli el a gonoszt. A második: a kígyókat varázslóeszközökkel pusztító mágus mondája, amelynek keresztény átfogalmazásaiban a sárkány és a sátán veszi át a kígyókirály szerepét; az utóbbit a szerző - elavult ötlettel - mint az ősi napmitosz derivátumát értékeli. Mint tárgytörténeti anyaggyűjtemény figyelemreméltó.

23.47e

70. HUPFAUF, Erich

Sagen, Brauchtum und Mundart im Zillertal. Innsbruck 1956. Universitätsverlag Wagner. 174 p. 1 t. Schlern-Schriften 148.

"Megtartani valamit, amit szépek és értékesnek látok" - ez a gondolat vezeti az író, aki 90 mondát, 12 "schwankot", gazdag szokásanyagot és tárgykörök szerint csoportosított nyelvjárási kifejezést, beszédfordulatot foglal össze könyvében. Figyelemreméltó, hogy a monda, helyi szóhasználat "marlang", már csak a gyermeki szóbeszéd tárgya, a szokások eredeti értelmét csak az öregek ismerik, a fiatalabbak meg is mosolyogják. Az egyetlen tiroli tájra korlátozódott gyűjtés tulnyomórésztében a szerző műve, segítőtársai főleg iskolásgyermekek. Néhány másodközlése idegen gyűjtőtől származik. Adatközlőit, gyűjtőhelyeit regisztrálja, de magyarázatot nem fűz szövegeihez; a nyelvjárási anyagot leszámítva a dialektus sajátosságait csak halványan érzékelteti, hogy a közérthetőséget ne zavarja. Szokásleírásai a régebbi formákat is rögzítik; olykor kissé szűkszavúak.

23.376

71. SZENCI, Wilibald

Zur Venedigerfrage. (Soproni Műszaki Egyetemi Karok. Bányamérnöki és Földmérőmérnöki Karok Közleményei XIX.) Bp. 1956. Tankönyvkiadó 3-68.

A természet feltárásának kalandos uttörőit, a vándorló drágakő-kutató-

kat és bányafeltárókat Nyugat-mondái mint "venetianereket", "venedige-reket" vagy "wal"-okat napjainkig sűrűn emlegetik. A soproni egyetemi könyvtár egyik "Venediger-könyvének" ismertetése kapcsán a szerző a tárgykör nyugati irodalmának széles ismertetését és kritikáját nyújtja. Ezután figyelemreméltó adatokat hoz a venediger-mondák bihari és felvidéki előfordulásáról a 18. sz. irodalmából s méltatja a venedige-rek szerepét a műveltség történetében. A soproni kéziratba iktatott novellisztikus részletek mint régi mondák vagy történetek is figyelemreméltók. Az alapos tanulmány kiegészítéséül meg kell említenünk, hogy a bányászfolklor hazai kutatása mind több emléket tár fel közvetlen a bányavidékek Venediger-hagyományából is. (V.ö. pl. Néprajzi Közlemények 1957. 3-4. 318.)

22.982

72. SZENTMINÁLYI Imre

A göcseji nép eredethagyománya. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 67 p.
A Magyar Néprajzi Társaság Könyvtára.

A múlt század második felétől írásos fogalmazásban is ismert a Bánok-szentgyörgy, Pördefölde, Lasztonya, Kányavár, Szentpéterfölde, Várfölde községekben és pusztáin ma is rebesgetett "Palóc-herceg"mondájának elemzése. A szerző szerint Göcsej az Őrséghez hasonló határörvidék volt egykor, amelynek gyepűvonala éppen az említett községek között haladt. A magyarok és szlávok mellett e határörvidék török vagy törökös eredetű népcsoportja játszik szerepet a palóc herceg mondájának kialakulásában. A göcseji eredethagyomány e mű szerint szoros kapcsolatban áll a IX. században a szlávoktól elnyomott és a honfoglaláskor a magyarsághoz csatlakozott avar néppel, amelynek honfoglaláskori magatartása tükröződik a palóc herceg történetében. E következtetést a szerző a járulékos mondái elemek, motívumeltolódások, különböző hagyományrétegek szétválasztása alapján, történetkritikai és néprajzi szempontok szerint végzett elemző munka alapján vonja le.

23.626

I g a z t ö r t é n e t e k - W a h r h a f t e
G e s c h i c h t e n

73. S. DOBOS Ilona

Szegény ember vízzel főz. Életrajzi vallomások. Bp. 1958. Magvetés. 224 p.

A sztálinvárosi építkezéseknél összeverődött idősebb koru dolgozók elbeszélései, "életrajzi vallomásai", néprajzi szakkifejezéssel "igaz

történetek". Kalocsáról, Békésből, Somogyból, Tolnáról vagy a Kunságból vezet életutjuk sok kerülővel, bukdácsolással az új telepre s a munkássorba s előadásukat elevenen szinezik ifjúkori falusi sorsuk emlékei. Nemcsak társadalmi vonatkozásaik alapján vagy mint "emberi dokumentumok" bilincselik le az olvasót, hanem, mint az utószó fejtegetései figyelmeztetnek, mint előszóbeli szövegek, a hagyományoszerű falusi előadásmódból kialakuló városias, irodalmivá fejlődő új műfaj képviselői is, amely tudományos igényvel kötetbe foglalva szakirodalmunkban itt jelentkezik először. Az utószó a folklorista szempontjai szerint felel a kérdésre: "mi történik akkor, ha a paraszti hagyományok ismerői, művelői falujukból elkerülnek." 23.366

H i s t o r i á s o k - H i s t o r i e n s ä n g e r

74. TAKÁCS Lajos

Históriások, históriák. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 127 p. A Magyar Néprajzi Társaság Könyvtára.

A századforduló vásárainak sajátos alakjait idézi meg ez a tanulmány, akik a XVII-XVIII. századig élő históriás ének műfajainak késői paraszti képviselőiként éneklük s árusítják ponyván egy-egy megrázó eseményről készített és kinyomtatott verses riportjukat, esetleg másoktól kölcsönzött hasonló tárgyú verseiket vagy magyar földre áttültetett vándortémák feldolgozásait. A tanulmány sokoldalú képet fest a kujtorgó históriások sajátos életformájáról, főleg a még élő, faluvégi cigánytelepekre vagy szegényházakba szorult históriások emlékezései alapján. Jellemzi adatgyűjtő, feldolgozó és kiadói eljárásukat, énekalkalmaikat s az ezzel kapcsolatos kalandos élményeiket, előadásuk módját, vándorlásait, esetleges "polgári" mellékfoglalkozásukhoz való viszonyukat. Helyet kap a kérdés vizsgálata: ki, hogyan válhatott históriássá. Ezután a históriások alkotásainak: témáiknak, szerkesztő eljárásuknak, szabványos kezdő és záró stílusfogásainak ismertetése következik, majd a műfaj bomlásjelenségeit veszi számba. Befejezésül a históriáknak a parasztság körében való elterjedésével s a népköltéssel való kapcsolatukkal foglalkozik a szerző s a balladákhöz való viszonyukat tárgyalja, amint az a műfajok életére vonatkozó helyszíni kutatások alapján meghatározható. 23.456

T ö r t é n e t i é n e k e k
H i s t o r i s c h e L i e d e r

75. Epicseszkie szkazanija narodov juzsnogo Kitaja. Perevod, sztat'ja i kommentarii B.B. Vahtina i R.F. Itsza. Moszkva-Leningrad 1956. Akademia Nank. 199 p.

A kínai nép etnikus tagolódásáról a legutóbbi időkig nem voltak hiteles kataszterek. A Birodalomnak Népköztársasággá történt deklarálása óta országosan folyik a felfedező munka, melynek programjába tartozik a nemzetségek, népcsoportok lélekszámának, foglalkozásának, területi határainak megállapítása s ezzel egyidőben a szójhagyományi anyag lehető teljes felgyűjtése. Az utóbbinak célja, hogy az eddigi írás nélküli és írástudatlan nemzetiségek számára összeállítandó íráshoz megfelelő kiindulási alapot teremtsenek. A gyűjtőtevékenység eredményeként egyes etnikai csoportok egész történelmét felölelő epikus műfajok remekait - hőskének, mondák, legendák, stb. - hozták napvilágra. E hőskénekből válogatott össze V.Sz. Kaloholov professzor (a fordítást B.B. Vahtin és R.F. Itsz végezték) három énekciklust: "A világ kezdete" (aszai nép), "Aszma" (szanyi nép) és "Csan Laojan - a mjaok vezére" (mjaok nép) címen. Mindhárom önálló, több énekből szőtt hősköltmény. A fordítások alapszövegének forrásait, a megfelelő szakirodalmat, az eposzok méltatását és az egyes részek magyarozatát felölelő kiadói munka gondos.

23.127

N é p i s z i n j á t s z á s - V o l k s s c h a u s p i e l

76. MUSUMARRA, Carmelo

La Sacra Rappresentazione della Nativita' nella tradizione italiana. Firenze 1957. Leo S. Olschki. 189 p.

Az olasz vallásos dráma vizsgálata De Bartholomeis, D'Ancona, La Piana és De Vito munkái után főként Toschi érdeméből eljutott egészen a 16. századvégi renaissance-művekig; összefüggésüket a mai népi drámai játékokkal az utóbbi szerző a szükséges előmunkálatok, különösen kritikai kiadások híján csak feltételezhetette. Musumarra munkája nemcsak a hagyomány kontinuitását mutatja ki a Seicento és Settecento idejére, hanem az északi, közép és déli olasz dialektusokat képviselő három játék ismertetésével és közülük egynek, M. Musmei Catalano: Le tenebre illuminate-jének kritikai közlésével meg is világítja a kulturális

klima alatt nőtt műalkotás és a népi játék viszonyát, kiemelve az utóbbi szintézisre és lényegre való törekvését, ami inkább az igazi költészet, mint a "lesüllyedő kulturális érték" jellemzője. A játék erősen tájszólásos részleteinek megértését ügyesen összeállított kis szótár könnyíti meg.

23.333

77. SCHMIDT, Leopold

Volksanschspiel der Bergleute. Wien 1957. Montan-Verlag. 73 p. Leobener Grüne Hefte 27.

5 fejezet a bányásszínjátás multjából a "gótikától" a "biedermeierig", amelyet az elvi bevezetés és "kihangzás" fejtegetései kereteznek. A bányavidékek színjátásói a szerző szerint a biblikus témájú darabokban is számos esetben bányászvonatkozásokat hangsúlyoznak. Hagyományos népi táncoknál hasonló a helyzet, erre az abroncstánc a példa, a kádárok készítik a sótárolásra szolgáló hordókat is. Az általános ünnepi szokások is sajátos színt kapnak a bányászélet által. Az automatikus színházak, modellek, játékok - nagyrészt kiöregedett bányászok mesterkedései; hasonlóan a "Herodeskastlein" néven ismert bábtáncoltató betlehem is, amelynek magyar nyomait a szerző a hazai német bányásztelepek közvetítésével, Közép-Németországból származtatja. A rokokó izlés jegyében jön létre a bányásszínjátás dramatikus életképeinek típusa amelyet Goethe Wilhelm Meistere is említ; ugyanezt a játékot szövegyszerűen közli a könyv Ilmenauból. A biedermeier idején a színjátásókedv nagyarányú kiszélesedése figyelhető meg. Az érdekes fejtegetések bőven kiaknázzák a felsőmagyarországi német színjátásának Erney J. és Karsay G. nyújtotta gyűjteményét.

22.866

T á n c - T á n z

78. BELÉNYESI Márta

Kultúra és tánc a bukovinai székelyeknél. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 175 p. A Magyar Néprajzi Társaság Könyvtára.

Gazdag tartalmu, sokoldalú táncszociológiai tanulmány. Első része a bukovinai székelység történetét, környezetükkel való kapcsolatát s végül társadalmi tudatuk összetevőit elemzi abból a szempontból, mint játszottak közre mindezek kulturájuk alakulásában. Ezután a bukovinai, majd bácskai, végül mai dunántúli telephelyeiken végbement alakulások különös szemmel tartásával fest képet táncéletükről. Ezt egyrészt tár-

sadalmi magatartásuk, másrészt a különböző táncok alkalmi és funkciói (a kultikus mozzanatoktól a párválasztásig rendeződő sokféleségükben), végül a táncolók társadalmi hovatartozásának, nemének, állapotának, korának tarkasága határozzák meg. Végül az igen változatos táncanyag áttekintése következik a táncdivatok és táncstílusok meghatározásával és a táncok eredetére és átvételére vonatkozó etnikus tanulmányokkal. A szöveghez német és orosz nyelvű kivonat csatlakozik. A kötet mint a Magyar Néprajzi Társaság újabb könyvkiadói vállalkozásának első dokumentuma is figyelemreméltó.

23.420

79. Tánctudományi tanulmányok. Szerk.: Morvay Péter. Bp. 1958. Táncművészek Szövetsége. 145 p.

A 13 tanulmány közül négy általános balettproblémákkal, kettő tánclejegyzési kérdésekkel foglalkozik (az utóbbiak az esseni Albrecht Knust és Lugossy Emma tollából). Vitányi István pedig nemzeti tánckulturánk kialakulásának történetét bontja ki. A további hat dolgozat szorosan néprajzi érdekű: Kiss Lajos a bukovinai székelyek különféle női kőrtáncjaihoz, vegyes párostáncjaihoz és férfi magántáncjaihoz kapcsolódó 25 dal elemzését nyújtja. Andrásfalvy Bertalan a somogyi és tolnai uradalmi cselédek és pásztorok táncgyománját elemzi. Béres András a hortobágyi pásztortáncokkal, Varga Gyula a bihari játékos-dramatikus táncokkal, Karsai Zsigmond pedig a lőrincrévei táncalkalmakkal és táncos szokásokkal foglalkozik. Érdekes problémát vet fel Gönyey Sándor is a falusi táncitanulási módok felsorakoztatásával és megbeszélésével. A sorozat e második kötete méltán csatlakozik az első, gazdag tartalmu hasonló kiadványhoz.

23.327

N é p z e n e - V o l k s m u s i k

80. The Collecting of Folk Music and other Ethnomusicological Material, a Manual for Field Workers. Edited by Maud Karpeles. London 1958. International Folk Music Council - Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. 40 p.

1951-ből ismerős ennek a rövidségében is kimerítő praktikus utmutatónak elődje: a Manual for Folk Music Collectors, mely elsősorban az európai népzene gyűjtőnek nyújtott segítséget. A jelen füzet különösen az Európán kívüli gyűjtőkre van tekintettel. Az idők haladására jellemző, hogy a 40 oldalas tájékoztatóból 15 oldal esik technikai szaktanácsok-

ra (ezek végén "jövő kilátások" cím alatt már olyan hangosfilm-felvételekről olvasunk, melyek magnetofon-módszerrel rögtön visszajátszhatók ill. törölhetők és javíthatók...). A közszeretnek örvendő szerkesztő érdeme, hogy módszeres és technikai kérdésekben egyaránt a legjobb szakemberek tanácsait kapjuk világos csoportosításban (és olyan részletességgel, hogy a rugós magnetofon boldog tulajdonosát pl. figyelmezteti: a gépet fel is kell huzni!). A kitűnő füzet megnyugtató jele annak is, hogy az egész világot átfogó gyűjtés még idejében megindult. 23.575

81. RAJECZKY Benjamin

Melodiarium Hungariae Medii Aevi. I. Himnuszok és Sequentiák. - Hymnen und Sequenzen. A forrásokat ismerteti Radó Polikárp. Bp. 1958. Zeneműkiadó. LII, 343 p.

Nagyértékű forráskiadvány, kiadatlan maradt középkori kéziratos dallamanyagunk gyűjteményének első kötete. A latin nyelvű gregorián énekek tulnyomó része hazánkban használt, kisebb része (a magyar szentekről szóló) nálunk is keletkezett zenei emlék. A 105 himnusz, 37 régi és 57 új típusu sequentiā értékes alapul szolgál népzeneink és az egyházi liturgikus ének kapcsolatainak feltárásához s nemcsak új európai összefüggések felderítéséhez, hanem új "stilusrétegek" elkülönítéséhez is segítséget nyújt. A variánsok egymás mellé állítása, a különféle, szellemes ötletekkel készült zenei mutatók (pl. az ambitus-katalógus), a sokoldalú filológiai felszereltség ilyen szempontból éppúgy előnye a kötetnek, mint az a tény, hogy anyagának elemzése során a hazai népi dallamanyaggal való összefüggések különös nyomatékkal jutnak szóhoz. A forrásokat ismertető fejezet Radó Polikárp műve. 23.176

82. SCHRAM Ferenc

Bevezető népénekeinkhez. Bp. (1958). Magyar Nemzeti Múzeum-Történeti Múzeum Rotaprint üzeme. 115 p.

Népzenei életünknek az egyházi népének majdnem olyan jelentős része, mint a népdal. Az utóbbival szoros kapcsolatban is áll: egy-egy dallama nemegyszer népdallá lesz, máskor a népdal elemei, motívumai szűrődnek át az egyházi énekekbe, életviszonyai sok tekintetben a népdaléhoz hasonlóak. A szerző bevezetőül áttekinti a katolikus egyházi ének fejlődését a ránk maradt énekgyűjtemények egymásutánjában. Ezután a Szent vagy Uram c. gyűjtemény, mint a legáltalánosabban ismert

спискекнигов anyagát elemzi. Jelentős filológiai apparátussal dolgozik és kádenciák; illetve szótagszám szerint készült táblásatokba foglalja vizsgálati anyagát. 23.385

A t á r s t u d o m á n y o k k ö r é b b ő l - A u s d e m
G e b i e t e d e r H i l f s w i s s e n s c h a f t e n

83. LEHMANN, Edgar - WEISSE, Hildegard

Historisch-Geographisches Kartenwerk. Indien. Entwicklung seiner Wirtschaft und Kultur. Leipzig 1958. Verlag Enzyklopädie. 17 p. 16 térk.

A térképsorozat 90 térképen adja keresztmetszetét India multjának és jelenének. A 16 lapon elhelyezett 90 térkép 16 témát ölel fel. Ezek a következők: 1. Földhasználat és ipar. 2. Kulturális és gazdasági fejlődés az ujkorig. 3. Territoriális fejlődés. 4. Földhasználat (növénytermesztés - állattenyésztés). 5. Bányászat és ipar. 6. Közművelődés. 7. Társadalmi problémák (csecsemőhalandóság, gyermekházasság, kasztok). 8. Vallási és nyelvi tagozódás. 9. Település. 10. Népsűrűség. 11. Őntözőművek. 12. Közlekedési viszonyok. 13. Belső migráció. 14. Angolok és angol-indiaiak Indiában - indiaiak külföldön. 15. India részvétele a világgazdaságban és az indiai mezőgazdaság társadalmi problémái. 16 Földhasználat és ipar. India felosztása 1947-ben. Mindezeket a témákat a munka résztérképeken keresztül mutatja be, részint tovább bontva a témát alpontokra, részint pedig más és más történeti időpontokat véve alapul. Így pl. a 8. lapon a vallási és nyelvi tagozódást 6 kisebb térképen három időpontban vázolja fel. (1901, 1931, 1951), míg pl. a közlekedési viszonyoknál külön térképeket szentel az ut- és vasúthálózat, a víziközlekedés, a légiforgalom, a hírközlés stb. kérdéseinek. A vállalkozást egészében véve hasznosnak tartjuk és nemcsak a politikai-gazdasági tájékozódás, hanem a tudományos kutatás részére is fontos segédesszköznek. Olyan alapproblémákat világít meg, amelyek ismerete nélkül átfogó kutatásokra vállalkozni merész feladat lenne. 23.273

84. VARGA Antal

Balmazújváros története 1945-ig. Debrecen 1958. Debrecen Város Tanácsa Művelődési Osztálya - TTIT Hajdu-Bihar megyei szervezete 303 p. Debreceni írások 5.

A szerző - volt balmazújvárosi pedagógus - munkájával apja, id. Varga

Antal - ugyancsak volt balmazújvárosi pedagógus - emléket idézi, aki gazdag anyagot gyűjtött össze Balmazújváros történetére, föld- és néprajzára, nyelvi sajátosságaira vonatkozóan, de gyűjtésének csak kis részét publikálta, anyagának jelentős része pedig a második világháborúban elpusztult. Ifj. Varga Antal részben az apa adatgyűjteményének megmaradt részeire, de leginkább eredeti levéltári kutatásokra támaszkodva Balmazújváros történetének tudományos feldolgozását adja. A munka a község életét társadalmának fejlődésében mutatja meg, élesen előtérbe állítva a gazdasági szervezet és a termelés alakulását. A hely történetét 28 fejezetben tárgyalja; ezek sok esetben analógiául is szolgálhatnak más, hasonló fejlődésű községek történetéhez. Az utószót jegyzetek követik; majd pedig egy rövid bibliográfia következik, amely 47 adatban ismerteti Balmazújváros legjelentősebb irodalmát. A könyvet záró adattár a község történetére vonatkozó 28 okmányt közöl. 23.570

85. Az [Ezerkilencszázötvenhatodik] 1956. év régészeti kutatásai. Összeállította a Magyar Nemzeti Múzeum - Történelmi Múzeum Adattára Bp. 1958. Magyar Nemzeti Múzeum - Történelmi Múzeum. 57 p.1 térk. Régészeti Füzetek 9.

Korszakanként a magyar nagytájak szerint csoportosítva s azokon belül a lelőhelyek ábécé rendjében tekinti át a füzet az 1956. év leleteit, kutatásait, régészeti gyűjtéseit s az áttekintést térképre vetítve teszi szemléletessé. Megadja helységről helységre a kutatás irányítójának nevét s jelzi a gyűjteményt, ahová a leletanyag került. Jegyezzük fel hogy a honfoglalás korából a Duna-tul 3, az Alföld 10, a Felvidék 1 lelőhellyel szerepel, a magyar közép- és újkor anyagában pedig a Duna-tul 31, az Alföldet 19, a Felvidéket 9 lelőhely képviseli. A leírás a sírok tájolására s a leletanyag általános jellegének megnevezésére is kiterjeszkedik. 23.446

A MAGYAR NÉPRAJZTUDOMÁNY
BIBLIOGRÁFIÁJA 1957

UNGARISCHE VOLKSKUNDE DES JAHRES 1957

Bibliográfiánk nyilvántartja 1. a magyar és külföldi könyv- és folyóirattermésnek a magyarságra és általában hazánk népeire vonatkozó néprajzi közleményeit; 2. magyar kutatóknak más népekről közölt tanulmányait; végül 3. külföldi kutatóknak magyar folyóiratokban megjelent néprajzi közleményeit, ill. magyar fordításban hazánkban megjelent műveit. Nem öleli fel a könyvismertetéseket s egy-két kivételt leszámítva nem terjeszkedik ki a hírlapok és népszerű kiadványok adataira sem. Célunk, hogy az esztendő tudományos törzsanyagában a mielőbbi tájékozódást biztosítsuk. Ugyanezért a tanulmánygyűjtemények egyes cikkeit külön-külön is számbavesszük. Köszönettel fogadjuk a bibliográfia kiegészítését szolgáló további adatokat. Anyaggyűjteményünk az idézett könyveken kívül a következő folyóiratokra terjeszkedik ki:

Acta Antiqua	Filologiai Közöny
Acta Archaeologica	Folia Archeologica
Acta Ethnographica	Földrajzi Közlemények
Acta Orientalia	Geodézia és Kartográfia
Agrártörténeti Szemle (Gödöllő)	Híd (Novi Sad)
Antik Tanulmányok	Index Ethnographicus
Archaeologiai Értesítő	Irodalomtörténet
Bányászok Lapja	Irodalomtörténeti Közlemények
Baranyai Művelődés (Pécs)	István Király Múzeum Köre Közleményei (Székesfehérvár)
Česky Lid (Praha)	A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (Pécs)
A debreceni Déri Múzeum Évkönyve	Journal of the International Folk Music Council (London)
Deutsches Jahrbuch für Volkskunde (Berlin)	Magyar Nemzet
Az Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyve	Magyar Nyelv
Élet és Irodalom	Magyar Nyelvőr
Élet és Tudomány	A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományi Osztályának Közleményei
Építőanyag	
Ethnographia	
Fabula (Kiel-Leipzig)	

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei	Österreichische Zeitschrift für Volkskunde (Wien)
A Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei	Papíripar és Magyar Grafika
Man (London)	Pedagógiai Szemle
A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve (Szeged)	Psyché (Paris)
Művészettörténeti Értesítő	Revista de Folclor (Bucuresti)
Művészettörténeti Tanulmányok	Schweizerisches Archiv für Volkskunde (Basel)
Nagyvilág	Slovensky Národopis (Bratislava)
Néprajzi Értesítő	Soproni Szemle
Néprajzi Közlemények	Századok
Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények (Cluj)	Szovjetszkaja Etnografia (Moszkva-Leningrad)
Nyelvtudományi Közlemények	Településtudományi Közlemények
Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei	Természettudományi Közlemények
Orvosi Hetilap	Történeti Statisztikai Közlemények
	Tükör
	Ural-Altäische Jahrbücher (Göttingen)
	Utunk (Cluj)
	Vigilia

Bibliográfiák - Bibliographien

a./ Néprajzi- és tájbibliográfiák

BAKOS József

Tokajhegyalja és bortermelése néprajzi, hely-, gazdaság- és művelődéstörténeti irodalma. Sárospatak 1957. Borsodm. ny. 171.

2. DANKÓ Imre

Baja irodalma. Baja 1957. Borsodmegyei ny. Miskolc. 47 /A Bajai Türr István Múzeum kiadványai 2./

3. DANKÓ Imre

Turkeve kutatása. Turkeve 1957. Borsodmegyei Nyomdaipari Váll. 22.

4. MUSLEA, Ion

Bibliografia folclorului românesc pe anii 1951-1955. A román folklór bibliográfiája 1951-1955. Revista de Folclor 1957. 4. 152-167. /A romániai magyar folklór-irodalom adataival./

5. K. SAL Éva

Manysi és chanti nyelvű kiadványok 1946-1956. NyK. 1957. 226-233.

6. SÁNDOR István

Magyar néprajzi könyvek 1956-ban. Ethnographische Bücher des Jahres 1956 in Ungarn. Ind. Ethn. 1957. 167-191, 211.

7. SÁNDOR István

Magyar néprajztudomány az 1956. év folyóirataiban. Ind. Ethn. 1957. 47-84, 154-166, 211.

8. SZALONTAI Barnabás

Nyirbátor bibliográfiája. 1. rész. Nyirbátor 1957. (Szabolcs-Szatmárn. ny.) 16. /A nyirbátori Bátori István Múzeum füzetei./

b./ A t á r s t u d o m á n y o k k ö r é b ő l

9. Agrártörténeti bibliográfia 1953-1955. Agrártörténeti Szemle 1957. 122-149, 157-158, 163, 404-430, 441, 449. /Hazai és külföldi irodalom./

10. GÖNCZI Éva - B. SZABÓ Erzsébet

Az 1956. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. Műv. tört. Ért. 1957. 335-353.

11. A Magyarországon megjelent történeti munkák (önálló kötetek, tanulmányok, cikkek) jegyzéke. /1956 július 1. - december 31./ Századok 1957. 491-504.

12. A Magyarországon megjelent történeti munkák (önálló kötetek, tanulmányok, cikkek) jegyzéke /1957 jna. 1. - jun. 30./ Századok 1957. 919-931.

13. NÉMETH Endre

Magyar régészeti irodalom. Bibliographia Archaeologica Hungarica. Arch. Ért. 1957. 110-123.

14. POLGAR, Ladislaus

Bibliographia de Historia Societatis Jesu in regnis olim Corona Hungarica unitis (1560-1773). Romae 1957. Institutum Historicum. 184. /Valóságos néprajz 158-234; iskolai színjátsság 235-271; helytörténet 44-89./

15. Sopron bibliográfiája 1955-ben. /Folytatás./ Soproni Sz. 1957. 159-160.

16. Sopron bibliográfiája. 1956. Soproni Sz. 1957. 327-331.

17. A Soproni Szemle első tíz évfolyamának (1937-1944, 1955-1956) cikkei és szerzői. Soproni Sz. 1957. 335-352.

Vö. még 54, 102.

Lexikon, szótár - Lexikon, Wörterbuch

18. EÁLINT Sándor

Szegedi szótár 1-2. Bp. 1957. Akadémiai Kiadó. 1. köt. 863, 2. köt. 704.

19. GUNDA Béla

A Magyar Néprajzi Lexikon. A M.Tud. Ak. Társ.-Tört.Tud.Oszt. Közl. 1957. 125-136.

Kutatók - Forscher

BARTHA KÁROLY

20. BÉRES András

N. Bartha Károly +. Ethn. 1957. 174-175.

BARTÓK BÉLA

21. ALEXANDRU, Tiberiu

Despre localitatile din care Béla Bartók a cules muzica populara romineasca. Helyek, ahol Bartók Béla román népzénet gyűjtött. Revista de Folclor 1957. 1-2. 169-178.

22. Bartók Béla. Weg und Werk. Schriften und Briefe. Zusammengestellt von Bence Szabolcsi (Beiträge von Zoltán Kodály, Bence Szabolcsi etc. Auswahl der Briefe und der Photographien: János Demény. Red. László Pöschl.) Leipzig-Bp. 1957. Breitkopf und Härtel-Corvina. 371. Ut és mű. Irások és levelek.

23. Bartók Béla. Weg und Werk. Schriften und Briefe. Zusammengestellt von Bence Szabolcsi (Beiträge von Zoltán Kodály, Bence Szabolcsi etc. Auswahl der Briefe und der Photographien von János Demény. Red. László Pöschl.) Bonn-Bp. 1957. Boosey und Hawker-Corvina. 371. Ut és mű. Irások és levelek.

24. I. J.

O lucrare sovietica despre Béla Bartók. Revista de Folclor 1957. 1-2. 219./Szovjet tanulmány Bartókról./

25. KODÁLY Zoltán

Bartók Béláról. A M. Tud. Ak. Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. XI. 1957. 11-12

26. KÜRTÖS György

Bartók Béla végakarata. Utunk 1957. VI. 6. 6.

27. MOLNÁR Antal

Bartók Béla külföldön. Nagyvilág 1957. 9. sz. 1387-1389.

28. SZÉKELY Julia

Bartók [Béla] tanár ur. (Visszaemlékezés.) Pécs 1957. Dunántuli Magvető. 143 p. 11 t.

BENEDEK ELEK

29. BENEDEK Marcell

Benedek Elek és a Habsburgok. It. 1957. 200-202.

30. RÉGENI András

Benedek Elek a közéleti harcos. Utunk. 1957. III. 2. 2.

BENYOVSZKY MÓRIC

31. SZALÁTNAY Rezső

Benyovszky Móric. Élet és Tudomány 1957. 195-199.

BUDENZ JÓZSEF

32. BEKE ÖDÖN

Budenz József. (Halálának 85. évfordulója alkalmából.) Bp. 1957. Akadémiai Kiadó. 53-57.

33. RUBINYI Mózes

Budenz József életéhez. Nyelvtud. Közl. 1957. 202-205.

ERDŐS CAMILL

34. HAJDU, André

M. Camille Erdős... Psyché 1957. 236-237.

FÉNYES ELEK

35. Fényes Elek emlékkiállítás. (1957. jul. 9-19.) Utmutató. Bp. 1957. Közp. Statisztikai Hiv. Könyvtára. (soksz.) 24.

36. BORBÉLY Andor

Fényes Elek emlékezete. Földr. Közl. 1957. 362-364.

GYULAI ÁGOST

37. Gyulai Ágost. Pedagógiai Szemle 1957. 106-107.

JÓZSEF ATTILA

38. GUNDA BÉLA

József Attila és a néprajz. Ethn. 1957. 634-635.

KELEMEN LAJOS

39. Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Bukares 1957. Tudományos Könyvkiadó. 699 p. 27 t.

40. SZABÓ T. Attila

Kelemen Lajos. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 109-110.

KODÁLY ZOLTÁN

41. FÁY Árpád

Kodály Zoltán életművéről. Élet és Irodalom 1957. I. évf. 24. sz.

42. HERÉDI Gusztáv

Kodály Zoltán 75 éves. Utunk 1957. XII. 12. 6.

43. A 75 éves Kodály Zoltán. Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Szerk. Szabolcsi Bence-Bartha Dénes. Bp. 1957. Akadémiai Kiadó. 5-7. /Zenetudományi Tanulmányok./

44. Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Szerk. Szabolcsi Bence-Bartha Dénes. Bp. 1957. Akadémiai k. 763 p. 26 t. 1 mell. /Zenetudományi Tanulmányok 6./

45. Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Ethn. 1957. 541.

46. LÓRINCZE Lajos

Kodály Zoltán 75 éves. Nyr. 1957. 385-386.

47. M. L.

Kodály Zoltán 75 éves. Vigilia 1957. 433-435.

48. MOLNÁR Antal

Az ifju Kodály a zeneszerzés választóján. Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 9-14, 747.

49. SZABOLCSI Bence

A 75 éves Kodály Zoltán. A M.Tud. Akadémia Nyelv- és Ir.Oszt. Közl. XI
1957. 1-4.

50. SZABOLCSI Bence

A nagyszombati diák Kodály Zoltán ifjúsága. (Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Szerk. Szabolcsi Bence-Bartha Dénes. Bp. 1957. Akadémiai k. 15-20, 747. Zenetudományi Tanulmányok 6.)

LAZICZIUS GYULA

51. VÉRTES Edit

Laziczius Gyula (1896 aug. 18. - 1957. aug. 4.) Nyr. 1957. 376-378.

LÓCZY LAJOS

52. MÁRTON Béla

Lóczy Lajos. Élet és Tudomány 1957. 3-6.

MELICH JÁNOS

53. HADROVICS László

Melich János 85 éves. Nyr. 1957. 507-511.

54. URAY Géza

Melich János irodalmi munkássága 1942-től 1957-ig. (Kiegészítés a Melich-émlékkönyvben megjelent bibliográfiához.) M.Ny. 1957. 18-19.

PAIS DEZSÓ

55. Emlékkönyv Pais Dezsó hetvenedik születésnapjára. Szerk. Bárczi Géza-Benkő Lóránd. Bp. 1956. Akadémiai Kiadó. 711 p. 5 t. 2 térk. Ism. Gáldi László. Acta Linguistica 1957. 469-484.

PETHE FERENC

56. TORDAYNÉ PÁTER Erzsébet

Pethe Ferenc és a Georgikon I. Agrártörténeti Szemle 1957. 327-341.
(Pethe Ferenc keszthelyi működéséről 1797-1801 között.)

PRINZ GYULA

Vö. 632.

PROHÁSZKA JÁNOS

57. SZATHMÁRI István

Prohászka János hetven éves. MNy. 1957. 309-311.

RÓMER FLÓRIS

58. (KANOSZAY Margit):

Rómer Flóris emlékezete. (Beszámoló az emlékülésről.) Magyar Tudomány 217-218 lev.

CS. SEBESTYÉN KÁROLY

59. BANNER János

Cs. Sebestyén Károly 1876-1956. Arch. Ért. 1957. 221-222.

60. VARGHA László

Cs. Sebestyén Károly (1876-1956) + Ethn. 1957. 170-173.

SOLYMOSI ELEK

61. ENGEL Károly

Solymosi Elek. Adalék a magyar-román művelődési kapcsolatok történetéhez. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 97-103.

SZINNYEI JÓZSEF

62. BÓKA László - LAKÓ György - KÁLMÁN Béla

Szinnyei József emlékezete. 1857-1957. MNy. 1957. 317-335.

63. S. HÁMORI Antónia

Szinnyei József emlékezete. Nyr. 1957. 378-381.

VÁMBÉRY ÁRMIN

64. CSINÁDY Gerő

Vámbéry Ármin (1832-1913). Élet és Tudomány 1957. 496-500.

XÁNTUS JÁNOS

65. SÁNDOR István

Xántus János amerikai néprajzi tanulmányai. N.É. 1957. 159-181.

WÄGNER JÖZSEF

66. BORZSÁK István

Wagner József (1882-1956). Antik Tanulmányok 1957. 127.

K u l f ö l d i k u t a t ó k - A u s l ä n d i s c h e
F o r s c h e r

67. PAPP Ferenc

Mit tudott Lomonoszov a magyar nyelvről és a finnugor nyelvrokonságról
Nyr. 1957. 463-468.

68. BODROGI Tibor

A. R. Radcliffe-Brown. 1880-1955. Ethn. 1957. 175-176.

69. HOFFMANN Tamás

W.H. Riehl száz éve. Ethn. 1957. 319-336

70. N. SEBESTYÉN Irén

I. H. Toivonen (1890-1956). NyK. 1957. 206-209.

Vö. még 632.

T a n u l m á n y u t a k - S t u d i e n r e i s e n

71. BARABÁS Jenő

Lengyelországi tanulmányutarról. Ethn. 1957. 181-182.

72. DÉGH Linda

Gyűjtőúton Csehszlovákiában. Ethn. 1957. 180-181.

73. Magyar néprajzi és nyelvészeti expedíció Mongóliában. Ethn. 1957.
636-638.

74. Ortutay Gyula csehszlovákiai tanulmányútja. Ethn. 1957. 179.

75. TÁLASI István

Tanulmányutam a Német Demokratikus Köztársaságban. Ethn. 1957. 176-179

76. VIKÁR László

Népzenei kutatóúton Leningrádban. Ethn. 1957. 636.

77. Zpráva o cinnosti Národopisného ustavu SAV za rok 1956. A Szlovák Tud. Ak. Néprajzi Intézetének tevékenysége 1956-ban. Slovensky Národopis 1957. 398-407. (Magyar kutatók a szlovákoknál, szlovák kutatók nálunk.)

Vö. még 632.

M u z e u m , k i á l l i t á s - M u s e e n , A u s s t e l l u n g e n

78. BODROGI Tibor

Néger-Afrika Népei. A Néprajzi Múzeum kiállítása. N.É. 1957. 307-308.

79. A debreceni Déri Múzeum évkönyve. 1948-1956. Szerk. Balogh István. Debrecen 1957. Alföldi ny. 162 p. 8 t.

80. DITRÓINÉ SALLAY Katalin

Gyakorlati tapasztalatok a restauráló laboratóriumból. (A debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1948-1956. Szerk. Balogh István. Debrecen 1957. Alföldi ny. 81-94.)

81. DOMANOVSKY György

Legyen a vár a kultúra vára? Magyar Nemzet. 1957. XII. 15. (A Néprajzi Múzeum elhelyezéséről.)

82. DÖMÖTÖR Sándor

A szombathelyi múzeum néprajzi kéziratára. Ethn. 1957. 184.

83. ÉBER Ernő

A hatvanéves Mezőgazdasági Múzeum agrártörténeti vonatkozásai. Agrártörténeti Szemle 1957. 84-85.

84. FALLER Jenő

Beszámoló néhány külföldi bányászati múzeumról. Bányászok Lapja. 1957. 194-200.

85. A Fejér megyei múzeumok évi jelentése 1956. évre. (Szerk.) Fitz

Jenő. Székesfehérvár 1957. Székesfehérvári ny. 38. (István Király Múzeum Közl. E. sor. 2.)

86. HAMAR András

Kalotaszeg, Barcaság a Calea Victorián. Utunk 1957. XII. 12. 6.

87. A miskolci Herman Ottó Múzeum kiállításai. Vezető 1957. Miskolc 1957. Borsodmegyei ny. 16. (Borsod-Abaúj-Zemplén népének diszitóművészete.)
88. A Janus Pannonius Múzeum évkönyve 1956. (Szerk. Ifj. Kodolányi János.) Pécs 1956 (1957). Pécsi Szikra ny. 192 p. 16 t.
89. A Móra Ferenc Múzeum évkönyve 1956. (Csongor Győző és Szeles Zoltán közrem. szerk. Bálint Alajos.) Szeged 1956 (1957). Szegedi ny. 154 p. 5 t.
90. Vezető az István Király Múzeum kiállításában. (Székesfehérvár) 1956. (1957). M. Nemz. Múzeum - Tört. Muz. (soksz.) 36.
- Vö. még 35, 108, 118, 271, 311.
- Társaságok, ülések - Gesellschaften,
Tagungen
91. Agrártörténeti Konferencia terve. Agrártörténeti Szemle 1957. 71-72, 153, 161.
92. Az Agrártörténeti Munkaközösség megalakulása. Agrártörténeti Szemle 1957. 71, 153, 161.
93. Bericht über die Mitgliederversammlung der Societas Uralo-Altatica in München. Ural-Altatische Jahrbücher 1957. 254-257. Beszámoló az Ural Altáji Társaság müncheni közgyűléséről.
94. BODROGI Tibor
Főtitkári jelentés. Ethn. 1957. 214-216.
95. DÉGH Linda - DÖMÖTÖR Tekla
A smolenicei néprajzi konferencia. Ethn. 1957. 183-184.
96. FEKETE Lajos
Beszámoló az 1956. évi török történelmi kongresszusról (Ankara). A M. Tud. Ak. Nyelv- és Irodalomtud. Oszt. Közl. X. 3-4. 1957. 401-413.
97. Folklór konferencia Prágában. Ethn. 1957. 184-185.
98. Jegyzőkönyv a Magyar Néprajzi Társaság 1956. június hó 20.-án ... tartott LXVIII. évi rendes közgyűléséről. Ethn. 1957. 209-216.

99. Ortutay Gyula előadása. Ethn. 1957. 210-214. (A leningrádi néprajzi kongresszus és a prágai folklór konferencia.)

100. Tíz éves az ICARES. (Nemzetköz: Kat. Egyházi Társadalomkutató Intézet.) Vigilia 1957. 180-181.

101. WELLMANN Imre

Az 1955-i nemzetközi történész kongresszus agrártörténeti előadásai. Agrártörténeti Szemle 1957. 389-394.

Folyóiratokról - Über Zeitschriften

102. DÖMÖTÖR Sándor

A Vasi (Dunántuli) Szemle tizenegy éve. 1933-1944. Szombathely 1957. Szombathelyi ny. 23.

103. Az Ethnographia új szerkesztősége. Ethn. 1957. 185.

104. Ortutay Gyula meghívása a Fabula szerkesztőbizottságába. Ethn. 1957. 185.

105. VOITA, L.

"Néprajzi Értesítő" Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeum Évkönyve-Budapest 1954 Anul XXXVI; "Ethnographia", a Magyar Néprajzi Társaság folyóirata Budapest 1955, Anul LXVI. Nr. 1-4. Revista de Folclor 1957. 3. 144-147.

Beszámolók - Forschungsberichte

106. Agrártörténeti kutatások külföldön. Agrártörténeti Szemle 1957. 87.

107. Agrártörténeti munka az Országos Mezőgazdasági Könyvtárban. Agrártörténeti Szemle 1957. 83.

108. BALOGH István

Jelentés a Múzeum 1948-1956 évi működéséről (A debreceni Déri Múzeum Évkönyve. Debrecen 1957. Alföldi ny. 3-15.)

109. BELÉNYESI Márta

Anyagi kulturánk a XV. században: a munkaközösség öt esztendeje. Agrártörténeti Szemle 1957. 73-79, 154.

110. BOGYAY Tamás

Forschungen zur Urgeschichte der Ungarn nach dem zweiten Weltkrieg.
Őstörténeti kutatások Magyarországon a második világháború után.
Ural-Altäische Jahrbücher 1957. 93-114.

111. A Dunántúli Tudományos Intézet. Agrártörténeti Szemle 1957. 87.

112. HOFFMANN Tamás

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem agrártörténeti munkája I. Agrártörté-
neti Szemle 1957. 82.

113. MAKKAI László

Agrártörténeti kutatások a Magyar Tudományos Akadémia Történettudomá-
nyi Intézetében. Agrártörténeti Szemle 1957. 79-81.

114. MAKSAI Ferenc

Az Országos Levéltárban folyó agrártörténeti munkáról. Agrártörténeti
Szemle 1957. 82-83.

115. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtörténeti Tan-
székének agrártörténeti tevékenysége. Agrártörténeti Szemle 1957. 81.

116. RÁCZ István

A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Történelmi Intézetének agrár-
történeti munkájáról. Agrártörténeti Szemle 1957. 85-86.

117. A szegedi egyetem agrártörténeti munkássága. Agrártörténeti Szem-
le 1957. 86.

118. SZENDREY Ákos

Beszámoló a Néprajzi Múzeum 1956. évi működéséről. N.É. 1957. 299-306.

119. VIGH Károly

A Pest megyei levéltár agrártörténeti tervei. Agrártörténeti Szemle
1957. 83.

E l v e k é s m ó d s z e r e k - P r i n z i p i e n u n d
M e t h o d i k

120. BELÉNYESI Márta

Középkori mezőgazdaságtörténetünk kutatási módszereiről. Gödöllő-Bp.

1957. Mezőgazdasági k. 37. /Agrártörténeti tanulmányok 1./

121. HOFFMANN Tamás

Középkori mezőgazdaságtörténetünk kutatási módszereiről. Agrártörténeti Szemle 1957. 342-347.

122. KOROMPAY Bertalan

A finnugor néprajz jellege és szüksége. Bp. 1956 (1957). Akadémiai k. 44-49.

Vö. még 47o.

A t l a s z - A t l a s

123. BARABÁS Jenő

A Magyar Néprajzi Atlasz elvi és gyakorlati problémái. Ethn. 1957. 6o9-626.

124. BLÉDY Géza

A Román Nyelvatlasz új sorozata. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 117-119.

125. D. [IÓSZEGI] V. [ilmos]

A Magyar Néprajzi Atlasz kérdőívének vitája. Ethn. 1957. 358-359.

126. GÁLFFY Mózes - MÁRTON Gyula

Mutatvány "Csik és Gyergyó tájnyelvi atlaszá"-ból. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 63-74.

127. SZABÓ T. Attila

A Román Népköztársaság magyar nyelvjárásai nyelvtérképének előkészítése. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 13-26.

128. DEME László

Nyelvatlaszunk funkciója és további problémái. Bp. 1956. Akadémiai K. 383. Ism. Vámszer Márta. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 127-131.

129. VÉGH József

A magyar nyelvátlaszgyűjtés tanulságai a nyelvjáráskutatásban. Gondolatok Lőrincze Lajosnak "A magyar nyelvátlasz anyaggyűjtésének módszere" című tanulmányával kapcsolatban. Nyr. 1957. 1o2-1o8.

Ethnikus kérdések, népcsoportok
Ethnische Probleme, Volksgruppen

130. DÉCSY Gyula

Die slawischen Lehnwörter in der ungarischen Sprache. Szláv jövevény-
szavak a magyar nyelvben. Ural-Altäische Jahrbücher 1957. 246-253.

131. FEHÉR, G.

Beiträge zum Problem des ungarisch-slawischen Zusammenlebens. Acta
Arch. 1957. 269-318. Adatok a magyar-szláv együttélés problémájához.

132. GUNDA, Béla

Ethnological Researches among the Moravian Valachs. Man 1957. Sept.
No. 159. Néprajzi kutatások a morvaországi vlachoknál.

133. N. KAKUK Zsuzsa

Kihalt oszmán-török jövevénytiszavak. MNy. 1957. 416-422.

134. KAKUK, Suzanne

Les mots d'emprunt turcs-osmanlis dans le hongrois et les recherches
d'histoire phonétique de la langue turque-osmanlie. Bp. 1955 (1957).
Akadémiai k. 181-194. (Klly. az Acta Orientalia-ból.)

135. LIPTÁK, P.

Avaren und Magyaren im Donau-Thiess Zwischenstromgebiet. Acta Arch.
1957. 199-268. Avarok és magyarok a Duna-Tisza között.

136. Magyar nyelvjárások 4. D. Bartha Katalin és Papp István közrem.
szerk. Kálmán Béla. Bp. 1957. Tankönyvkiadó. 207./A Debreceni Kossuth
Lajos Tudományegyetem Nyelvtudományi Intézetének évkönyve./

137. MOLLAY Károly

XIV. századi német vélemény a magyar parasztról és a magyarországi ne-
mesekről. Ethn. 1957. 356-357.

138. MÁRTON Gyula

Adatok a morvai csángó nyelvjárást ért román nyelvi nyelvtani hatás-
hoz. MNy. 1957. 522.

139. PODOLÁK, Jan

Zpráva o výskumu slovenského etnika v Madarsku. Slovensky Národopis

1957. 214-221. Cikk a magyarországi szlovákok tanulmányozásáról.

140. SULÁN Béla

A cseh szókincs magyar elemeiből. MNy. 160-165. (Ethnikus kapcsolatok.)

141. SURÁNYI Bálint- BÁRCZI Géza - PAIS Dezső

Adalékok a "Gallicus"-ok nemzeti hovatartozásának kérdéséhez. MNy. 1957. 450-454.

142. SZEREBENNIKOV, B.A.

A finnugor nyelvek történetének néhány kérdése. Bp. 1956 (1957). Akadémiai K. 191-200. (Klny. a NyK.-ből.)

143. VAMSZER Márta

Csik és Gyergyó nyelvjárása. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 51-62.

Vö. még 86, 303, 307, 322, 375, 444.

T á j a k , h e l y s é g e k - L a n d s c h a f t e n , O r t -
s c h a f t e n

144. Béli Máttyás (1684-1742) Esztergom vármegyéről irt kiadatlan művének szemelvényes magyar fordítása. Tatabánya 1957. Komárom m. Tanács, 79 p. 2 t.

145. BODÓCS Gyula

Hetényegyháza multja és jelene. Kiad. a Bács-Kiskun megyei Tanács. Kecskémét (1957). Bácsm. ny. 63 p. 1 térk.

146. DÖMÖTÖR Sándor

Győrvár földje és népe. Blatt László: A Győrvári éremleret a Békóczi-korszak pénztörténetének tükrében. Szombathely 1957. Szombathelyi ny. 25. (Szombathelyi Savaria Muzem közleményei 2.)

147. EÖTVÖS Károly

Utazás a Balaton körül (Utirajz.) Sajtó alá rend. István Marian. Bp. 1957. Szépirodalmi k. 780.

148. FODOR Ferenc

Göcsej. Élet és Tudomány 1957. 655-660.

149. GYÓRFFY György

Beszámoló "Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza" című munkáról. MNy. 1957. 42-51.

150. MÁRTON Béla

A Bodrogeköz. Élet és Tudomány 1957. 1071-1076.

151. MÁRTON Béla

A Hajduság. Élet és Tudomány 1957. 1230-1234.

152. MÁRTON Béla

A Sárrét. Élet és Tudomány 1957. 527-532. /Mocsarak lecsapolása, pákások./

153. MÁRTON Béla

Szamoshat. Élet és Tudomány 1957. 1551-1555. /Település, állattartás./

154. SZ. MORVAY Judit

Néprajzi adatok a Zoborvidékről. Népr. Közl. 1957. 1-2. 122-127.

155. ZALOTAY Elemér

Baja népe az őskortól a középkorig. Baja 1957. Türr István Múzeum. 84 p. 1 térk. /A bajai Türr István Múzeum kiadványai 3-4./

Vö. még 240, 248.

G y ű j t ö g e t é s - S a m m e l w i r t s c h a f t

159. E. FEHÉR Julianna

Adatok a bernecebaráti gyűjtögető és zsákmányoló gazdálkodáshoz. Népr. Közl. 1957. 267-292.

160. SZÜCS Sándor

Akik nem vetettek, csak arattak. Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 185-189. /Rétjáró szegények./

161. SZÜCS Sándor

A rét pusztulása. Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 190-195.

162. UJVÁRY Zoltán

A vadontermő növények szerepe a táplálkozásban az abauj-zempléni hegy-

vidéken. N.É. 1957. 231-244.

H a l á s z a t - F i s c h e r e i

163. KHIN Antal

A magyar vizák története. Bp. 1957. Magyar Nemzeti Múzeum - Történeti Múzeum Rotaprint Üzeme. 24. Mezőgazdasági Múzeum Füzetei 2.

164. KISS Lajos

Piszlicsár. M.Ny. 1957. 472-473.

165. SOLYMOS Ede

A borító halászszerszámok fejlődése Magyarországon. Ethn. 1957. 445-469.

166. SZÜCS Sándor

A pákászokról. (Szűcs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 158-163.)

167. SZÜCS Sándor

A pákászok világa. (Szűcs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 164-184.)

Vö. még 152.

M é h é s z e t - B i e n e n z u c h t

168. BALASSA Iván

A vadméh befogása Abaujban. Népr. Közl. 1957. 1-2. 148.

169. MOLNÁR Balázs

Méhkeresés és mézszákmányolás Domaházán. Ethn. 1957. 483-491.

170. SZILÁGYI András

Utban a méhestanyak felé. Utunk. 1957. jun. 20. 1.

E r d e i é l e t - W a l d a r b e i t

171. FIRBÁS Oszkár

Adalékok a soproni városi erdők XVIII. század eleji állapotához. Soproni Sz. 1957. 276-281.

172. HEGYI Imre

Erdei fakitermelés Bakonycsernyén. Népr. Köz. 1957. 3-4. 125-155.

V a d f o g á s - W i l d f a n g

173. HOFER Tamás

Vadfogó veremk a töröknek hódolt Baranyában. Ethn. 1957. 346-349.

Á l l a t t a r t á s - V i e h z u c h t

174. BÉLDY Bálint

A magyar tyukok eredete és nemesítése. Élet és Tudomány 1957. 1628-1630.

175. BELÉNYESI Márta

A ló becse a középkorban. Ethn. 1957. 337-342.

176. FÖLDES László

A juhtartás típusai és építményei a Kárpátmedencében. Népr. Köz. 1957. 1-2. 149-156.

177. GUNDA Béla

A hortobágyi pásztorkodás multja. Élet és Tudomány 1957. 782-787.

178. HORN Artur

Legértékesebb gazdasági állatunk. (A tehén.) Élet és Tudomány 1957. 732-734.

179. MARTINKÓ András

Kürt, tulók és egyebek. Nyr. 1957. 121-124.

180. A Német Néprajzi Intézet kérdőívei. Agrártörténeti Szemle 1957. 87-88. /Juhászat és kéveköttő-eszközök./

181. SCHANDL József

A juhhus-fogyasztás problémái. Élet és Tudomány 1957. 1452-1454.

182. SZABAD György

Mezővárosi legelőhasználat uriszéki szabályozása 1836-ban. Agrártörténeti Szemle 1957. 67-70.

183. SZABÓ T. Attila

A gyermeklő és rokonsága. A Kolozsvári Victor Babes és Bolyai Egyetemek közleményeiből. Társadalomtudományi sorozat. 1956. I. köt. 1-2.sz. I térc. 235-253.

184. SZÜCS Sándor

Bojtároktatás. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 44-48.)

185. SZÜCS Sándor

Farkasfogas juhászok. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 49-58.)

186. SZÜCS Sándor

Gyökerez András bojtárfogadása. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 40-44.)

187. SZÜCS Sándor

A hortobágyi szent. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 34-39.)

188. SZÜCS Sándor

Pásztorok a barázda közt. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 83-90.)

189. SZÜCS Sándor

Pásztorok vetélkedése. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 76-82.)

190. SZÜCS Sándor

Pusztai szabadok. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 68-76.)

191. SZÜCS Sándor

Teleltető pásztorok. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 59-67.)

192. TAKÁCS Lajos

A juhászok lótartásának eltiltása Zala és Vas vármegyében. Népr. Közl. 1957. 3-4. 347-350.

193. TAKÁCS Lajos
Pásztor szerződések a vas megyei Borgátárról. (1842-1844). Népr. Közl. 1957. 3-4. 351-356.
- Vö. még 153, 212, 219, 254, 357, 456
- Földművelés - Ackerbau**
194. BAKÓ Ferenc
Heves megyei adatok a dohányzás történetéhez. N.É. 1957. 271-278.
195. BALASSA Iván
Quelle, Methoden und Ergebnisse der ungarische Arbeitsgerätforschung. Őzfvk. 1957. 312-321. A magyar munkaeszköz-kutatások forrása, módszere és eredménye.
196. BALOGH István
A gabona betakarítása a XVI-XVII. században. Ethn. 1957. 270-291.
197. BARABÁS Jenő
Kaszalfedő gerebélye Göcsejből. N.É. 1957. 295-298.
198. BELÉNYESI Márta
Három XV-XVI. századi irat mezőgazdaságtörténeti vonatkozásai. Agrártörténeti Szemle 1957. 36-37. /Ekehasználat, ugar-földek./
199. BELÉNYESI Márta
Néhány szó az erdő- és szántóföld váltó gazdálkodás magyarországi formájáról. Agrártörténeti Szemle 1957. 183-191, 437-438, 443-444.
200. BELÉNYESI Márta
Tala jmegmunkálás Szelnok-Doboka, Kolozs, Torda és Alsó-Fehér megyékben a XV. században. Ethn. 1957. 599-608.
201. BENDA Kálmán
A Ráday család pelejtei tisztartójának adott gazdasági utasítás /1758/. Agrártörténeti Szemle 1957. 282-285.
202. BOROSS Marietta
A csányi dinnyetermesztés eszközei. N.É. 1957. 257-272.

- 2o3. ENYEDI György
A kukorica Magyarországon. Földr. Közl. 1957. 17-32.
- 2o4. ERDEI Ferenc - PATAKY Ernő
Termelői szervezetek a magyar mezőgazdaság fejlődésében. I. Agrártörténeti Szemle 1957. 165-182, 437, 442-443. /Hegyköztség, legeltetési társulat, halászat, erdőközösség./
- 2o5. GÖNYEY Sándor
Kalotaszegi jármos csűrök. Ethn. 1957. 5o4-511.
- 2o6. GRÉTSY László
Tallózás és tarlózás. MNy. 1957. 494-498.
- 2o7. HOFER Tamás
"Csusztató" Nógrádból. N.É. 1957. 291-294.
- 2o8 . HOFFMANN, Tamás
Über den Gebrauch dreschschlitten- und dreschwalzenartiger Geräte in Ungarn. Acta Ethn. 1957. 219-223. Cséplőszán és cséplőhenger-féle eszközök használata Magyarországon.
- 2o9. ILA Bálint
Néprajzi emlékek a garamszentbenedeki uradalom részére 1658-ban készült Direktoriumban. Ethn. 1957. 512-515.
- 21o. KÁROLYI Zsigmond
Négyszáz éves a magyarországi rizstermelés. Élet és Tudomány 1957. 419-422.
211. MAKKAI László
Hadik András az erdélyi mezőgazdaságról. Agrártörténeti Szemle 1957. 37-52. /1768-i emlékirat./
212. MAKKAI László
Kimutatások a Rákóczi-birtokok terméseredményeiről és állatállományáról /165o-166o/. Agrártörténeti Szemle 1957. 27o-282.
213. MAKKAI László
Paraszti és majorsági mezőgazdasági termelés a XVII. században. Bp.-Gödöllő 1957. Mezőgazdasági Kiadó. 31.

214. MOLLAY Károly
Dohány. M.Ny. 1957. 268-269. /Szótörténeti adatok./
215. MRÁZ Vera
A Batthyányak rohonci majorságának gazdasági leltárai és cselédsége /1634-1687/. Agrártörténeti Szemle 1957. 258-270.
216. MRÁZ Vera
Inventáriumok a körmendi Batthány-levéltárból. Népr. Közl. 1957. 1-2. 288-306.
217. OSZVALD Ferenc
Jenei Ferenc gazdasági hagyatéka 1480-1500. Agrártörténeti Szemle 1957. 15-17.
218. SCHMIDT, Leopold
Der randbeschlangene Holzspaten in Ostmitteleuropa. Deutsches Jahrbuch für Volkskunde 1957. 388-406. Vasélu faásó Közép-Keleteurópában.
219. SZABÓ Máttyás
A Kőrös és Berettyó alsófolyása vidékének rétgazdálkodása. Népr.Közl. 1957. 3-4. 1-94.
220. SZÜCS Sándor
Ekével a vizek közt. (Szűcs Sándor: Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 226-232.)
221. TÁLASI István
A termelés és a nyelv kapcsolata aratóműveleteinkben. Ethn. 1957. 217-251.
222. UDVAROS Károly
A "civilisdlóds" kukorica. Élet és Tudomány 1957. 1115-1118.
223. UDVAROS Károly
A "csapedár" kukorica. Élet és Tudomány 1957. 550-553.
- Vö. még 83, 120, 121, 180, 242, 410, 576, 580, 586, 589, 619.

Szőlőművelés - Weinbau

224. ANDRÁSPALVY Bertalan

A vörösbőr Magyarországon. Szőlőművelésünk balkáni kapcsolatai. N.É. 1957. 49-69.

225. CSITAJA Georgi

A gruz szőlőművelés és bortermelés történetéből. Ethn. 1957. 588-598.

226. IRÁNYOS József

A Balaton vidéki szőlőkultúrák felujtása. Élet és Tudomány 1957. 603-606.

227. MOLNÁR István

A középnyárádmenti kacor. Népr. Közl. 1957. 1-2. 95-103.

228. RAKCSÁNYI László

A magyar borok és borkülönlegességek jellegének kialakulása. Irányos József-Domahidy Miklós stb. hozzászólásával. Magy. Tud. Ak. Agrártud. Oszt. Közl. 1957. 259-279.

229. VINCZE István

Magyar szőlőmetszőkések és metszémódok. N.É. 1957. 71-101.

Vö. még 371.

Táplálkozás - Ernährung

230. BERNÁTH Béla

Kocsonya. MNy. 1957. 192-193.

231. H. FEKETE Péter

Tésztás kása-e vagy öhön? Ethn. 1957. 167.

232. KELLER László - DOMONYI András

A magyar vidék ételkülönlegességei. Bp. 1957. Franklin ny. 67.

233. KELLER László - DOMONYI András

Tájjellegű ételek. Bp. 1957. Szövosz. 67.

234. V. NYILASSY Judit

Gyümölcsaszalás Zengővárkonyban. Népr. Közl. 1957. 1-2. 165-171.

235. PROHÁSZKA János

Milyen is a kurta kocsmá? Nyr. 1957. 486-487.

236. SZÉPE György

Magam sütése könyér. M.Ny. 1957. 226-227.

237. VAJKAI Aurél

Almaprés Cikolasszigról. Ethn. 1957. 352-353.

238. ZÓLYOMI József

Tejnyerés és tejfeldolgozás Cserhátsurányon. Népr. Közl. 1957. 3-4.
309-315.

Vö. még 162, 181, 210, 262, 321, 456.

T e l e p ü l é s , é p í t k e z é s - S i e d l u n g , B a u -
t e n

239. BODGÁL Ferenc

Parasztház és melléképületek felbecsülése Miskolcon. Népr. Közl. 1957.
1-2. 316-318.

240. DANKÓ Imre

Turkevei helynevek történelmi és társadalmi vonatkozásai. Nyr. 1957.
307-317.

241. DÖMÖTÖR Sándor

Fakémények Mihályiban és Kispfaludon. Soproni Szemle 1957. 231-243.

242. FARAGÓ Kálmán - MAJOR Jenő

A magyar mezőgazdasági településhálózat fejlesztésének kérdései. Te-
lepüléstud. Közl. 1957. 3-37. (A településhálózat kialakulásának tör-
ténete, jellegzetességei, típusai.)

243. GERŐ László

A "barlang-élmény" feloldódása az építészet fejlődése során. Term.tud.
Közl. 1. évf. 2. sz. 63-70.

244. HALMOS Béla

Békéscsaba és környéke területrendezésének települési kérdései. Földr.
Ért. 1957. 181-197.

245. HEGYI Imre

Adalékok a teknővájó cigányok megtelepedéséhez. Népr. Közl. 1957. 1-2. 176-184.

246. HOFER Tamás

Csűrök és istállók a falun kívül. Ethn. 1957. 377-424.

247. NYITRAI Elek

Építőanyagok Pesten a XVIII. század elején. Építőanyag 1957. 35-41.

248. PATAY Pál

Adatok a nógrádi dombvidék X-XI. századi településtörténetéhez. Arch. Ért. 1957. 58-66.

249. PONGRÁCZ Pál

Homorud újjáépítése. Településtud. Közl. 1957. 39-48.

250. SIPOS István

"A bükki huták és hámorok település- és nyelvjárástörténete" című kandidátusi disszertációjának vitája. A M. Tud. Ak. Nyelv- és Irodalomtud. Oszt. Közl. X. 3-4. 1957. 389-392.

251. VAJKAI Aurél

Balatonfelvidéki és Bakony vidéki falusi épületek a XVIII. századból. Ethn. 1957. 87-108.

252. VARGHA László

A magyar parasztház alakulása, változása és fejlődése tanulságai mai építészetünk számára. Bp. 1957. Tankönyvkiadó 5e9-536.

253. Bs.

Vedecké vysledky vyzkumu vesnice Uszod v Madarsku. Cesky Lid. 1957. 82. A magyarországi Uszod falu kutatásának tudományos eredményei.

254. WAKARELSKI, Christo

Die bulgarischen wandernden Hirtenhütten. Acta Ethn. 1956. 1-78. A bolgár pásztorok hordozható házai.

Vö. még 151, 153, 154, 176, 205.

Malom - Mühle

255. TAKÁCS Lajos

Adatok a hajómalmok Körös menti elterjedéséhez. Népr. Közl. 1957. 3-4. 345-346.

Butor, házi felszerelés - Möbel, Hausrat

256. CSATKAI Endre

Parasztházak leltárai a Széchenyiek uradalmaiból (1835, 1827.) Népr. Közl. 1957. 1-2. 307-318.

257. K. CSILLÉRY Klára

Új emberábrázolásos ácsolt láda a Néprajzi Múzeumban. N.É. 1957. 283-290.

258. HOFER Tamás

Jobbágy hagyatéki leltárak és becstük a keszthelyi Festetics uradalomból. Agrártörténeti Szemle 1957. 285-327.

259. Cs. SEBESTYÉN Károly

Kandalló. M.Ny. 1957. 466-470.

Mesterségek - Handwerk

260. BÁLINT Sándor

Fölül húzta az apja a fűrész. Nyr. 1957. 188-189.

261. CSALOG József

Kobakédenyek hatása a népvándorláskori agyag és fémművességre. Folia Archeologica. 1957. 135-139.

262. CSATKAI Endre

Céhen-kivüli mesterségek. 2. Szakácsok. Soproni Szemle 1957. 130-131.

263. CSATKAI Endre

Debreceni könyvkötőlegények Sopronban. A debreceni Déri Múzeum Évkönyve (1948-1956). 1957. 113-118.

264. CSATKAI Endre

Az első soproni kávéházak. Soproni Szemle 1957. 132-133.

265. K. CSILLÉRY Klára
Husszék, mészárszék, vágószék. Nyr. 1957. 488-489.
266. DÁVIDHÁZY István
Bérvita 1724-ben. Soproni Szemle 1957. 265-267.
267. DOMONKOS Ottó
Céhen-kivüli mesterségek. 3. Vadászok. Soproni Szemle 1957. 131-132.
268. DOMONKOS Ottó
A soproni főzelékárosok céhalakítása 1848-ban. Soproni Szemle 1957. 136-139.
269. DÖMÖTÖR Sándor
A győri és a szombathelyi szűrszabók remeklésének szabálya 1767-ből. Népr. Közl. 1957. 3-4. 359-360.
270. ENDREI Walter
Középkori munkamódszerek kialakulásának történetéhez. Századok 1957. 124-144. /Fazekasság, szövés, kőszőrülés./
271. Faragott mézeskalácsformák. Kiállítás a Veszprémi Bakonyi-Muzeumban. (A kiállítást a Magyar Nemzeti Múzeum Iparművészeti Múzeum rendezte.) Bp. 1957. Tört. Muz. soksz. 12.
272. GIDAY Kálmán
Hozzászólás Tolnai György: A parasztipar kialakulása és tőkés iparrá fejlődése Magyarországon (1842-1849) c. vitacikkhez. Századok 1957. 790-798.
273. ifj. KODOLÁNYI János
A sellyei egyesült csehbe lévő ... mesterek remekjeik. Népr. Közl. 1957. 1-2. 347-348.
274. MIHALIK Sándor
Adatok a regéczi porcelángyártás történetéhez. Művészettörténeti tanulmányok 1957. 109-152. /A debreceni vásári áru./
275. MIHALIK Sándor
Bakonybéli kőedénygyártási próbálkozások. Folia Archeologica 1957. 257-272.

276. MÓDY György
Szappanfőzés és gyertyaöntés Debrecenben. (A debreceni Déri Múzeum Évkönyve /1948-1956/. Szerk. Balogh István. Debrecen 1957. Alföldi ny. 135-148.)
277. PARÁDI Nándor
Későközépkori kályhacsempe negatívak. Folia Archeologica 1957. 175-186.
278. PATAKY Dénesné
Adatok a szegedi ötvösség történetéhez. Műv. tört. Ért. 1957. 24-29.
279. PÉCZELY Piroska
Adat a keszthelyi és soproni takácsipar multjára. Soproni Szemle 1957. 140.
280. PÉCZELY Piroska
A Balatoni Múzeum soproni kártyái. Soproni Szemle 1957. 91-94.
281. PÉCZELY Piroska
Céhen-kivüli mesterségek. 1. Kertészek. Soproni Szemle 1957. 129-130.
282. SCHIBER Sándor
Szabó nem szabadul mekegő hang nélkül. MNy. 1957. 220-223. (Mesterség csufoló.)
283. SOLYMOS Ede
Szabó-árszabások 1812-ből. Népr.Közl. 1957. 1-2. 341-345.
284. SZABADFALVI József
A viaszfeldolgozás és gyertyakészítés ismeretéhez. N.É. 1957. 245-255.
285. SZABÓ F. Attila
Ötvös céhek levelei a XVI. századból. MNy. 1957. 259-267.
286. SZÜCS Sándor
Vándorlegények nyomában. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 264-271.)

**Bőrfeldolgozás - Fellvorarbeitung
Gerberei**

287. MOÓR Elemér

Két bőrfajta neve: írha és zemes. MNy. 1957. 1536156.

288. SULÁN Béla

Adatok a rozsenyói szücsökről. Népr. Közl. 1957. 1-2. 13-20.

289. ZOLNAI Béla

Bunda-Kniezsa István hozzászólásával és Zolnai Béla válaszával. Nyr. 1957. 115-121.

Vö. még 269.

Fonás, szövés - Spinnen, Weben

290. BABUS Jolán

Kender és lenmunkák a beregmegyei Lónyán. 1. A föld. Népr. Közl. 1957. 1-2. 204-234, 3-4. 202-247.

291. FÜZES Endre

A kender termelése és feldolgozása Kovácsszénján és Husztóton. A Jan. Pan. M.Évk. 1957. 70-89.

292. KODOLÁNYI János

Baranyai szőttesek. Pécs 1957. Dunántuli Magvető. 27 p. 26 t.

293. MARKOVÁ, Ema

Po stopách krosienok. /Poznámky k studiu starych technik na Slovensku/ Slovensky Národopis 1957. 47-86. A szövőráma nyomában. /Adalékok a régi szlovák textiltechnika tanulmányozásához./ (A régi technika magyar adataival.)

Vö. még 270.

Viselet - Tracht

294. DOMONKOS Ottó

Adatok a kapuvári férfiruha szabásához. Ethn. 1957. 123-132.

295. DÖMÖTÖR Sándor
Nemesbódi viselettörténeti adatok 1795-ből. Népr. Közl. 1957. 3-4. 357-358.
296. DÖMÖTÖR Sándor
Parasztviselet ábrázolások 1837-ből. Ethn. 1957. 627-631.
297. V. EMBER Mária
Az egri Rozália-kápolna textiljei. Folia Archeologica 1957. 219-236.
298. Népművészeti divatalbum. Bodrog - Mezőkövesd - Tura - Sárköz - Palócföld - Kalocsa legjellemzőbb hagyományos motívumai alapján tervezte és rajzolta Franady Ilona. (Bp.) 1957. Kisipari Szövetkezeti K. 24.
299. GÁBORJÁN Alice
A szolnoki hódoltságkori ásatási lábbelianyag magyar viselettörténeti vonatkozásai. Ethn. 1957. 543-574.
300. H. KERRECSÉNYI Edit
Az asszonyok fejviseletének alakulása Kiskomáromban és környékén az elmúlt 90 év alatt. N.É. 1957. 123-147.
301. ifj. KODOLÁNYI János
Egy XVIII. századi népviseleti ábrázolás. A Jan. Pan. M. Évk. 1957. 90-95.
302. K. KOVÁCS Péter
"Balos toll". Népr. Közl. 1957. 3-4. 156-161.
303. KRALOVÁNSZKY Alán
Adatok az u.n. s-végű hajkarika etnikumjelző szerepéhez. Arch. Ért. 1957. 175-186.
304. KRESZ Mária
A gyermekek és fiatalok viselete a kalotaszegi Nyárszón. N.É. 1957. 103-121.
305. MEGAY Géza
A miskolc-repülőtéri honfoglaláskori magyar temető. Miskolc 1957. Borsodm. ny. 7. /Klly. a Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 1956 dec.sz.-ből./

306. SZ. MORVAY Judit
Korc nélküli pendely Nagybalogról. N.É. 1957. 279-282.
307. NAGY Jenő
A moldvai csángó öltözet szókincsének román jövevényszavai. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 87-96.
- Vö. még 154, 269, 554.
- N é p m ű v é s z e t - V o l k s k u n s t
308. OLASZ Ernő
Középkori leletek Békéssámsonon. Bp. 1957. Akadémiai k. 212-215. /Kny. az Arch.Ért. 1956. 212-215./
309. BALOGH Jolán
L'origine du style des sculptures en bois de la Hongrie médiévale. Bp. 1957. Akadémiai k. 231-253. /Kny. az Acta Historiae Artium-ból./ A középkori magyar faszobrok eredetéről.
310. D. DIETZ Vilma
A tardi fonalas munkák "kossut-bankós" motívuma. N.É. 1957. 149-157.
311. KÁDÁR Zoltán
Kopt textilek a debreceni Déri Múzeumban. A debreceni Déri Múzeum Évkönyve /1948-1956/. 1957. 95-104.
312. LÁSZLÓ Gyula
Az őseber művészetéről. Bp. 1957. Tört. Muz. soksz. 21.
313. LENGYEL Györgyi
Népi himzés. Bp. 1957. Műszaki Könyvkiadó. 152 p. 8 mell.
314. MOLNÁR József
Oszmán-török mosdómedencék Magyarországon. Műv. tört. Ért. 1957. 161-166.
315. RÓNAI Béla
Id. Kapoli Antal Kossuth-díjas népművész emlékezetére. Baranyai Művelődés 1957. 46-51.

316. Sz.E.

Kalocsa népművészete. Vigilia 1957. 318-320. /Faragás, falfestés, kézimunka./

Vö. még 87, 261, 271, 278, 292, 317, 318, 328, 369, 370, 378, 380, 622

Alkalmazott népművészet
Anwendung der Volkskunst

317. MÓRA Bernát

Jegyzetek Korond iparművészetéről. Utunk 1957. IX. 12. 6.

318. PORUMBACU, Veronica

Agagás legenda a Korond völgyében. Utunk 1957. X. 17. 3.

Vö. még 622

Kereskedelem, közlekedés - Handel,
Verkehr

319. BÁLINT Sándor

Lajmás, szamar, lukmájér. Nyr. 1957. 323-324. Hajóvontatás, sőhordás.

320. DANKÓ Imre

A sárospataki piac. Népr. Közl. 1957. 1-2. 255-263.

321. DARNAY /DORNYAY/ Béla

Mit jelent a sok magyar "Burgundia" helynév? Földr. Közl. 1957. 333-338. Piaci kenyéráruló hely.

322. HUSCAVA, Alexander

K dejinám najstrasich dlzkovych mier na Slovensku. Slovensky Národopis 1957. 292-306. A legrégebbi szlovák hosszsmérték történetéhez. (Hazai adatok bevonásával, magyar néprajzi tanulságokkal.)

323. MAKKAI László

Zákány Péter mosonmagyaróvári tőzsér bevételi és kiadási naplója 1630-39-ből. Agrártörténeti Szemle 1957. 247-258.

324. SZÜCS Sándor

A régi Sárrét utjai. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 212-220.)

325. SZÜCS Sándor

Téli utazás a pusztán. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 221-225.)

326. VÁSZOLYI Erik

Komi /zürjén/ pénznevek és a régi komi pénzszámítás. NyK. 1957. 120-129.

J e l e k - Z e i c h e n

327. BOROSS Marietta

Jelzések mezőgazdasági eszközökön Bulgáriában. Ind. Ethn. 1957. 90-96, 103-105.

328. CSEMEGI József

Trinitász-szimbolumok és ábrázolások a középkori Magyarország művészetében, eredetük, továbbélésük és népművészeti kapcsolataik. (Művészettörténeti Tanulmányok, Szerk. Dávid Kata. Bp. 1957. Képzőműv. Alap. 7-45.)

329. GUNDA Béla

A lakóházat védő mágikus jelek. Ind. Ethn. 1957. 192-198, 211-212.

330. KÁLMÁR János

Armbrust-Pfeilspitzen als Rangabzeichen. Folia Archaeologica 1957. 153-166. Az íj és nyíl rangjelző szerepéről.

331. KÁLMÁR János

Török lófarkos jelvények. Bp. 1957. Tört. Muz. soksz. 11 p. 1 t.

Vö. még 310, 621.

N e v e k - N a m e n

332. BABOSS Ernő

A magyar népnév ősmagyar kori hangalakjához. M.Ny. 1957. 438-442.

333. KÁZMÉR Miklós

Alsó-Szigetköz földrajzi nevei. Bp. 1957. Akadémiai k. 78.

334. VIGH Károly

Bihari, érmelléki, szatmári és szilágysági növénynevek. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 149-156.

Vö. még 221, 356, 573.

H i e d e l e m - V o l k s g l a u b e n

335. BEKE Ödön

A vasorrú bába az ugor néphitben. Ethn. 1957. 168-169.

336. BÉRESNÉ BENE Zsuzsánna

A tejjel kapcsolatos hiedelmek és szokások a Cserhátan. Népr. Közl. 1957. 1-2. 188-203.

337. Boszorkányhit az atomkorszakban. Élet és Tudomány 1957. 885-887.

338. CSERMÁK Géza

Holddal kapcsolatos szokások és hiedelmek az istensegitsi székelyeknél. Népr. Közl. 1957. 1-2. 146-147.

339. DIENES István

A bashalmi (Szabolcs-Szatmár m.) honfoglaláskori magyar temető. Arch. Ért. 1957. 24-37.

340. DIÓSZEGI Vilmos

A bukovinai székely boszorkány kapcsolata az állatokkal. A Jan. Pan. Muz. évk. 1957. 57-69.

341. DIÓSZEGI Vilmos

Dobbal való kérés, oldás. Népr. Közl. 1957. 1-2. 128-134.

342. DIÓSZEGI Vilmos

"Visszafelé számláló" ráolvasás. Népr. Közl. 1957. 3-4. 162-173.

343. DOMANOVSKY György

Vidoizmenenija obraza zlogo ducha "Liderc" v szuevernych predestavleniach vengerszkiego naroda. Acta Ethn. 1957. 41-72. A "lidérc" nevű rossz szellem alakváltozásai a magyar nép babonás képzeleteiben.

344. DÖMÖTÖR Sándor

Vasmegyei hagyomány a patkányirtó molnárról. Népr. Közl. 1957. 3-4. 293.

345. FERENCZI Imre

Az ördögös kocsis alakjának néhány kérdése. Ethn. 1957. 56-86.

346. JAKABFFY Imre
Kun halmok-e a kunhalmok? *Élet és Tudomány* 1957. 1177-1178.
347. KÓS Károly, ifj.
Erdélyi adatok a megkötéses varázsláshoz. *Népr. Közl.* 1957. 1-2. 185-187.
348. MIHÁLYI Ferenc
Halálmadár vagy jóbarát? (Bagoly). *Élet és Tudomány* 1957. 316-318.
349. MOLNÁR Balázs
Boszorkányperek Jászokunságból. *Népr. Közl.* 1957. 1-2. 329-340.
350. MORVAY Péter
Álgarabonciás a Kiskunságban 1757-ben. *Népr. Közl.* 1957. 1-2. 285-287.
351. NAGY Dezső
Egy magyar kéziratot varázskönyv a 19. századból. *Ind. Ethn.* 1957. 199-205, 212-213.
352. PAIS Dezső
Haj-huj-kaját. Hangutánzó-hangkifejező szavaink néhány ősi rokonságban levő csoportjáról. *Zenatudományi Tanulmányok* 6. 1957. 133-158, 750-751.
- 353 . SÁNDOR István
A varázskönyv. *Ind. Ethn.* 1957. 85-89, 101-102.
354. SZABÓ Kálmán
Szerelmi étető. *Népr. Közl.* 1957. 1-2. 172-175.
355. SZABÓ T. Attila
Moldvai csángó csillagnevek. *Nyr.* 1957. 458-462.
356. SZÜCS Sándor
Kincskeresők. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 257-263.)
357. SZÜCS Sándor
Utonjárók. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 246-256.)

358. ZUPKÓ Béla

Termékenységharázslás Abaujban az első szántáskor. Ethn. 1957. 631-632.

Vö. még 160, 161, 187, 188, 366, 367; 423, 453, 454, 458, 554, 591, 592, 603, 617, 620.

V a l l á s - R e l i g i o n

359. HOLL Béla

Anyanyelvünk, imádságunk... (Háromszázötven éves Pázmány Péter "Magyar Nemzetnek hűségese Dajkája" című imádságoskönyve.) Vigilia 1957. 23-28.

360. RADÓ Polikárp

Az egyházi év. Bp. 1957. Szent István Társulat. 227.

361. RADÓ Polikárp

A magyar liturgia eredete a XI. században. Vigilia 1957. 391-399.

Vö. még 490, 496, 498, 499, 539, 540, 567, 620, 621, 624, 631.

G y ó g y i t á s - V o l k s m e d i z i n

362. BALASSI Zsigmond

Lovak orvossága. Közreadja Eckhardt Sándor. Az emléket nyelvészeti szempontból ismerteti Abafy Erzsébet. Bp. 1957. Akadémiai K. 36. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 94.

363. BÁNKUTI Imre

Néhány orvostörténeti adat 1605-ből. Orsz. Orv. Tört. Könyvt. Közl. 1957. 107-151.

364. CSATKAI Endre

A győri ferencesek hajdani betegszobájának leltára 1786-ban. Orsz. Orv. Tört. Könyvt. Közl. 1957. 275-277.

365. KOVÁCSICS Sándor

A Répcevidék egészségügyi viszonyai a 20. század elején. (Három évi orvosi működés a bói /Sopron m./ orvosi körzetben.) Soproni Szemle 1957. 253-261.

366. SZÜCS Sándor
Sárréti, kunsági hires pásztorok. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 15-27.)
367. SZÜCS Sándor
Gulyák, nyájak gyógyítói. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 91-100.)
368. TORDAYNÉ PÁTER Erzsébet
Juhorvoslás a XIX. század elején. Agrártörténeti Szemle 1957. 340-341.
- S z o k á s - B r a u c h t u m
369. CSALOG József
Ujkőkori időlyaink arcformájának kérdéséről. Arch. Ért. 1957. 207-211.
(Temetkezés: fejfák.)
370. CSALOG József
A szentesi református temetők gombosfái. N.É. 1957. 203-210.
371. EDESZ Sándor
A hegyaljai szőlőmunkások szüreti népszokásai. Miskolc 1957. Herman Ottó Múzeum. 15. /Herman Ottó Múzeum. Múzeumi füzetek 7./
372. P. JÁMBOR Márta
Legényélet és legényavató szokás Halászáiban. Népr. Közl. 1957. 3-4. 99-120.
373. KISS Lajos
Karácsony szavunk őstörténetéhez. Nyr. 1957. 247-251.
374. MAKSAY Ferenc
A szentivánnapi tűz első hazai emléke. Népr. Közl. 1957. 1-2. 11-12.
375. MANGA János
Die Hochzeitsbräuche der Paloczen und ihre slowakischen Analogien. Acta Ethn. 1957. 141-218. Lakodalmi szokások a palócoknál és szlovák analógiái.
376. MRÁZ Vera
Luca napi időjósítás 1653-ból. Népr. Közl. 1957. 3-4. 333-334.

377. PESTINSZKY István.

A tetoválás. Term.tud. Közl. 1957. 268-274.

378. SÁNDOR István

Das "beschlagene" Osterei. Schweizerisches Archiv für Volkskunde 1957. 179-180. "Patkolt" tojás.

379. SÁNDOR István

Miért köszönünk kalaplevéve vagy kézfogással. Élet és Tudomány 1957. aug. 4.

380. SÁNDOR István

Ostereier in Ungarn. Schweizerischen Archiv für Volkskunde 1957. 175-179. Husvétii tojások Magyarországon.

381. SCHRAM Ferenc

Temetkezési szokásaink.(Bp. 1957.) Tört. Muz. soksz. 24.

382. SOLYMOS Ede

Farsangi maszkajárás Baján. Ethn. 1957. 354-356.

383. SZABÓ Andorné

Lányok vasárnapja a Karancs környékén. Népr. Közl. 1957. 3-4. 254-257.

Vö. még 308, 339, 491, 504, 505, 587.

J o g - R e c h t

384. BELÉNYESY Márta

Beregi falutörvények a XVIII. század fordulójáról. Népr. Közl. 1957. 1-2. 264-281.

385. BELÉNYESY Márta

Tiszaujhely falutörvénye 1611-ből. Népr. Közl. 1957. 3-4. 323-329.

386. BERNÁTH Béla

Rákerül az ebek harmincadjára. Nyr. 1957. 251.

387. DOMONKOS Ottó

Móring levelek Sopron vidékéről. Népr. Közl. 1957. 1-2. 319-324.

388. FIRBAS Oszkár

Tűzifa elosztás a polgárok között az 1593. évben. Soproni Szemle 1957. 302.

389. HOFER Tamás

Házassági szerződések Külsővatról. Népr. Közl. 1957. 1-2. 325-328.

390. MOLLAY Károly

Három pálca. M.Ny. 1957. 269.

391. SASHEGYI Oszkár

A jobbágyfelszabadítás végrehajtásával foglalkozó 1849. évi "Oktatás a Földnéphez". Agrártörténeti Szemle 1957. 191-201, 438, 444-445.

Vö. még 209.

T á r s a d a l o m - G e s e l l s c h a f t

a./ Á l t a l á n o s k é r d é s e k - A l l g e m e i n e s

392. BODROGI Tibor

A néprajzi terminológia kérdéséhez. Ethn. 1957. 1-55. (Társadalom-szervezet: vérségi kapcsolatok.)

393. SZÜCS Sándor

Pusztai szabadok. (Rajzok a régi Alföld életéből.) Bp. 1957. Magvető. 304.

394. VARGA István

Tagányi Károly a régi magyar községről. Agrártörténeti Szemle 8-14, 151-153, 160. (Földközösségi formák, közösségi élet.)

Vö. még 330, 339, 372, 618, 633.

b./ S z o c i o g r á f i á k - S o z i o g r a p h i e n

395. DARVAS József

Tiszántul. A legnagyobb magyar falu. - Egy parasztcsalád története. - Tiszántuli utazás 1957 tavaszán. Bp. 1957. Gondolat. LXXII, 368.

396. DARVAS József

Előszó. (A legnagyobb magyar falu és az "Egy parasztcsalád története" új kiadásához.) Kortárs 1957. 271-291, 593-618.

397. ERDEI Ferenc
Futóhomok. A Duna-Tisza köze. (3. kiadás.) Bp. 1957. Gondolat. XXXVI,
279 p. 16 t.
398. FEJTA Géza
Viharsarok. Bp. 1957. Magvető. 456.
399. HERÉDI Gusztáv
Tíz esztendő. Utunk 1957. IX. 19. 9, IX. 26. 5, X.3. 9, X.10. 5, X.24.
5, X. 31. 7, XI. 14. 7, XI. 21. 10. Makfalva, egy iparosodó község
szociográfiája.
400. LÉVAY Endre
Űrház vagyunk. (Naplójegyzetek a Telecskai dombok aljáról.) Hid 1957.
232-238. Csonoplya, bácskai község ma.
401. PATKOVICS Kálmán
Iskola az országot mellett. Hid 1957. 493-499. Tanyai iskola Bácskában
c./ T ö r t é n e t i p r o b l é m á k - H i s t o r i s c h e
P r o b l e m e
402. BALASSA Iván
Földosztó mozgalom a Bodroghözben 1898-ban. Sárospatak 1956 /1957/.
Borsodm. ny. 32. Sárospataki Múzeum Füzetek 2.
403. BALÁZS Péter
A Csángó-vidék felkelése. Utunk 1957. márc. 16. 1-2.
404. KOVÁCS Endre
Az 1846. évi galíciai parasztfelkelés magyarországi hatásához. Száza-
dok 1957. 625-653.
405. MADAY Pál
Az 1735. évi békésszentandrás parasztfelkelés. Békéscsaba 1957. Béké-
si ny. 55.
406. NIEDERHAUSER Emil
A jobbágyfelszabadítás Kelet Európában. Századok 1957. 914-917.
407. PATAKI János Vidor
Vasmegevericsei kárbeclés 1520. Agrártörténeti Szemle 1957. 17-26.

408. SÁNDOR Pál

A XIX. század végi agrárváltság Magyarországon. Századok 1957. 904-909.

409. M. SOMLYAI Magda

Turkevei szegényparasztok küzdelme a földért 1945-46-ban. Századok 1957. 716-750.

410. SOÓS Imre

A jobbágyföld sorsa Heves megyében a XVIII. században. Eger (1958). Dobó István Múzeum-Hevesm. Tanács. 132.

411. SZABAD György

A tatabányai és gesztési Eszterházy-uradalom áttérése a robotrendszerrel a tökéletes gazdálkodásra. Bp. 1957. Akadémiai k. 592 p. 5 t. 1 térf.

412. SZÁNTÓ Imre

A parasztság helyzete a veszprémi káptalan birtokain 1711-1780. Eger 1957. Borsodm. ny. 39. Kny. az Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyvéből.

413. TILKOVSKY Lóránt

Román jobbágyok mozgalmi Erdélyben és a Tiszántúlon 1831-ben. Századok 1957. 773-784.

414. TRÓCSÁNYI Zsolt

Az 1848/49. évi erdélyi parasztmozgalmak története. Századok 1957. 897-900.

Vö. még 182, 204, 240, 272, 391, 575.

M e z ő g a z d a s á g i m u n k á s o k - L a n d a r b e i t e r

415. KATONA Imre

A "csikó". (A kubikusok talicskahúzó segéd munkása.) Ethn. 1957. 109-122.

416. KATONA Imre

A magyar kubikusok élete. Bp. 1957. Hazafias Népfront. 129.

417. MÉREY Klára, T.

Adatok a déldunántúli uradalmak gazdasági cselédségének életviszonyaihoz a századforduló idején. Pécs 1957. MTA. Dunántúli Tud. Int. 24.

/Dunántúli Tudományos Gyűjtemény 10./

418. PÉCZELY Piroska

A Festetich majerek lakói Sopronban 1767-68 folyamán. Soproni Szemle 1957. 296-297.

I p a r i m u n k á s o k , b á n y á s z o k - B e r g l e n t e

419. BABICS András

A vasasi kőszénbányászat a feudalizmus korában. Pécs 1957. MTA. Dunántuli Tud. Int. 5o. /Dunántuli Tudományos Gyűjtemény 11./

42o. FALLER Jenő

A brennbergi szénbányászat uttörői II. Zoller /Zavér Ferenc/ 1738-18oo Soproni Szemle 1957. 272-276.

421. FALLER Jenő

Hetven éves a várpalotai szénbányászat. Bányászok Lapja 1957. 142-143.

422. KÓVÁGÓ László

Magyar és szerb munkások és szegényparasztok közös harcai 19o5-19o7-ben. Századok 1957. 654-695.

423. NAGY Dezső

A dobsinai "bulénerek" mondáiból. Népr. Köz. 1957. 3-4. 316-322.

424. SCHLEICHER Aladár

A kislódi vashámor története. Nyersvastermelés bauxitos elegyből a XVIII. században. Bp. 1957. Akadémiai k. 395-411.

425. ZSOLDOS Jenő

Munkásmozgalmi hatások a reformkor nyelvében. Bp. 1956 (1957). Akadémiai k. 8. Kny. a Magyar Nyelvből.

Vö. még 84.

K a t o n a é l e t , d i á k é l e t - S t u d e n t e n ,
S o l d a t e n

426. FOGARASI Miklós

Kantin, kantinos. M.Ny. 1957. 197-2oo.

427. KOZÁK Károly

Magyar nyélbeütős szakállas puskák. Folia Archeologica 1957. 167-177.

428. MORAVCSIK Gyula
Nyelvet fogni. M.Ny. 1957. 211-213.
429. NAGY Sándor
A debreceni diáktüzoltóság története. Bp. 1957. Belügymin. Orsz. Tuzrendészeti Par. 48.
430. PAPP László
A deákok és a Deákok. M.Ny. 1957. 442-449.
431. SZÜCS Sándor
Bujdosó honvédek. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 296-303.)
Vö. még 566.
B e t y á r o k - B e t j a r e n (R ä u b e r)
432. MÓDY György
Adatok a betyár szó tartalmi változásához. Ethn. 1957. 349-351.
433. SZÜCS Sándor
Betyárok tréfája. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 113-120.)
434. SZÜCS Sándor
Lovonjárók. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 101-112.)
435. SZÜCS Sándor
Pusztai csárdákról. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 126-140.)
436. SZÜCS Sándor
Pusztai részvényesség. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 121-125.)
437. SZÜCS Sándor
Pusztai vendég-befogadás. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 7-14.)

Vö. még 454, 550, 551

N é p k ö l t é s z e t - V o l k s p o e s i e

438. DÖMÖTÖR Tekla

Magyar népköltészet. ItK. 163-165. (Ortutay Gyula hasonló című művéről Bp. 1955. 1-3. k. Magyar Klasszikusok.)

Vö. még 571, 635.

K ö z m o n d á s o k , S z ó l á s o k - S p r i c h w ö r t e r

439. BÁLINT Sándor

Förlül huzta az apja a fűrészst. M.Ny. 1957. 188-189.

440. GÁLDI László - WACHA Imre

Mutavány az Akadémiai Nagyszótárból. A M.Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. XI. 1957. 151-172. /Szólások, közmondások a "Fa" címszóval kapcsolatban./

441. NAGY Gábor, O.

Mi fán terem? Magyar szólásmondások eredete. Bp. 1957. Gondolat. 386.

442. SZÜCS Sándor

Egy karcagi szólásmondás eredete. Népr. Közl. 1957. 3-4. 97-98.

M o n d a , t ö r t é n e t i h a g y o m á n y - S a g e , H i s -
t o r i s c h e Ü b e r l i e f e r u n g

443. DIENES András

A legendák Petőfije. /Táj és emlékezés./ Bp. 1957. Magvető. 278 p. 6 t

44. FARAGÓ József

Stefan cel Mare a moldvai csángó néphagyományokban. Utunk 1957. VI. 27. 5.

445. KISS József

A robotvilág és az 1848-as szabadságharc a somogyi nép emlékezetében. Népr. Közl. 1957. 1-2. 21-94.

446. KOMJÁTHY István

Botond. Ezer év mondáiból és történeteiből. Bp. 1956. (1957). Magvető. 238.

447. KOMOROVSKY, Ján
Kráľ Matej Korvin n l'udovej prozickej Slovensnosti. Bratislava 1957.
Slovenskej Akademie Vied. 137. Corvin Mátyás király a szlovák népi pró-
zában.
448. M.P.
Matei Corvin in folclorul maghiar, slovaci si ucrainian. Revista de
Folclor 1957. 4. 136-137. Corvin Mátyás, a magyar, a szlovák és az uk-
rán folklórban.
449. MEZEY László
Az Árpádok eredet-mondája és a csuti alapítás. Fil.Közl. 1957. 427-429
450. RÁTH-VÉGH István
Mendemondák és történelmi hazugságok. (Sajtó alá rend. Márkus László.)
Bp. 1957. Bibliotheca. 374 p. 1 t.
451. SCHEIBER Sándor
Arany János levele Ballagi Mórhoz a Hatvani versről. ItK. 1957. 280-
281.
452. SCHEIBER Sándor
Sagittare in cadaver patris. Antik Tanulmányok. 1957. 123. A halott
apába nyilazni.
453. SZÜCS Sándor
Csuba Ferenc, az imposztor. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen
1957. Alföldi ny. 281-287.)
454. SZÜCS Sándor
Pákászok meséi. (Szücs Sándor: Pusztai Szabadok. Debrecen 1957. Alföl-
di ny. 196-211.)
455. SZÜCS Sándor
Egy öreg bojtár legendája. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen
1957. Alföldi ny. 28-33.)
456. SZÜCS Sándor
Tanyasi históriák. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Al-
földi ny. 233-245.)

Vö. még 160, 225, 286, 423, 431, 458, 494, 554.

L e g e n d a - L e g e n d e n

457. bgy.

Kapisztrán Szent János ereklyéinek odisszeája. Vigilia 1957. 52-54.

458. NEMESKÜRTY István

A XVI. század utolsó három évtizedének postillairodalmából. Irod. tört
1957. 453-466.

459. SCHEIBER Sándor

Góg és Magóg fia. It. 1957. 372.

460. SCHEIBER, Alexander

Two legends on the theme "God requires the heart." Fabula 1957. 156-
158. Két legenda az "Isten a szívet kívánja" témájának köréből.

Vö. még 604, 610, 611, 612.

M e s e - M ä r c h e n

a./ S z ö v e g e k - T e x t e

461. A bodrogközi Láca népmeséiből. Kiadta Földyné Virány Judit. Sá-
rospatak 1957. Rákóczi Múzeum. 116.

462. Két trunki mese. (A kolozsvári Folklor Intézet gyűjtése.) Nyr.
1957. 109-112.

463. A lóköztű tündérek. Magyar népmesék. (Az utószót írta Kormos Ist-
ván.) Bp. 1957. Hirlapkiadó. 256. A Szabad Föld kiskönyvtára.

464. A sárkányölő vitéz és más népmesék. Bp. 1957. Zrinyi k. 172 p. 6
t.

465. Ungarische Volksmärchen. Hrsg. Gyula Ortutay. Bp. 1957. Corvina.
564.

466. A feneketlen tó. Szerk.: Vasi József-Somlósy Sándor. Vasvár 1957.
"József Attila" Műv. Ház népr. és irod. köre. 115.

Vö. még 577, 583, 608, 612, 613, 630, 641.

b./ **T a n u l m á n y o k - F o r s c h u n g e n**

467. **BERZE NAGY János**

Magyar népmesetipusok. A bevezető tanulmányt írta és a tudományos szerkesztést végezte Banó István. Pécs 1957. Baranya megye Tanácsa. 1-2. köt.

468. **DÉGH Linda**

Adalékok a "hálás halott" epizód mesei és mondai formálódásához. Ethn. 1957. 307-318.

469. **DÉGH Linda**

Some Questions of the Social Function of Storytelling. Acta Ethn. 1957 91-149. A mese társadalmi szerepéről.

470. **KOROMPAY Bertalan**

Népmesekutatási irányok és módszerek. I.C.W. von Sydow irányja. Ethn. 1957. 425-444.

471. **KOVÁCS Ágnes**

Új népmesetipusok a Magyar Népmesekatalógusban. Népr. Közl. 1957. 1-2. 104-121.

472. **KOVÁCS Ágnes**

Új népmesetipusok a magyar népmesekatalógusban. Népr. Közl. 1957. 3-4. 174-196.

473. **NAGY Dezső**

A 651^x mesetipus egy újabb magyar változata. Népr. Közl. 1957. 3-4. 197-201.

474. **SZÖVÉRFY, Joseph**

Volkserzählung und Volksbuch. Drei kleine Beiträge zur Quellenfrage. Fabula 1957. 3-18. (Népmese és népkönyv. Három kis adalék a forrás kérdéséhez.)

A n e k d o t a - A n e k d o t e

475. **DÁNIELISZ Endre**

Arany-hagyományok Nagyszalontán. Utunk 1957. márc. 2. 4.

476. NAGY Gusztáv
A csökmői sárkány története a korabeli okiratok tükrében. Ethn. 1957. 292-305.
477. SZÜCS Sándor
Ludas Matyi cimborái. (Szűcs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 272-280.)
478. BUSA Margit
Tompai Mihály ismeretlen költés daloskönyve. Ethn. 1957. 632-634.
479. FARAGÓ József
Culegerile de poezie populara secuiasce efectuate de elevii din Tg. Mures pe la 1860. Revista de Falelor 1957. 3. 75-80. A marosvásárhelyi kollégiumi tanulók népköltés gyűjtése 1860-ban.
480. FARAGÓ József
Kisiratosi népköltészet. Utunk 1957. VII. 11.
481. KOCZIÁNY László
Őszi harmat után ... Szemelvények két ismeretlen, XVIII. századbeli énekeskönyvből. Bev. és jegyz. ell. —. Bukarest (1957). Irod. és Műv. Kiadó. 258.
482. LUKÓ Gábor
A magyar népdalszövegek régi stílusa. N.É. 1957. 5-48.
483. MÉTES György
Eljövendő Kriza-kötetéről. Utunk 1957. XI. 14. 2.
484. MORVAY Péter
Párosító ének 1750-ből. Népr. Közl. 1957. 1-2. 282-284.
485. PRISOVÁR Ferenc
Kézirat daloskönyv 1827-ből. Népr. Közl. 1957. 3-4. 294-308.
- H i s t ó r i á k , b a l l a d á k - H i s t o r i e n , B a l l a -
d e n
486. SCHRAM Ferenc
A "Népdalok és Mondák" forrásaihoz. N.É. 1957. 225-230.

487. KLANICZAY Tibor

magyar reformáció irodalma. It.K. 1957. 12-47.

488. SCHEIBER Sándor

Adatok Arany János ifjúkori olvasmányaihoz. It.K. 1957. 99-111.

489. SZÜCS Sándor

Uri mulatság. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Alföldi ny. 288-295.)

Vö. még 434, 425, 533, 578, 579, 634.

S z i n j á t s z á s - S c h a u s p i e l

490. BÉRES András

Nyiradonyi betlehemesek, csillagosok. A debreceni Déri Múzeum Évkönyve (1948-1956.) 1957. 47-66.

491. DOROGI Márton

Gulyásoszás. Népr. Közl. 1957. 3-4. 264-266. (Lakodalmi szinjáték Püspökladányból.)

492. DÖMÖTÖR Tekla

Erscheinungsformen des Charivari im ungarischen Sprachgebiet. Acta Ethn. 1957. 73-90. A "charivari" megjelenési formái a magyar nyelvterületen.

493. DÖMÖTÖR Tekla

Történeti rétegek a magyar népi szinjátszáásban. Ethn. 1957. 253-269.

494. KARDOS Tibor

Adatok és szempontok a magyar dráma kezdeteihez 2. rész. Fil.Közl. 1957. 303-338. (Hősmondák, táncjátékok, trufa.)

495. KOCZIÁNY László

Adalékok a XVII. század végi erdélyi iskolai szinjátszáshoz. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1957. 139-149.

496. M.P.

Un chestionar maghiar pentru studierea vifileimului. Revista de Folclor 1957. 4. 137-138. Magyar kérdőív a betlehemes játék kutatására.

497. NÉMETH Gyula
Türkische Balassatexte in Karagöz-Spielen. Bp. 1955. (1957). Akadémiai
k. 175-180. Kny. az Acta Orientalia-ból.

498. ORTUTAY Gyula
Fragebogen zur Sammlung von weihnachtlichen Umzugsspielen. Deutsches
Jahrbuch für Volkskunde. 1957. 489-493. Kérdőív a karácsonyi játékok
gyűjtéséhez.

499. SCHRAM Ferenc
Adatok a Sopron megyei betlehemes játékok történetéhez. Soproni Szem-
le 1957. 282-288.

500. UJVÁRY Zoltán
Egy farsangi játék funkciójának kérdéséhez. Ethn. 1957. 143-160.
/"Rabvágás."/

Vö. még 539, 540, 625.

J á t é k - S p i e l

501. BREWSTER, P.G.
Malomjáték und Related Three-In-A-Row Games. Acta Ethn. 1957. 225-231.
A malomjáték és a vele rokon "három egy-sorban"-játékok.

502. CSETE Balázs
Jászkeséri gyermekjátékok. A jászkeséri gyermekek játéklelete és a ma-
guk készítette játékszerek. Szolnok 1957. Megyei Tanács-Damjanich Já-
nos Múzeum. 30.

503. ENDREI Walter
Két gyermekjáték eredetéről. Ethn. 1957. 521-525.

504. IVÁNCICS Nándor
Fakata-Fajankóhuzás Petőházán. /Adatok Petőháza néprajzához./ Soproni
Szemle 1957. 134-136.

505. KERÉNYI György
"Megy a kosár". Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 445-460, 757-758.

506. LAJOS Árpád
Borsodi játékok. Gyűjt.: —. A leányjátékokat táncra írta: Schandl Vilmosné. Miskolc 1957. Borsodmegyei Tanács. Műv. Oszt. 95.
507. NEUBOURG, C.
Az ördög 52 lapos műve. Tükör 1957. XII. 85-88.
Vö. még 280, 514, 542.
- N é p z e n e - V o l k s m u s i k
a./ G y ű j t e m é n y e k - S a m m l u n g e n
508. Bakonyi dalok. (Énekhangra.) Bp. 1957. Népműv. Int. 4.
509. Csongrádi dalok. (Énekhangra.) Bp. 1957. Népműv. Int. 4.
510. Heves-borsodi dalok. (Énekhangra.) Bp. 1957. Népműv. Int. 4.
511. Hortobágyi dalok. (Énekhangra.) Bp. 1957. Népműv. Int. 4.
512. Gyermek játékdalok. Szerk.: Kerényi György. Bp. 1957. Zeneműkiadó
132. (Magyar Népzene Tára I. Gyermekjátékok c. kötete alapján.)
513. Háromszázharminchárom 333 olvasó gyakorlat. Bevezető a magyar népzenebe. Szerk.: Kodály Zoltán. Bp. 1957. Szerző. 61, 3.
514. A magyar népzene tára. Szerk.: Bartók Béla - Kodály Zoltán. 1. Gyermekjátékok. Sajtó alá rend. Kerényi György. 2. kiad. Bp. 1957. Akadémiai k. XL, 933 p. 16 t.
515. Ormánsági dalok. (Énekhangra.) Bp. (1957). Népműv. Int. 4.
516. Ötfoku zene. Bp. 1957. Szerző, Zeneműkiadó ny. 1-4 füzet.
517. Szól a sárgarigó. loo magyar népdal. Szerk. Schram Ferenc. Bp. 1957. Zeneműkiadó. 108.
518. [Száz] loo kis induló (Kodály Zoltán: Ötfoku zene. Bp. 1957. Szerző. 2. füzet.)
519. [Száz] loo magyar népdal. (Kodály Zoltán: Ötfoku zene. Bp. 1957. Szerző. 1. füzet.)

520. Szászország. 100 magyar népdal. Kodály Zoltán gyűjtéséből és bevezető szavaival. Közread. Bárdos Lajos. Bp. 1957. Zeneműkiadó. 159.
521. Tiszán innen, Dunán túl. 150 magyar népdal énekhangra. Szerk. Borsy István-Rossa Ernő. A gyűjteményt átnézte Járdányi Pál. 6. kiad. Bp. 1957. Zeneműkiadó. 160.
522. BÁRDOS Kornél
Az eperjesi graduál I. Gregorián kapcsolatok. Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 165-264, 754-755.
523. BÓNIS Ferenc
A Vietórisz-kódex szvit-táncai. Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 265-336, 755-756.
524. FALVY Zoltán
A Linus-féle XVIII. századi táncgyűjtemény. Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 407-443, 756-757. (Népi játékok dallamaival.)
525. HALMOS István
Regősénekek. Ethn. 1957. 492-503.
526. HEGYI József
Népzene-hagyományunk ápolásáról. Baranyai Művelődés 1957. jun. 51-56.
527. IAGAMAS, Ion
Cintecul satului. Revista de Folclor 1957. 1-2. 93-98. A falu nótája. (A kolozsvári Folklór Intézet szászrégeni gyűjtése. Csúvas dallampárhuzam.)
528. JAGAMAS János
A falu nótája. Ethn. 1957. 342-346.
529. JÁRDÁNYI PÁL
The significance of folk music in present-day Hungarian musicology and musical art. Journal of the Internat. Folk Music Council 1957. 40-42.
A népzene jelentősége a mai magyar zenetudományban és zeneművészetben.
530. KISS Lajos
Válasz Rajeczky Benjaminnak a Magyar Népzene Tára III/A és III/B kötetére írt bírálatára. A M.Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. XI. 1957. 355-361.

531. MARÓTHY János

Az európai népdal születése. Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 503-626, 759.

532. PÉCZELY Attila

Délzalai lakodalmi bordalok. Népr. Közl. 1957. 1-2. 135-145.

533. PRICHICI, C.

Geneza melodica a baladei lui Pinteza Viteazul. Revista de Folclor 1957 4. 7-26. A Hős-Pinte ballada dallamának genezise. /Hivatkozás magyar dallamra./

534. RAJECZKY Benjamin

Adalék felvidéki lakodalmasaink dallamstílusához. Népr. Közl. 1957. 3-4. 121-124.

535. RAJECZKY Benjamin

"Este a székeknel". Ethn. 1957. 575-587.

536. RAJECZKY Benjamin

A Magyar Népzene Tára. A M.Tud.Akadémia Nyelv- és Ir.Oszt.Közl. XI. 1957. 344-355.

537. RAJECZKY Benjamin

Typen ungarischer Klagenlieder. Deutsches Jahrbuch für Volkskunde 1957 31-46. A magyar siratóénekek típusai.

538. SALMEN, Walter

A középkori magyar vándorzenészek külföldi utjai. Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 159-163, 751-754.

539. SCHRAM Ferenc

Adalékok betlehemes-játékaink dallamainak eredetéhez. Zenetudományi Tanulmányok 6. 1957. 461-501, 758-759.

Vö. még 506, 574, 590.

b./ Tanulmányok - Forschungen

540. SCHRAM Ferenc

A dőri énekeskönyv. Népr. Közl. 1957. 1-2. 235-254.

541. *Studia memoriae Belae Bartok sacra. Advivantibus Z. Kodály, L. Lajtha curant B. Rajeczky, L. Vargyas. Ed. 2. Bp. 1957. Aedes Acad. Sientiarum Hung. 535 p. 3 t. 7 mell.*
542. SZABÓ Andorné
Libaórzó mondókák, dalok, játékok. Népr. Közl. 1957. 3-4. 248-253.
/Nógrád m./
543. SZABOLCSI Bence
Régi muzsika kertje. Kétezer év irdalmából vál.: ---. 2. bőv. kiad. Bp. 1957. Zeneműkiadó. 177.
544. VARGYAS Lajos
Francia párhuzam regósénekeinkhez. Népr. Közl. 1957. 1-2. 1-10.
545. VARGYAS Lajos
Egy Kájoni-dallam francia párhuzama. Népr. Közl. 1957. 3-4. 95-96.
546. VARGYAS Lajos
Das Musikleben im ungarischen Dorf und die Methoden seiner Erforschung
Deutsches Jahrbuch für Volkskunde 1957. 447-469. A magyar falu zeneé-
lete és tanulmányozásának módszere.
547. VETTERL, K.
Souborné vydání maďarských lidových písní a tancu. Český Lid 1957.
183-185. A magyar népzene és tánc gyűjteményes kiadása.
548. VÖRÖS Károly
A Rákóczi-nóta dallamának egy ismeretlen változata. Zenetudományi Tan-
ulmányok 6. 1957. 337-343, 756.
549. Zenetudományi Tanulmányok Kodály Zoltán 75. születésnapjára.
Szerk. Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. Bp. 1957. Akadémiai k. 763 p.
23 t. 1 mell. Zenetudományi tanulmányok 6.
- Vö. még 505, 540.
- H a n g s z e r e k , h a n g s z e r e s z e n e - M u s i k -
i n s t r u m e n t , i n s t r u m e n t a l e M u s i k
550. SZÜCS Sándor
Csárdai dudások. (Szűcs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Al-

földi ny. 141-149.)

Vö. még 160, 161, 166, 167, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 220, 286,
324, 325, 366, 367, 433, 435, 437, 454, 455, 477, 532, 542,
550, 551, 566, 581, 582.

N é p d a l - V o l k s l i e d

551. SZÜCS Sándor

A puszta hegedőse. (Szücs Sándor: Pusztai szabadok. Debrecen 1957. Al-
földi ny. 150-157.)

T á n c - T a n z

552. MORVAY Péter

A Jász-Kunság XVIII. századi táncéletéből. N.É. 1957. 211-223.

Vö. még 494, 505, 506, 636.

P a r a s z t k ö l t é s z e t - B a u e r n d i c h t u n g

553. SZILÁGYI András

Egy szalontai parasztköltőnél. Utunk 1957. VIII. 1. 1.

I r á s b e l i s é g - V o l k u n d S c h r i f t

554. DOROGI Márton

Emlékiratok... Népr.Közl. 1957. 3-4. 335-344. (Paraszi feljegyzések a
XIX. század elején.)

555. MOZSOLICS Amália

Bodó Katalin főköszöntő levele. Népr.Közl. 1957. 3-4. 330-332.

T ö r t é n e t i a d a t o k - H i s t o r i s c h e A n g a b e n

A./ Statisztikai kérdések

Statistische Fragen

556. HÁZI Jenő

Az első népszámlálás Vas megyében az 1697/8 években. Tört.Stat.Közl.
1957. 4-25, 109. (Lélekszám, vallás, anyanyelv községenként.)

557. Az 1791. évi adójegyzék kiértékelése. Tört.Stat. Közl. 1957. 86-98. Falvak száma, megyék lélekszáma, korcsoportjai, adóterhe, mezőgazdasági termelési adatai, nem-nemesek számszerű megoszlása kategóriánként.

558. MÓRICZ Miklós

Lélekszám adatok a történeti Magyarországra vonatkozóan az 1772-1869 évekből. Tört.Stat. Közl. 1957. 26-42, 109-110, 113, 116.

559. MRÁZ Vera

Nezsider /Neusidl/ község történetének statisztikája a 16-17. században. Agrártörténeti Szemle 1957. 240-247.

560. A történeti statisztika forrásai. Szerk. Kovacsics József. Bp. 1957. Közgazd. és Jogi Kiadó. 460 p. 16 t. 8 térk.

b./ Urbáriális kérdések - Urbariale
Fragen

561. BERSÉNYI Iván

Kilenc Bars- és Hont-megyei birtok korai /XV. századi/ urbáriális összeírása. Agrártörténeti Szemle 1957. 238-240.

562. FEKETE NAGY Antal

A szenyéri uradalom urbáriuma 1524. Agrártörténeti Szemle 1957. 26-36. (Jobbágyszolgáltatások adatai.)

563. FODOR Ferenc

A Tiszavölgy urbéri térképei 1773-1841. Geodézia és Kartográfia 1957. 39-48.

564. TÁLASI István

Bereg megyei urbéri szabályzat 1781. Agrártörténeti Szemle 1957. 52-57

c./ Egyes adatok - Vermischtes

565. ORTUTAY Gyula

A Magyar Simplicissimus. It.K. 1957. 151-156. (Vegyes néprajzi anyag. Történeti adalékok a 17.-sz.-ből.)

566. POPOVITSNÉ ROZVÁNY Gabriella

Emlékeim Arany Jánosról. Utunk 1957. jun. 6. 4-5. /Népdalfeljegyző, diákélet, szeszlovások, anekdota.)

567. SCHRAM Ferenc

Agendáink néprajzi vonatkozásai. Ethn. 1957. 133-142.

E u r ó p a

a./ F i n n u g o r n é p e k - F i n n i s c h - u g r i s c h e
V ö l k e r

568. MALOGH László

Rud. M.Ny. 1957. 460-462. (Obi ugor fatörzsből vájt csónak.)

569. Mari szövegek. 1. köt. Gyűjt. és kiad. Beke Ödön. Bp. 1957. Akadémiai k. XX, 692.

570. BEKE Ödön

A Szovjetunió népeinek régi pénzszámításához. Ny.K. 1957. 185-186.

571. KOROMPAY Bertalan

Széljegyzetek a Kalevala összeállításának problémájához. Ny.K. 1957. 35-45.

572. LAKÓ György

A magyarországi finnugor nyelvtudomány jelene és jövő feladatai. Bp. 1956. (1947). Akadémiai K. 9-32. Kny. az Ny.K.-ből.

573. STEINITZ, Wolfgang

A finnugor rokonsági elnevezések rendszere. A M.Tud.Akadémia Nyelv- és Irodalomtud.Oszt. Közl. X. 3-4. 1957. 321-334.

574. Száz loo mari dallam. (Kodály Zoltán: Ötfoku zene. Bp. 1957. Szerző. 3. füzet.)

Vö. még 67, 70, 122, 142, 335.

b./ S z o m s z é d o s n é p e k - N a c h b a r v ö l k e r

575. BERSÉNYI István

Az 1907-es romániai parasztfelkelés. Élet és Tudomány 1957. 803-806.

576. E.Gy.

Szilvatermesztés és kivitel Jugoszláviában. Földr. Közl. 1957. 105.

577. A hegyi szellem. Cseh, szlovák, lengyel, német, osztrák mesék. Válogatta és a mesemagyarázót írta Dégh Linda. Bp. (1957). Móra Ferenc

k. 557 p. 4 t. /Népek Meséi 3./

578. A koszovói lányka. Szerb-horvát hősi énekek, románcok. Vél. és jegyz. ell. Vujicic Sztóján D. Ford. Kiss Károly. Bp. 1957. Európa. 247 p. 8 t.

579. KOVÁCS Zoltán

Adalék az Igor-ének történetéhez. Fil.Közl. 1957. 252-254.

580. PODOLÁK, Jan

Nomenklatura pluhu na uzemi slovenského etnika. Slovenský Národopis 1957. 307-335. Az eke nomenklaturája a szlovák etnikum területén.

581. Román népdalok. /Kányádi Sándor fordításai./ Utunk 1957. X. 17. 3

582. Román népdalok. /Kiss Jenő fordításai./ Utunk 1957. XII. 26. 6-7.

583. Szegény ember okos leánya. Román népmesék. (Ford. Böszödi György, Ignác Rózsa, Jékely Zoltán. Az utószót és jegyzeteket írta Kovács Ágnes.) Bp. 1957. Európa. 229.

584. SZIMONENKO, I.P.

Szovetszkie Zakarpacie. SzovE. 1957. 127-134. Szovjet Kárpátalja.

585. WEINOLD, Ludwig

Bräuche der Zugewanderten in Kufstein. (Kufsteiner Buch. Beiträge zur Heimatkunde von Kufstein und Umgebung. 1.Bd. Zusammengestellt von Franz Biasi. Innsbruck 1957. Universitätsverlag Wagner. 216.)

Vö. még 4, 21, 72, 74, 77, 95, 97, 99, 130, 131, 132, 139, 140, 218, 322, 375, 406, 413, 444, 447, 448.

c./ M á s n é p e k - A n d e r e V ö l k e r

586. DZIEKONSKI, Tadeusz

A szántésszükség működésének fejlődése és munkájának szabályozása Lengyelországban a 19. században. Agrártörténeti Szemle 1957. 201-237, 438-439, 445-446.

587. GAUDIO, Attilio

Ahol füttyszóval beszélnek az emberek s vizet könnyeznek a fák... Tükör 1957. XII. 55-60. (Kanári szigetek, aratási ünnep, füttybeszéd.)

588. HORVÁTH, I.K.
Catulle et la tradition populaire italique. Acta Antiqua 1957. 169-200. Catullus és az olasz néphagyomány.

589. Izland mezőgazdasága. Földr. Közl. 1957. 105.

590. [Száznegyven] 140 csuvas dallam. (Kodály Zoltán: Ötfoku zene. Bp. 1957. Szerző. 4. füzet.)

d./ C i g á n y o k - Z i g e u n e r

591. ERDŐS Camill
Adatok a nógrádmegyei "kárpáti" magyar-cigány varázsláshoz. Népr. Közl. 1957. 1-2. 157-164.

592. ERDŐS, Camille
Magie des Tziganes Hongrois "des Carpathes" du Comitat Nograd (de 1952 a 1956) Psyché 1957. No. 116-117. 237-244.

593. ERDŐS Kamill
Terhesség, szülés, gyermekágy, szoptatás a magyarországi cigányoknál. Népr. Közl. 1957. 3-4. 258-263.

Vö. még 24, 68, 69, 71, 75, 76, 96, 99, 133, 134, 141, 180, 314, 331, 533,

Ó k o r i n é p e k - V ö l k e r d e s A l t e r t u m s

594. MARÓT Károly
A szirének. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. XI. 1957. 15-70.

595. MÉREI Gyula
A babiloniak és asszirok orvostudománya, különös tekintettel az oszt-rara-leletek szövegére. Orsz. Orv. Tört. Könyvt. Közl. 1957. 138-165.

596. SZILÁGYI János György
A görög irodalom kezdetei. Megjegyzések Marót Károly könyvéhez. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Irodalomtud. Oszt. Közl. X. 3-4. 1957. 415-450

597. MÉREI Gyula
Újabb adatok az ó-egyiptomiak orvosi szemléletéről paleographiai vizs-

gálatok alapján. Orvosi Hetilap 1957. 857-859.

598. SZILÁGYI, J. Gy.

Some Problems of Greek Gold Diadems. Acta Antiqua 1957. 45-93. A görögök arany-diademjának néhány problémájáról.

E l t ű n t n é p e k - V e r s c h w u n d e n e V ö l k e r

599. PÓCZY Klára, Sz.

Die Töpferwerkstätten von Aquincum. Bp. 1956 (1957). Akadémiai k. 73-138. Kny. az Acta Archaeologica-ból.

600. SZÓKE Béla

Az avarkori temetők "nomád" kerámiája. Arch. Ért. 1957. 53-57.

601. VÉRTES László

Az őskor embere Magyarországon. Bp. 1957. Tört. Muz. házi soksz. 16 p. 2 t.

Vö. még 135.

A f r i k a

602. HORVÁTH Kálmán

Egy magyar misszionárius levele. Vigilia 1957. 44-46. Belga-Kongo. /Társ., kannibalizmus, orvoslás./

603. KÁKOSY László

Egy kopt varázsszöveg magyarázatához. Bp. 1957. Akadémiai K. 99-100. Kny. az Antik Tanulmányokból.

604. Karunga a holtak ura. Néger legendák. Ford. Radnóti Miklós. Kiadta Ortutay Gyula. Bp. 1957. Európa. 166 p. 8 t.

605. Kártum-Andurmán. Szudáni utijegyzetek. Utunk 1957. VII. 18. 6.

606. KITTENBERGER Kálmán

Kelet-Afrika vadonjaiban. (Ütiélmények.) 3. kiad. Bp. 1957. Ifjúsági k 231 p. 8 t.

607. MALÁN Mihály

Törpe népek az őserdőben (pigmeusok). Élet és Tudomány 1957. 1436-1438, 1511-1514.

608. A réti varázsló. (Néger népmesék. Magyarra átdolgozta Szegő István.) Bp. 1957. Móra Ferenc k. 46.

609. VAJDA László

Kulturelle Typen und "Hackenbau" in Ostafrika. (Agrarethnographie. Vorträge der Berliner Tagung vom 29. Sept. bis 1. Okt. 1955. Berlin 1957. Akademie-Verlag. 112-148. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Veröffentlichungen des Instituts für deutsche Volkskunde. Band 13.)

610. WESSETZKY, V.

Ein koptisches Handschriftenfragment der Merkurioslegende. Acta Antiqua 1957. 359-367. A Merkurios-legenda kopt kéziratosszerű töredéke.

611. WESSETZKY, Vilmos

Merkurios legendájának kopt kéziratosszerű töredéke. Antik Tanulmányok 1957. 89-96.

Vö. még 78, 311.

A m e r i k a

612. A boldogtalan kolibri. Dél-Amerikai indián legendák és mesék. Válogatta, ford. és utószót és a jegyzeteket írta Boglár Lajos. Bp. 1957. Európa. 118.

613. Egy asszony öt férje. Baskimó történetek. (Az utószót és a jegyzeteket írta Boglár Lajos.) Bp. 1957. Európa. 106.

614. JAKABFFY Imre

Az ősi indián kultúrák földje. Élet és Tudomány 1957. 1455-1460.

615. KALMÁR Vera

Írte irtak Mexikó őslakói? Papírpár és Magyar Grafika 1957. 150-151.

616. SEVÉNEK, P.

Az aztékok. Élet és Tudomány 1957. 400-405.

Vö. még 65.

Á z s i a

617. **ÁDÁM** Tibor
Indiában sem történnék már csodák. Hid 1957. 940-947.
618. **BERTRAND** Gabriella
Néptörzsek, ahol még nőuralom van. Élet és Tudomány 1957. 372-376.
Az indiai Asszan tartomány, garo törzs.
619. **BODROGI** Tibor
Nyomatás Kinában. Ethn. 1957. 515-521.
620. **CAFEROGLU**, Ahmet
Zwei Schamanen-Gottheiten Aserbajdschans und Anatoliens. Ural-Altäische Jahrbucher 1957. 240-245. Két sámán istensé Azerbajdzsánban és az Anatóliában.
621. **DIÓSZEGI** Vilmos
A nanajok /goldok/ hármás fokozatu amulettjei. N.É. 1957. 183-202.
622. **DOMJÁN** József
A kínai népművészet és iparművészet. Élet és Tudomány 1957. 112-117.
623. Hármezeréves kínai népdalok. Utunk 1957. V. 30. 4.
624. **HUMMEL**, Siegbert
Eine Jenseitsdarstellung aus Tibet. Acta Ethn. 1957. 233-242. Egy tibeti tulvilág-ábrázolás.
625. The Kaufmann Haggadah. Facsimile edition. Intr. by A. Schneider.
Bp. 1957. Hung. Acad. of Science 55 t. 1 mell.: 29 p.
626. **KATONA** Kálmán
A papirgyártás Kínai eredete. Papiripar és Magyar Grafika 1957. 102-104.
627. **KÓHALMI**, Käthe
Das Pfeil bei den innerasiatischen Reiternomaden und ihren Nachbaran.
Acta Orientalia 1957. 109-161.
628. Kuweit, az El-Khallil gyöngye. Utunk 1957. IX. 19. 12, 1957. IX. 26. 4. (Közép-keleti ország.)

629. **NAGY István**

Hetedhét országon keresztül Indiába. Utunk 1957. I.26. 9, II. 2. 7, II.9. 9, II. 16. 7, II. 23. 11, III.2.7, III.9. 11, III.16. 7, III.23. 11, III.30.7.

630. **A nyirfa-füveska. Mesék az Amur partjáról.** Ford. Diószegi Vilmos. Bp. 1957. Európa. 186.

631. **PATKÓ Imre**

Tibeti ünnepek. Élet és Tudomány 1957. 591-596.

632. **PRINCZ Gyula**

Egy Belső-ázsiai magyar kutató-vállalkozás története. Term.tud.Közl. 1957. 52-56. /Princz Gyula utja 1908-1909-ben./

633. **RÓNA TAS, A.**

Social terms in the list of grants of the Tibetan Tun-Huang Chronicle. Bp. 1955 (1957). Akadémiai k. 249-270. Kny. az Acta Orientaliából.

634. **SZIHARULIDZE Xénia**

A grúz népi sirató. Ethn. 1957. 470-482.

635. **TÓKEI, F.**

Sur le rythme du Chou king. Acta Orientalia 1957. VII.1. 77-104. A "Chou king" ritmusáról. Régi kínai munkadatok ritmusáról.

Vö. még 5, 73, 326, 607

O c c é n i a

636. **Bali-szigetén a tánc az eget ajándéka.** Tükör 1957. XI. 86-89.

637. **BODROGI Tibor**

"Schollenschlägel" aus dem Nordosten Neuguineas. Acta Ethn. 1957. 243-245. "Göröngyütő" Észak-Kelet Új-Guineában.

638. **HEYERDAHL, Thor**

Tutajjal a Csendes-óceánon. A Kon-Tiki expedíció. (Across the Pacific by raft Kon-Tiki.) (Utleírás.) 2. kiad. Bp. 1956. (1957). Művelt Nép. 235 p. 14 t. 1 térk.

639. A Húsvét sziget népei. Term.tud. Közl. 1957. 38-43.
640. VÉRTES László - BODROGI Tibor
Miért titokzatos a Húsvét sziget? Élet és Tudomány 1957. 1327-1331.
- A u s z t r á l i a
641. Maya-Mayi, a hét nővér. Ausztráliai legendák. Válogatta, az utószót és jegyzeteket írta Bodrogi Tibor. Bp. 1957. Európa. 121.
642. MILES, Beryl
Csillagokkal takaróstan. (The stars my blanket.) Ford. Marton János.
Bp. 1957. Bibliotheca. 250 p. 10 t. Világjárók 6.
- Vs. még 607.

Összeállította: DOBOS ILONA és SÁNDOR ISTVÁN.

A Z A N G O L F A Z E K A S S Á G I R O D A L M Á B Ó L

A U S D E R L I T E R A T U R D E R V O L K S K E R A M I K I N E N G L A N D

A kerámia európai történetében közismerten nagy szerep jutott a 19. század elején az angol keménycserépnek. Elsősorban Josiah Wedgwood nevéhez fűződik az angol fazekasságnak olyan nagyiparrá való fejlődése, amely idővel veszélyes konkurenciát jelentett az európai porcelángyártásnak és ezáltal hatással volt az egész kerámia-művészet fejlődésére. Ennek a nagyiparnak központja az északangliai Staffordshire területe, Burslem és a környező városok ("The Five Towns"), amelyeket "The Potteries" néven ismertek és később Stoke-on Trent néven egyesítették. Az angol kerámiai nagyipar jelentőségének tudható be, hogy Angliában nemcsak a porcelánnak, hanem a fazekasság különböző fajtáinak is korán nagy irodalma támadt, amely feltárta az agyagipar történeti előzményeit és különös érdeklődéssel fordult a Staffordshire-i fazekasság régi hagyományai felé.

A következőkben az angol fazekasság és porcelán irodalmából csupán a népi jellegű fazekasságra vonatkozó műveket, illetve fejezeteket ismertetem. Felsorolásukban a teljességet meg sem közelítem, csupán a standard művekre, illetve a kutatás történetében utjelző könyvekre szorítkozom s lehetőleg csak olyan könyvekről beszélek, amelyeket módomban volt kézbe is venni. A hazai könyvtárakban elérhető könyvek-nél a könyvtári számot is megadom.

Észak-Staffordshire már a középkorban is fazekas-góc számba ment, de a többi angliai központ közül a 17. századvégi népi jellegű, erőteljes diszítésű u.n. "slipware" kerámiával, "engobe-os áru"-val vált ki. Az angol ólommazas agyagáru technikában és művészeti kivite-lében erősen emlékeztet a magyar paraszti fazekasságra és ez teszi i-rodalmát számunkra érdekessé. A Staffordshire-i fazekasmunkáról szeren -csére éppen a 17. század végén készült egy nagyon részletes, mondat-nánk "néprajzi" leírás: Plott: "A History of Staffordshire" (1686) c. mű-vében megőrökíti a mesterség technikáját és népi kifejezéseit. (Dr. Plott Staffordshire muzeumának első igazgatója volt.) Plott műve szól az agyagfajtákról, amelyeket a különféle edények készítésére használ-tak, az agyagmunkálás módjairól, az öntőfestékekről (engobe), az

rókaival való festésről, a mázolásról és a különböző diszitó eljárásokról, pl. a fésűs diszítésről. Leírja a kemencét és a rakodást, megkülönbözteti a lapos edényt, és a fennálló edényt, amelyből a mázasatokban égetik, végül pedig szól az edényekkel való kereskedésről és a számítás módjáról. Plott művének ezt a fejezetét teljes terjedelemben idézi a Staffordshire-i fazekasság első története, Simeon Shaw: "History of the Staffordshire Potteries", amely 1829-ben jelent meg először Hanleyban, majd 1900-ban Londonban új kiadásban. Plott-ot a későbbi szerzők is újra idézik, így pl. Jewitt: "The Wedgwoods" c. könyve, amelyre alább visszatérünk.

Staffordshire fazekasságának régi életéről rendkívül élénk leírást ad Eliza Meteyard: "The Life of Josiah Wedgwood" (London 1865) című műve. Előadása szerint a 17. századig rendkívül ritka volt itt a nép-sűrűség s így egy-egy faluban 2-3 műhely volt, amelyekben többnyire családi munka folyt igen egyszerű keretekben. Fő cikkük az u.n. "vajás fazék" (butter-pot) volt, amellyel házalni jártak az asszonyok. Meteyard könyve általánosságban is foglalkozik a cserépedény és más edények angliai történetével; így a fa- és fémedényekkel, de szól a táplálkozás és az edényféleségek összefüggéséről is.

Hasonló széles látókör jellemzi Llewellyn Jewitt könyveit, "The Wedgwoods: being a life of Josiah Wedgwood" (London 1865, Iparműv. Muz. 9242) és "The Ceramic Art of Great Britain" (London 1878, 1883. Iparműv. Muz. 4067). Az első ugyanabban az évben jelent meg mint Meteyard életrajza és az első fejezetekben szintén a Staffordshire-i fazekasság történeti előzményeit tárgyalja a kelta korszaktól kezdve a középkori anyagon át. Ő is kiterjeszkedik másféle anyagból való edényekre; szól a máz feltűnéséről, a padlócsespe művészetének kiválóságáról, a "Tile-wright" (csespeműves) foglalkozásról, hangsúlyozza, hogy e vidék az egész középkorban fazekasközpont volt, ismerteti az 1670-es kormányrendeletet a vajásfazekak méretéről, szól az importáruról és importált kulacsokról, emberfejű kancsókról (Bellarmine) és kőedényekről, a cseréppipa égetéséről, a minden kocsmában fellelhető csalikancsókról és más jellemző edényformákról, bölcsőskékről, karácsonyi fazekakról (posset pots), többfűlű boros kupákról (tygs). "The Ceramic Art of Great Britain" c. műve egész Angliára kiterjeszkedve kíséri végig a fazekasság történetét és külön-külön az egyes jelentősebb kerámiai központok történetét. Kódex-képekkel illusztrálja az edények használatát és részletesen szól az ivó-, evő-, főzőedények fajtáiról. 1626-tól

kezdve felsorolja valamennyi szabadalmat, amelyet Angliában fazekasá-
rura kiadtak. A Hebridák fazekasságáról szólva elmondja, hogy ott még a
könyv megjelenése idején is korong nélkül készítik az edényeket.

A régi ólomázás "slipware" művészi szépségének felfedezése el-
sősorban L.M.Solon érdeme. Solon maga is fazekasművész volt, az ugyan-
csak ólomázás "pâte sur pâte" mestere, aki Franciaországból telepedett
át Angliába, Staffordshire-be. "The Art of the old English Potter" (Mű-
egyet. Könyvt.) c. könyve előszavában elmondja, mint járta végig az ö-
reg falusi házakat, hogy összeszedje a régi fazekasság emlékeit és for-
ró lelkesedéssel értékeli ezt a népi jellegű művészetet. Gyűjteménye
egy-egy darabjairól készített rézmetszetekkel illusztrálja könyvét, amely
először albumszerű diszkiadásban, nagyalakban jelent meg 1883-ban
(London), de két évre rá kisebb formátumban is megjelent. Az edényeket
technikájuk szerint csoportosítja s a korai anyag után külön tárgyalja
az ólomázás és az ónmázás anyagot ("English Delft"), amely a mi habán
anyagunkhoz hasonlítható, majd a más technikával alkotott anyagot, így
a sómázás cserepet s a különféle márványozott árukat. Solon az ólomá-
zás és ónmázás árut a későbbi szakirodalomban gondosan elkülöníti, fel-
sorolja és jellemzi az ólomázás fazekasáruk angliai központjait,
Staffordshire-ről részletesebben szól, végigtekinti a különböző formá-
kat és a híres mesterek, művészek sorát.

M.L. Solon gazdag kerámiai könyvtárral rendelkezett s ennek a-
lapján írta meg a kerámiai irodalomról szóló könyvét "The Ceramic Li-
terature" (London, 1910) címen. Cserépedény gyűjteményéről 1912-ben
jelent meg ismertetés, mikor árverésre került sor (Catalogue of the
Pottery and Porcelain in the Collection of Solon. Iparműv. Muz. 9938),
Ez az anyag Dr. J.W.L. Glaisher tulajdonába ment át, később mint ilyen
került publikálásra. Az angol ólomázás fazekasságnak talán ez a leg-
nagyobb gyűjteménye; a róla szóló publikációra alább visszatérünk.

Nem sokkal Solon könyve után jelent meg a londoni iparművészeti
muzeum (South Kensington Museum, később Victoria and Albert Museum) és
más gyűjtemények anyagát feldolgozó kézikönyv "English Earthenware"
címen. A.H. Church tollából. Első kiadása 1884-ben jelent meg, majd
1911-ben adták ki újra (Iparművészeti Muz. 1416, 1320). Főleg a 17. és
18. századra koncentrálódik, bár az előző korokról is szól. A British
Museum anyagát R.L.Hobson dolgozta fel "A Guide to the English Pottery
and Porcelain in the Department of Ceramics and Ethnography" címen, a-
mely szintén több kiadást ért meg (1904, 1910, 1923. Iparműv. Muz.

2946). Képei mellett e kis kézikönyvnek érdeme, hogy a tárgyak pontos datálására törekszik. A fenti műveket, főleg pedig Solon könyvét tanulságosan egészíti ki J.E. és E. Hodgkin "Examples of Early English Pottery, Named, Dated and Described" (London 1891. Iparműv. Muz. 1746) c. nagyalaku diszműve. Az ólomázás, ónmázás fazekasságnak és a kőcserépnek különböző gyűjteményekben fellelhető valamennyi évszámos és felirattal ellátott darabját katalógusszerűen közli minden jelentősebb darab, illetve felirat ábrázolásával.

A nagyközönségnek írt összefoglalás William Burton: "A History and Description of English Earthenware and Stone Are" c. könyve (London 1904), aki Solon, Church és Hobson kivételével kemény bírálatban részesíti az elődök tudományos munkásságát.

G.W. Rhead és F.A. Rhead a szerzője egy másik, szintén népszerűsítő igénnyel megírt könyvnek, amely összefoglalja a Staffordshire-i fazekasságra vonatkozó eredményeket: "Staffordshire Pots and Potters" (London 1906).

A kerámián található jegyek Chaffers "Marks and Monograms" c. könyvében vannak összegyűjtve, amelyben Anglia mellett más országok fazekasságát is feldolgozza bőséges irodalom kíséretében. Első kiadása 1876-ból való, az Iparművészeti Múzeum Könyvtára az 1912-es kiadást őrzi (4255).

A századvég nagy kutatói után a 20-as évektől kezdve új gárdája támadt az angol kerámiai kutatásnak. Főleg a Victoria and Albert Museum munkatársait kell megemlítenünk, Bernard Rackham-ot, W.B. Honeyt, Arthur Lane-t.

Bernard Rackham a szerzője az ólomázás kerámia legalaposabb feldolgozásának, a Cambridge-ben lévő Glaisher gyűjtemény monumentális katalógusának: "Catalogue of the Glaisher Collection of Pottery and Porcelain in the Fitzwilliam Museum, Cambridge". Cambridge 1935. E gyűjtemény zöme népi jellegű kerámia, nemcsak Angliából, hanem Európa más országaiból is, sok ólomázás-, ónmázás agyag- és kőcserép (Rackham is technikák szerint tárgyalja anyagát). Ez a nagyalaku, minden egyes tárgy leírását felölelő katalógus, melynek második kötetében valamennyi fontosabb darab fényképét megtaláljuk, nemcsak az angol fazekasság legteljesebb feldolgozása, hanem egyúttal az európai ólomázás kerámia legnagyobb összefoglalása is. Az angol anyag ismertetése során Rackham minden központról szólva külön-külön összefoglalja az eddigi ismereteket és irodalmat. Az európai ólomázás anyag művében inkább csak

Nyugat-Európa országaiból van képviselve, Közép-Európából csupán egy-két tárgyat említ. (Az ugyancsak Rackham szerkesztésében megjelent Scheiber-gyűjtemény katalógusában már alig találunk népi jellegű kerámiát.)

Az eddig felsorolt irodalom lehetővé tette egy olyan népszerűsítő sorozat megjelenését, mint a londoni Faber-Faber kiadónál megjelent "The Faber Monographs on Pottery and Porcelain" W.B. Honey szerkesztésében. E sorozat kötetei közül a mi népi anyagunkhoz legközelebb áll a középkori angol fazekasságról szóló munka "Medieval English Pottery" B. Rackhamtól (1948. Néprajzi Múzeum Könyvt.23.102.) és ugyancsak tőle "Early Staffordshire Pottery" (1951. Néprajzi Múzeum Könyvt. 23.104). Az utóbbi ismerteti a 17. század klasszikus Staffordshire-i "slipware"-t, amelynek leghiresebb mesterei a Toft család tagjai voltak. A habán fazekassághoz hasonlítható az ónmázas áru, amelyet "English Delftware" címen F.H. Garner ismertet e sorozatban. (Iparművészeti Muz. 10710). Angliában a népi fazekasművészet egyes vidékeken, főleg a kerámiai nagyipartól távolabb eső területeken egészen a 19. századig továbbélt, ezt tanúsítja a Faber sorozatban Geoffrey Bemrose tollából megjelent "19th Century English Pottery and Porcelain" c. kötet néhány képe.

Visszatérve B. Rackham munkásságára, művei közül meg kell említeni "English Pottery" (1924) c. könyvét, valamint a kerámia egész történetét összefoglaló "A Key to Pottery and Glass" (London 1940) c. kistűnő kis művét. Rackham gondozta és fordította A. Van de Put-tal Cipriano Piccolpasso 16. századi híres művének kétnyelvű kiadását "The Three Books of the Potter's Art" (London? 1934), amely a korabeli olasz fajansz mesterségének részletes ismertetése (tehát a habán fazekasság előzményeinek megértéséhez fontos).

W.B.Honey művei közül az "English Pottery and Porcelain" (1933) "English Pottery Old and New" (1935), "The Art of the Potter" (1946. Műszaki Könyvtár) továbbá a legutóbb megjelent "European Ceramic Art from the end of the Middle Ages to about 1815" (London 1952) c. munkákat említjük. Az utóbbi egyik kötete a kerámiai szakkifejezéseknek, gyáraknak, művészeknek szótára; másik kötete pedig illusztrált történeti áttekintés az európai kerámiáról. "The Art of the Potter" c. könyve kerámiai esztétikát nyújt. Forma, díszítő eljárások, festés és figurális mintázás szempontjából tekinti át a kerámia művészetét, a fazekasság és porcelántörténet kiváló példáival.

Esztétikai szempontból tanulságos Arthur Lane "Style in Pottery" (1948) c. rövidebb munkája, aki a közel-keleti anyag kiváló ismerője. A Faber sorozatban megjelent "Early Islamic Pottery" c. kötetben (1947) ugyanó a jelzett tárgykörre vonatkozó esztétikai véleményét fejtí ki.

1928-ban jelent meg egy jelentős kis kötet a kerámia technikájának kialakulásáról a "The Beginning of Things" (A dolgok kezdete) sorozatban "Pots and Pans" címen. Szerzője H. S. Harrison sok gondos tanulmány alapján közelít céljához. Sajnos irodalmi utalásokat ez a jó összefoglalás nem nyújt; mégis sokat hivatkoznak rá a későbbi szerzők.

Gyakorlati keramikusoknak szánt jól használható munka Dora M. Billington: "The Art of the Potter" (1937) c. kötete, amely kitűnően áttekinthető táblázatot ad a kerámia történetéről, de érdekes, technikai alátámasztott esztétikai elgondolásaival is kiemelkedőt nyújt.

Számomra különös élményt jelentett Bernard Leach "A Potter's Book" (1940) c. műve. Leach maga is fazekas-iparművész ("studio-potter") és fazekasoknak, művészeknek szánta a mesterség technikájáról és művészetéről szóló kimagasló szépségű könyvét. Egy ideig Japánban tanult és műhelyében a Távol-Kelet és a régi angol fazekasság hagyományait próbálja összeötvözni. Leach és a többi újabb angol szerző az anyagszerűséget, őszinteséget keresik a fazekasságban. A japán tea-ceremonia kézzel formált bögréinek primitívsege, a középkori angol ólom-mázás edények és a 17. századi Staffordshire-i írókás áru az, ami a szerzők szemét gyönyörködteti.

Bernard Leachéhez hasonló alaposágú mű a kerámia technikájáról és művészetéről Ruth Home könyve, aki a kanadai Torontóban a Royal Ontario Museum munkatársa volt: "Ceramics for the Potter" (Toronto 1952), Egyszerű és világos összefoglalás ez, az eddig ismertett könyvek közül a legbőszegesebb irodalommal a technika kérdéseivel foglalkozó fejezetek szerint csoportosítva.

A nagyszámú gyakorlati kézikönyv közül megemlítjük még Dorothy Kemp "English Slipware How to Make it" c. kis kötetét, amely a 17. századi angol írókás áru felujtítását célozza.

A kerámiai irodalmat újabb és újabb összefoglalások szaporítják. Egy, az angol kézművességről szóló kötet: "British Craftsmanship" (W.B. Honey előszavával, W.J. Turner szerkesztésében. London 1948) két fejezetében foglalkozik a fazekassággal: Cecilia Sempill: "English Pottery and Porcelain" és Enid Marx and Margaret Lambert: "English Po -

pular and Traditional Art."A falusi fazekasságról és mestereiről részletesebb munka Reginald G.Haggar: "Old English Country Pottery" (1950) c. kötete. Az emberfejú edényekkel, az u.n. "Toby" (Tóbiás) kancsókkal és történeti előzményeikkel foglalkozik Desmond Eyles kis kötete "Good Sir Toby". Képes összefoglalása az angol kerámia fő fejezeteinek Griseldis Lewis:"A Picture History of English Pottery" c.kötete.(London 1956). Az angol fazekasság és porcelán legújabb enciklopedikus összefoglalása, kissé tulságosan népszerűsítő jelleggel Mankowitz és Haggar "The Concise Encyclopedia of English Pottery and Porcelain" c. műve, amely 1957-ben New Yorkban jelent meg.

Az ólomházas népi jellegű fazekasság áterjedt Észak-Amerikába is és pedig nemcsak az angolok révén, hanem méginkább Pennsylvania területére letelepült hagyományörző németek által, akiket "Pennsylvanian Dutch" néven szoktak emlegetni. E mesterség virágkora a 18-19.századra esik és elég kiterjedt irodalma van. Edwin Atlee Barber ez anyag első kiváló ismerője és feldolgozója a tulipán-motivum után "tulip-ware"-nek nevezi az anyag egy részét:"Tulip Ware of the Pennsylvanian-German Potters. An Historical Sketch of the Art of Slip-decoration in the United States." Museum Memorial Hall, Fairmount Park, Philadelphia, 1903.Art Handbook of the Pennsylvanian Museum and School of Industrial Art.Barber más kiemelkedőbb művei:"Pottery and Porcelain of the United States"(New York 1909), valamint a fazekasáru jegyeiről szóló munka: "Marks of American Potters". Magángyűjtökhöz szól John Spargo könyve "Early American Pottery and China" (New York 1926 és 1948), amely sok becses történeti adatot is közöl. Nagyon fontos és alapos munka John Ramsay könyve "American Potters and Pottery" (New York 1947). A magyar népi fazekasságban oly fontos írókás technika legalaposabb leírását ebben a könyvben találjuk.

Végül még egy megfigyelést az angol kerámia irodalmának egészéről: ez az irodalom egyrészt az ipartörténet,másrészt a muzeumi anyaggyűjtés, harmadsorban a gyakorlat igényéből fakadt, de alig van benne mű, amelyet néprajzi munkának nevezhetnénk. Mégis ez a gazdag irodalom segít hozzá minket ahhoz, hogy tisztábban lássuk a magyar kerámia helyét Európában.

Feltűnő,az hogy míg az angol szakembereknek jó összefoglaló képük van a világ kerámia-művészetéről, a középeurópai anyag és vele együtt a magyar is, teljesen kiesik látókörből.

KRESZ MÁRIA

I N D E X E T H N O G R A P H I C U S

Anzeiger der Bibliothek des Ungarischen Ethnographischen Museums

Redigiert von I. S á n d o r.

Budapest, VIII. Könyves Kálmán körút 4o.

I N H A L T

B i b l i o g r a p h i e

Ilona Dobos - István S á n d o r : Ungarische Volkskunde des Jahres 1957.

Die Bibliographie umfasst 1. die Mitteilungen über das ungarische Volk sowie über die Völker-Ungarns im allgemeinen in In- und Ausland; 2. die Publikationen ungarischer Forscher über andere Völker; 3. die in Ungarn veröffentlichten, beziehungsweise in ungarischer Übersetzung erschienenen Werke ausländischer Forscher. Sie enthält aber weder die Besprechungen volkskundlicher oder völkerkundlicher Arbeiten, noch die Angaben von Zeitungen und populären Publikationen. Dagegen werden die einzelnen Artikel von Sammelwerken auch einzeln registriert. Die Redaktion wäre für etwaige Ergänzungen dankbar.

B ü c h e r s c h a u

Referate über die ungarischen Neuerscheinungen.

5. Eine Auswahl von 448 Äusserungen der Zeitgenossen über Béla Bartók. Der Reihe nach hat da fasst jedermann das Wort, der zum grossen Forscher der ungarischen Volksmusik Beziehungen hatte, vom Tischlermeister in Körösfő, bei dem er als Gast auf einem Sammelweg verweilte, bis auf Zoltán Kodály und Thomas Mann. Die Texte charakterisieren Bartók als Menschen, begleiten ihn auf seinem Lebensweg, besprechen die Ergebnisse beim Sammeln und Forschen des europäischen Volksmusikgutes und zeigen manches von den Geheimnissen seines künstlerischen Schaffens. Zum Schluss bekommt der Leser eine Lexikon-artige Zusammenstellung über die erwähnten Persönlichkeiten, sowie eine Übersicht über die Quellen des Buches und schliesslich eine Bartók-Bibliographie.

6. Die Schilderung des Lebenslaufes von Z. Kodály in drei Kapiteln. Das erste umfasst die Ereignisse der Jugend und der Studienjahre (1882-

1900); die zweite die der Jahre des Kampfes bis zur Oper "Háry János" (1924); die dritte bespricht aber unter dem Titel "Arbeit und Anerkennung" die seither geschaffenen Werke des Meisters. Das Buch hat ein skizzenhaftes Gepräge, ist aber in mancher Hinsicht bahnbrechend und fusst auf einem umfangreichen Material der Dokumente. Als Anhang bietet es einen Kalender der Lebensangaben von Kodály, dann eine Übersicht seiner Sammeltätigkeit, sowie die Bibliographie der Werke von und über Kodály.

12. Bände Nr. 3. und 4. der Fragebögen für den Atlas der ungarischen Volkskunde. (S. Index Ethn. 1957. S. 207. Nr. 86.) Band Nr. 3. beschäftigt sich mit den Fragen der Ernährung (Fragebogen Nr. 101-131) und der Tracht (Fragebogen Nr. 132-150). Band Nr. 4 umfasst die Probleme der Gesellschaft (Fragebogen Nr. 151-153 und 163-167) und in Verbindung damit die des Heiratbrauchtums, der Namengebung (160-162) und des Jahres im allgemeinen (179-183). Im folgenden Teil des Bandes werden gewisse Erscheinungen auf dem Gebiete des Volksglaubens, des Weltbildes, sowie der Volksmedizin und Magie (184-200) umrissen. Es werden die zu erwartenden Typen angeführt, manchmal auch graphisch dargestellt (im Bd. 3 fünfmal, im Band 4. einmal). Übrigens entspricht die Einteilung der des 1. und 2. Bandes. Die Zielsetzung der Forschung für die altertümlichen Schichten der Volkskultur ist auch für diese Bände charakteristisch.

21. Das Dorf Rákoskeresztúr bildet eigentlich einen Vorort von Budapest und erscheint da mit seinen slowakischen Einwohnern, wie es eine arme Bauernfrau schildert. Das Buch fasst die Ereignisse der historischen Vergangenheit mit besonderer Rücksicht auf die Einsiedlungen ungarischer, deutscher und slowakischer Siedler nach der Türkenherrschaft zusammen. Bauten, Wirtschaft, Brauchtum, Speisen, Spiele, Heilkunst, Tracht und Tanz des Dorfes werden kurz besprochen und eine Volksballade mit fünf Volksliedern slowakisch und auch in ungarischer Übersetzung publiziert.

38. In der Publikationsreihe "Topographie der Kunstdenkmäler Ungarns" ist neulich der erste umfangreiche Band über die Kunstdenkmäler in Komitat Pest erschienen. Das nach Ortschaften geordnete Material (von "Abony" bis "Püspökszilágyi") umfasst auch die Besprechung der Bau-

kunst des Volkes (Bauten, Kirchhofkunst, Einrichtungen von Dorfkirchen, Altartücher als Werke der Bauernkunst usw.). Die Erörterungen werden mit Photographien, Grundumrisszeichnungen ergänzt. (Deutscher Auszug folgt im Bd. 2.)

39. Nach seinen wertvollen Erörterungen über "die Kelterhäuser und Weinkeller aus dem 18. Jahrhundert am Nordufer des Balatons" (Ethn. 1956. 57-90) publiziert der Verfasser in seinem Buch ein zusammenfassendes Bild über die Kunst- und Kulturgeschichte der Kelterhäuser. Althergebrachte und historische Schichten der Volksbauten werden da der Reihe nach in Wort und Photographie geschildert und ein buntes, lebendiges Bild über das Leben der ungarischen Weinberge um den Balaton (Plattensee) gezeichnet.

42, 43, 44. Ein zusammenfassendes Buch über die ungarische Volkskunst für die Weltausstellung des Jahres 1958. in Bruxelles. Nach der Deutung des Begriffes "Volkskunst" sucht die weitblickende Einführung vor allem die Frage zu beantworten, was für eine Funktion die festliche Kleidung, die festliche Wohnung, die verzierten Geräte und die übrigen Ziergegenstände im Leben des Bauerntumes haben, die im Brauchtum von Armen und Reichen in mannigfaltigen Varianten auf verschiedenen Graden der Verzierung vorhanden sind. Stile und Meister der Volkskunst - die Merkmale der Zeit, des Ortes und der Gesellschaft, in welcher sie ihr Werk dargebrecht haben, werden charakterisiert und die Stilschichten des Zeitalters vor der ungarischen Landnahme, dann des Mittelalters, der Renaissance und der Türkenzeit, endlich des Barocks, des Rokokos und des Klassizismus werden überprüft und abge sondert. Dann aber erscheinen vor uns die drei grossen Landschaften Ungarns: die Tiefebene (85 Photographien), Ober-Ungarn (57 Photographien), und Transdanubien (99 Photographien) - mit ihren eigentümlichen Kunsterzeugnissen und bieten ein zusammenfassendes Bild der Volkskultur und Volkslebens des Landes, wie es im künstlerischen Schaffen des Volkes widerspiegelt. Das Buch ist in deutscher, englischer und französischer Version zu gleicher Zeit erschienen.

54. Im lebenden Volksglauben, in erster Reihe im Vorstellungskreis des "Táltos" (Zauberer), sowie seines Stellvertreters "Garabonciás" und "Tudós" (Weise), aber auch in der Volkspoesie, Spiel, Sprichwort

usw. findet Verfasser manche Züge des ehemaligen ungarischen Schamanentums und rekonstruiert die Umriss des frühungarischen "Schamanenwesens." Geschichtliche Angaben aus älteren Quellen werden neben das heutige Bild gestellt und als ethnische Charakteristika, die bei den Nachbarvölkern fehlen, mit den entsprechenden Zügen des Schamanenglaubens der sibirischen und nordeuropäischen Völker verglichen. Die Berufung des künftigen Schamanen, der Scheintod, durch den er zur Schamanenwissenschaft kommt, seine "Zerstückelung" im Laufe des Scheintodes von den Geistern, sein überschüssiger Knochen als sein besonderes Merkmal, dann die Einweihung des Schamanenkandidaten und schliesslich Kopfputz, Trommel, Baum, Tätigkeit, Kampf und Gesang der Schamanen werden mit ähnlicher Methode erforscht. (Deutscher Auszug S. 461-470, russischer Auszug S. 452-460.)

59. Während des ersten Weltkrieges wurde die Aufgabe dem Verfasser zuteil, in den Lagern der Kriegsgefangenen Sprache, Dichtung und Ethnographie des tscheremissischen Volkes zu studieren. Die vorliegende reiche Sammlung bietet in erster Linie volkskundliche Texte in tscheremissischer Sprache und auch in deutscher Übersetzung und bildet die Fortsetzung des Werkes: A cseremiszek (marik) népköltészete és szokásai I. Volksdichtung und Gebräuche der Tscheremissen (Mari) I. Budapest 1951. Es werden da Märchen, Erzählungen, Baruchtumsschilderungen, Sagen, Spiele, Rätsel und Sprichwörter aus mehreren Mundarten in Fülle mitgeteilt, die bisher völlig unbekannt waren.

62. Eine Sammlung der Märchen der Zigeuner-Nagelschmiede. Zehn Texte, im grössten Teil Märchen, aber auch sagenartige Geschichten über die Herkunft der Zigeuner als Nagelschmiede. Die Märchen werden oft mit Liedern und Sprichwörtern in Zigeunersprache durchwebt. Die Texte rühren vom alten Schmiede Nápó her und sind auch als Dokumente des Zigeunerlebens und Zigeunerweltbildes interessant.

65. Märchentexte aus Grusiens Märchenschatz, grösstenteils aus der Sammlung von Xénia Siharulidze übersetzt. Zwar sind die einzelnen Märchen auch in anderen Gebieten Europas bekannt, doch sind sie als Schilderungen der Lebensauffassung und Kultur des grusischen Volkes besonders lehrreich. In der Sammlung ist vor allem die Prosaepik der grusischen Tiefebene vertreten; die Einwohner der hohen Berge (die

Hevsur, die Hevi, die Mtiulet, die Psav) haben keine Märchen, singen vielmehr bis heute ihre Heldenlieder.

71. In der Soproner Universitätsbibliothek befindet sich ein Venedigerbuch über die Erzlagerstätten "in dem Schlesischen, Mährischen vundt Böhmischem gepierge." Die deutschsprachige Besprechung des Manuscripts bietet dem Verfasser die Gelegenheit zur ausführlichen Kritik und Zusammenfassung der neueren Venedigerliteratur in Deutschland, Österreich, in der Schweiz, in Böhmen und Polen. Er stellt die Angaben über die Venediger auch aus der älteren ungarischen Literatur zusammen und ergänzt auf diese Weise wesentlich die Erörterungen von E. Locher (Die Venedigersagen, Tübingen 1922) und Franz Kirnbauer (Bergmanns-Sagen. Wien 1954.) in Bezug auf die Verbreitung der Venedigersagen. Die Studie enthält mehrere Sagentexte aus dem Leben der ungarischen Bergleute.

72. Göcsej im Komitat Zala in Süd-Transdanubien, ehemals ein Militär-grenzgebiet, bewahrte bis heute gewisse Sagenfragmente, die sich an zwei Objekte - an eine mächtige Eiche und an eine Hügelgruppe - knüpfen und über die Kriegsführung Attilas berichten. Verfasser sucht der Volksüberlieferung nach, die sich in diesen Sagenrümern aufrecht erhalten hat. Er stellt fest, dass die Sage an den ethnisch-historischen Verhältnissen der Zeit der ungarischen Landnahme fusst und in Kern die Feindlichkeit zweier Ethnika: der Awaren und eines slawischen Volkes widerspiegelt. Nach Abfassung der Arbeit wurde in Zalaegerszeg der erste Göcsejer spätawarische Friedhof tatsächlich entdeckt. (Deutscher Auszug auf Seiten 65-66.)

73. Wertvolle Textsammlung von folkloristisch, wie soziologisch interessanten Erzählungen über die neuen Bewohner der neugegründeten Industriestadt Sztalinváros. Lebenserinnerungen, wahrhafte Geschichten von den Helden selbst erzählt; zugleich Bekenntnisse über die Wendung ihres Lebens (wie und warum sie das Dorf verlassen und den Weg in die neue Siedlung gefunden haben.) Als Ergänzung wird eine folkloristische Studie von Verfasserin über die neubestimmte literarische Gattung "Geschichte" zugefügt.

74. Die poetische Gattung "Historia" gehört zu den Jahrmarktsgesängen. Sie blühte in Ungarn zu Mitte des vorigen Jahrhunderts, als bäuerliche

Variante des historischen Volksliedes und des westlichen Flugblattes auf und lebte fasst bis in die Gegenwart weiter. Das Buch bietet ein vielseitiges Bild über das Leben der Historiensänger, für das ein Hin- und-Her von Jahrmarkt zu Jahrmarkt charakteristisch ist. Die Welt der Historiensänger gilt für eine Art Unterwelt der bürgerlichen Gesellschaft. Das Buch schildert ihr Verfahren auf der Suche nach neuem Stoff ihre schriftstellerische und verlegerische Tätigkeit, sowie die Vortragweise ihrer Historien auf den Märkten. Das Eigenartige in den Gesängen liegt in der Aktualität, der Neuheit des Stoffes. Ihre Komposition zeigt traditionelle Züge, ihre Form ähnelt den neueren ungarischen Balladen. Manches Lied der Historiensänger wird auch vom Volk ins Folklore-gut einverleibt und lebt im Volksmund weiter, obzwar heute bereits sehr wenig Möglichkeiten für die Entstehung von Historien bestehen. (Deutscher Auszug auf Seiten 123-126.)

78. Das Werk stellt die kulturelle Entwicklung der einstigen Bukowinaer Szekler, die in 37 Ortschaften der Baranya-Tolnaer Senke und des Komitats Bács-Bodrog eine neue Heimat fanden, an Hand ihres Tanzlebens im vorigen Jahrhundert dar. Nachdem der erste Teil des Buches die vielfach tragische Geschichte der Volksgruppe und die historischen Voraussetzungen ihrer kulturellen Entwicklung und somit auch ihrer Tanzbräuche dargestellt hat, erörtert die Verfasserin im zweiten Teil die verschiedenen Schichten ihres Tanzgutes: die aus Siebenbürgen nach Bukowina mitgebrachten Motive, die Einflüsse, denen sie in der vielsprachigen und kulturell abwechslungsreichen östlichen Heimat ausgesetzt waren und endlich die Veränderungen im neuen ungarischen Siedlungsgebiet. Im dritten Teil wird die Zusammensetzung der Tänze, der für die Szekler charakteristische Tanzstil und das Problem der Herkunft und Übernahme dieser Tänze untersucht (Sehr gründliche Resümee in deutscher Sprache S. 165-172).

79. Eine Sammlung tanzgeschichtlicher Untersuchungen. Von den 13 Artikeln des Bandes befassen sich vier mit allgemeinen Ballettproblemen, zwei mit den Fragen der Tanzschrift. Eine weitere Schrift aber schildert den Entwicklungsgang der nationalen Tanzkultur in Ungarn. Die übrigen 6 Studien besprechen verschiedene Fragen des Volkstanzes; so die Typen der Tänze der Csángo-Szekler von Bukowinen, die Tanzüberlieferungen der Hirten sowie der Arbeiter von Grossgrundbesitzern in

Transdanubien, die Tänze der Hirten auf der Heide "Hortobágy" bei Debrecen. Auch spielerisch-dramatische Tänze im Komitat Bihar, sowie die Tanzgelegenheiten und Tanzbräuche im Dorf Lőrincréve und endlich die Art und Weise vom Erlernen des Tanzes im Dorf werden in weiteren Kapiteln des Buches erörtert.

81. Eine wertvolle Quellenpublikation, erster Band der Sammlung handschriftlich überlieferter, mittelalterlicher Melodien. Der überwiegend grössere Teil der Gregoriangesänge ist nicht in Ungarn entstanden, wurde aber bei uns benutzt; ein kleinerer Teil aber (der sich mit den ungarischen Heiligen beschäftigt) ist höchst wahrscheinlich einheimische Komposition. 105 Hymnen, 37 alte und 57 neue Typen von Sequenzen leisten einen festen Grund zur Erforschung der Wechselbeziehungen vom liturgischen Gesang und Volksmusik, zur Feststellung neuer Zusammenhänge zwischen europäischer und einheimischer Melodik, sowie zur Unterscheidung neuer Stilschichten in der ungarischen Volks- und Kirchenmusik. Der Verfasser betont bei der Besprechung der einzelnen Melodien die Zusammenhänge mit dem Material der ungarischen Volksmelodien besonders nachdrücklich. Ziel der Publikation war das Material zu bieten zum Vergleich ungarischer Strophentypen mit denen der Gregorianik.

82. Eine Einführung zu den ungarischen Kirchengesängen. Das Kirchenlied entwickelte sich in Ungarn in ständiger Wechselwirkung zum weltlichen Lied; auch seine "Lebensumstände" sind denen des Volksliedes in mancher Hinsicht gleich. In der Reihe des geschichtlichen Nacheinanders überblickt der Verfasser die älteren ungarischen Gesangsbücher und bietet eine musikalische Analyse der Lieder des allgemein üblichen Gesangbuches "Szent vagy, Uram."

84. Eine Dorfgeschichte als Geschichte der Dorfgesellschaft mit besonderer Rücksicht auf die Entwicklung der Wirtschaftsorganisation. Das Werk bietet besonders für die historisch-volkskundlichen Forschungen in vieler Hinsicht wertvolles.

85. Bericht über die archäologischen Forschungen im Jahre 1956. Innerhalb der historischen Perioden werden die archäologischen Funde nach den ungarischen Grosslandschaften (Transdanubien, die Tiefebene

und Oberungarn) in alphabetischem Nacheinander der einzelnen Ortschaften besprochen und die Namen der Forscher angegeben. Ein zusammenfassendes Bild über die ungefähr 180 Fundstätten, das auch mit einer geschickt umrissenen Karte ergänzt wird und uns über die einzelnen archäologischen Schichten des neu ausgegrabenen Materials Bescheid gibt.

Referat

Maria K r e s z : Ans der Literatur der Volkskeramik in England.

Ein Referat über die grundlegenden Forschungen auf dem Gebiete der englischen Töpferei, die teils auf der Geschichte der Industrie, teils auf der Bearbeitung der Sammlungen englischer Museen, teils aber auf der praktischen Produktionstätigkeit fussen und sich nur ausnahmsweise nach volkscundlichen Gesichtspunkten orientieren. Die reiche Literatur leistet uns doch die Hilfe, um die Zusammenhänge auf dem Gebiete der Volkskeramik zwischen verschiedenen europäischen Bestrebungen feststellen zu können. Diese Übersicht ist für die ungarischen Forscher besonders wichtig: zur Bestimmung der Stellung der ungarischen Volkskeramik in Europa bildet eben eine ähnliche Übersicht die wichtigste Voraussetzung. Es ist auffallend, dass die Fachmänner Englands über die keramische Kunst der ganzen Welt sehr wohl orientiert sind und den Einfluss verschiedener Naturvölker auf die einheimische Keramik genau registrieren. Mitteleuropa und somit auch Ungarn lassen sie aber aus dem Blickfeld ihrer Forschungen fallen.

T A R T A L O M

jabb könyvek a Néprajzi Múzeum Könyvtárában - Neuere Bücher
n der Bibliothek des ungarischen Ethnographischen Museums 1-46

T á r g y k ö r ö k

Bibliográfia - Bibliographie	1-4
Kutatók - Forscher	5-7
Enciklopediák, lexikonok - Enciklopädien, Lexika	8-10
Atlasz - Atlas	11-12
Múzeumok - Museen	13-14
Évkönyvek, gyűjtemények - Jahrbücher, Sammelwerke	15-17
Népek és tájak - Völker und Landschaften	18-23
Ethnikus kérdések - Ethnische Fragen	24-25
Földmívelés - Ackerbau	26
Táplálkozás - Speise	27-28
Viselet - Tracht	29-36
Építkezés - Bauten	37-39
Butorzat - Möbel	40
Népművészet - Volkskunst	41-45
Társadalom - Gesellschaft	46-47
Játék - Spiel	48-50
Hiedelem, vallás - Volksglaube, Volksreligion	51-56
Né nyelv - Volkssprache	57
Népköltészet - Volksdichtung	58-61
Mese - Märchen	62-68
Monda - Sage	69-72
Igaz történetek - Wahrhafte Geschichten	73
Historiások - Historiensänger	74
Történeti énekek - Historische Lieder	75
Népi színjátszás - Volksschauspiel	76-77
Tánc - Tanz	78-79
Népzene - Volksmusik	80-82
A társtudományok köréből - Aus dem Gebiete der Hilfswissenschaften	83-85

S z e r z ő k

Andrásfalvy Bertalan	20, 29, 30, 32
Bodrogi Tibor	41, 47, 53, 83
Boglár Lajos	23
Boross Marietta	21
K. Csilléry Klára	40, 45
Dankó Imre	84
Erdős Kamill	19
Fél Edit	18, 27, 28, 31
Földes László	14, 34
Hegyi Imre	11, 57, 60, 61, 75
Hofer Tamás	8, 9, 38
Kodolányi János	7, 15, 16
Korompay Bertalan	26
L. Kovács Ágnes	62, 65
Petruch Antal	51, 55
Rajeczky Benjamin	76, 80
Sándor István	1-6, 10, 12, 13, 17, 22, 24, 25, 33, 35-37, 42- 44, 46, 48-50, 52, 54, 56, 58, 59, 63, 64, 66-74, 77- 79, 81, 82, 85
Vincze István	39

- Dobos Ilona - Sándor István: A magyar néprajztudomány bibliográfiája 1957. - Ungarische Volkskunde des Jahres 1957 47-112
- Kress Mária: Az angol fazekasság irodalmából 113-119
- Anzeiger der Bibliothek des Ethnographischen Museums 120-127

54832

INDEX ETHNOGRAPHICUS

1958. december

Kézirat gyanánt

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI MÚZEUMÁNAK
KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓJA

III. évf. 2. sz.

B u d a p e s t

1850

54832

INDEX ETHNOGRAPHICUS

1958. december

Kézirat gyanánt

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI MÚZEUMÁNAK
KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓJA

III. évf. 2. sz.

Budapest

I N D E X E T H N O G R A P H I C U S

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeumának
könyvtári tájékoztató folyóirata

Megjelenik évente kétszer

Szerkeszti Sándor István

Budapest, VIII. Könyves Kálmán-körút 4o.

F.k. : Sándor István

Készült a M.N.M.-Történeli Múzeum Rotaprint üzemében
7 iv terjedelemben 500 példányban.F.v.: D.r.Dajbukát G.

U J A B B K Ö N Y V E K
A N É P R A J Z I M U Z E U M K Ö N Y V T Á R Á B A N

N E U E R E B Ü C H E R I N D E R B I B L I O T H E K D E S
U N G A R I S C H E N E T H N O G R A P H I S C H E N M U S E U M S

B i b l i o g r á f i a - B i b l i o g r a p h i e

86. BODGÁL Ferenc

Borsod megye néprajzi irodalma. Bp. 1958. Muzeumok Központi Propaganda Irodája. 93 p.

A megyei helyismereti kutatómunka támogatására készült összeállítás. Kiterjeszkedik 1. az egyesítés előtti Borsod megyére vonatkozó nyomtatásban megjelent művekre (1-419 cím); 2. a területre vonatkozó kézíratos anyagra a Néprajzi Múzeum, a Herman Ottó Múzeum, a Népművelési Intézet, a Debreceni Egyetem Földrajzi, valamint Néprajzi Intézete adattári anyagára korlátozódóan (420-672), továbbá függetlenül Bakos József bibliográfiája (v.ö. Index Ethn. 1957. 3. p. 5. sz.) kiegészítéseként az 3. Abauj-Zemplén megyére (673-762) vonatkozó nyomtatott és 4. kézíratos művek (763-911) felsorolására. Anyagát az egyes fejezeteken belül a néprajzi szakbibliográfiák gyakorlatától eltérően a szerzők beütendjében nyújtja és a címek sorszámára utaló tárgyi és helynév-registerrel teszi áttekinthetővé. Bár anyaggyűjtési elvei nem tisztázottak, értékes és gondos gyűjtemény és főként a kézíratos anyag számbavételével kötelezi le a kutatást. A szerző az anyag gyűjtését 1958 októberében zárta le; gyűjtőkörének alsó időhatárát nem adja meg.

KV.207

87. International Bibliography of Social and Cultural Anthropology. Bibliographie internationale d'anthropologie sociale et culturelle. Vol. I. Works Published in 1955. Travaux publiés en 1955. Editors: Georges Balandier-J. F. M. Middleton-M. Lucien Bernot. Paris 1958. UNESCO. 259 p. Vol. II. Works Published in 1956. Travaux publiés en 1956. Editors: Pierre Clément-J. F.M. Middleton. Paris 1959. UNESCO. 391 p.

Az UNESCO éves társadalomtudományi bibliográfiái a kutatás világméretű szemléibe foglalják a néprajzi szakirodalmat is. Összeállításukat kü-

lőn nemzetközi dokumentációs bizottság végzi. Anyagát a következő rendszerben nyújtja: A. Az anthropologia általában. B. Az anthropologiatárgya és módszere. C. Morfológiai alapok. D. Monográfiák. E. Társadalmi szerkezet és szervezet. F. Vallás, mágia, varázslás. G. A megismerés, a művészetek és tudományok problémái. H. A szociális és kulturális rendszerek sztatikája és dinamikája. J. Alkalmazott anthropologia. Valamennyi kategórián belül bő tér jut a természeti népek viszonyait ismertető irodalomnak s másrészt az okszerű, modern formák mellett a hagyományoknak tárgyalására is. A feldolgozott hazai irodalom az Acta Ethn., Arch., Linguist., Antiqua és Orientalia, valamint a Néprajzi Értesítő válogatott cikkanyagára, továbbá a legfontosabb önálló szakmunkákra korlátozódik. Szerző és tárgyi katalógus egészíti ki a sorszámozott címekre vonatkozó utalószámokkal az értékes, de magyar szempontból szembetűnően kiegészítésre szoruló munkát. KV. 196

88. **TÁLAS Géza**

Makó bibliográfiája. Bp. 1958. A Magyar Nemzeti Múzeum Házinyomdája. 64 p.

611 tárgykörök szerint csoportosított címre és a hozzájuk kapcsolódó névmutatóra kiterjeszkedő gondos alkotás. Anyaggyűjtése Bél Mátyástól az 1955. év végéig kétszáz egynéhány évet ölel fel. Helyismereti szempontok vezetnek; így legfőbb érdeme a rendszerezés sokoldalúsága. Néprajzi fejezete a 277-297. sz. címeket fogja át; ezek mellett azonban a társadalomrajz, tanyakérdés, a makói hagyomány, az ipar, kereskedelem, mezőgazdaság, a ponyvairodalom, nyelvészet, statisztika, térképek fejezetei is sok néprajzilag értékes címet nyújtanak. Anyagát jellemzi, hogy Makó szülőtteinek szépirodalmi művei mellett a hírlapcikkekre nem terjeszkedik ki; ezek néprajzi tárgyú darabjainak elhagyását mindenesetre sajnáljuk. KV. 208

89. **ZAMBRZYCKA-KUNACHOWICZ, Anna**

Przegląd bibliografii etnograficznych. Warszawa 1958. Instytut Historii Kultury Materialnej Pan. VI, 42 p.

A lengyel néprajzi bibliográfiák bibliográfiája. Célja az, hogy ne csupán az ismert bibliográfiákat tekintse át, hanem számbavegye a részleges, a nehezen hozzáférhető és az elfelejtett jegyzékeket is. Az összeállító teljességre törekedett. Területileg a mai lengyel határok között mozog, történetileg nem határolta körül gyűjtését. Anyagát a

következő fejezetekbe csoportosítva tekinti át: 1. Egész Lengyelországra kiterjedő bibliográfiák (első alfejezetben a népi kultúra egészét felölelők, második alfejezetben egyes kérdésekkel foglalkozók). 2. Egyes tájakra vonatkozók; itt ismét két alcsoport adódik: tisztán néprajzi munkák és néprajzi anyagot is tartalmazó táji monográfiák. 3. Folyóiratok szerinti áttekintés (ez nekünk külföldieknek egyben áttekintése a legfontosabb néprajzi és néprajzi anyagot közlő folyóiratoknak). 4. Szerzők szerinti bibliográfiák (itt egyedül Bystron munkássága emelendő ki). Az 5. fejezetben a megjelenés alatt lévő bibliográfiákat sorolja fel. Valamennyi fejezet nem csupán felsorolja a munkákat, hanem történeti sorrendben haladva egymáshoz való viszonyukat szövegyszerűen is elemzi. Ez a mód teszi szükségessé a 6. fejezetet: itt a felsorolt művek minden bibliográfiai adatukkal együtt szerepelnek. Igen értékes, alapvető jelentőségű munka.

KV. 210

S z ó t á r , l e x i k o n - W ö r t e r b ü c h e r , L e x i k a

90. WEISS, Richard

Das schweizerische Wörterbuch und die Volkskunde. (Schweizerisches Wörterbuch. Bericht über das Jahr 1953. Zürich 1954. Schweizerisches Wörterbuch 10-24 p.)

Tudománytörténeti érdekű tanulmány, amelynek alapkérdése: mit köszönhet a schweizi néprajz a Schweizerische Szótárnak. A "Wörter und Sachen" elvének előtérbe nyomulása, majd azontul a nyelvi jelenségeknek a kultúra teljességébe ágyazott funkcionális szemlélete, amely a nyelvőről a beszédre, a ,langue'-ról a ,parole'-ra helyezi át a hangsúlyt, szükségyszerűen egyre szorosabb kapcsolatot létesít a nyelvtudomány és a néprajz között. A tanulmány értékes példákon szemlélteti, hogy amint sok esetben etimológiai kérdések sem dönthetők el történeti, jogtörténeti, kulturtörténeti, néprajzi szempontok, kutatási eredmények figyelembevételével, hasonlóan a szövegfolklor területén is, főként a szokástörténet és szokásmagyarázatok értelmezésében rendkívüli jelentőséget kap a nyelvhasználat. E. Hoffmann-Krayer útja a nyelvészet-től a néprajzhoz, részvétele a Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde szervezésében s a műveiben tükröződő komplex-szemlélet innen érthető. Befejezésül R. Weiss a néprajz különböző kutatási területeit tekinti át abból a szempontból, mi az, amit e területnek a schweizi Idiotikonba foglalt nyelvanyag kínál.

A. 1.341

91. WINICK, Ch.

Dictionary of Anthropology. New York (1956). Philosophical Library. VII, 579 p.

A Midcentury Reference Library sorozatban megjelent enciklopédiák és szótárak közül a Dictionary of Anthropology a régészet, nyelvészet, fizikai antropológia és a tág értelemben vett néprajz mintegy 10.000 címszaváról ad rövid, tájékoztató magyarázatot. A szótár átfogó voltát legjobban talán néhány kiragadott címszó mutatja: Lepsius, Karl R. - német egyiptológus; lenis - hangejtési mód; Makalian - geológiai réteg Kenyában; pithos - kerámiai típus az ókori Görögországban; puebló - New Mexikóban és Arizonában indián építmények; Cihuacoatl - azték isten; horticulture - kertművelés stb. A címszavakhoz fűzött magyarázatok egy sortól két hasábig terjednek - a fogalom fontosságától függően, míg pl. n'toro - ashanti szellelnév egy sort kap, addig rice - rizs, másfél hasábra terjed ki. Így sok esetben csak elsődleges tájékoztatásra szolgál. Helyesebb lett volna, ha a kiadó a szótárban képviselt tudománysszakok mindegyikének külön kötetet szentelt volna, az avatatlan számára az adott tájékoztatás ugyanis elégtelen. A mű jelenlegi keretei mellett szükség volna a behatóbb tárgyalásra, irodalmi adatok közlésére, sőt helyenként a magyarázat kiegészítésére, rajzok publikálására is. A szótárnak a magyar szakember számára így elsősorban annyiból van jelentősége, hogy az egyes fogalmak angolszász értelmezése terén ad eligazítást (így pl. a ghost és a spirit jelentésárnyalatainak szétválasztásával). Hasonló, de enciklopédikusabb jellegű kiadvány készítése nálunk is hasznosnak mutatkoznék.

23.463

M u z e u m o k - M u s e e n

92. KISS Lajos

Emlékezések a hódmezővásárhelyi múzeum alapításáról. Hódmezővásárhely é.n. Ságvári ny. Bp. 96 p. 4 t.

A több, mint félévszázada fennálló hódmezővásárhelyi múzeum létesítésének történetével ismerteti meg Kiss Lajos könyve. A város múzeuma 1904-ben alakult, Tornyai János festőművész kezdeményezésére. Első lelkes munkatársa, a néprajzi tárgyak buzgó gyűjtője Kiss Lajos volt. Nyolc év alatt, amíg a múzeum öre volt, csekély anyagi támogatással több, mint ezer értékes tárgyat gyűjtött össze: fazekas-munkákat, viseletdarabokat, kézimunkákat, a mezőgazdaság-, pásztorkodás- és halá-

szat eszközeit. A könyv tudománytörténeti szempontból nemcsak azért jelentős, mert az ország egyik legértékesebb néprajzi gyűjteményének létrejöttével és sorsával ismerteti meg, hanem azért is, mert egyben Kiss Lajosnak, kiváló etnográfusunknak pályafutásáról is beszámol. 1912-ben hagyta el Hódmezővásárhelyt, amikor a nyíregyházi múzeum őrévé nevezték ki. A vásárhelyi múzeum további, hányatott sorsát hivatalos beadványokon és újságcikkeken keresztül mutatja be a könyv. 1923-ban Móricz Zsigmond ezeket a sorokat írta a vendégkönyvbe: "Mintaszerű rendetlenségben találtam minden múzeumi tárgyat." A harmincas években sikerült a gyűjteményt rendbehozni, a kiállítás nagy látogatottságnak örvendett. A második világháború után az értékes anyag többszöri költöztetése újabb nagy károkat okozott. A könyvet kiegészítő nyolc tábla a néprajzi gyűjtemény egy részét mutatja be az 1928. évi rendezésben.

23.689

93. Národopis v Historické Exposici Vlastivědného Musea. Usporádání: Ludvík Kunz. Brno 1959. Moravského Musea v Brně. 160 p. Malé tis-ky 7.

A könyv az 1958. májusában Bystrýčka-ban tartott állami néprajzi-muzeológiai konferencia előadásait foglalja magában. M. Horaček múzeumpolitikai alaptételként rögzíti: bemutatni a szocializmus viszonyai közt dolgozóknak a népi kultúra dokumentumait, felfedni bennük az osztály-ellentétek tükröződéseit. L. Kunz gazdasági-társadalmi periodusaiban jellemzi a népi kultúra 19-20. századi fejlődését s azokhoz mérve bontja ki a tárggyűjtés és a múzeumi bemutató munka elveit, óva az egyszerűsítésektől és általánosításoktól s a tematikus kiállítások különös fontosságát hangsúlyozva. H. Johnova a nép foglalkozási ágai, valamint a kézművesség és művészkedés, A. Plessingerova a viselet és szokások szempontjából vizsgálja a néprajzi múzeumok helyzetét és feladatait. J. Benes a tájmúzeumok néprajzi kiállításának kérdését veti fel s az általános tájtörténeti kép erőteljesebb ethnographiai színezését javasolja meghatározott tervek szerint. A. Polonec a tájmúzeumok szerepét a nevelés és utánpótlás szempontjából vizsgálja. A könyv a csehszlovákiai néprajzi múzeológiai törekvések tanulságos dokumentuma. Képanyaga a kiállító technika áttekintéséhez nyújt segítséget. 23.860

94. Quatrième Conférence Générale de l'ICOM. Bâle, Berne, Zurich, Schaffhouse, Neuchâtel, Genève 2-9 Juillet 1956. Conférences publiques-Séances des groupes de travail. Paris 1958. Conseil International des Musées. 219 p.

Schweiz 5 városában 1956 nyarán a muzeumok nemzetközi tanácsának rendezésében tartott konferencia anyaga. Az öt nyilvános előadás a muzeumok mai funkcióira vonatkozó megfigyeléseket tartalmaz, belső elvi kérdéseiken túl társadalmi és tudományos jelentőségüket mérlegeli. Így G. Salles a "tárgyak néma nyelvén" beszélő muzeum felgyülemlett modern teendőit általában, de Beer a természeti, M.B. Thordeman a történet-tudományok, M.K. Bassler a technika, F.H. Taylor pedig művészetek szemszögéből összegezi. A kötet nagyobb hányada a muzeumügy speciális munkacsoportjainak megbeszéléseiről számol be. Ezek közül a néprajz szempontjából a baseli Museum für Völkerkunde szervezeti, katalogizálási, kiállítási problémáival (A. Bühler) és a Schweizerisches Museum für Volkskunde ergológiai kiállítási törekvéseivel foglalkozó ülések (R. Wildhaber) különös figyelmet érdemelnek. A kötet a maga egészében napjaink muzeológiai törekvéseinek sokatmondó dokumentuma. 23.827

Ö s s z e f o g l a l ó m ű - Z u s a m m e n f a s s e n d e s

95. MOSZYŃSKI, Kazimierz
Czyłowiek. Wstęp do etnografii powszechniej i etnologii. Wrocław-Kraków-Warszawa 1958. Polska Akademia Nauk. XII, 854 p. 2o t.
Biblioteka Etnografii Polskiej 3.

Összefoglaló etnológiai kézikönyv. A mű két részre oszlik. Nagobbik felében (205-830 p.) az etnológia tárgyával, magával az emberrel foglalkozik; és pedig az embernek földrajzi (1. fejezet), biológiai-fiziológiai (2-3. fejezet) csoportjaival, majd a 4. fejezetben az összehasonlító lélektan szemszögéből adódó jellegzetességeivel; végül az 5. fejezetben nyelvcsoportok szerinti megoszlásával. A munka bevezető első része az etnológiát, mint tudományt vizsgálja. Az 1. fejezet tudományunk alapfogalmait értelmezi. A 2. fejezet "az etnológiai tudományok tárgyát, felosztását és célját" határozza meg s egyben a kutatás-területnek a társtudományokhoz való viszonyát is szemügyre veszi és módszereit (1. analitikus összehasonlító, 2. földrajzi, 3. emberföldrajzi, 4. szociológiai, 5. lélektani, 6. filológiai vagy nyelvészeti, 7. mennyiségi vagy differenciális, 8. kritikai evolucionista, 9. német

történeti historizmus, lo. terepgyűjtési módszer) ismerteti. A 4. fejezet az ethnographia és ethnológia történetét tekinti át, kezdve az ókori világ néprajzi érdeklődést tükröző adataitól. 23.686

Elvek, módszerek
Prinzipien und Methodik

96. NAHODIL, Otakar
Zehn Jahre tschechoslowakische Ethnographie /1945-1955/. München 1958. Robert Lerche. 27 p.
97. KUSNER, Pavel I.
Die ethnographische Erforschung der gegenwärtigen ländlichen Lebensweise in der UdSSR. - Ethnographische Veränderungen der landwirtschaftlichen Bevölkerung in völkischen Mischgebieten der UdSSR. München 1958. Robert Lerche. 28 p. Wissenschaftliche Informationen zur Volkskunde, Altertumskunde und Kulturgeographie aus dem östlichen Europa. Heft. 1, 2.

A "tudományos információk" kiadvány - sorozata a bibliográfiai, referáló-programmatikus, beszámoló jellegű és eredményeket regisztráló más nyelvű cikkek német fordításainak közrebocsátásával a kutatást még sok háálára fogja kötelezni. A néprajz területén a tudományos eredmények szemmeltartása ugyanis a kutatók nyelvi sokfélesége következtében különösen bonyolult feladat. A sorozat első számaként a Československá Ethnografie 1955. 111-124. (Nahodil), illetve u.ott 1954. 14-25. (Kusnyer) és a Slovensky Národopis 1954. 3-5. (Kusnyer) közölt tanulmányok német fordításainak kiadását is ez a tény igazolja. A németül tolmácsolott tanulmányok egyaránt alkalmasak arra, hogy Csehszlovákia és a Szovjetunió mai néprajzi munkálatainak vezető elveiről, módszereiről és tematikájáról képet adjanak. Jelentőségüket megsokszorozza, hogy a szocialista életviszonyok kialakulásával kapcsolatban felvetődő néprajzi problematikát nyugati nyelven bontják ki a másféle viszonyok közt élők tudományos nyilvánossága előtt. 23.856 23.857

Atlasz - Atlanten

98. Atlasz bolgarszkih govorov v SzSzsZR. Pod red.: Sz.B. Bernstejn. Moszkva 1958. Akademia Nauk SzSzsZR. Insztitut Szlavjanovedenija. 81 p. 109 térk.

A bolgár nyelvjárások atlasza - egyik részleteredménye annak a nagy atlaszmunkálatnak, melyet a Szovjetunióban valamennyi szlávnyelvű népcsoport nyelvi sajátosságainak meghatározása és rögzítése céljából végeznek. A nyelvatlaskok: "Sok új és nagyon értékes anyaggal szolgálnak a történészek és régészek számára, feltárják a különböző törzsek kialakulásának határait és a települési folyamatok nyomait. A nyelvészeti kartográfia lehetővé teszi, hogy a mai nyelvjárásokat kapcsolatba hozzuk ősi törzsi dialektusokkal, hogy felfedjük a dialektusok határainak változásait, hogy a nyelvi tényeket és összefüggéseik időrendjét kutassuk." Irott források alapján tudjuk, hogy a Török Birodalom potenciájának XVIII. sz.-i hanyatlásával Délukrajna területéről az addig ott élt tatár lakosság nagy részét Krim-Girej kán 1759-ben áttelepítette a Krimbe s ezek helyére jöttek 1773-ban (az orosz-török háború idején) a török elnyomás elől menekülő bolgárok, mintegy négyszáz család. A Bug és Szinyuha folyók mellékén telepítették le őket s azonnal beszervezték az u.n. Bugi kozák hadseregbe. Azóta ott élnek alig meg-bolygatott tömbben. Nyelvjárási sajátosságaik elemeinek atlasz-szerű feldolgozását már 1936-ban elkezdték. Utóbb 1948-1950-ig három nyári kiszállás gyűjtőmunkájával az anyagot összehozták egy 179 kérdéses kérdőív alapján. A gyűjtést jeles nyelvészek részvételével s ezek vezette egyetemi hallgatók bevonásával oldották meg, összesen 60 helységről. Összesen 104 hangtani sajátosságra vonatkozó anyagot jegyeztek fel, ebből 77-et dolgoztak fel az atlasz 109 térképlapján. Adataikat összevetve, úgy találták, hogy a szovjetunióbeli bolgár nyelvnek hangtanilag 7 csoportja van: 1. Csusmelijszki, 2. Csijsijszki, 3. Olszászki, 4. Balkáni (egymástól bizonyos jelenségeiben elütő, de egyben közös vonásuk is), 5. Thrakiai, 6. Keletrodopei és végül 7. Nyugatbolgár csoport.

X. 23.741

99. Materiell och Social Kultur. Material and Social Culture. Utgiven under redaktion av: Sigurd Erixon. Uddevalla (1957). Bokförlaget Niloé. 61 p. Atlas över Svensk Folkkultur 1.
- Az 1937-ben megindított svéd atlaszmunkálatokról a tervek s a kérdőív közzététele, utóbb már egyes térképek közlése adott tájékoztatást. Ebben a kötetben a rendszeres publikáció veszi kezdetét az anyagi kultúrára és a társadalmi jelenségekre vonatkozó lapokkal. Az atlasz a svéd néprajzi iskola kérdésohltéveseit, kutatómódszereit tükrözi, az egyes lapok a tárgyi világ szerkezeti, technológiai vonatkozásainak alapos,

szabatos számontartása mellett alkalmmilag a társadalmi és történeti vonatkozásokra is tekintettel vannak. Az építkezést bemutató szakasz (a schweizi atlaszhoz képest e mű legfőbb újdonsága) egyaránt szól a tetőszerkezetekről, fedésmódokról, kulcs- és zárformákról, valamint a lakásmódról, néhol társadalmi rétegek szerint részletezve a problémákat. A kötet egy-egy témakört összefoglalóan felölelő 24 színes főtérképből, ezekhez csatlakozva 44 részletkérdésekről tájékoztató mellékterképből s az egyes térképekhez fűzött rövid magyarázatokból áll. A magyarázat a jelenségek földrajzi megoszlására vonatkozó tanulságokon kívül funkcionális, történeti és tudománytörténeti mozzanatok és irodalmi adatok rögzítésére is kiterjeszkedik. A térképek jelkulcsában többnyire megtalálható a térképre vetített eszközfeleségek rajza, ami igen hasznos segítség a svéd néprajzi terminológiában tájékozatlan külföldi használó számára. Ugyanezt a célt szolgálja a térképekhez kapcsolódó fejezetek élén a svéd címet követő angol megjelölés. A témákat illetően az első kötet felöleli a települést és faluszervezetet, a talajmunka szerszámait, a földművelés és állattartás, tejgazdaság munkafolyamatait és eszközeit, a kenyérféléket, lentermelést, az építkezést és lakásmódot, a gazdasági melléképületeket, egyes régies butorfeleségeket, faragott és dongás faedényeket. X. 23.782

100. Polski Atlas Etnograficzny. Zeszyt próbny. Wrocław 1958. Polska Akademia Nauk, Instytut Historii Materialnej. 65 p. 11 térk.mell. A szövegrész lengyel és angol nyelven közli a szerkesztési elveket, a kutatópontok sorszám és ébécé szerinti jegyzékét s Lengyelország adminisztratív beosztását az Atlasz-felvétel idején. A 351 kutatópont egyenletes hálózattal oszlik el a mai Lengyelország területén; az ujonnan betelepített helységek és területek is szerepelnek. 17 nagyméretű térképlap mutatja be a módszertani eredményeket. A néprajzi térképek a 3. lappal kezdődnek (1. a kutatópontok hálózatát, 2. a közigazgatási beosztást ábrázolja), a lapok az anyagi műveltség köréből veszik témáikat. Egyes tárgyak történeti elterjedtsége bemutatására példa a 3. lap, mely a socha-típusú ekék (keleti irányu)visszaszorulásának folyamatát tükrözi 1860-1950 között, négy időegységben, más-más jelekkel. Egy kapcsolatos jelenségnek - a 2-12 barázdás sávokban való szántásnak - visszaszorulását időegységek szerint négy térkép mutatja be (4-7. lap), megkülönböztetve a./ kizárólagos, b./ ritka alkalmazást, c./ az emlékezetben való továbbélést, d./ az adattalan fehér foltokat. A 15.

lap kombinált jelrendszer segítségével azt is feltűnteti, ha az ábrázolt jelenség egy közbeeső időszakban megvolt valahol, de előtte és utána hiányzik (a szemes gabona tárolása padláson). Forma és funkció kölcsönösségében foglalkozik a sarlóformákkal és sarlós aratással a 8. 12-13 lap, meggyőzően mutatva ki a fogazott élű sarlók és sarlós gabonaaratás területi összefüggését. Az archaikusabb fogazott sarlók második világháboru utáni nyugatlengyelországi feltűnéséből a migrációt is kiolvashatjuk. Egy térképlap a háztól elkülönített kamarákról (spichoz) tájékoztat. Forma és terminológia szempontjából elemzi az atlasz a csép változatait, némely formák között éles nyugati-keleti határt mutatva ki (9., 11-12 lap). A 16. lap tisztán formai kérdéssel (a pin-cék elhelyezése) a 17. terminológiai problémával foglalkozik, az obora, stajna, chlew, istálló, karám stb. jelentésben variálódó szavak elterjedését ábrázolja. X. 23.731

E m l é k k ö n y v e k , g y ű j t e m é n y e k , é v k ö n y v e k
F e s t s c h r i f t e n , S a m m e l w e r k e , J a h r b ű c h e r

101. Beiträge zur deutschen Volks- und Altertumskunde 2-3. In Verbindung mit H. Freudenthal, D. Lühr und H. Thomsen hgg. v. Walter Hävernick. Hamburg 1958. Museum für Hamburgische Geschichte. 252 p. 20 t.

A néprajzi-helyismereti dokumentáció növekvő igényének jeleként az értékes kötet egyharmadát alapos könyvismertetések és kritikák foglalják el. A néprajzi érdekű tanulmányok rovatában Kurt Ranke: népiség és civilizáció címen a néprajzi szempontú változás-vizsgálatok fontosságát hangsúlyozza; ezek nemcsak a formálódó új életrend jellege, hanem alakítása szempontjából is elvi fontosságúak (9-22). Martha Cehak német filmek tanulságait összegezi a családi élet néprajza szempontjából (23-84). Walter Bochers a paraszti szentképek és ezüst votívtárgyak westfaliai problémáival foglalkozik (123-134). Christa Pieske egy népszerű képtípusnak, a keresztszülői ajándéknak adott "keresztlevélnek" változatait ismerteti (85-122). H. Freudenthal és W. Hävernick a hagyományok életlehetőségeinek átalakulásához szolgáltat adalékokat (135-156). Schleswig-Holsteinben például az utóbbi években öt boszorkánysággal kapcsolatos eset foglalkoztatta a bíróságokat stl. Wilhelm Arens egy 1800 táján jelentkező irodalmi témakörre, a népi "műveletlenséget" bíráló iratok csoportjára hívja fel figyelmünket, amelyek sok kérdés-

ben forrás értékű adatokat tartalmaznak. Gazdag, változatos tartalmu, magas színvonalu kiadvány, amely témakezelésében is érzékeltetni tudja a német néprajz alapvető elvi kérdését: hogyan alakul a hagyomány sorsa a civilizáció közösségbontó és közösségszervező folyamatai során.

F. 2422

102. HAAVIO, Martti

Essais folkloriques. Studia Fennica. Tom. 8. (Porvo 1959). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 270 p. 1 t.

M. Haavio tanulmányainak gyűjteménye hatvanadik születésnapja alkalmából. A 12 német, francia vagy angol fordításban közölt tanulmány a jeles folklorkutató sokoldalú munkásságának dokumentuma. A bevezető dolgozat a horatiusi "post equitem sedet atra Cura" gondolathoz kapcsolódva az embert üldöző balvégzet szellem-szerű elképzeléseit nyomozza az európai hagyományban. Három további tanulmány hagyományos kultuszformák elemzését nyújtja; így a Ladoga egyik szigetén Illés napján szokásos örökáldozatokét, amelyek az állattartás bajelhárító eszközei voltak; továbbá a szent fákét, amelyeket Finnországban az új termés, kenyér, az első fejés stb. áldozatként illet; s ehhez kapcsolja az "árnyékáért becsüljük a vén fát"-féle közmondások háttérében húzódó szokásanyagot is. Négy dolgozat "Bolygó lelkek" gyűjtőcímen a finn s a párhuzamos európai hiedelemvilág kérdéseit veti fel. Igen széles problematikát tekint át a mesébe foglalt találós kérdésekről, valamint a Hero és Leander típusú balladák eredetéről szóló dolgozat (az utóbbi téma magyar variánsáról A. Reiffenscheid egy 1879-ben megjelent műve alapján tájékoztat.) Végül két dolgozatot "Metafora és toposz" gyűjtőcímmel foglal össze a szerző. A tanulmányokat az intuición elvességé s főként az északi népek folklórjában, valamint a középkori német irodalomban, Dantéban és az ókori klasszikusokban való messzemenő jártasság éppúgy jellemzi, mint az összehasonlító anyag józan kritikai mérlegelése és az előadás ökonomiája és választékossága. A kötetet M. Haavio műveinek bibliográfiája zárja.

F. 2233

103. KISS Lajos

Vásárhelyi hétköznapiak. Bp. 1958. Magvető. 311 p. 1 t.

Kiss Lajos tanulmányai 1908-1953 között javarészt az Ethnographiában, Néprajzi Értesítőben jelentek meg, néhány a Népünk és Nyelvünk, egy pedig a Földgömb c. folyóiratban látott napvilágot. Kötetbe foglalva

most a szélesebb közönség számára is hozzáférhetővé váltak e becses munkák. Címének ellentmondva helyet kaptak a kötetben a Nyirvidékkel foglalkozó egyes cikkek is. A mai kutatók számára tanulságul szolgál Kiss Lajos érdeklődésének sokoldalúsága. A népművészet, a népi epika kutatója éppen úgy értékes, alapos leírásokat talál itt a maga számára mint a népi társadalom buvára, de a hiedelem- és szokáskutatók is éppen úgy haszonnal forgathatják, ahogy a kisvárosi ipar kutatói is, hogy a népi gazdálkodás kérdéseinek vizsgálóit ne is említsük. Kiss Lajos a népi élet egész egyetemességét átfogja. Másik példamutató értéke, amelyre László Gyula meglehangu előszava is rámutat, hogy a népi nyelvű kifejezésanyag összegyűjtésével és pazar bőségű zsufolásával visz életet, mozgalmasságot írásaiba. Minden sorában a népi mikrobiosz mestereként áll előttünk. A szövegeket a könyv változatlanul nyújtja. Kár, hogy nem egészítette ki képanyaggal. Reméljük, hogy további nem kevésbé hozzáférhetetlen írásait is rövidesen összegyűjtve kaphatjuk kézhez.

23.773

104. Opuscula Ethnologica Memoriae Ludovici Biró Sacra. (Red. T[ibor] Bodrogi - L[ajos] Boglár). Bp. 1959. Akadémiai Kiadó. 472 p.

Biró Lajos emlékének szánt szép kiállítású kötet. 17 dolgozatot foglal magában. Hazai munkatársai közül Bodrogi T. Uj-guinea egyik - "Astrolabe Bay" vidéki - művészi stílusát jellemzi Biró L. és Fenichel S. gyűjteménye alapján; Boglár L. az exhumált és átfestett csontok ismételt több fokozatu eltemetésével kapcsolatos brazíliai temetési szokás típusait elemzi; Tőkei F. a Chou-korszak patriarchális kínai rab-szolgaságának formáival foglalkozik; Róna Tas A. pedig a mongol földművelés jellegzetes munkaeszközeit vizsgálja képdokumentum és nyelvészeti anyag kíséretében. A többi tanulmányok közül Rintszen Dzsingisz-kán mongol kultuszáról, Popov a nganaszanik (szamojédok) családi- és nemzetségi isteneiről, H. von Sicard a dzsagga-négerék nhungu néven ismert átok-bábujával és -fazekával kapcsolatos képzetkőről ír. S.W. Ivanov az északázsiai népek művészetében megfigyelhető vallástörténeti fokozatokat különíti el. A.Lipschutz elsősorban az amerikanisztika oldaláról szolgáltat szempontokat a természeti népek vallásának társadalmi-gazdasági vonatkozásaihoz. S.Hummel a tibeti bon-vallás eurázsiai hagyományelemeit vizsgálja. M.Stuchlik a prágai muzeum Niaszigeti házi és védőbálványait jellemzi. E.Lips a melanesiai és nyugat-afrikai maszkok jelentését értelmezi. H. Helbaek a közelkelet és Euró-

pa paleobotanikájából adódó etnikus tanulságokat körvonalazza (buza, árpa, köles, rozs, zab, nem gabona-jellegű növények). H. Kothe az ekét megelőző korszak gazdasági eszközkulturájához szolgáltat adalékokat. W. Bardawelidse egy délgruziai ezüstlelet diszitó tematikájának néprajzi értelmezését nyújtja, L. Holly a tanganyikai primitív vasipar problémáit tárgyalja. G. Vaszilevics kelet-szibériai helynevek etnikus tanulságait összegezi. A nagyértékű kötetet Biró német és francia nyelvű életrajzi vázlata zárja. 23.838

105. Razprave. Dissertationes. Ljubljana 1956-1958. Slovenska Akademija Znanosti in Umetnosti. Razred za Filološke in Literarne Vede, Tom. II. 336 p.; Tom. III. 280 p.

A tanulmánygyűjtemény két utóbbi kötete több néprajzi érdekű dolgozatot tartalmaz. Igy a II. k. 311-333 p. I. Grafenauer a kakastojásból kikelt sárkány mondájának eredetét kutatja a Perseus és Andromeda mítosztól kezdve egészen az afrikai massai-népeknél való recens előfordulásáig. A III. k. 65-164 p. Z. Kumer két középkori szlovén karácsonyi ének: "Egy csillag tűnt fel...", és "Gyermek született Betlehemben..." létrejöttének körülményeit tárgyalja. A szerző kimutatja, hogy az "Egy csillag tűnt fel..." eredetileg koleda-ének volt, szövege már a 12-13. sz. fordulóján ismert. A "Gyermek született..." c. karácsonyi ének hasonlóan ismert lehetett már a 14. vagy 15. sz.-ban, dallama a 15. sz.-ban. A két ének szövege és dallama a 15. sz. végén kontaminálódott. Protestáns változatai a 16. sz. második feléből ismeretesek. Ugyanitt a 233-279 p. Vilko Novak irt dolgozatot Kossics Józsefről, a 19. sz. első felének muramelléki etnográfus írójáról. Összefoglalva korábbi három idevágó tanulmányának eredményeit tovább elemzi a hosszú életű író (1788-1867) sokoldalú, és a magyar muramelléki szlovénség kulturtörténetében nagy jelentőségű munkásságát. 23.585

106. SZÖVÉRFY Josef

Irishes Erzählgut im Abendland. Studien zur vergleichenden Volkskunde und Mittelalterforschung. (Berlin 1957). Erich Schmidt Verlag. IX, 193 p.

Tizennégy tanulmány három kiegészítő szövegcsoport kíséretében az ir folklórkinés európai kapcsolatairól. Kiindulási elvük, hogy az irek minden képzeletet felülmúló folklór-befogadó és áthasonító készsége rendkívül bonyolult és sokirányúságuknál fogva is sajátos tanulságokat

rejtegető összefüggések forrása. Szigetük és a kontinens kulturája közt szövődött szálakat ugyszólván történetük legrégibb korszakától kezdve felfedezhetni s a középkor szellemi csereforgalmában az európai indítások sokaságára válaszol az ir nép fogékonyan. A kötet így erősen emlékeztet Katona Lajos írásaira, aki a folklór és a középkori irodalom anyagában egyaránt széles tájékozottsággal látott meg és segített összehasonlító módszerrel megoldáshoz a régi "magas" és a paraszti kultúra szempontjából egyaránt lényeges feladatokat. Különös érdeme, hogy kötetében egyrészt az ir folklór jellegzetes szinképéről is benyomást szerez az olvasó s másrészt, hogy áttekintést kap a mai ir néprajzi kutatás vezető egyéniségeiről, szervezeteiről és főirányairól. A tanulmányok hat tárgykörbe csoportosulnak: 1. A néphit és a középkori hagyomány. 2. Hősmonda és legenda. 3. Manus O'Donnell későközépkori irataival kapcsolatos tanulmányok. 4. Adalékok Irország és Európa folklórpárhuzamai köréből. 5. Kapcsolatok az ir népi elbeszélés és a német felvilágosodás irodalma közt. 6. Népkönyv és népepika ("Volkserzählung").

107. Württembergisches Jahrbuch für Volkskunde 1957/58. Im Auftrag der Württembergischen Landesstelle für Volkskunde in Stuttgart. hgg. v. Heinz Schmidt-Ebhausen. Stuttgart 1958. W. Kohlhammer. 222 p.

Az értékes, gazdag tartalmu évkönyvet 14 tanulmány tölti ki. D. Narr azt vizsgálja, milyen hatása volt a pietizmusnak Württembergnépi kulturájára (9-33). H. Roth a napilapok néprajzi forrásértékére vonatkozó kutatásait közli (34-48). H. Bausinger a felsősváb terület népi és népszerű színjátszásáról közöl adatokat (49-70). H. Binder egy Ulm vidéki időszakos forráshoz kapcsolódó szokás és hiedelemanyag elemzését végzi el (71-99). H. Dölker sajátos érintkezést és kapcsolatot állapít meg a Márton és Miklós napok hagyományai közt (100-110). H. Heimberger a középkori népi nőgyógyászatra vonatkozó adatokat közöl (111-122). H. Röger tollából a Vainhingen vidéki kőkeresztekről, mint vezeklő emlékekről olvasunk érdekes lapokat (123-130). K. Hillebrand württembergi házdiszítésekről értekezik (131-134). A. Schal a felnémet házkutatás egyes történeti kérdéseit világítja meg (135-155), míg M. Scharfe a Rems völgyében divatos, kinyújtott nyelvű arcforma házdiszítések oltalmazó funkciójára mutat rá (156-179). További dolgozatok néprajzi, történeti néprajzi megfigyeléseket közölnek. Az évkönyv megemlékezik F. Blu-

menstock és E. Rheinwald haláláról s néhány könyvismertetés mellett jól összeállított referátumot közöl I. Hampp tollából a területre vonatkozó egy évnyi néprajzi irodalomból (203-208). F. 2426

N é p e k , n é p c s o p o r t o k , t á j a k
L a n d s c h a f t e n , V ö l k e r , V o l k s g r u p p e n

108. BÁLINT Sándor

A szegedi népélet. Szeged 1958. Szeged Mj. Városi Tanács Idegenforgalmi Hivatala. 81 p.

Népszerű monográfia. A szegedi népélet multjára vonatkozó történeti kép rögzítéséből indul ki, majd a vízi élet, a pásztorkodás és állattartás, végül a mezőgazdaság néprajzi jellegzetességeit körvonalazza. Ezután a település és lakás, a táplálkozás és viselet szegedi sajátosságairól kapunk áttekintést. Végül a népnyelv, a népköltészet és hagyományvilág legkiemelkedőbb karakterisztikumait mutatja be a szerző. Szükszavosságában is élvezetes, könnyed előadásu olvasmány. Számos részletében új, eddig nem tárgyalt jelenségekre, folyamatokra irányítja a figyelmet s az egész kép életteljességét éppen tömörségével biztosítja. 23.759

109. Banatszke Here. Ured.: Mil.[enko] S. Filipović. Novi Szad.1958. Vojvodanszki Muzej u Novom Szadu. 426 p. 1 térk.

A kötet egy munkaközösség kutatásainak eredményeként a Bánságban, Bela Crkva (Fehértemplom) vidékén, a Néra folyó alsó folyásánál élő héráknak (era, hera) nevezett etnikai csoport monográfiáját nyújtja. Lakóhelyük a folyó jobb partján Kaluderevo, Kruščica, Kusić, Croena Crkva, Vračev Gaj és Palanka, bal partján (Romániában) Seskovica, Lugovet vagy Langovet, Zlatica, Sokolovac vagy Sákalovac községek. Eredetükre nézve hercegovinaiaknak tartják a herákat, ahonnan a 18. sz. elején (vagy valamivel előbb) kerültek mai lakóterületükre s az ott talált lakossággal és más beköltözőkkel keveredve külön etnikai csoporttá alakultak. Társadalmi életükben kiemelkedő jelentőségű volt a Zadruga (házközösségi rendszer), amely ma már teljesen felbomlott, de emlékei igen elevenek. A monográfia öt nagyobb részre s ezen belül is különböző szerzőktől származó részlettanulmányokra tagozódik. Vizsgálja a bánsági hérák etnikai hovatartozását, településterületét (beleértve a romániai szórványokat is); részletesen elemzi anyagi és szellemi kul-

turájuk különböző elemeit, különös tekintettel a földművelésre, állattartásra, építkezésre; továbbá gazdag leírást nyújt szokásaikról. Végezetül vizsgálat alá veszi, milyen helyet foglal el a hérák nyelve a szerb nyelvjárások között. A monográfiát a szöveges részben közölt képek jegyzéke és részletes tárgymutató s a bő angol kivonat zárja le.

23.808

110. Baranya. Szerk. Kolta János. Pécs 1958. A Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal. 323 p.

Változatos tartalmu, igényes tájmonográfiajnéprajzi része (119-174 p.) ifj. Kodolányi János műve, aki a megye hat táján 1. Hegyhát, 2. Mecsek-alja és Zengőalja, 3. Ormánság, 4. Dunamente, 5. Szigetvár vidéke, 6. Siklós vidéke, kalauzok keresztül. Élesen rávilágít e tájak etnikus alkatára, bemutatja anyagi kulturájuk jellegzetességeit. Főként az építkezés, viselet, népművészet és népi ipar, valamint a hagyományos családszervezet táji színeit veszi számba. A földművelés és állattartás jellemzésére is kiterjeszkedik. Figyelme kiterjed az egyes vidékek nemzetiségi csoportjainak jellemzésére is. A táji elhatárolás pontos, fejezetenként az egyes vidékekhez tartozó helységek teljes számbavételét kapjuk. Az Ormánság ismertetése különösen részletes. A kötetben a helytörténeti részt Dombay János és Babics András, a gazdasági életet tárgyaló fejezetet Kolta János és Babics András írták. A szellemi részben Sz. Szabó Lászlóné a megye népművészetéről tájékoztat (268-282 p.). Baranya műemlékeiről ifj. Kodolányi János ad képet. A kötetet Csekey István általános tájékoztató bibliográfiája zárja. 23.422

111. BELICER, V.N.

Ocserki po etnografii narodov komi XIX - nacsalo XX.v. Moszkva 1958. Akademiya Nauk SzSzsZR. 391 p. 8 t.

Szerző a komi népet etnikailag két nagy csoportra osztva (zürjén és permjáki) mutatja be. Könyve szerencsés összeállítású: anyagául a múlt századi és jelen század eleji muzeális és archivális anyag szolgált, melyeket helyszíni gyűjtéseivel egészített ki 1945-től 1952-ig. A publikált anyag hozzásegíti, hogy a komi nép etnikus sajátosságait időbeli mélységben, fejlődésük, változásaik jelentős fázisain keresztül mutassa be. Különösképpen kiemeli az anyagi kultúra jelentőségét, a szellemi kulturáról szóló fejezetei saját nyilatkozata szerint nem tarthatnak igényt a teljességre; csupán a népművészetnek tárgyi anyagánál

fogva az anyagi kultúrával közös érintkezési felületét: népviselet, diszitőművészet - dolgozza ki alaposan. Szépen rendezett a diszitőelemekre vonatkozó anyaga. A családszervezetre vonatkozó rokonsági műszó-kincs igen alapos és értékes. A könyv így lényegében a komi nép anyagi kultúrájának gondos, széles alapon épülő összefoglalását nyújtja.

23.778

112. BISCHOFF-LUITHLEN, Angelika

Von Land und Leuten der Alb. Geschantes und Erlebtes. Stuttgart 1958. Schwäbischer Albverein E.V. 95 p.

A szép kiállítású monográfia a Württemberg közepén húzódó hegység, az Alb vidékének életét mutatja be husz év előtti állapotában, amikor még a vízlefolyásokkal küzdve, háromnyomásos gazdálkodásban, fakitermeléssel, gyógyfűszedéssel, juhtartással, vászonszövéssel keresi kenyerét. Színes, népszerű előadásban tekinti át a táj alakító hatásait, a nép különböző történeti kapcsolatok által formált embertani sajátosságait, az életet szabályozó erkölcsi elveket, a falvak építészeti képét. Kiterjeszkedik házi felszereléseik, viseletdarabjaik ismertetésére s közli 1787-ből egy új házaspár felszerelésének teljes jegyzékét. Lakodalmi szokásaikat, evésük, ivásuk módját, a vagyoni gyarapodásra való törekvés jegyeit, a rendet és tisztaságot biztosító szokásaikat ugyancsak külön fejezetek beszélnek meg. Szó kerül beszédmódjukról, névadási szokásaikról, jámborságuk, hiedelmeik elemeiről, humorukról s közmondásaikból, anekdotáikból, gyermekverseikből is csokorba kerül egy-egy csomó. Végül az udvarlás módjáról esik szó s a tájhoz kötöttségnek arról az élményéről, amely a honvágó által nyilatkozik meg. Sok szép részletmegfigyelésből inkább változatos és gazdag színezésű, mintsem mélyre hatoló, részletekbe mélyedő összképet nyújt így a táj életéről.

23.788

113. KRAMER, Karl-Sigismund

Bauern und Bürger im nachmittelalterlichen Unterfranken. Würzburg 1957. Ferdinand Schöningh. 232 p. Veröffentlichungen des Gesellschaft für fränkische Geschichte. Reihe 9.

Az Európaszerte fellendülő történeti-néprajzi kutatásnak egyik eredménye ez a kötet is, amely az alsó-frankföldi parasztság mellett a táj polgárságának kultúrájára is kiterjeszkedik. A munka csaknem teljesen eddig feltáratlan levéltári anyagra támaszkodik, amelyet különösebb

elemzés nélkül, a természetes összefüggésében kap az olvasó. A könyv a helyi kutatás számára jó kiindulópontul szolgálhat, de számunkra is tanulságos, hiszen sok összehasonlító anyagot találhatunk benne a falvak településére, közösségi életére, belső rendjére, a családra, a paraszti munkákra, szórakozásokra vonatkozóan. A régi szövegeket a könyv eredeti formájukban közli. A kutatást nagyban megkönnyíti a könyvhöz csatolt regiszter.

23.786

114. RÁCZ István

A hajduság története. H.n. (Bp.) 1957. Hazafias Népfront. 72 p. A könyv rövid, népszerű összefoglalásban ismerteti a hajduság történetét. Kilenc fejezetből áll s mintegy függeléként a füzet végén harminckét adattal a hajdukra vonatkozó legfontosabb magyar irodalmat mutatja be. Szövegét tiz XVI-XVII. századi metszet lenyomatával és egy térképvázlattal (a hajdutelepek csoportosítása) egészíti ki. Összefoglalása néprajzi szempontból is hasznos, a hajduság történelmi ismeretéből sok ethnikai sajtáság magyarázható, a hajdu-történelem kutatása viszont sok esetben néprajzi ismereteken is alapul. A történelmi és néprajzi szempontok együttes felvetése így egy ethnikai csoportunk ismertetésében különösen hasznosnak bizonyul.

115. TISCHNER, Herbert

Kulturen der Südsee. Einführung in die Völkerkunde Ozeaniens. Hamburg 1958. Hamburgisches Museum für Völkerkunde und Vorgeschichte. 150 p. 12 t. 1 térk.

A hamburgi Museum für Völkerkunde und Vorgeschichte igazgatójának munkája népszerű tájékoztatást kíván adni Oceánia kulturáiról. Sorra veszi és áttekintően összegezi az óceániai kultúra különböző oldalait. Tárgyalja a felfedezéstörténetet, a betelepülés problémáját, a rasszok és nyelvek kérdését, a gazdasági életet. Kiterjeszkedik a táplálékok és élvezeti cikkek, a település és ház, a viselet, valamint a különféle technikák ismertetésére, a kereskedés és a primitív pénz, a közlekedés, hadakozás, fejdadászat, kannibalizmus, az avatás, a maszkok és titkos szövetségek, a zene és vallási élet kérdéseire. A társadalomszervezet sajnos kívül reked a munka keretén. - A kitűnő, könnyed és mégis tudományos tárgyalásmód mellett a kulturák megértését számos margórajz és képtábla segíti elő. Külön ki kell emelnünk az esztétikus kivitelezést, mely a könyv iránti érdeklődést már az átlapozás után felkelti.

23.794

116. Vas megye. Helytörténeti tanulmányok. Szerk.: Horváth Ferenc. Szombathely 1958. Vas megye Tanácsa Végrehajtó Bizottságának kiadása. 386 p.

A kötet néprajzi fejezetét Dömötör Sándor írta "Adatok Vas megye néprajzához" címen (24-68 p.). Ismerteti a megye néprajzának történeti forrásait, számbavéve a terület saját erőfeszítéseit a népélet feltárására. Foglalkozik a vasi építkezés, település és butorzat, a vasi gazdálkodás, népviselet sajátosságaival. Számbaveszi a családi élet, az ünnepek, a gazdálkodás szokásrendjét s kiterjeszkedik a szokásokhoz fűződő egyes népköltészeti szövegekre is. A gyűjtemény további részei sorában a megye társadalmának fejlődéséről szóló érdemel szempontunkból figyelmet. Ennek több fejezete foglalkozik a vasi parasztság múltjával (71-106 p.), egy további fejezet a kézműiparral és a céhek életével (113-129 p.). Horváth Ferenc és Kuntár Lajos összeállításában pedig munkásmozgalmi visszaemlékezéseket, vas megyei munkáshagyományokat foglal össze a változatos tartalmu kiadvány. 23.558

H a l á s z a t - F i s c h e r e i

117. SOLYMOS Ede

Rekesztő halászat a Velencei tavon. - Sperrfischerei auf dem See von Venedig. Székesfehérvár 1958. Fejér megyei helytörténeti munkaközösség. 47 p. István Király Múzeum Közleményei. A.sorozat 6. sz.

A dolgozat a Velencei tó halászatából egy szerszámcsoportot, a rekesztő és állító halászat eszközeit ismerteti. A régies vejszéknek a szerző már csak elmosódott emlékeit találta meg, sok adatot gyűjthetett azonban a ma is használatos varsafélékről, állító hálóról. Az egyes leírások jellemzik a szerszámok készítését, így bemutatják a hálókötő eljárásokat és leírják az eszközök alkalmazását, elterjedését a tavon. Ez a változatos szerszámkészlet - az utolsó szakasz szerint - csak néhány évtizedes multra tekinthet vissza. A korábban ismert egyszerű kósárvarsa, csikkas és vejsze mellett a nagyobb, bonyolultabb szárnyasvarsa és az állító hálók akkor jöttek divatba, mikor a folyamrendezésekkel lecsökkent dunai-tiszai halászat mellett a Velencei-tó korábban jelentéktelen, helyi fogyasztásra tekintő halászatának is megnőtt a fontossága. Az új szerszámok elterjedése gyakran részleteiben is ismert és hozzáköthető egyes más vidékekről átköltözött halászok szemé-

lyéhez. A leírt szerszámok készítését, használatát 22 ábra - rajzok, fényképek - illusztrálják.

P á s z t o r k o d á s - H i r t e n t u m

118. CORTES VAZQUEZ, Luis

Las ovejas y la lana en Lumbrales. (Pastoreo e Industria Primitiva en un pueblo Salamantino.) Salamanca 1957. Imprenta Nunez. 77 p. 18 t.

A spanyol pásztorkodásról szóló tanulmány csak felületesen átlapozva is minden magyar néprajzkutatónak felkelti a figyelmét. A bemutatott pásztorművészeti tárgyak némelyike szembeötlő hasonlóságot, formai és motívumegyezést mutat a dunántúli pásztorművészettel. A 8. fénykép pl. geometrikus díszítésű borotvatokot ábrázol, mely meglepően egyezik a dunántúli példányokkal. Aligha tévedünk, ha az egyezéseket a merinói juh nagyarányú behozatalával hozzuk összefüggésbe: ezzel kapcsolatban, mint tudjuk, nyugati pásztorok is hazánkba kerülnek. Cortes tanulmánya Salamantino nyugatspanyolországi, Salamanca város környéki nagy község pásztorkodásáról szól. A munka két fő részre oszlik: első rész a birka pásztorkodást, (pásztorkodás módja, pásztorszerek, nomenclatura, a pásztorok társadalmi helyzete, pásztorművészet) második a házi gyapjufeldolgozást írja le - a tárgyi anyagot rajzokon és fényképeken mutatva be. 23.836

119. NAGY CZIROK László

Pásztorélet a Kiskunságon. Bp. 1959. Gondolat. 383 p. 16 t.

A szerző az öreg pásztoroktól, pusztai emberektől, gazdáktól gyűjtött, több generációra visszanyúló hagyományanyagot a helyi levéltárak adataival és saját közvetlen ismereteivel kiegészítve megfelelő ökonomiával alakította ki monografiává. A pásztorkodás életszerű bemutatására törekszik. A Kiskunság, közelebbről a kiskun szabad puszták, mint a pásztorkodás terének történeti kialakulását, majd azután a pásztorkodás multját mutatja be (az állattartás jelentősége, tartásmódok, közlegelők használata, jószág és pásztorlétszám, pásztorszervezet, felelősség, számontartás, a jószág őszi számadása, stb). Ezután az állattartás szakmai részének bemutatása következik: egyrészt a szorosabb értelemben vett állattartás kérdései (kiállítás a sikra, pásztorszállások, építmények, barom és pásztor, jószág és természet, pásztor és ter-

mészet viszonya, legeltetés, őrzés, gondozás, gyógyítás, teletetés, stb.), másrészt a pásztori életforma járulékos mozzanatai (mesterkedés, viselet, táplálkozás, munka, tejfeldolgozás, lopás, baromszalasztás stb.). Számos részlet újdonságot jelent irodalmunkban. Méginkább elmondhatjuk a pásztorok társadalmi életével és a pásztorfolklor kérdéseivel foglalkozó fejezetekről. Befejezésül a puszták felosztásával beállott változásokat, a pásztorélet hanyatlásának folyamatát vázolja s a kiszorult pásztorokat elkíséri új utjaira (harácsolás, kupeckedés, lóvezetés, hajcsárnak szegődés, stb.). A szerző különös érdeme az izes, zamatos előadásmód.

23.777

F ö l d m ű v e l é s , s z ő l ő m ű v e l é s
A c k e r b a u , W e i n b a u

120. HILPERT, Marianne

Von Häckern und Winzern am Maindreieck. Eine volkskundliche Studie über Wortschatz und Brauchtum. Würzburg 1957. H. Stürtz AG. 116 p. Mainfränkische Heimatkunde 10.

"Maina-háromszög" kiemelkedő jelentőségű szőlőterületének néprajzi-nyelvészeti szempontu feldolgozása. A helyi gyűjtést kiegészítő irodalmi és levéltári anyag felhasználásával teljes képet kíván adni a Maina-háromszög szőlőműveseinek szokás- és nyelvkincséről. A könyvecske három nagyobb fejezetre tagolódik. Elsőben a szőlőművesek szokásbeli, jogi és egyéb hagyományairól tájékoztat; a másodikban a szőlőműveléssel és bortermeléssel kapcsolatos jelenségeket ismerteti a vidékre jellemző szóhasználat kiemelésével; harmadikban a szőlőművesek szókincsének értelmező-szótárát adja gazdag szómagyarázatokkal. A szokások a szőlőhegyi védőszentek (Szent Urbán, Szent Kilián) és elsősorban a szüret köré csoportosulnak, társadalmilag a földesur és a jobbágy szőlőművesek közötti vonatkozások szférájába tartoznak. A XV-XVI. századokból ismertett rendtartások a régi közösségi élet szervezeti felépítésébe engednek betekintést. Foglalkozik a borfogyasztás és ivás szokásaival, a termésjósítás - rendszerint a szőlő vegetációjához kapcsolódó - jelenségeivel, a borral kapcsolatos mondákkal, dalokkal, szólásokkal. Ismerteti a frank szőlőművesek települési és építkezési sajátosságait. A műszókincs szótári feldolgozása és értelmezése mellett meghatározza a szóanyag történeti és földrajzi rétegeit. A munka a maina-franki szőlőművelés néhány jellegzetes tárgyi emlékének ábrá-

121. MICHELSEN, Peter

Danish Wheel Ploughs. An Illustrated Catalogue. Copenhagen 1959. Nordlundes Bogtrykkeri. 16 p. 67 t. Publications from the International Secretariat for Research on the History of Agricultural Implements, National Museum, Copenhagen. No. 2.

A taligás ekék dán muzeumokban található példányainak fénykép-katalógusa. A gyűjtemény összesen 191 ekét mutat be gyűjtési és tárolási helyük, és raktári jelzetük feltüntetésével. A bevezető az eketípus alapos ismertetését tartalmazza. Az egyes ekepéldányok lelőhelyét a szöveghez kapcsolódó térkép is rögzíti. A kötet inkább kitűnő segédkönyv, mint monografikus tudományos összefoglalás; fényképanyaga önmagáért beszél, az egyes ekepéldányok jellegzetességeire utaló magyarázatok nélkül. Az anyag kétségkívül rendkívül gazdag, sokirányú történeti és művelődéstörténeti összefüggésekre utaló.

23.845

122. SOÓS Imre

A jobbágyföld helyzete a szolnoki Tiszatájon 1711-1770. Szolnok 1958. Damjanich János Múzeum. 46 p. 3 térk. A Damjanich János Múzeum Közleményei 1.

A hajdani Külső-Szolnok vármegyének hat évtizedes történetét vázolja a szerző az 1711-14, az 1725. évi jobbágyösszeírások, és az 1720. és 1728-as regnicolaris összeírások, valamint az 1770-es urbérrendezés kilenc pontjára adott jobbágyfeleletek alapján. A könyv első részében rövid áttekintést kapunk a korabeli jobbágygazdálkodás főkérdéseiről, így a földközösség korai, majd fejlettebb formáiról és az ekésművelés jellegzetes eseteiről. Szó esik röviden a tanyakialakulás helyi feltételeiről is. Ezután a területhez tartozó falvak tömör betűrendes ismertetése következik és ebben számunkra legérdekesebb a jobbágyoknak a kilenc pont alapján tett közvetlen vallomása, amelyekből néhol elég bő részleteket olvashatunk. Helytörténeti kutatás alkalmával biztos kiinduló pontot ad e hasznos kis füzet.

23.752

T á p l á l k o z á s - E r n ä h r u n g

123. SCHIEDLAUSKY, Günther

Essen und Trinken, Tafelstitten bis zum Ausgang des Mittelalters. München 1956. Prestel Verlag. 59 p. 25 t. "Bilder aus deutscher Vergangenheit". Bibliothek des Germanischen National-Museums Nürnberg. Bd. 4.

Évés és ivás ósidők óta nemcsak természetes szükségletünk kielégítése, hanem egyben kultikus-vallásos vonatkozásokkal átszőtt, szertartásos cselekmény. Ősi jellegét napjainkig nem egy kísérő jelensége őrzi, így az evés előtti, utáni imádság. Az ókori ember az ételben, italban az ajándékozó isteneket tiszteli, az élet nagy alkalmaihoz kapcsolódó lakomák "ünnepi" jellege napjainkig nyilvánvaló. Áldomást inni pl. állatvásár után - ma is általános szokás. De az ünnepélyes "reprezentáció", amely a parasztélettől a fejedelmi udvarokig kísérője az emberi életnek, a maga szertartásosságával és fantasztikus tulzásaival ugyanígy régi kultikus talajban gyökerező szokás. A szerző a művelődéstörténet roppant széles, korszakokat átfogó távlatait bontja ki, végigkísérve az étkezési szokások és ceremóniák alakulását a paraszti aratóünnepék hálaadó lakomájának alázatától a 16. század udvarának látványosságban, pompában tobzódó mértéktelen lakomáig. A táplálkozás néprajzának kutatója számos szokás elem magyarázatát és történelmi párhuzamát kapja a pompás kiállítású, adatgazdag könyvben. A mű a jó kiállítási vezető iskolapéldája komoly, új megállapításokban bővelkedő szakszerűségével és pompás, ábrázolásokban gazdag kivitelezésével egyaránt.

É p i t k e z é s - B a u t e n

124. MAKUSENKO, P.I. - PETROVA, Z.A.

Narodnaja arhitektura Zakarpat'ja. Kiev 1956. Goszudarsztvennoe Izdat'elsztvo literaturü po sztorit'elsztvu i arhikturre USzSzR 162 p.

A mű rövidebb, szöveges részében (3-56p.) az olvasó megismerkedik a táj történetével és természeti adottságaival. Kiterjeszkedik a könyv a lakóházak és templomok szerkezeti és alaprajzi kérdéseire. Jól illusztrált anyagon mutatják be a szerzők a boronafalak szerkezeti megoldásait, a különböző kötőmódokat. Majd a főfigyelmet a diszitett építészeti elemekre irányítják. Nagy részletességgel tárul fel előttünk a tor-

nácok egész tipussorozata. Szó esik a különböző bejáratok kiképzéséről. Különösen kiemelendő egy tőkés kapu bemutatása. Mindehhez jó és bő fényképanyag csatlakozik a könyv második részeként (57-162 p.), százegynéhány táblán; némelyik azonban sajnos nem teljesen megfelelő kivitelben. Ennek ellenére a könyv hasznos mind a magyar, mind a szlovák, mind a román faépítkezés kutatása számára is, minthogy nem egy problémához változatos összehasonlító anyagot kínál. 23.738

125. STAHL, Paul

Planurile Caselor Românești Tărănești. Sibiu 1958. Muzeul Brukenthal. 91 p. 6 t. 1 térk. Studii și Comunicări 9.

A romániai házalaprajzok típusainak elemzése. A szerző következtetései szerint 1. az alaprajzok rokonsági rendbe csoportosíthatók s tipológiai egységeket alkotnak. 2. Fejlődésük logikáját természeti és társadalmi adottságok, a "formák életéből" következő autochton változások, valamint a kényelmesebb életre való emberi törekvés szabják meg. 3. Egyazon területen egyidejűleg az alaprajzok több családja mutatható ki. A legfontosabb alaprajztípus a legrégebb román csoportokra jellemző s megegyezik a székelyföldi archaikus koru alaprajzokkal. A jelenség párhuzamai a viselet, szövés és kerámia területén a szerző szerint azt a feltevést erősítik, hogy a székelyek magyar-román keverék nép, anyagi és szellemi kulturája e kettős eredetének jellegzetességeit tünteti fel. A házalaprajzok típusai egyébként nem ismerik a régi politikai határokat, legfontosabb csoportjuk az egész országban fellelhető legfőbb jegyeiben. A könyv szerint ez a körülmény az egész területen végbement fejlődés eredménye s a románlakta területek specifikus viszonyainak következménye. 23.699

126. WEISS, Richard

Häuser und Landschaften der Schweiz. Erlenbach-Zürich und Stuttgart 1959. Eugen Rentsch Verlag. 368 p. 1 t.

Anyaggazdagságában, sokoldalúságában és módszerességében példaadón jelentős mű a schweizi házról. Szerzője egyrészt a tárgyi kultúra javainak egymással és a természettel való kölcsönös befolyásoltságát, másrészt - s mindenek előtt - ezeknek az ember számára való jelentőségét hangsúlyozza. Mint szab feltételeket a tárgyi környezet a ház és elemi építésének s mit jelent a ház az embernek - a funkcionalizmus szemléletének megfelelően ezek a mű alapkérdései. A természet szabja

meg a gazdálkodás módját, az utóbbi pedig rányomja bélyegét az emberre: a földműves, a pásztor, a bortermelő a lelki-szellemi magatartások sajátos típusait képviselik. A környezet a maga természetes feltételeivel egy-egy ilyen típusra vonatkoztatva s a maga térbeli egységében szemlélve - alkotja a tájat: ilyen értelemben tárgyalja a mű Schweiz házait és tájait a maguk kölcsönös összefüggéseiben és sajátos emberi magatartás-formáktól való függőségében. Az így kikövetkeztetett tájtipusok kizárják azokat az egyoldalúságokat, amelyekkel egyes elméletek - akár az etnikai, akár a fejlődéstörténeti elvek kizárólagos alkalmazása következtében - együttjárnak. A jeles szerző az építkezés és táj tipológiájának meghatározása során a természetben és a kultúrában ható erőket a maguk élettéljes gazdagságában mérlegre teszi. Az építőanyagokból kiindulva a tetőszerkezeteken, a tűzhely és kályha történeti formáin s a lakás és ház szerkezeti jellegzetességein át vezet az udvar és a gazdasági épületek problémáihoz s azoktól a településformák és tájak jellemzéséhez, hogy a tájakban gyökerező embertípusok körvo-nalazásához szempontokkal szolgáljon.

V i s e l e t - T r a c h t

127. DUNĂRE, Nicolae - FOCSA, Marcela

Portul Buciumanilor din Muntii Apuseni. București é.n. Editura de Stat Pentru Literatură și Artă. 49 p. 3 t. Caiete de artă populară.

A vizsgált terület gazdasági jellegét a rómaiak óta megszakítás nélkül folytatott aranybányászat adja. Ez anyagiakban többet, szolgáltatásokban, terhekben kevesebbet jelentett mint amennyi általában a környék jobbágylakosságának életszínvonalát meghatározta. Éppen ezért a városi céhek ellenére sok a korai specializálódás, kismesterségek kialakulása: kozsokárok (bőrmelles és bőrujjaskészítők), bőrkikészítők, csizmadíák, szabók már a XVI. századtól kezdve kialakulnak ez anyagilag módos és igényes népesség ellátására. Az ingek, pendelyek díszítését is igen korán varróasszonyok végzik, s ez a specializálódás jó kereseti forrást jelent a szegényebbek számára. Természetes, hogy a kismesterek - különösen az abrudi, későbbben a buciumi kozsokárok, s a varróasszonyok is, akik termékeivel szemben a mennyiségi igény is egyre növekszik, - idővel az egyre jobb és rutinosabb technikai kivitelezéssel párhuzamosan a díszítmények viszonylagos sematizálására térnek rá, egy

re kevesebb teret hagyva az egyéni variánsoknak. Ez a vidék igen korán használja a pénzért vásárolható, drága bolti portékákat, mint a bársony, selyem, kásmir, stb. A vidék jellegzetessége a környező vidékekhez képest mindig jobb anyagu és diszesebb viseletdarabok mellett a bőrmellesek és bőrujjasok szépsége. Ma igen erős az átmenet a készen vásárolható konfekcióhoz, s különösen a férfióltözetnél a város és falu közötti különbség erősen tűnőben van. 23.569

128. Eesti Rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult. Tallinn 1957. Eesti Riiklik Kirjastus. 254 p. 64 t. 2 mell.

Az egyre gyakrabban jelentkező európai viseletkiadványok között talán ez a munka tesz eleget a legsokoldalubb kívánalmaknak. A messi multból indul el, anyagát gondosan térképre vetítve; a régi anyagnál is szervesen együtt tárgyalja az alapanyagot a diszitással és színezéssel. A szövegekőzti magyarázó rajzok és fényképek szinte több helyet foglalnak el, mint maga a szöveg - s bizonyára nem válik a munka kárára. Az ábrák értelmesekek, pontosak és arányosak. Az ékszerek olyan szerves tartozékakul tekintődnek a viseletnek, mint a himzés vagy csipke. - A régi anyag mellett felujított darabokat is közöl a munka. - Külön fejezete a könyvnek az alkalmazott technikák részletes bemutatása. A táblaanyag teljes egészében színes. Nagyszámu szabásminta és mőhelyrajz egészíti ki a könyvet. B. 23.685

129. NAGY Jenő

A torockói magyar népi öltözet. (Bucuresti 1957.) Állami Irodalmi és Mővészeti Kiadó. 65 p. 3 t. Népmővészeti Füzetek.

A mult században több izben is bemutatott jeles magyar viseletcsoport új szempontu, sokoldalú leírása. Mind a szöveg, mind az ábraanyagszámus új adaléket, ismeretet hoz a régihez. Az általános jellegű bevezető rész után a szokásos tagolásban (haj- és fejrevaló viselet, alsőrúha, felsőrúha, lábbeli) tárgyalja külön a női és külön a férfi viseleteket. A szokásos kereten belül újat nyujt az a párhuzam, amelyet a szerző az egykori bányász Torockó és a szomszédos Torockószentgyörgy földműves lakosságának viseletalakulása közt von. Új az egyes ruhadarabok hovatarozásának, eldállításának és megszerzésének feltárása. Egyes ruhadarabokat a történeti magyar ruhatárba illeszt a szerző, másoknak keresi kapcsolatát a szomszédos idegen népelemekkel. Igen tanulságosak a szövegekőzti ábrák s a táblák a szövegrész után végre új

130. VUIA, Romulus

Portul popular al pădurenilor din regiunea Hunedoara. (Bucuresti) é.n. Editura de Stat Pentru Literatură și Artă. 76 p. 5 t.

Földrajzi és történeti - embertani bevezetés után R. Vuia rátér az általa 50 évig figyelt viselet jellemzésére és az észlelt változások rögzítésére. A női öltözet a dinárikus faj jellegezetességeit hangsúlyozva magasit és karcusit, ez a jelleg azonban most már szűnőben van. A női és férfi viseletnek több közös darabja van; ezek a toloboninak nevezett térdigérő nemezkapcák, a bőrmelles, a subának nevezett hosszú szűrposztó ujjas, a birkabőrből készült kozsok és a bocskor. Az asszonyok öltözete adja a helyi jellegzetességet, részleteiben hamarabb változik, mint a férfiaké, amely sokkal nagyobb területen egységes. Ezzel szemben ma a férfi viseletnél nagyobb az elmulás, a városi öltözetbe való beolvadás veszélye. Az asszonyok járás közben nemcsak fonnak, hanem kötnek és himeznek is. A női viseletben a szépen himzett ing, gyapjuopreg mellett igen érdekes az asszonyok hajában viselt rézkarika, amelynek neve konty, erre jön a kendő. Ingük mellévarrott. Az ujjak geometrikus díszébe ma növényi dísz hatol. A férfiak inge bevarrott ujjú, fehérhímzéses, nadrágjuk fehér posztó, ellenzős. Széles tüszőt viselnek rajta, erre van kötve az ivócsanak. Télen subát viselnek, ez ujjas szűrposztókat, amelyet hozzáértő, de nem kismesterasszony szab, s a háziak varrnak össze. E vidék öltözetére hatással van Hatég és Bánát. Erősebb a bánáti hatás, amely a hatégvidéket is elborítja. Hasonló öltözködési jelleget, amely egyedülálló Romániában, Bulgária egyes vidékein tapasztalt a szerző, melyhez érdekesen kapcsolódik a pásztorterminológia egyezése is.

23.617

S z ö v é s - W e b e r e i

131. HOFFMANN, Marta

En Gruppe vevstoler på vestlandet. Oslo 1958. Norsk Folkemuseum. 185 p.

A szerző a sullyal feszített láncfonalu függőleges szövőszékek vizsgálata közben - amelyek Norvégiában szőnyegszővésre mind a mai napig használatosak - egy eddig e területről az irodalomban ismeretlen függőleges szövőszéktípust fedezett fel. Utóbbinál a talpakon álló két

tartóoszlop között egy felső lánchengerrel vezetik le a fonalat, s a középtájon elhelyezett nyútsoron áthaladva alul egy másik hengerhez erősítik, illetve a megszótt szövetet erre az alsó hengerre tekerik fel. A szövés ezen az eszközön alulról felfelé történik, s a vetülékfonalat egy fafésűvel verik le (borda). A két szövőszéktípus mellett ismert még egy harmadik is. Ennél felül nincs lánchenger, hanem a felső keresztfán a lánconfonalat átívelve, hátul sullyal (kövekkel) feszítik ki. Ebben az esetben természetesen a szövőszéket kiassé meg kell dönteni hátrafelé. A munka különben ugyanugy történik rajta, mint a kétlánchengeres függőleges szövőszékeken. A könyv első leíró része után a szerző azt a kérdést igyekszik megválaszolni, hogy mióta használhatják Norvégiában az általa ujonnan megismert kétlánchengeres típust. Igen komoly tudományos apparátussal végzett kulturtörténeti vizsgálata arra az eredményre jut, hogy a kétlánchengeres függőleges szövőszék a nyugateurópai ugyanolyan típusu kárpitszövőszékek átvétele Norvégiában, ami aztán a hasonló elven működő, de sokkal kezdetlegesebb technikájú sullyal feszített függőleges szövőszékekre hatva később alakította ki az egylánchengeres-függősúlyos szövőszéktípust. A nagy tudományos lelkiismerettel megírt munkát számos illusztráció, valamint értekes bibliográfia egészíti ki.

23.785

132. SZENTIMREI Judit

Székely festékesek. (Bucuresti 1957). Állami Irodalmi és Művészeti kiadó. 62 p. 4 t. Népművészeti Füzetek.

133. SZENTIMREI, Judith

Scorțe seculești. (București 1957). De Stat Pentru Literatură și Artă. 58 p. 4 t. Caiete de Artă Populară.

A tulajdonképeni székely festékes tárgyalása előtt a szerző bevezetéképpen áttekinti a Romániában és azon kívül használt hasonlóan mértánnian mintázott gyapjutakarókat. A székelyek festékes névvel jelölik a magukét, de a XVII-XVIII. századi erdélyi írásos anyagban még gyakori a kilim vagy kelim elnevezés. A tulajdonképeni kilimnek pedig Közép- illetve Kisázsia a hazája. A kilimnél az egyes színek érintkezésénél kis, hosszirányú rések vannak, amelyek úgy állanak elő, hogy a két szomszédos szín két egymásmelletti lánconfonalon fordul. A székely festékesnél azonos lánconfonalon fordul meg a két szomszédos szín, ezért ennek felülete összefügg; ezt talán az utóbbinak nagyobb igénybevétele magyarázza. Festékest a mai Románia magyarlakta vidékei közül ma már

csak Csikban és Kászon völgyében, a gyimesi, dévai és hétfalusi csángóknál találunk. Használják a házbelső - vetett ágy és kevés párna esetén az ágy háta - díszítésére, de a sokat szekerező, szánkázó, borvizes, cserepes, deszkás székelynek is fontos utifelszerelése. A festékes technikai leírása után a díszítményfajták és azok neveinek ismertetése következik, valamint a festékeket szolgáltató növények és a festés folyamatának elősorolása. A jó leírást szép és gazdag illusztrációs anyag teszi még teljesebbé.

23.812

23.813

K é k f e s t é s - B l a u d r u c k

134. NAGY Dezső

Képfestés és képfestőmunkák. Bp. 1959. A Ceglédi Kossuth Múzeum kiadása. 16 p.

Lédeczi Mihály ceglédi képfestő műhelyének 1815-ből származó mintái (összesen 16 minta) rövidre fogott magyarázó tanulmány és irodalom kíséretében. A szerző vázolja a textilfestés történetét, a festőanyagok és technikák nálunk előforduló típusait, ismerteti hazánk nevesebb mestereit, gyárait s adatot szolgáltat az egykor virágzó iparág társadalmi vonatkozásaihoz. A nemzetközi szakirodalomban szélesben kutató népi iparág hazai vizsgálatát az ipar mai hanyatlása sürgeti. A szerző szerint ma már mindössze csak 20-30 festőműhelyről tudunk az országban.

A.1.340

135. VYDRA, Jozef

L'udová Modrotlač na Slovensku. Bratislava 1954. Tvar Vytvarné Nakladatel'stvo. 202 p.

A mű első része (9-74 p) tanulmány a képfestő ipar történeti-néprajzi vonatkozásairól; a második rész (75-202 p.) fényképek és képfestő minták változatos gyűjteménye. A tanulmányban J. Vydra tárgyalja a textilanyag festésének alakulását az ó-kortól napjainkig és pedig történelmi, gazdasági jelentőségében s technikai fejlődésében egyaránt. Külön fejezetet szentel a Csehszlovákia területén a korábbi századokban és napjainkban működő képfestő céhek, illetve műhelyek ismertetésére, vizsgálja kialakulásuk, virágzásuk, hanyatlásuk, illetve megszűnésük idejét, okát s körülményeit, mikéntjét. Részletesen írja le a különböző festési módokat, a festéshez használt eszközök készítését és

használatát, valamint a növényi és vegyi eredetű festékszerek készítésének módját és alkalmazásukat. Végül a kékfestő textiliáknak a női ruházatra és ágyi ruhára való felhasználásával foglalkozik. Szővegyanyagát szép és gazdag fénykép s rajzillusztrációval egészíti ki és teszi szemléletessé. Különös érdeme, hogy a kékfestés problémáit sokoldalúan érzékelteti; művelődéstörténeti, társadalmi, művészi, technológiai vonatkozásaiban egyaránt mérlegre teszi a tárgyalt problémákat s képanyagával a kékfestő műhelyből kikerült anyagoknak a viseletben nyert szerepkörét is érzékeltetni tudja. Bibliográfiája külön is figyelmet érdemel (72-73 p). B. 21.185

F a z e k a s s á g - T ö p f e r e i

136. IRIMIE, Cornel - HOFFMANN, Herbert
Ceramica din Săsciori. Sibiu 1958. Muzeul Brukenthal. 62 p. 5 t.
1 térk. Studii și comunicări 8.

Săsciori (a középkori "Nagyoláhfalú") lakosságának gazdasági életében a fazekasság csak kiegészítő szerepet játszott. Napjainkban a délkeleti Erdély utolsó nagy fazekastelepének számít, ahol a hagyományos mesterség lassanként fokozatosan kihalt. A szerző ismerteti a népi kerámika itteni technikáját, anyagi eszközeit, munkamódszereit és tipikus készítményeit, valamint azoknak ornamentikáját. Érdekes, hogy a mesterség először a falunak abban a részében sorvadott el, ahol korábban a legtöbben üzték s legszívósabban a legszegényebbek ragaszkodtak a koronghoz. Érdekesesek az edényvásárlások alkalmaira és módjaira, a piaci körzetre és árusítási módokra, valamint az edénykészítéssel és árusítással kapcsolatos hiedelmekre és szokásokra vonatkozó megfigyelések is; nem különben a gyakorlati előnyök regisztrálása, amelyek a paraszti megfigyelések szerint a sasciori edényeket a gyári készítményekkel szemben jellemzik. A könyv használhatóságát képanyag, bő német kivonata is fokozza. 23.698

N é p m ű v é s z e t - V o l k s k u n s t

137. BEDNÁRIK, Rudolf
Mal'ované ohništia v oblasti Malých Karpát. Martin 1956. Osveta.
154 p.

E műben a Kis Kárpátok területén, főleg a Nagyszombat környéki falvak-

ban élő népi falfestés művészetét ismerjük meg, mint a felszabadult szlovák alkotó erő egyik művészi megnyilvánulását. Megvilágítja e művészetet létrehozó gazdasági-társadalmi tényezőket s vizsgálja hogyan függ össze a népi falfestés megjelenése szorosan a lakóház fejlődésével, az építkezés technikájával, a tüzelőszerszerkezet alakulásával s másrészt a nép művészi törekvéseivel. A népi falfestést e területen ősi szláv népművészetnek tekinti, arra való hivatkozással, hogy hasonló formában csaknem minden szláv népnél előfordul. A festés motívumait illetőleg megtudjuk, hogy ezek egyrészt az ember belső érzéseit, gondolatvilágát, másrészt esztétikai igényét fejezik ki, s hogy kompozíciójuk az ősi motívumokon és a nép hagyományos izlésén alapul. Ismerteti a könyv a falfestés technikai eljárásait és eszközeit. Leírásához képanyagot is mellékel s német, angol és magyar nyelven rövid szöveggel összefoglaló ismertetést a könyv tartalmáról. Egyébként anyagát a 18. sz. végéig követi vissza a múltban. Mint asszonyi művészkedés él a nép szokásvilágában, amelyet előbb festékebe mártott ujjal, majd burgonyából faragott mintákkal, végül, ecsettel üznek. Növény-, gyümölcs-, sziv- és madár-ornamentikájuk elemei sajátos szimboliumnyelvet képviselnek, erényekre és érzelmekre utalnak, míg a kör és csillagmotívumoknak mágikus oltalmazó szerepük van. Alkalmazásuk a himzőművészetben is megfigyelhető.

B. 22.974

138. KALESNÝ, František

L'udové umenia na Slovensku. Martin (1956). Osveta. 274 p. 8 t.

A szerző e művében egy általános, de velős tájékoztatást kíván adni a szlovák népművészetéről. A népművészet mibenlétére és karakterisztikus jegyeire a nép és népiesség, a művészet és művésziesség, a szépség és a népi szépségideál fogalmainak analizálásával próbál rámutatni. Ezeket a fogalmakat változásban, fejlődésben lévőeknek látja s ennek folytán a népművészetet is mint sokoldalú és bonyolult társadalmi jelenséget magyarázza, amely állandóan fejlődik, változik tartalmában és formájában. Népművészeti jelenségeknek azokat az alkotásokat tekinti, amelyek legjobban felelnek meg a nép kollektív alkotó erejének. A tárgyi kultúra területéről elsősorban a kézzel készített tárgyakat fogja fel ilyennek, amelyek a nép hagyományos izlését tükrözik, használati célt szolgálnak és dialektikus kapcsolatban vannak a népi tömegek életével. A diszitetlen tárgyak közül ide sorolja azokat, amelyeknek felépítésük és mondanivalójuk "logikus"; ezeket az előző korok népművészeti doku-

mentumainak tekinti. A kisipari alkotások közül a hagyományos népi izlést tükrözőket szintén népművészeti alkotásoknak fogja fel. Könyvének második részében a népművészet egyes formáit és jelenségeit jellemzi. E fejezetét két főrésze osztja. Az elsőben a népművészet tárgyi alkotásait vizsgálja, kiterjeszkedik bemutatásuk, esztétikai jellegük, ornamentikájuk megbeszélésére. Külön fejezetcsoporthoz tárgyalja a társadalom, a közösség kollektív alkotásait: az építkezést, a viseletet és a népszokásokat. A második rész a szellemi műveltség művészeti termékeit tárgyalja, ide véve a népi táncokat és zenét. A tanulmány harmadik részében kifejti, mi a népművészet jelentősége a népi kultúra számára s hogyan járul hozzá a népművészet a népi kultúra specifikumainak kiforrálásához.

B. 23.793

139. KISLINGER, Max

Alte Bauernherrlichkeit. Erläuternder Text von Otfried Kastner und Helene Grunn. Einführung von Franz Lipp. Linz 1957. Oberösterreichischer Landesverlag. 187 p. 1 mell.

A parádés kiállítású könyv Felső-Ausztria népművészetét mutatja be. Három szerző magyarázza Kislinger rajzait: az előszóíró Lipp s az ábrákat értelmező műtörténész Kastner, valamint a néprajzkutató H. Grunn. A bemutatás a lakóépületeken kezdődik s fokozatosan halad a ház felszerelésén át egészen a hitvilág tárgyaiig. A szerzők terjedelmesen ismertetik Felső Ausztria földrajzi fekvését, történeti sorsát, népéletének, népi kultúrájának alakulását. E keretbe helyezik el a diszített tárgyakat. A könyv maga szürke és többszínű rajzokat közöl; a színes festmények reprodukcióit mellékletként külön füzet tartalmazza. A gazdag anyag értékét sajnálatosan csökkenti az elavult ábrázolási mód s a közölt tárgyak méreteinek, arányainak hiánya.

B. 23.678

Lietuviu Liaudies Menas. - Litovszkoe Narodnoe iszkusstvo.

140. Audiniai. - Tkani. 1. Vilnius 1957. Grožines Literatūros Leidykla XVII, 265 p.

141. Medžio Dirbiniai. - Derevjannje izdelija. 1. Vilnius 1956. Grožines Literatūros Leidykla. XXI, 334 p.

142. Architektūra. - Zodcseszto. 1. Vilnius 1957. Grožines Literatūros Leidykla. XXII, 430 p.

Az adott gyűjtőcímen a litván népművészet három különböző sorozatát nyitja meg e három kötet. Nem a művészi szépségű kiviteltre való törek-

vés jelöli és emeli ki a munkát, hanem a tiszteletreméltó alázat, mely hűséges fényképekben (a szöttesek színesek is) bocsát jelentékeny anyagot az érdeklődők rendelkezésére. A három kötet közül az egyik takarók (szöttesek), a második a diszes faragású fonalmegmunkáló eszközök, kendőtartók stb., a harmadik az építkezés anyagát öleli fel. Minden kötet alig pár oldalas bevezetője után szinte csak magukat az ábrákat szolgáltatják meg, beszéltetik a szerzők; az ábrák kísérő jegyzéke sem részletes. A szöttesek, takarók kötetében a könyv néhány ábrája már technikák bemutatására is kiterjeszkedik s ez így előbbé, érthetőbbé teszi a gyűjteményt. Talán leggazdagabb az "építkezés" kötete, amely tájakat, lakó- és gazdasági épületeket, egyes jeles épületrészeket mutat be. A kötetek egyes gazdag képsorozatai nemcsak esztétikus jellegükkel válnak ki, hanem valósággal a művészeti szempontok szerint összeállított tárgycsoport katalógusává szélesednek. E munka láttán felmerül a kivánság, bár minél több néprajzkutatónk követné a litván példát, mutatná be, akárcsak katalógusszerűen is, népe feltárt néprajzi anyagát.

B. 23.599. B. 23.639. B. 23.638

T á r s a d a l o m, j o g - G e s e l l s c h a f t, R e c h t

143. BERLÁSZ Jenő

Az erdélyi jobbágyság gazdasági helyzete a XVIII. században. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 72 p. Értekezések a Történeti Tudományok Köréből. Új sorozat 10.

A tanulmány abból a tételből indul ki, hogy az erdélyi jobbágy-faluközösség XVIII. századi megjelenési formájában jórészt kora középkori közösségi életberendezkedéseknek századokon átmentett foglalatára, amelyek magját a közös nemzeti földtulajdon alkotta. A nemzeti település közös szállásföldjeivel kapcsolatban a köztulajdon a határ évenkénti újrafelosztásában jutott kifejezésre. Ez a sajátos módszer egyben a faluközösség szervezetének szabályozó szerepét is megköveteli. A sajátos szervezet és az évenkénti újrafelosztás volt hivatva "megakadályozni a közös földvagyon fokozatos elsajátítását, egyéni tulajdonná válását". A munka számbaveszi a jobbágyság antifeudális harcának megnyilvánulási formáit s az ellenállás eredményeit a járadék-szolgáltatás és a vagyoni viszonyok alakulásában. A tanulmány értékét nagyban növelik a közbeiktatott és helységek szerint tagolt táblázatok, amelyeknek számadatai az erdélyi gazdálkodás számos sajátosságát,

a társadalomfejlődés törvényszerűségeinek erdélyi változatait teszik kézzelfoghatóvá. 23.757

144. Two Studies of Kinship in London. 1. Kinship in South Borough. 2. Kinship Organisation of Italianates in London. Edited by Raymond Firth. London 1956. The Athlone Press. 93 p. London School of Economics. Monographs on Social Anthropology. No. 15.

Az utóbbi években egyre inkább megerősödött az a meggyőződés, hogy a nyugati városi társadalom ugyanúgy a szociálintropológia vizsgálati köréhez tartozik, mint a primitív társadalmak kutatása. Egyre-másra jelennek meg olyan tanulmányok és munkák, amelyek a primitív társadalmaktól jól ismert, de urbánus vonatkozásban feltáratlan kérdéseket fejtegetnek. Ezek közé tartozik a Firth szerkesztésében megjelent fenti munka is. Bevezetésben a szerző, akinek főleg Tikopia lakosságáról szóló munkái közismertek és aki elismert tekintély a társadalomra vonatkozó szociálintropológiai problematikában, az angol rokonsági szervezettel kapcsolatban felmerülő vizsgálati feladatokat és módszereket ismerteti. Az alapkérdés: milyen szerepet játszanak a rokonsági kötelékek a nyugati társadalomban; van-e rokonsági szervezet és ha igen, ezt hogyan jellemezhetjük. A kérdésre két tanulmány igyekszik választ adni. Az első egy londoni lakótelep lakóinak rokonsági kapcsolatait, a második a Londonban élő olaszok vagy elangolosodott olaszok rokoni viszonyait vizsgálja. A két tanulmány, bár eredményei természetesen korlátozottak és még nem általánosíthatók, arra a megállapításra jut, hogy a modern nyugati társadalomban a kiscsalád társadalmi kapcsolatai között a rokoni viszonyok fontos szerepet játszanak, bár a rokoni viszony kevésbé formális és intézményes jellegű, mint a primitív társadalmakban; hogy az egyéni választásnak nagyobb a jelentősége, de ennek ellenére sem mondhatjuk, hogy a modern urbánus társadalomban ne lenne fontos funkciója a rokonsági szervezetnek. 23.848

145. HANIKA, Josef

Volkskundliche Wandlungen durch Heimatverlust und Zwangswanderung. Salzburg (1957). Otto Müller. 151 p.

A második világháború következményeként 13 millió német személy változtatta meg lakóhelyét. A változás és következményei felderítésére számos intézmény létesült, igen nagy publikációs lehetőségekkel. A kutatás irányítói azok a néprajztudósok, akik a II. világháborúig a né-

met nyelvszigeteket, azaz a német politikai határokon kívül élő németiséget tanulmányozták. Amint annak idején W. Kuhn irt kézikönyvet a nyelvszigetek felkutatásának módszereiről, úgy most a kitűnő Hanika is kézikönyvbe rendezi a hazájukat veszítettek szociális-kulturális és lélektani vizsgálatának feladatait, módozatait és kérdéseit. Ez a kutatási mód a néprajznak, melyből kinőtt, új ága kíván lenni s melyre feltehetően jó eredménnyel is fog visszahatni. A könyv gerincét alkotó kutatási terv szerint az egyes vizsgált csoportok általános viszonyainak feltárása mellett kettős alaprobléma vár felderítésre. Egyrészt annak a "néprajzi" folyamatnak feltárása, amely a régi haza elhagyásáig lejátszódott; másrészt annak a processzusnak néprajzi körvonalazása, amely az "új nép" kialakulásához vezet. 23.677

146. HERMANN, Arnold

Vaganten, Komödianten, Fieranten und Briganten. Stuttgart 1958.
Georg Thieme Verlag. VII, 118 p.

A több, mint ezer esztendeje megtelepült európai népek között a mai napig nagyszámu nomád népcsoport él, amely amellet, hogy külön életformát, foglalkozást alakított ki a megtelepültek árnyékában, jelentős kulturhatásoknak is a közvetítője. A szerző Pfalz területének vándornépeit veszi vizsgálat alá, mégpedig a cigányokat, a vándorlókat, házalókat, komédiásokat, vándorárúsokat, rablókat és főképpen orvosi szempontból tanulmányozza életkörülményeiket és kulturális életüket. A rendelkezésre álló történeti adatokat felhasználva némely esetben egy-egy tipikus család családfáját is összeállítja. A vándornépek külön nyelvéből kis szótárt is csatol könyvéhez, s végül hasznos bibliográfiával egészíti ki munkáját. Tekintve, hogy a vándornépek utjában nem állnak országhatárok és életformájuk, kulturájuk, valamint nyelveztük nemzetközileg is szoros egyezést mutat, e pfalzi leírás a magyar kutatók számára is hasznos tanulságot nyújt. 23.674

147. MAKSAY Ferenc

Paraszttság és majorgazdálkodás a XVI. századi Magyarországon.
Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 116 p. Értekezések a Történeti Tudományok köréből. Új sorozat 7.

Az ujkor elején a fokozott ártermelés nagy változást hozott Európa mezőgazdaságában is, nevezetesen ekkor alakultak ki a később oly éles határt jelentő termelési formák, mégpedig Nyugaton a paraszti kisüzé-

mek, Keleten - az Elbán tul - az allodiális, árutermelő nagybirtokok. E fellendülő árutermelés a XVI. sz. végére alakítja ki nálunk is a roboton alakuló nagybirtokos gazdálkodást, mely - a háborus időszak kisebb visszaesésétől eltekintve - a következő három évszázadban, a paraszti árutermelést félrenyomva dominánssá vált. Maksay könyve e folyamat XVI. sz.-i kristályosodását rajzolja meg az északi és nyugati területek adatai alapján európai perspektívában. Az új gazdálkodási forma kialakításának bemutatása kapcsán vázolja az allodiális terjeszkedés és gazdálkodás módjait, ennek hatását a paraszti gazdálkodásra és rétegződésre és egyáltalában a paraszti árutermelés lehetőségeit. A XVII-XVIII. sz. gazdasági, de egyáltalában a paraszti élet sok kérdésének megértését a néprajzkutatóknál is elősegíti ez a rövidre szabott, de széles perspektívájú könyv. 23.629

148. POGÁNY Mária - RÁDICS József

Malteroslányok. Bp. 1958. Magvető. 188 p.

A szerzők éveken keresztül végeztek kutatómunkát a budapesti építőipari szállásokon. A kötetben 22 lány és asszony mondja el egyszerű szavakkal hányatott életét. Valamennyien parasztszármazásúak, kenyerüket kicsi koruktól nehéz munkával keresték. Néprajzi szempontból falusiból városivá fejlődésük útja tanulságos. A munkás-sorba lépés, - mint a kiadó előszava és Pogány Mária tanulmánya is hangsúlyozza - emelkedést jelent életükben. Rászoknak a rendszeres tisztálkodásra, betegséggükkel orvoshoz fordulnak, tágul látókörük, stb. Ugyanakkor e sorsok nagy veszélyre hívják fel a figyelmet. Sok családtalan, magános nő elzúlik, még a fiatal parasztlányok között is akad, aki rászokik az ivásra. Munkájukat mindnyájan nehéznek és ezért átmenetinek tartják. A három cigányasszony története megmutatja azokat a nehézségeket, amelyekkel a cigányoknak a dolgozó társadalomba való illeszkedése még ma is jár. Pogány Mária záró tanulmánya újszerűen vizsgálja és hasonlítja össze három szoba lakóinak táplálkozását, ruházódását, életmódját és kulturális igényeit. A gyűjtés részben a Nagybudapesti Néprajzi Munkaközösség keretében történt. A történeteket "igaz" történeteknek is tekinthetjük, a gyermekkori emlékek előadása bizonyos állandósulást sejtet. Ebből a szempontból különösen figyelemreméltó az utolsó, Pöntyi című elbeszélés kerek, művészileg megformált előadásával. 23.754

149. Uriszék. XVI-XVII. századi perszövegek. Szerk. Varga Endre. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 1104 p. 11 t. 3 térk. Magyar Országos Levéltár kiadványai 2. Forráskiadványok 5.

Örömmel vesszük kezünkbe a XVI-XVII. sz.-i uriszékek anyagának testes kötetét, hiszen végre olyan anyagot adnak közre történeiszek, mely a közvetlen paraszti hang megszólaltatásával különösen használható a nép életének kutatói számára, de a feltárt sokrétű anyag épp oly hasznos lehet pl. a jog- és gazdaságtörténeiszeknek is; sőt azzal, hogy a perekben emberi sorsoknak lehetünk közvetlen szemléltői, mindenki számára izgató és tanulságos olvasmányt nyújtanak. A peranyag kiválogatását és feldolgozását munkacsoport végezte és e munkában a dunántúli, az északnyugati és az északkeleti országrészek uriszéki anyaga válogatott gyűjteményét adta közre. Az egyes tájegységeken belül az uradalmak szerint időrendi sorrendben adják közre az emlékananyagot és így lehetőséget adnak az egyes vidékek monografikus vizsgálatára is. Ugyanakkor a részletes tárgymutató tematikusan is jól eligazítja az érdeklődőt. A tartalmas, több mint ötven oldalas bevezetőben részletes - elsősorban jogtörténeti-ismertetését kapjuk az uriszéknek és ezen keresztül a jobbágy és nemes sokrétű viszonyának; sőt a falusi bíróságok és a közigazgatási formák bemutatására is röviden sor kerül. A könyv végén "nomenklatura"-magyarázat s a név- és tárgymutató, valamint az egyes okiratok részletes tartalmi kivonatát adó tartalomjegyzék segíti a kutatók munkáját. A nyelvi anyag hiteles közlését Szabó Dénes közreműködése biztosította.

23.706

S z o k á s - B r a u c h

150. FOSSENIUS, Mai

Majgren, Majträd, Majstång. En Etnologisk-Kulturhistorisk Studie. Lund (1951) CWK Gleerup. 383 p. 4 térk. mell.

A kötet a svéd életrend "májusi zölddel" kapcsolatos szokásanyagát vizsgálja. A zöld ág, az újra zöldült fa, valamint a zölddel koszorúzott rud kezdve a rómaiak ujévi borostyánján a frank-germán területeken folyamatosan szerepet játszik. Május elseje, mint a nyári félév kezdete, kelta mintára kap szerepet Kis Pipin alatt, aki a fegyverforgató férfiak évi szemléjének napjává teszi s ezt a szerepét a nap az egész középkorban megőrzi. Más tavaszi napok zöldgaly funkciói fokozatosan a jelentőssé vált naphoz kapcsolódnak. (Walpurgis, karácsony

husvét, Szent Iván stb.). A lombkoszorus rud, legalyazott fa mint az ünnep jele is szerepet kapott, családi ünnepeken, névnapokon, munkák befejezésekor időhöz nem kötötten alkalmazták. Svédországban - a tavasz későbbi kezdete miatt - május 1 jelentősége fokozódik: a jószág első kihajtásának napja, a Szt. Iván napéhoz hasonló zöldág rítusokkal, bár az utóbbi jelentősége a paraszti gyakorlatban még nagyobb. Időhöz kötötten is az utóbbihoz fűződik a májusfa állítása magánházak udvarán, tánchelyeken, hivatalok, gyárak előtt, bár május 1.-én valamint pünkösdkor is előfordul. A tanulmány a májusfa diszitására is kiterjeszkedik s ismerteti típusait (1. magas, gyakran spiráldisszel festett fa, amelyet évenként újra elővesznek. 2. Frissenvágott és csucsáig legalyazott fa, 3. májusfa nő-alakban.) A zárófejezetek a szokáshoz fűződő hiedelmeket, mondásokat, művelődéstörténeti mozzanatokot összegezik.

23.538

151. MEGAS, George A.

Greek Calendar Customs. Athens 1958. Press and Information Department Prime Ministers Office. 159 p. 12 t.

Az esztendő görögországi néprajzát tárgyaló mű bevezetésében rámutat arra, hogy az egyházi hatások ellenére fennmaradtak itt olyan emlékek, amelyek nagyon mélyen gyökerestek a régi közösségi ember lelkében. Amikor a pogány istenek helyébe keresztény szenteket helyeztek, a nép felruházta őket azokkal a tulajdonságokkal, amelyek egykor a pogány isteneket jellemezték. Így Illés próféta az eső és szél szentje, a vilámlás és dörgés ura; Miklós uralkodik a tengereken, védi a hajósokat. Az emberek bajaikban segítségül hívják őket. De megtalálhatók mellettük a kis démonológia alakjai is, hisznek az óriás nőkben, boszorkányokban stb. A régi időkből származó sokféle ünnep és szertartás belekerült így a keresztény kalendáriumba és hozzáilleszkedett az új vallás szelleméhez. Vannak azonban olyan szokások is, amelyeket az egyházon kívül ünnepelnek s az év egyes napjaihoz kapcsolnak. Sok vallásos szokás agrár-jellegű, ez érthető, hiszen Görögország mezőgazdasági ország. A legtöbb népi ünnep nem korlátozódik egyetlen napra, hanem ugyanabban a formában a különböző helyeken sűrűn visszatér. Ennek oka, hogy egyrészt különböző az elképzelés az év kezdetéről, másrészt az ország különböző helyein változik pl. a vetés, aratás időpontja is. Ezután a téli évszakon kezdve bemutatja a népi kalendáriumot. A jelentősebbeket emeljük ki: Demeter és Fulöp napja, a tél kezdetén a gazdák

igyekeznek biztosítani a jó és hasznos időt, maszkás menetekkel járják fel a falut s érte adományokat kapnak. Ide tartozik Borbála és Miklós napja, majd karácsony és ujév, ahol sok megült a régi hagyományból. Részletesen foglalkozik a mű a farsang ünnepkörével. Külön ünnepköre van a husvétnak. Majd a nyári szokásokat ismerteti, közöttük is kiemelve Szent János napját a tűzgrással. Minden esetben a szokások részletes leírását adja s ezzel igen hasznos szolgálatot tesz az összehasonlító kutatásnak.

23.308

H i e d e l e m, v a l l á s
V o l k s g l a u b e n, R e l i g i o n

152. BERZE NAGY János

Égigérő fa. Magyar mitológiai tanulmányok. A bevezető tanulmányt írta és a tudományos szerkesztést végezte: Dömötör Sándor. Pécs 1958. Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Baranya megyei szervezete. 389 p. 2 t.

A "Magyar Népmesetipusok" után Berze Nagy János másik posthumus munkája is megjelent a baranyamegyei TIT jóvoltából. Az utóbbinak eredményeit szerző beleépítette a "Magyar népmesetipusok"-ba, de véleményének részletes kifejtése nélkül. Tudománytörténeti értéke miatt is örövendetes, hogy a kötet megjelent. Dömötör Sándor magyar, orosz, angol és német nyelven közölt előszavában a magyar mitológiai kutatások történetének és a mű gondolatmenetének ismertetése mellett keletkezési körülményeit, s bizonyos értékelését is megadja. - Berze Nagy az "Égigérő fa" tanulmányaiban a magyar hiedelemanyag és - főképen - a mésekből kielemezhető hitvilág alapján - amelyet összevet elsősorban az uralaltáji népek, de azon túlmenően jóformán egész Eurázsia népeinek hiedelemanyagával - elemzi "a magyar ősvallás" egyes kérdéseit. Így elemzésre került a "Föld köldöke", "világ oszlopa", "hegye", "fája", a planétaistenek, továbbá más istenek és istenasszonyok kérdése. Ezek kapcsán tárgyal olyan, sok vitára alkalmat adott objektumokat is, mint az életfa és a bódoganya. - Az értekezést 50 oldalnyi jegyzetanyag, továbbá Berze Nagy János néprajzi munkáinak bibliográfiája egészíti ki. Egyes megállapításai vitathatók, ezeknek érdembeli bírálata néphittel foglalkozó specialistáinkra vár. Legfőbb értékeinek feldolgozott anyaga nagyságát, s egyéni problémafelvetéseit látjuk.

23.753

153. HVIDTFELDT, Arild

Teotl and Ixiptlatli. Some Central Conceptions in Ancient Mexican Religion. Copenhagen 1958. Munksgaard. 181 p.

Alapos, széles szemhatáru munka. Első része "kultusz és mitosz" címmel a két jelenség-csoport általános kérdéseit vizsgálja, bemutatva az eddigi nézeteket s különös hangsúlyt fektetve a mana és tabu képzetek értelmezésére; majd - a kultusz és a mitosz kapcsolatáról kifejtett nézeteinek megfelelően - a mitoszokat hét típusba osztja. Ezek a következők: 0. Rövid közlés ritusokról. - 1. "Mithikus epizod" - rövid közlés mithikus vonatkozású szertartásról. - 2. Rituális aktushoz kapcsolódó hosszabb mithikus magyarázat. - 3. Bonyolultabb ritushoz kapcsolódó hosszabb mithikus magyarázat, amely "mithikus epizódokra" bontható. - 4. Mithikus alakokról szóló egységes történetbe foglalható mithikus epizódok rendszere. - 5. Mithikus alakokról szóló "szabad" költészet ritus-vonatkozások nélkül. - 6. Régészeti anyaghoz adaptált mithikus történetek. A második rész "Az azték vallás aspektusai" címmel elsősorban a "teotl" és "ixiptlatli" kifejezések tartalmát vizsgálja. Felfogása szerint az azték vallásban kapcsolódó mitosz és ritusanyag a fenti 0-3. típusokba sorolható. Mind összefoglaló, elméleti része, mind konkrét elemzése igen figyelemreméltó. 23.697

154. KRETZENBACHER, Leopold

Die Seelenwaage. Zur religiösen Idee von Jenseitsgericht auf Schicksalswaage in Hochreligion, Bildkunst und Volksglaube. Klagenfurt 1958. Verlag des Landesmuseum für Kärnten. 243 p. Buchreihe des Landesmuseums für Kärnten Bd. 4. 120.- Sch.

Az a gondolat, hogy a halott lelkét mérlegre teszik és tulvilági sorsát az dönti el, többet nyom-e, mint a mérleg másik serpenyőjében a sátán - nemcsak a középkori stilusok és a barokk festészetének adott témát, de a nép körébe szivároghva a legendák, mondák, mesék egyik kedvelt motivumává lett. Az értékes gyűjtemény a megfelelő ó-egyiptomi, homéroszi, valamint kelta és iráni vallástörténeti adatok számbavétele nyomán vezet el a zsidó-keresztény biblikus elképzelésekhez s azok teológiai hasonlattá, majd legendává formálódásához. Századok folyamán roppant széles arányokban bontakozik ki az egyre variálódó képzet alkalmazása nemcsak a templomi festészetben, de a népi színjátszásban, balladaköltészetben, a votivképek és fogadalmi ajándékok szokásanyagában. L. Kretzenbacher a tőle szokott anyagbőséggel és elegáns rende-

zettséggel tekinti át a hagyomány utját s formálja a folyamat néprajzi tanulságait történeti rendszerbe. Szép képanyaga, kitűnő szemelvényei, gondos regiszterei egyaránt említésre méltók. 23.780

155. SCHMIDT, Leopold

Heiliges Blei in Amuletten, Votiven und anderen Gegenständen des Volksglaubens in Europa und im Orient. Wien 1958. Montan-Verlag. 103 p.

Míg a szerző egyik korábbi műve a paraszti munkaeszközök alakjához fűződő mithikus-vallásos eszméket vette számba, ez a műve egyetlen anyagnak, az ólomnak mithikus-kultikus vonatkozásait vizsgálja. A "Gestalt-heiligkeit" gondolatát így e műve a "Stoffheiligkeit" szempontjával egészíti ki. Az ólom sajátos helyzetét más fémekkel szemben a szerző szerint az magyarázza, hogy elsőnek vonult be az emberi használatba, valószínűleg már a kőkorszak második felében és sajátos módon éppen használati előnye, racionálisan felismert segítő szerepe juttatja különös mágikus szerepéhez. Kelet és az ókor ólomáldozata és ólomvarázslata, az ólomöntés, a középkor különböző időszakainak ólomhoz kapcsolódó vallásos-kultikus szokásai és hiedelmei s ezek továbbélése az újkorban - e címek jelzik a tartalmas és elgondolkoztató mű fejezeteinek egymásutánját. Külön is kiemelendő a karintiai, stájerországi és részben krajnai leletanyag vizsgálata alapján a hallstatti kor emberének ólomfiguráiról írt tanulságos fejezet. 23.781

156. SCHUBERT, Kurt

Die Gemeinde vom Toten Meer. Ihre Entstehung und ihre Lehren. München-Basel 1958. Ernst Reinhardt Verlag. 143 p.

1947 tavaszán a Ta'amira törzs beduinjai Chirbet Qumran egyik barlangjában korszokba rejtett pergament és bőrtokercseket találtak s e lelet további alkalmi fürkés�ések, majd rendszeres kutatás által gyarapodva gazdag és jelentőségteljes vallástörténeti kéziratanyag feltárásához vezetett. A Kr. sz.e. és utáni első század esszénus szektájának irataival kapcsolatos kérdéskört s általában a szektából alakult közösség életét, világvég-váró és új teremtésre készülődő teológiáját, főként a Messiásba (és pedig egy papi és egy világi Messiásba) vetett hitét, akiknek előfutárja, mint a próféták utolsója "az igazságosság tanítója" néven él Qumranban, végül az iratoknak a kereszténység keletkezésével kapcsolatos tanulságait tömör és tárgyilagos összefoglalásban nyújtja

a könyv. Elszigetelve a farizeus és szadduceus szemlélettől / szegénységre és visszavonultságra törekedve - a mű szerint - a zsidó vallás egy jelentős reformmozgalma bontakozik ki Qumranban. A szerző korábbi tanulmányaiival a Holt-tenger vidéki kéziratanyag számos részletproblémáját segítette megoldáshoz s most a szakirodalom lényeges eredményeinek áttekintésével tesz szolgálatot a további kutatásnak.

157. Volkstümliche Weihnachtskrippen aus Europa. Sonderausstellung 1. Dezember 1958 - 15. März 1959. Bern 1958. Verlag Paul Haupt. 12 p. 12 t. Führer durch das Museum für Völkerkunde und Schweizerisches Museum für Volkskunde Basel. (Sonderheft der Zeitschrift "Der Hochwächter", Dezember 1958).

A baseli betlehemes kiállítás kalauza kéttanulmányt és kiegészítésként egy sorozat igen szép és tanulságos illusztrációt foglal magában. R. Wildhaber a népi betlehemes problémakörét vizsgálja, amelyek a közvetlen szemléltetés naiv vágyának kielégítőként jönnek létre fából, papírból, agyagból, fémből (főként ónból) vagy éppen textilből s több-kevesebb figurában állítják elénk a betlehemi éjtszaka eseményeit. Mint válik ki a betlehem a karácsonyi népi színjátékokból és szivarog át felsőbb rétegek és az Egyház használatából a népek életébe s ölt ott népi jelleget, R. Wildhaber szemléletesen állítja elénk. L. Kretzenbacher a betlehemes játék és az u.n. pásztorének életét főként a steierországi gyakorlatnak megfelelően mutatja be, ahol a szövegek és a játék még sokat megőriztek azokból az összefüggésekből, amelyek a színjátszást és éneket a karácsony régi egyházi liturgiájával összefűzték. A hazai betlehemeseket a füzetlap anyagában egy pompás szatmárcekei bábtáncolat betlehem képviseli.

N é p k ö l t é s z e t - V o l k s d i c h t u n g

158. Ha rózsaszál leszél... A francia népköltészet gyöngyszemei. Válogatta, szerkesztette és a jegyzeteket írta: Dobossy László. Bp. 1956. Uj Magyar Könyvkiadó. 260 p. 4 t.

Az első francia népdalgyűjtemény, amely magyar nyelven megjelent. A fordításra legkiválóbb költőink vállalkoztak, köztük Illyés Gyula, Weöres Sándor, Áprily Lajos és mások. A több, mint száz dal műfaját tekintve igen változatos: balladák, történelmi tárgyú énekek, középkori u.n. vászon-dalok, (amelyet szövéss- fonás közben énekeltek), pásztoré-

nekek, munka-dalok, forradalmi dalok ismert szerzőkkel, gyermekversek, mondókák, csufolódk, kéregető énekek, csali-versek teszik a kötetet változatossá. A városi és irodalmi hatás sokkal erősebben érezhető e dalokban, mint a mi népköltészeti alkotásainkban. Ortutay Gyula bevezetőjében (5-16 p.) szembeszáll azzal a felfogással, amely tagadja a francia népköltészet eredetiségét és azt kizárólag a magas irodalom leszivárgásának tekinti. Idézi Arany Jánost, aki nagyra értékelte a francia népköltészetet. Elemzi Ortutay Gyula a francia és a magyar népköltészet közötti hasonlóságot, de rámutat különbözőségekre is, mind tematikai, mind stiláris szempontból. Végül e dalok életéről, társadalmi szerepéről ír, az utról, amelyet a középkori deákoktól és jongleuróktól a mai cabaret énekesekig megtettek. 23.582

159. Russzkiej fol'klor. Materialü i isszledovanija. Tom. 3. Redakci - onnaja kollegija: A.M. Asztahova, V.G. Bazanov, V.E. Guszev, M. O. Szkrpil', N.V. Novikov. Moszkva-Leningrad 1958. Akademia Nauk SzSzsZR. 446 p.

A kötet beosztása megegyezik az előző két kötetével. (V.ö. Index Ethnographicus 1958. 32 p. 6o. sz.) Rovatai: Tanulmányok, kutatás; Anyag- és publikációk; kutatók; ismertetések, könyvészet. A tanulmányok közt kiemelkedik módszertanilag L.I. Jemeljanov: A történeti énekek meghatározásának történetéből és P.I. Kaleckij: A XVI-XVIII. századi történeti énekek alapformáinak és problematikájának kérdéséhez című írása. Az általános jellegű tanulmányok közül N.P. Kolpakov: Az orosz népi játékdal és E.Sz. Litvin: A gyermekfolklór kérdéséhez című fejezete figyelemreméltó. Több tanulmány foglalkozik egyes jelentős orosz irodalmi művek elemzésével, kutatva, mint hatolnak be különböző folklórelemek egyes irodalmi alkotásokba, milyen részt kérnek azok megformálásában. Az orosz folklór mellett a bolgár népköltéssel is két tanulmány foglalkozik: N.I. Hager-Torn: A XIX. századi bolgár folklorisztika történetéből és N.I. Kravcov: Mai bolgár népdalok címen. A második részben B.N. Putilov: A történeti énekek tudományos kiadásának alapelveiről című tanulmánya kiemelkedő. - A Perszonalia rovata két kiváló orosz folklorista életével és munkásságuk méltatásával foglalkozik. Adrianova-Peretc az orosz történeti folklórkutatás ma élő legnagyobb alakja, Birjukov pedig terjedelmes módszertani munkásságával és anyagközléssel érdemelte ki az unneplést. - Végül a könyvészet részben M. Ja. Mel'c bibliográfiáját találjuk, amely magába foglalja az 1945-1956.

évek között megjelent összes orosz nyelvű publikációt valamennyi szláv nép költészetéről szakrendi csoportosításban, a címek sorszámozásával, a szerzők regiszterével s a népekre utaló sorszámok mutatójával.

23.134

M e s e - M ä r c h e n

160. Asszony unokája. Vogul népmesék. Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Gulya János. Bp. 1959. Európa. 188 p. Huszonhat mese Munkácsi Bernát, A. Kannisto és N.V. Csernyecov gyűjtéséből stilusos, vogul anyag alapján készült illusztrációkkal (Sándor Péter művei); a kis finnugor rokonnép mesekincsének első művészi tolmácsolása magyar nyelven. A fordítás a nyelvész tudatos gondjával és pontosságával készült. Az utószó a vogul nép történetét, hitvilágát, társadalomszervezetét és mesemondási jellegzetességeit ismerteti. A mesemondás kultikus jellegénél fogva csak a beavatottnak szerezhethető gyönyörűséget, a nők pl. egyes mesék hallgatásától el vannak tiltva. Ezzel összefügg a mesemondás szorosabb szabályozottsága és egyes meseszövegek helyezkedettségének, ami az itt közölt anyagnak tájak szerint való csoportosítását, sőt egyes mesedialektusok különbségeinek érzékelését is lehetővé teszi. Egyes mesék felépítésükben, hangulatukban ennek ellenére közel kerülnek a magyar meséhez, "mintha csak a mi népmeséinkből kerültek volna ki."

23.849

161. Fehérvirág. Portugál mesék. Válogatta, fordította és az utószót írta Boglár Lajos. Bp. 1959. Európa Könyvkiadó. 85 p. A nyugateurópai mesekincs harminc típusának egy-egy portugál változatát közli ebben a kötetben Boglár Lajos két múlt század végi portugál mesegyűjtemény anyagából összeválogatva. Az utószó Portugália rövid történetét, a portugál mesekutatás legjelentősebb tényeit és a portugál mesék sajátosságait foglalja magában. A jó - de nem népmesei - magyarsággal fordított meseszövegeken keresztül is nemegyszer érezni a portugál mesenyelv zenéjét. Magyar nyelven e nép meséiből eddig kevés fordítás állt rendelkezésünkre, holott Portugália a maga változatos folklóranyagával a népmesekutatás szempontjából különös figyelemre tarthat számot.

23.789

162. A gonosz királynék. Kásmiri népmesék. Fordította Szőke Sándorné. Az utószót írta Dégh Linda. Válogatta és a jegyzeteket készítette M. Tóth Edit. Bp. 1958. Európa. 185 p.

A "Népek Meséi" sorozatnak ez a kötete J.H. Knowles híres kásmiri mesegyűjteményéből adja közre a legjellegzetesebb darabokat. E mesék amellet, hogy képet adnak a hatalmas hegyek közé zárt ország feudális életviszonyairól, fejlett elbeszélő költészetéről és magukon hordják a szomszédos hindu és arab-perzsa-mohamedán kultúra sok jellemző jegyét, némely esetben meglepő hasonlóságot mutatnak az európai mesekinccsel is. Nemcsak motívumok, de mesetípusok is igazolják ennek az elzárt világnak a szomszédos és ezen keresztül az európai népekkel való kapcsolatát. A szerencsés válogatás, mely mindenki számára élvezetes és tanulságos olvasmányt nyújt, a jegyzeteléssel együtt Tóth Edit munkája, míg a tömör, tág perspektívát nyújtó utószóban Dégh Linda állítja e meséket a nemzetközi összefüggésbe.

23.779

163. JENNESS, Diamond

The Corn Goddess and other Tales from Indian Canada. Ottawa 1956.
The Minister of Norther Affairs and National Resources. lll p.
National Museum of Canada. Bulletin 141.

A kanadai National Museum világhírű ethnológusa, ebben a kötetben huzonöt kanadai indián mesét ad közre angol nyelven saját és munkatársai (F.W. Waugh, E.W. Hawkes) gyűjtéséből. A gyűjtemény összeállítása során kettős szempont vezet: egyrészt irodalmi értékű, másrészt néprajzi szempontból érdekes szövegeket keres. Keletről nyugatra haladva 3 irokéz, 3 ojibwa, 3 sarcee, 4 secani, 4 carrier, 4 csendesóceáni partvidéki és 4 eszkimó mesét találunk a kötetben. Célja az, hogy lehetőleg Kanada valamennyi részéből izelítőt nyújtson. A címadó irokéz monda a tengeri (kukorica) istenasszonyról szól, aki táplálja az indiánokat. A kötet szövegét W.K. Bentley, Jenness munkatársa illusztrálta művészi módon. Egy térképvázlat az indián törzsek elhelyezkedését szemlélteti. A mesék élvezetes előadásban hiteles képet adnak Kanada indiánjainak epikus hagyományáról. Minthogy az eredeti szövegek olvasása speciális nyelvismeretet tételez fel, a jó fordítással a kiadvány a néprajzkutatóknak is hasznos szolgálatot teljesít.

F. 2.102

164. KOVÁCS Ágnes

Magyar állatmesék típusmutatója. Bp. 1958. Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum. 126 p. Néprajzi Közlemények III. 1958. 3. sz. Aarne-Thompson 1-299. sz. mesetípusainak megfelelően a magyar népmese-gyűjtés eddigi eredményeinek bemutatása a készülő új magyar mesekatalógus elvei szerint. Bár célja nem az anyag lezárása, hanem ellenkezőleg, új szélesebb gyűjtés előkészítése az állatmese nálunk néprajzilag elhanyagolt területén, a típusmutató kiemelkedően értékes. A variánsok aránylag kis száma ellenére (a 215 meseszöveg 126 magyar állatmesetípust képvisel) az anyag 60-70 %-ában új számokat kell javaslatba hoznia az eddig ismeretlen típusok számára. Bár a szerkesztő számol azzal, hogy a mutatóba foglalt 126 típus kb. 1/6 része mint változat nélküli invariáns a készülő új magyar mesekatalógusban már nem fog helyet kapni, az eddig át nem vizsgált anyag kétségkívül érdekes nemzetközi összefüggésekre figyelmeztet. A típusmutató felépítésénél fogva nemcsak az egyes típusok, de variánsaik világos szerkezeti képletét is elénk vetíti, az utóbbiakat megjelenési, illetve gyűjtési éveik szerint sorakoztatva fel bibliográfiai pontossággal. Emellett felsorolja azokat a külföldi mesekatalógusokat is, amelyek ugyanazon típust regisztrálják.

F. 2381

165. Schleswig-Holsteinische Volksmärchen (A Th 403-665). Hgg. und mit Anmerkungen versehen von Kurt Ranke. Kiel 1958. Ferdinand Hirt. 404 p.

A terület 65 mesetípusának ismertetése a megfelelő variánszöveg, variálódó szövegrészletek, esetleg tartalmi kivonatok tükrében, a kiadvány első kötetének (A Th 300-402) megfelelő módszerrel és beosztással (Vö. Index Ethn. 1957. 33-34 p. 56. sz.). A filológiai, szociológiai, meseélettani és lélektani szempontok együttes szemmel tartása, e sajátos komplex szemléletmód biztosítja, hogy a gyűjtemény a területtel kapcsolatos meseanyag kiváló áttekintéséhez segíti a kutatót. Akár monográfikus, akár tipológiai vagy motívikai, akár szerkezeti hagyományozódási szempontok szerint veszi igénybe a könyv anyagát, akár a népi egyéniségkutatás távlatában közeledik hozzá, K. Ranke megoldása egyaránt jól használhatóvá teszi a gyűjteményt. A szövegállandóság szép példája a családon belül; a variálódás érdekes esetei ugyancsak a családban, a mesemondók eltérő anthropológiai típusainak megfelelően; helyi oikotípusok és szélesebb tájak viszonylagos egysége egyazon típus

változatainak használatában; a szövegállandóság érdekes esetei ugyanazon egyéniség mesemondásában s a szövegvariális életkorhoz kötött példái egyazon mesemondó különböző időben lejegyzett szövegeiben-megannyi értékes adalék a hagyományozódás folyamatához. Könyvredakciók népvivé formálódása vagy színező hatása néhol éppugy megfigyelhető, mint a szövegregeneráció egyazon elbeszélőnek öt-éves időközökben előadott meséjében. Egyetlen esetben a szövegátadás egyetlen alkalma 140 év távolság átfogásához segíti hozzá a kutatót, stb. A kötet értékes kiegészítője a mesemondók jegyzéke és a terület mesei tájszavait értelmező szöszedet.

22.767

166. Szamárfulú kán. Tuvai népmesék. Fordította, válogatta, az utószót és a jegyzeteket írta Hegyi Imre. Bp. 1959. Európa könyvkiadó. 162 p.

Sajátos s előttünk eddig teljesen ismeretlen világgal ismertet meg bennünket Hegyi Imre izes magyarsággal fordított, gonddal összeállított tuvai mesekötete. A jól ismert európai mesekincs nyomai csak itt-ott bukkannak előnk a kötetben, jellegzetes helyi köntösben. A mesék alig csoportosíthatók Aarne-Thompson típusrendszere szerint, inkább a mithosz, monda, mese, s prózában elmondott hősnének differenciálódása előtti állapotából valók a népköltésnek. Jellemző rájuk a teljes átélés - szemben a mese, "ha akarom hiszem, ha nem akarom, nem hiszem" - hangulatával -, a hitvilággal való szoros kapcsolat és végül, de nem utolsó sorban, a társadalmi háttér: a meséken az emberi életsorsokra neheztülő egykori ellentétek, s az ebből eredt keserűségek szembetűnően mély nyomokat hagytak.

23.811

167. Von Prinzen, Trollen und Herrn Fro. Märchen der europäischen Völker. Jahressgabe 1958. Schloss Bentlage bei Rheine in Westfalen 1958. Gesellschaft zur Pflege des Märchengutes. 247 p.

"A mese nem ismer határokat" - e néprajzi tételből kiindulva méltatja a társaság elnöke E. Kracht és titkára, G. Hüllen e kötetet, mint az európai népek tudományos együttműködésének eredményét. Az antológia földrészünk mesekincséből közöl szemelvényeket és pedig német nyelvtérületről csak németül, más népek köréből azonban a mesemondó nyelvéen s mellette a teljes szöveget művészi pontossággal tolmácsoló színes és stílusos német fordításban. E harmadik kötet tizennégy európai ország mesefolklórájából nyújt izelítőt. Ausztria 1, Írország 2, Görögország 1,

Spanyolország 2, Finnország 2, Franciaország 1, Nagy-Britannia 2, Magyarország 2 (Majland "Térülő-forduló meséje" Nagygalamfalváról és a tetejettlen fa egyik változata a sopronmegyei Osliból, Istvánovits Márton gyűjtéséből; mindkettő Kovács Ágnes szerkesztői közreműködésével), Jugoszlávia 2, Németalföld 2, Norvégia 1, Románia 2, Svédország 2, Törökország 1 mesével szerepel a gyűjteményben. A Társaság három eddigi évkönyve komoly reményt nyújt arra, hogy néhány év alatt a művészi értékű mesék gazdag tárává növekedve átsegítik majd kiadványai a nemzetközi mesekutatást azon a nehézségen, amelyet a nyelvek sokfélesége jelent. Ehhez járul, hogy a kötet jelentős hányadában kéziratos variánsokat ad közre s így a kutatási anyag szélesbedéséhez is jelentősen hozzájárul.

23.797

M o n d a , n é p k ö n y v - S a g e , V o l k s b u c h

168. PRÖHLE, Heinrich

Harzsagen. Gesammelt auf dem Oberharz und in der übrigen Gegend von Harzburg und Goslar bis zur Grafschaft Hohenstein und bis Nordhausen. Hgg. ergänzt und erörtert von Will-Erich Peuckert. Göttingen 1957. Otto Schwartz und Co. XXV, 314 p. Denkmäler deutscher Volksdichtung. 3.

Az 1854-ben megjelent mondagyűjtemény új kiadása, 229 szöveg, amelyet a kéziratos hagyaték további 11 szövegével egészít ki a szerkesztő. Korának egyik legszakszerűbb, minden romantikus sallangtól mentes és a Harz vidék mondakincsét illetően alapvető jelentőségű gyűjteménye. Jegyzetanyagát W.E. Peuckert nem annyira párhuzamokkal, mint inkább az első kiadásból más kiadványokba átkerült szövegek utánközlési adataival egészíti ki. A jegyzetek inkább a mithikus és általában hiedelemszerű alakok, mozzanatok elemzésére, egyes szövegek földrajzi elterjedésére vonatkoznak. Egyrésztük Pröhle későbbi éveiben maga is meghaladottnak minősítette; a kiadvány azonban filológiai hűséggel ragaszkodik a gyűjtemény eredeti szövegéhez. A Denkmäler Deutscher Volksdichtung c. kiadványsorozat ez új kötete (Panzer gyűjteményéhez lásd az Index Ethn. 1957. 38. p. 64. sz.) sok szempontból követésre méltó példának lehet: a néprajz klasszikus, de évtizedek óta beszerezhetetlen régi kiadványainak gyűjteményes kiadása hazánkban is időszzerű feladat.

23.783

169. Thüring von Ringoltingen: Melusine. Nach den Handschriften kritisch hgg. von Karin Schneider. Berlin 1958. Erich Schmidt Verlag. 133 p. Texte des späten Mittelalters 9.

A magyar népkönyvirodalomban is figyelemreméltó szerephez jutott "Szép Meluzina"-történet szövegkritikai kiadása. K. Schneider példás gonddal veszi számba a középkor-végi variánsokat, (15 kézirat, 7 ósnyomtatvány) valamint ezeknek egymáshoz való viszonyát s állapítja meg az összefüggésekből a német szövegváltozatok családfáját. T. Ringoltingen feltehető forrásairól csak másodkézből származó adatokat nyújt. Felteszi, hogy az utószóban említett Erlach lovag hozta magával és közvetítette Franciaországból Bernbe a történetet, valószínűleg 1400 körül keletkezett Couldrette verses feldolgozásában. A mű jeles szerepet játszik a német novella kialakulásában; előszava szerint T. Ringoltingen munkáját 1456-ban fejezte be. A kiadvány a Meluzina-történetet az összefüggéshez legközelebb álló 15. sz. végi kopenhágai kézirat alapján közli.

23.694

N é p z e n e - V o l k s m u s i k

170. Bartók Béla megjelenése az európai zeneéletben /1914-1926/. Liszt Ferenc hagyatéka. Szerk.: Szabolcsi Bence-Bartha Dénes. Bp. 1959. Akadémiai Kiadó. 693 p. 22 t. Zenetudományi tanulmányok 7.

A jól ismert sorozat hetedik kötete is tartalmaz néprajzi-népzenei vonatkozású anyagot. Ilyen maga a kötet derekát képező Bartók-tanulmány is. Demény folytatja Bartók életrajzának adat-feltárását. A címben is jelzett szakasz bőven tartalmaz népzene kutatására vonatkozó adalékokat is, ami tudománytörténeti jelentőséggel bír. Domokos Pál Péter: "Két zenetörténeti dokumentum"-ot mutat be: egy felvidéki cipster 1641-ből származó "ódáit", melyeknek a magyar daltörténettel való kapcsolatai érdekesek, valamint egy sepsiszentgyörgyi kéziratot 1757-ből, mely a korabeli magyar zenei műveltség dokumentumai mellett 5 eredeti magyar táncdarabot is tartalmaz, amely a történeti és népi tánczenei emlékekkel szoros rokonságban van, és így igen fontos dallamtörténeti dokumentum. C. Nagy Béla: Adatok a magyar népdal kialakulásához c. közleménye tartozik még tudományunk területére. A szerző a különböző koru és eredeti magyar népdaltípusok mellé állít típusrokonokat illetve hasonló dallamrészleteket a szomszédos népek, valamint európai, szibériai és primitív népek zenéjéből, az összefüggésekre vonatkozó fejtegetések kíséretében.

23.841

171. CSOMASZ TÓTH Kálmán

A [Tizenhatodik] XVI. század magyar dallamai. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó. 781 p. 1 mell. Régi magyar dallamok tára 1.

A kötet új korszakot nyit régi emlékeink kiadásában: először kerülnek közlésre a költői szövegekhez tartozó egykorú dallamok. A régi versek tanulmányozása dallam nélkül nem jelenthet teljes munkát, a szöveg így különösen ritmikai szempontból bizonytalanságban hagyja az olvasót. Sajnos, mostoha történelmünk csak elenyészően kevés hangjegyes emléket hagyott ránk a fennmaradt szövegek korából. Így a régi szövegekhez irásban és hagyományban később felbukkanó dallam-tartozékok vizsgálatára van szükség, hogy a dallamok számát az áttekinthető összefoglalás megkövetelte terjedelemben emeljük. Nyilván kényes és kiemelkedő tárgyilagosságot igénylő feladat. A szerző munkájának fő eredménye a 16. sz.-i vagy megalapozottan odasorolható dallamok rendszeres közlése (239 dallam) és kapcsolataik kimutatása, illetve a megoldást ígérő kutatási irány megjelölése. Külön dicséret illeti azért, hogy nehéz körülmények között is annyi külföldi kéziratot forrást kutatott fel. A dallamok közlését alapos tanulmánnyal vezeti be, amely tíz fejezetben ismerteti meg az előzményekkel és minden dallamcsoport külön problémájával. Tulzástól elmondhatjuk, hogy a munka nyomán új kép tárul elénk történelmünk legvirágosabb századának zenéjéről.

23.713

172. SALMEN, Walter

Das Erbe des ostdeutschen Volksliedes. Würzburg 1956. Holzner-Verlag. XV, 127 p. Marburger Ostforschungen. Bd. 6.

A németek legjobb fiatal népdalkutató-zenetörténésze első látásra a keletnémet népdalfeljegyzés és -gyűjtés áttekinthető történetét nyújtja ebben a kötetben. Látásra, mert azonfelül, hogy az európai zenetörténetre oly fontos dallamanyag jellemzése jóval több ennél, a gyűjtés története egyben az egymás mellett élő különböző műveltségű rétegek viszonyának története is. Salmen teljes évezredet átölelő áttekinthetése a gyűjtési szempontok, a népzenehez való viszony korszakonként és vidékenként változó és színesedő, különösen a 18. századtól pedig egyenesen izgalmas ábrázolása. A teljes forrásösszefoglalásban valószínűleg minden ország és táj szakemberei azt fogják megállapítani, amit mi a magyarországi német népdalgyűjtés összefoglalásáról megállapíthatunk, a legkimerítőbb az eddigi irodalomban.

173. WIORA, Walter

Europäische Volksmusik und abendländische Tonkunst. Kassel (1957)
Johann Philipp Hinzenoth-Verlag. 230 p. Die Musik im alten und
neuen Europa. 1.

A szerző ma már nagytekintélyű és mind népszerűbb képviselője annak a zenetudós-típusnak, mely a zenekultúra társadalmi szerepét vizsgálja, látni akarja minden rétegének szerepét és egymáshoz való viszonyát, és célja nemcsak a múlt világos képének megrajzolása, hanem a jelen és jövő zenéjének szolgálata is. Ez a kötet annak a zenének történelmi szerepéről beszél, mely a görög-római és zsidó-keresztény eredetű ókori zenéből először nyugateurópai, majd európai, végül zenei világnyelvé lett. Vizsgálja, milyen szerepe volt benne minden történelmi korszak társadalmi rétegeinek és azok sajátos zenei megnyilvánulásainak. Kimutatja a népzene alapréteg-jellegét és hagyományának letagadhatatlan szerepét a nyugati zene fejlődésében, a többszólamúság kezdeteitől a zeneelmélet legújabb formuláiig. Figyelmeztet, mennyire muló jelentőségű az elkülönülő rétegek ezoterikus zenéje, mennyire súlytalan a népzene és műzene öntvényéből összeálló fundamentum-képződményekhez képest. A mű mindezt nem általános eszme-futtatásokkal igazolja: minden fejezete a legújabb, minden legkisebb részletre kiterjedő, a járatos szakember részéről is örömmel fogadott irodalmi felsorolást és áttekintést adja: másik bizonyítékát a szerző igazi tudós mivoltának.

23.637

G y e r m e k j á t é k - K i n d e r s p i e l

174. HILLS, Jeanette

Das Kinderspielbild von Pieter Bruegel d.A. (1560). Wien 1957.
Österreichisches Museum für Volkskunde. 79 p. 1 t. Veröffentlichungen des Österreichischen Museums für Volkskunde 10.

Az id. Bruegel képe, a "Gyermekjátékok", a bécsi Kunsthistorisches Museum e világhírű értéke hasonlóan más hasonló mesterműveihez, az európai néprajz leggazdagabb képzőművészeti forrásművei közé tartozik. J. Bolte, W. Fraenger, A. Haberlandt, F. Novotny, K. Haiding egymásba kapcsolódó s egymást szélesítő kutatásai, mint erre L. Schmidtnek e kiadványhoz fűzött utószava utal, a mű számos játékábrázolás megfejteséhez segítettek hozzá. Mégis e hatalmas "képiv" bécsi értelmezései után e kötet szerzőjének, Archer Taylor chicagói tanítványának érdeme,

hogy az eredmények megrostálásával és józan kiegészítésével a kutatást lezárja. A gyermekjáték néprajzának kitűnő ismeretével felvértezve a kompozíció 78 játékát ismeri fel és magyarázza. Módszerét jellemzi, hogy Bruegel kortársainak játékleírásaihoz, elsősorban Rabelaishez és Fischarthoz fordul analógiáért, akik a jelek szerint a művésznek közvetlen forrásul szolgáltak.

23.798

A t á r s t u d o m á n y o k k ö r é b b ől - A u s d e m
G e b i e t e d e r H i l f s w i s s e n s c h a f t e n

175. Borsodi földrajzi évkönyv. Szerk.: Peja Győző-Frisnyák Sándor. Miskolc 1958. TIT Borsodmeggyei Földrajz-Geológiai Szakosztálya stb. 47 p.

A kötet újabb vidéki tudományos szervező kísérletünk egyik figyelemreméltó dokumentuma. Földrajzi alapjellege ellenére gazdaságföldrajzi, településtörténeti, ipartörténeti, statisztikai közleményeivel a néprajz számára is figyelemreméltó tanulságokat tartogat. Így H. Szabó Béla Benkő Samuel 1782-ben kiadott miskolci egészségügyi topográfiájára, mint a hely életviszonyainak érdekes dokumentumára hívja fel figyelmünket. Csepregi János a Hernád-völgy mezőgazdaságával, Kiséry László a bodrogközi települések fejlődésével, Marjalaki Kiss Lajos a miskolci ipar történetével foglalkozik. Végül Kovács Mihály Borsod megye mai viszonyainak legjellemzőbb statisztikai adatait foglalja össze.

F. 2427

NÉPRAJZI KUTATÁSAINK KÜLFÖLDI VISSZHANGJAI.

Külföldi szakfolyóiratok ujabban szívesen bizzák a magyar néprajzi irodalom új alkotásairól szóló recenziókat magyar szakemberek tollára. Ez a gyakorlat kétségkívül hozzásegíti a folyóirat olvasóit, hogy a tőlük idegen nyelvű munkákról jó tájékozódást szerezzenek. Számunkra azonban jóval tanulságosabb, ha a magyar könyvekről s általában a magyar néprajzi életről külföldi szakember mond véleményt. Más szempontok, elvek, módszerek mérlegén megmérve, más szemhatáru kutató távlatába állítva sokkal élesebben jelentkeznek jellegzetességeink és erényeink, hibáink és hiányosságaink. Egy-egy kiváló külföldi szakember nyilatkozata mindenesetre hozzásegít, hogy tisztábban lássuk magunkat és a magunkét.

Hadd szemléltesse egy jelentőségében semleges példa különös élességgel a problémát. A Zeitschrift für deutsche Volkskunde legutóbbi füzetében (1959. 152-155 l.) Jan de Vries sokoldalú, alapos ismertetését olvassuk Berze Nagy János most megjelent hatalmas mesekatalógusáról. Tragikusnak és az egész világ mesekutatása szempontjából sajnálatosnak jelzi itt a nemzetközi tekintélynek számító kutató, hogy a munka megjelenése évtizedekig váratott magára. Berze Nagy ugyanis Katona Lajos útján haladva számos olyan kérdés megoldására módot talált, amelyekkel a legjobb szakemberek mind a mai napig hiába vívódnak. S emellett még a magyar meseanyag oly gazdag, sokoldalú és színvonalas áttekintéséhez segít hozzá, amellyel ma más nép még nem rendelkezik. "Nem emlékszem, hogy találkoztam volna a mesekutatás terén olyan munkával, amely Berze életművéhez teljességben, pontosságban és lelkiismeretességben csak távolról is hasonló volna, kivéve talán Kurt Rankének a Schleswig-Holstein meséiről irt hasonlóan mesteri művét", olvassuk befejezésül. "Berze kutatásai felett balcsillagzat uralkodott: regiszterét a világtól elzárt szögletben alkotta meg és az idő kedvezőtlenessége miatt kifelé nem hathatott. Most jut-e el idáig? Vajon a mesekutató, aki valóban sohasem tanulhat meg elég sok nyelvet, feldolgozza majd ezt a magyar nyelven irt művet is? Azok a kísérletek, amelyeket végeztem, meggyőztek, hogy meg fogja érni a fáradságot. Az elkövetkező kutatás nem fogja tudni mellőzni ezt a gazdag tartalmu, gondolatébresztő könyvet." A recenzió olvasója előtt felmerül a kérdés: vajon hogy

ítéli meg majd tudományszakunk nyilvánossága a Néprajzi Múzeumban készülő új magyar mesekatalógus munkálatait, amelyek anyagukban messze túl lépik a Berze Nagy által feldolgozottakat s feldolgozó technikájukban a Berze Nagyéhoz képest is finomabb és pontosabb módszereket alkalmaznak? Hogy egy-egy hasonló körültekingést és jó hozzáértést egyesítő nyilatkozat mennyi lendületet adhat munkánknak, mennyi biztosságot kutatásainknak, - felesleges hangsúlyoznunk.

Szemlénket - szorosan a múzeum munkaterületére korlátozva - mégis azokkal a kutatói beszámolókkal kezdjük, amelyekben külföldi szakemberek magyarországi tanulmányutjuk eredményeit összegezik s nem egy-egy kutatási részproblémáról, hanem néprajzi életünk teljességéről nyilatkoznak személyes benyomásaik alapján.

Hadd álljon első helyen a Szovetszkaja Etnografija beható közleménye: "Látogatás a Magyar Népköztársaságban" (1959. 1. 136-143), amelyben M.G. Levin és I.N. Grozdova számol be nálunk szerzett tapasztalatairól. A Szovjetunió Akadémiájának Néprajzi Intézete részéről nyert megbízatásuk szerint a szerzők a "Narody Mira" ("Világ népei") című kiadványuk magyar fejezetének munkatársául kérték fel Ortutay Gyulát, Tálasi Istvánt, Gunda Bélát és K. Kovács Lászlót s hazánkban időzve a munkálatokkal kapcsolatos megbeszéléseket folytattak. Budapesten tartózkodásuk alatt azonban jelentős időt fordítottak a Természettudományi Múzeum embertani tárán, az egyetem Néprajzi, valamint Embertani Intézeténél, a Földtani Intézetben, a Műszaki Egyetem Építészettörténeti Tanszékénél tett látogatásuk mellett - a Néprajzi Múzeum kiállításainak megtekintésére, gyűjteményeinek tanulmányozására is. Végül több vidéki múzeumot is felkerestek s ellátogattak néhány néprajzi szempontból különösen tanulságos vidéki községünkbe.

Mellőzve a szervezeti kérdéseket hadd álljon itt néhány részlet egyrészt kiállításaink, másrészt tudományos munkánk értékeléséről.

Az alapvető problémát a Néprajzi Múzeum kiállító tevékenységével kapcsolatosan éles szemmel méri fel az ismertetés. "A múzeum 15.000 m² belső területéből csak 5.000 m² szolgálja a kiállítás céljait", olvassuk. "A magyar nép etnográfiaját bemutató jellegű kiállítás nincs, ehelyett önálló kiállításokat rendeznek, amelyek huzamosabb ideig vannak nyitva." Ez a megállapítás kétségkívül a helyhiány legelemibb követelményére utal: külföldiek számára mindennél szembezőköbb, hogy a Néprajzi Múzeum látogatója csak egy-egy részletében ragadhatja meg a jellegzetes magyar népi kultúrát s annak egészéről nálunk nem alkot-

hat képet. Ezzel szemben tematikus kiállításaink módszere figyelemreméltónak bizonyul az ismertetés szerint: "Jelen pillanatban a magyar népviseleti kiállítás van nyitva. Az első termekben bemutatják a maguk történeti fejlődésében a férfi és női ruházat legfontosabb darabjait, majd önálló tárlókban Magyarország különböző néprajzi tájegységeinek viseleti komplexusai vannak kiállítva, méghozzá különböző társadalmi rétegek és korosztályok szerint tagolva. Nagyon érdekes a kiállítás technikája: bábuk nincsenek, a bemutatott öltözetek mégis azt a benyomást keltik, hogy élő emberre vannak felöltve."

Vidéki kiállításaink közül hármat emel ki a beszámoló. A sort a debreceni nyitja meg: "Azok közül a magyar tájmuzeumok közül, melyeket megtekintettünk, a debreceni muzeumnak van a legteljesebb néprajzi kiállítása. Különböző termeiben a halászat, állattartás, gazdálkodás, lakóház kiállítási tárgyai vannak elhelyezve. Különösen nagy érdeklődésünkre tarthatnak számot a különböző magyar iparosmesterségek helyreállított műhelyberendezései a muzeumban, (mint pl. a posztókészítőké, szűrszabóké, gubacsapóké, fazekasoké stb.), még pedig a környezet teljes helyreállításában: felszerelés, szerszámok, a készítmények mintái, stb." Ezután Mezőkövesd következik: "Mély benyomást keltett bennünk Mezőkövesdnek, - a magyarság egyik etnikai csoportja, a matyók települési központjának a megtekintése. A matyók mai lélekszáma összesen kb. 23 ezer: nagy részük Mezőkövesden, a többi a szomszédos községekben lakik. A matyók kulturájuknak kevés jellemző vonását őrizték meg, ennek ellenére az 1940-es években még híresek voltak tündöklő, színpompás népviseletükről, melynek nagyszámu példánya van kiállítva a helybeli kicsiny, de annál érdekesebb tájmuzeumban, amely a régi matyó életet mutatja be. Nagyon jól szemlélteti a kiállítás a matyók jellegzetes településtípusát, amely kör formájú (a központi tér körül köralakban csoportosulnak a lakóházak, ezeket pedig a gazdasági épületek köre zárja le). Felkeltette még a figyelmünket a mezőkövesdi nagycsaládok multban való területi elhelyezkedését ábrázoló térkép. Egészen a legutóbbi időkig megvolt náluk apatronimia: néha az egész utcát ugyan - azon nevű család tagjai népesítették be." A sort Pécs zárja a következő megfigyelésekkel: "A néprajzi muzeumban a megye területén élő magyar és szláv népességtől származó gazdag textil-, kerámia- és mezőgazdasági eszköz-gyűjtemény van. A budapesti Néprajzi Muzeumhoz hasonlóan itt sincsen állandó jellegű néprajzi kiállítás, - ehelyett időszakos kiállítások vannak. Mi éppen a délszláv eredetű etnikai csoport

- a sokákok népviseletének kiállítását láthattuk." Említsük meg itt, hogy a tanulmányt kísérelő képek a Néprajzi Múzeum épületét, a népviseleti kiállítás egyik részletét, egy oszlopos tornácu parasztházat, néhány hajdunánási pásztorépitményt és a mezőkövesdi Matyó Ház homlokzatát mutatják be az olvasónak.

Mint említettük, az ismertetés kiterjeszkedik a néprajz folyó tudományos munkálataira is s közülük egyes átfogóbb témák kutatásához külön-külön is hozzászól. Az ismertetésnek a Néprajzi Múzeum kutatásait közvetlen érintő részleteit egész terjedelmükben ide iktatjuk: "Az etnográfiai problémák feldolgozási formái közül ki kell emelnünk mindenekelőtt a Magyar Néprajzi Atlasz összeállítását. E nagy mű munkálatainak előkészítő szakasza befejezett: az anyagi és szellemi kultúra egyes ágainak részletes kérdőívei össze vannak állítva és kinyomtatva. Minden kérdőívben, a kérdőpontokon kívül a mezőgazdasági eszköztípusok, háztípusok, ruhadarabok, stb.vázlatos rajzai láthatók, a kérdések megválaszolásának megkönnyítése céljából. Benne megvannak jelölve a kutatás szempontjából fontos területek, ezeken belül a részletes adatfelvétel szempontjából számbajövő pontok. A kutatás 350 topográfiai pont területén megy végbe, egyenletesen megosztva Magyarország területén, ezenkívül Csehszlovákia, a Szovjetunió, Jugoszlávia és Ausztria azon vidékein is, ahol magyar lakosság él.

A magyar etnográfusok megkezdték a magyar nép jelenkori kultúrája és élete, számukra eddig új problematikájának kidolgozását is. Igaz ugyan, hogy ezen kutatások módszertana még nem kidolgozott, így feladataik megoldásához nem mindig közelítenek helyes úton. Most folyik a budapesti egyes munkáscsoportok folklórjának és köznapi életének anyaggyűjtése, és Sztálinváros, ezen új iparváros lakossága néprajzi tanulmányozásához szükséges adatok felvétele.

Nagyon érdekes, közös munkát végeznek a magyar etnográfusok az u.n. Akadémiai Agrárbizottsággal. E munka célja megrajzolni történeti aspektussal a magyar nép gazdasági életének történetét, belevéve az anyagi kultúra különböző ágait és a társadalmi szervezetet, bemutatni Magyarország gazdasági és néprajzi tájegységeit a maguk történeti fejlődésében...

A néprajzi múzeumok és intézetek munkatervében igen sok téma szerepel mind az anyagi, mind a szellemi kultúra egyes ágaiból.

Megjegyzendő, hogy a magyar etnográfusok nagy többségének figyelme saját népük tanulmányozása felé fordul. Ezért van, hogy sok

önálló munka és tanulmány lát napvilágot a magyar néprajz egy-egy szűkebb témájáról. Sokkal kevésbé folyik a Magyarország területén élő más népek - németek, szlávok - néprajzi tanulmányozása." A fentiekhez talán csak azt kellene hozzáfűznünk, hogy az ismertetés utolsó részében általánosságban említett tematikus munkák a tárgyi és a szellemi néprajz köréből a "Magyarság Néprajzának" új összefoglaló bemutatása felé törnek utat.

Bár M.G. Levin és I.N. Grozdova összefoglalásában látogatóink érdeklődésének megfelelően különös nyomatékot kap az anthropologia s általában közleményük az udvarias tárgyilagosság jegyében szól, jól esik olvasnunk összefoglaló értékelésüket, hogy "a néprajz egyike a magyar tudomány legkiműveltebb ágainak", hogy területén ma "nagyon jelentős tudományos munka folyik Magyarországon" és "sok fontos etnográfiai probléma kidolgozása vette kezdetét."

Amit a Szovetszkaja Etnografija ismertetése hiányosságként könyvel el, t.i. a nem-magyar ajku népcsoportok néprajzi vizsgálatának hiányát, arra vonatkozóan csehszlovák szakfolyóiratok közleményei nyújthatnak megfelelő magyarázatot. Mint ismeretes, a Magyarország területén élő szlovák népcsoportok tanulmányozását közös szlovák-magyar vállalkozások keretében végezzük. A Slovenský Národopis lapjain 1956-ban (207-218 l.) Soňa Kovačevićova ismertette a tótkomlói szlovák telepen végzett vizsgálatok eredményét, 1957-ben pedig (214-220 l.) Ján Podolák számolt be általában a magyarországi szlovák ethnikummal kapcsolatos vizsgálatokról. A folyóirat ezévi első száma (135-155 l.) ezekhez kapcsolódva közli Viera Nosál'ová és Viera Urbáncová beszámolóját, akik mint a Szlovák Tudományos Akadémia néprajzi intézetének munkatársai folytattak hazánkban tudományos kutató és gyűjtőmunkát. Utjuk célja elsősorban a Néprajzi Múzeum tulajdonában lévő szlovák viselet- és földművelési eszközanyag tanulmányozása volt; de tájékoztató gyűjtést végeztek nógrádi és pilisi szlovák községekben is.

Ugyanez áll a magyarországi német népcsoportok vizsgálatára is, mint ezt főként Ingeborg Weber-Kellermann tanulmányai, beszámolóig igazolják; így legutóbbi közleménye az Österreichische Zeitschrift für Volkskunde lapjain (Zur Frage der interethnischen Beziehungen in der "Sprachinselvolkskunde". 1959. 47. l.), ahol a magyar és a berliniakadémia közös szerkesztésében kiadandó tanulmánygyűjtemény előkészítéséről ad hirt, amely a magyar és a dunai német ethnikus kölcsönhatások

kérdéseit lesz hivatott elemezni magyar és német kutatók közvetlen te-
repmunkájának eredményei alapján.

Végül a Przeglad Humanisticzny c. lengyel folyóirat lapjain
(Warszawa 1958. 4. 205-207.) Lili Maria Szwengrub, a Lengyel Tudomá-
nyos Akadémia varsói néprajzi intézetének néprajz-kutatója nyújt be-
számolót 1958. évi magyarországi kutatásairól. A néprajzkutatás hazai
intézményeinek és szerveinek sorában áttekintést ad a Néprajzi Múzeum
gyűjteményeiről is, különösen kiemelve azt a nagyértékű kéziratanya-
got, amelyet a Múzeum Adattára kezel. Tudományos munkásságunk mai e-
redményeit értékelve pedig annak a véleményének ad hangot, hogy "a ma-
gyar néprajztudomány napjainkban a második helyet foglalja el (Schweiz
mögött)" Európában.

+ + +

Rátérve a könyveinkről szóló recenziókra hadd hangsúlyozzuk,
hogy nyelvi elszigeteltségünk emlegetése ezekben egyre visszatér. Leo-
pold Schmidt, mint ismeretes, egy korábbi művében üti meg az alaphangot:
"A magyar néprajzkutatás, amint azt főként a budapesti Néprajzi Múzeum
üzi, az etnográfia nagy irányvonalán halad. Évtizedek óta kitűnő munkák
jelennek meg ott a tárgyi kultúra köréből, amelyekkel mi széles terüle-
ten semmit, ami hasonló értékű volna, szembe nem állithatunk... A ma-
gyar kutatás ebben szinte a skandináv népélet-kutatás magaslatán jár
és szívesen tanulnánk tőle. Ezt azonban sajnos jelentősen megnehezíti
számunkra azáltal, hogy művei legnagyobbbrészt magyar nyelven jelennek
meg." (Burgenländische Volkskunde 1951-1955. Eisenstadt 1956.11-12.1.)
Most ugyanő a fentieknek megfelelően az Acta Ethnographica egyik né-
met nyelvű tanulmányából (VII.k. 1958. 61. s köv.) kiindulva veszi
számba, mit végzett eddig az osztrák tárgykutatás a megfelelő témakör-
ben és mik a további teendői. Vincze Istvánnak a magyar szólókésekről
szóló dolgozatáról van szó. Ezzel kapcsolatban hangzik el ismét Leo-
pold Schmidt nyilatkozata a munkaeszköz-kutatás körébe vágó magyar
munkákról: "Meg kell állapítanunk, hogy e munkák közül is egyesek e-
gyenesen példaadók lehetnek számunkra" olvassuk. "Sok mindent, amit
nálunk el lehetne végezni s amin csak feltételezésekkel igyekszünk ur-
rá lenni, Magyarországon mintaszerűen feldolgoztak és különösen sze-
rencsés esetekben német nyelvű kiadványokban is publikáltak. Ennek
jellemző példája Vincze Istvánnak, a Néprajzi Múzeum dolgozójának ösz-
szefoglaló munkája is, amely 1958-ban német nyelven jelent meg." (His-

torische Vertiefung und Kommentierung des Archivmaterials. Österreichische Zeitschrift für Volkskunde 1958. 329 l.) Ennyi is igazolhatja milyen hangsúlyt kap tudományszakunk alakulásában az idegen nyelvű közlés vagy akár csupán a gondos, a mondanivalók lényegéig hatoló idegen nyelvű kivonat is. Az Acta Ethnographica köteteit ugyyszólván megjelenésük órájában regisztrálja például a Schweizerisches Archiv für Volkskunde (igy a VI. k. 3-4. számát az 1958. 41. l., a VI. k. 1-2. számát az 1958. 162. l. R. Wildhaber tollából), olykor a különösen figyelemreméltó közlemények részletes elemzésével.

A magyar tárgyi etnográfia körében az 1958. évi könyvpiacnak kiemelkedő sikerét könyvelheti el a Fél Edit, Hofer Tamás és K. Csilléry Klára közös szerkesztésében egyidejűleg német, francia és angol nyelven megjelent népművészeti munka (Index Ethn. 1958. 23-24 l. 42, 43, 44.sz.), amelyet a bruxellesi világkiállítás egyik nagydíjával tüntettek ki. Az Österreichische Zeitschrift für Volkskunde (1958. 348-350. l.) kritikusa, Leopold Schmidt, "szívesen köszönti" a mű német változatát, amelyet "a német, mint tudományos közvetítő nyelv" Közép-európa számára is hozzáférhetővé tesz: "ennyire tehát már volnánk." Kiemeli a budapesti Néprajzi Múzeum tudományos tradíciójának folytonosságát, amelynek eredménye, hogy a könyv oly "józan és iskolázott benyomást kelt." Nyilván a kereskedelmi célokat hajszóló népművészeti munkákkal szemben, amelyek szerte Európában sűrűn jelentkeznek a könyvpiacra, élesen aláhúzza, hogy "szaktudományunkban kiemelkedően jártas" szerzők vállalták e szép képeskönyv összeállítását s képeskönyvnél jóval többet csináltak belőle. A mű bevezetése is igazolja, az ismeretesség szerint, hogy írói és szerkesztői a népművészetet, parasztművészetet "nem pusztán esztétikai és antikváriusi oldaláról" látják, hanem a funkcionalizmus álláspontjáról közelítenek feléje: a népművészetet a magyar parasztság életében vizsgálják. Különös nyomatékkal emeli ki a könyvnek mint múzeumi anyagfeldolgozásnak előnyeit; azt t. i., hogy nem a maga elvontságában veszi vizsgálóra az egyes tárgyakat, hanem az élet összefüggéseibe ágyazva megkísérli "az egykor gyűjtött múzeumi anyag tényleges helyzetét helyesen felbecsülni." A kritikus véleménye szerint csak a Dunántul hat "valamennyire üresnek a német elemek nélkül"; másrészt a dunántuli tornácos házak típusát nem annyira a késői magyar renaissance kicsengésének, mint inkább Kelet-Ausztria hatásának látja; végül a vasvár-vidéki votiv-tárgyat Velemszentviddel vagy valamely burgenlandi bucsujáróhellyel hozza kapcsolatba. De ezek ellenére

"a könyv anyaga annyira jó, oly sokoldalú, hogy a képek segítségével hű benyomást ad a korábbi viszonyokról és kitűnő áttekintést biztosít azok muzeálisan óvott emlékeiről." Azt is "örömmel látjuk, hogy a múzeum új szerzeményeit és a szerzők új kutatásait is értékesíti a munka" s összefoglaló megállapításként hangzik el az értékelés: "Az okos és szépen alkotott könyvet bizonyára sokáig mint a magyar népművészet derék kalauzát fogják értékelni."

Richard Weiss, a schweizi néprajzkutatás kitűnősége még meszszebb megy a kötet értékelésében. (Schweizerisches Archiv für Volkskunde 1958. 166-167. p.) Élesen elkülöníti a művet a ma divatos "export-folklórtól", aláhuzza a szerzők engedményre nem kapható objektivitását, amelyről népük és témájuk szeretete sem téríti el őket s amely a szerzők sokoldalú kutatási multja mellett egyik biztosítéka a mű "kiemelkedő tudományos kvalitásának." A szemhatár szélessége párosul itt a válogatás célratekintő szigorával, jeléül a szerkesztők tárgyismeretének és mesteri hozzáértésének. A bevezetés rövidsége ellenére a népművészet világos koncepciójáról tanuskodik, a témát szoros tárgyszerűségével az élet természetes összefüggéseibe illesztve szemlélteti s így a bemutatott példákon át lényeges és instruktív szempontokat nyújt a népművészet mivoltára vonatkozóan általában, amelyről különben ma is annyi téves, romantikusan zilált és a magas művészet köréből kölcsönzött szempont járja. A kötet gazdag tartalmából a recenzió szerint "tömörtségével és tárgyi gazdagságával a magyar földnek sehol egyebütt meg nem található képe alakul ki, amely szívet-lelket mozgásba hoz." S végül a zárógondolat: "Valóban aligha bizonyul talán, ha ezt a könyvet a legjobbnak tekintjük mindazok között, amelyeket valamely nemzeti tér teljes népművészetének bemutatásaként valaha is irtak."

A népi társadalom hazai vizsgálatának eredményeit mérlegelve fordul figyelmünk a Slovenský Národopis egyik utóbbi száma (1958. 550-552) felé, amely Michal Markus tollából hoz recenziót Sz. Morvai Judit: Asszonyok a nagycsaládban c. művéről. (Vö. Index Ethn. 1956. 30-31. l. 60. sz.) Kiemeli, mennyi gazdagodást jelent a kutatás számára a Bodony, Parád, Mátraballa és Derecske viszonyaiból publikált értékes anyag, amelyet a szlovák paraszttársadalom szempontjából is érdekessé tesz, hogy a szomszédságban, a palócoknál jelentkező tradíciókat veszi számba. A tanulmánynak a kritika szerint "a kérdés lényegét sikerült megragadnia": a nagycsaládot "elevenen szemünk elé állítja munka köz-

ben és szokásaival a 19. század második felének állapotában." Előnyével ismeri el, hogy nem tudományos tételeket állít, hanem a nő helyzetéből kiindulva bemutatja a nagycsaládokat. A gyermek és leánykor problémáin keresztül világosodik meg az olvasó előtt a nagycsalád fogalma és jelentősége s előbb egyetlen meghatározott nagycsalád belső viszonyaival ismerkedünk meg, majd a szomszédságon át fokozatosan a nagycsaládokból összetevődő falusi társadalom életének egésze bontakozik ki. Így bár formailag "nem sorolható a kifejezetten tudományos művek közé", a recenzió "az elmúlt éveknek egyik legsikerültebb magyar etnográfiai tanulmányaként" könyveli el. Szlovák vonatkozásainál fogva is a határon túli kutatók figyelmébe ajánlja, minthogy szlovák területen történtek ugyan gyűjtések a nagycsaládra vonatkozóan, de ezeknek eredményei publikációban még alig jelentkeztek s így mindmáig Fél Editnek egy ma Szlovenszkóhoz tartozó terület nagycsaládjairól való megállapításai értékelhetők alapvetőnek.

Folklor-kutatásainkat ugyancsak magvas külföldi hozzászólások teszik mérlegre. Takács Lajos "Históriások, históriák" c. könyvével (vö. Index Ethn. 1958. 40. l. 74. sz.) Richard Weiss foglalkozik a Schweizerisches Archiv für Volkskunde lapjain (1958. 127. l.). A népköltészet-kutatás egésze szempontjából értékelni olyan értelemben, hogy a szerzőnek a históriák funkcióját és a históriások életét nálunk még módjában állott a jelenben szemügyrevenni. A spielmannok és jongleurok "társadalmonkivüli" csoportjának e legkésőbbi utódai közül 1953 táján már csak négyen éltek Magyarországon, ezeknek élettörténetét és vándorlásait kísérte végig a kutató. Kelet, főként a Tiszántul, retardációs területnek bizonyul abban is, hogy a história a 16. század nyomtatott németföldi "Neue Zeitung"-jaival összefonódva itt csak a 19. században virágzik fel, de - ellentétben Nyugattal - szoros kapcsolatban a tulajdonképeni népdalokkal és balladákkal. A könyv írója "nemcsak gyűjtő, hanem kutató is", hangsúlyozza R. Weiss, aki a tárgykör nyugati irodalmát is nyilvántartja és feldolgozza, mint azt a szülei által meggyilkolt hazatérő fiu vándormotivumának vizsgálata mellett sok más részlet is igazolja könyvében. S befejezi a recenziót sajnálkozva azon, hogy a magyarul nem értőket csak a jó német összefoglalás és a kifejezésteljes fényképek tájékoztatják a könyv tartalmáról.

Folklor-tanulmányaink közül Szentmihályi Imre dolgozata, "A

göcseji nép eredethagyománya" (vö. Index Ethn. 1958. 39. 1. 72. sz.) kapott szép kritikát ugyanitt R. Wildhaber tollából (1958. 171. l.). A recenzens főként Göcsej ethnikus vonatkozásaira vonatkozó megállapításait méltatja, kiemelve, hogy a szerző hipotézisét új későavarkori régészeti leletek is igazolni látszanak.

Thomas A. Sebeok, az Indiana University tanára az American Anthropologist lapján (1959. 313-314) Diószegi Vilmos művét: A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben (vö. Index Ethn. 1958. 29. 1. 54. sz.) fejezetről fejezetre követő alapossggal ismerteti s főként módszerében jellemzi. A könyv e szerint "a módszertani elvek józan tudatosságával eddig szétszórt, izolált dokumentumok jelentős tömegét rendszerezi, amelyek a boszorkányperek irataitól Róheimig több évszázadot ölelnek át." Gazdag összehasonlító anyagot sorakoztat fel s ezek mellett egy "összefoglaló bibliográfiát, amely az orosz anyagot különösen részletesen öleli fel." A könyv a magyar néphitet vonásonként elemzi, ezeket kapcsolatba hozza egymással s az így kialakuló képről igazolja, hogy "azonos a sámánizmust gyakorló szibériai népek hitvilágával." Bár az ismertetés mindvégig a tudományos tárgyilagosság hangján szól, sokatmondó értékelésnek kell tekintenünk magát a bevezető gondolatot is: "Sajnálatos, hogy Diószegi kutató munkájának az ősi magyar kultúrával, közelebbről a hitvilággal foglalkozó termékét a legtöbb amerikai antropológus csak az angol nyelvű recenziók útján, valamint annak a német kivonatnak segítségével (461-468) ismerheti meg, amellyel az orosz nyelvű resumé mellett (452-460. l.) maga a szerző egészíti ki könyvét."

Kutatásaink nemzetközi értékelésének szempontjából nem jelentéktelen körülmény, hogy a Studia Memoriae Belae Bartók Sacra című tanulmánygyűjtemény, amelyet Kodály Zoltán és Lajtha László közreműködésével a Néprajzi Múzeum két dolgozója, Rajeczky Benjamin és Vargyas Lajos szerkesztett (vö. Index Ethn. 1956. 46. 1. 92. sz.), 1956. évi első megjelenése óta az elmúlt évben immár harmadik kiadását érte meg; e harmadik kiadását pedig a maga egészében megvásárolta a londoni Boosey and Hawkes cég, amely Bartók emlékének gondozásában eddig is kiemelkedő munkát végzett. A kötet tudományos jellemzésűl elsősorban a Journal of the International Folk Music Council kritikáját kell idéznünk (1957. 78-80. l.). Ennek szerzője sajnálkozva említi, hogy a könyvbe foglalt 26 dolgozat írói sorában az Egyesült Államok zenekutatói közül senki sem szerepel s a kötetet egyenesen Kodály Zoltán "látomásának" uttörőjeként mutatja be, aki a megbízható és megalapozott

összehasonlító zenekutatás feltételeként veti fel egy nemzetközi népzene-archivum és klasszifikációs rendszer tervét. Egy másik bíráló, Willard Rhodes, aki a *Journal of American Folklore* lapjain foglalkozik a kötettel (1958. 88-90), még hangsúlyozottabban hiányolja, hogy amerikai szerző nevét egy tanulmány alatt sem olvashatjuk a munkában, holott a kötethez "e területen kiemelkedő tudósaink közül bármelyik hozzájárulhatott volna." Egyben megállapítja, hogy bár a gyűjtemény dolgozatai nem nyújtanak Bartók legkiérleltebb írásaihoz fogható, de méltó módon áldoznak Bartók emlékének. Keleteurópa népzenejét hangsúlyozva is Bartók kutatási területére irányítják a figyelmet, aki a magyar, román, szlovák és török népzene gyűjtésével és tanulmányozásával az uttörés érdemeivel dicsekedhetik. S végül: "olyan munka ez, amelynek meg kell lennie minden folklorista és ethnomuzikologus könyvtárában."

A *Journal of the International Folk Music Council* lapjain egyébként kötetről kötetre sorakoznak fel a magyar szakmunkákról szóló recenziók. Itt csak az 1959. évi kötetre szorítkozunk. Ez a kötet kiterjeszkedik Belényesy Márta "Kultura és tánc a bukovinai székelyeknél" c. művére (vö. *Index Ethn.* 1958. 42-43. l. 78. sz.), amely a csángók táncéletének messzemenően részletes monográfiája s felöleli a társadalmi formáló erőknél, műveltségi állapotoknál, szokásoknál és stílusoknál elemzését is, amelyek a csángók táncéletét befolyásolják. (1959. 102.) Foglalkozik a Morvay Péter szerkesztésében közreadott "Táncstudományi tanulmányok" c. kötettel is (vö. *Index Ethn.* 1958. 43. l. 79. sz.) kiemelve egyebek között Andrásfalvi Bertalannak a somogyi és tolnai uradalmi cselédek és pásztorok táncagyományával, Béres Andrásnak a hortobágyi pászortáncokkal, Gönyey Sándornak a falusi tánc tanulási módokkal foglalkozó dolgozatát (1959. 102.). Méltatja - az érdeklődési körébe vágó egyes dolgozatok kiemelésével is - a Néprajzi Közlemények három évfolyamát (1959. 109.), amelynek megindítását "a néprajzi tények és adatok repozitóriumának régen érezhető hiánya" indokolta. A korábbi három magyar néprajzi folyóiratot ugyanis igénybe veszik a súlyosabb és elvi jelentőségű tanulmányok, míg a Közlemények éppen azáltal tölthet be fontos szerepet a néprajz magyarországi fejlődésében, hogy egyes megfigyelések, adatok, ténygyűjtemények rögzítésére ad módot a további mélyebbre ható feldolgozó munka előmunkálataként, mint azt az első kötet bevezetője hangsúlyozza.

Talán szabad befejezésül szerény Indexünk külföldi visszhang-

ját is számbavennünk. J.S. Weissman a Nemzetközi Népzene Társaság említett folyóiratában (1959. 110.) ismerteti folyóiratunk egyes rovatait, kiemelve, hogy a dokumentációban a hazai, a szomszédos és rokonnépekkel foglalkozó kutatások nyilvántartása a vezetőszeponct s osztályozási eljárásunkat is ez a tény szabja meg. Kiemeli az anyagsűrités sajátos módját is, amely benne a könyvdokumentáció több-oldalu annotálása ellenére érvényesül. Végül utal az egyes rovatok népzenei vonatkozásaira, "hosszu életet" kívánva vállalkozásunknak. Az Österreichische Zeitschrift für Volkskunde lapjain Leopold Schmidt főként azt a nemzetközi anyagfeltáró és közvetítő funkciót értékeli, amelyet az Index az új magyar kiadványok német nyelvű annotálásával s bibliográfiáival és könyvismertető rovataival teljesít.

Összefoglalva futó szemlénket, két tanulságot minden bizonynal levonhatunk a fentiekből. Egyrészt tuzzás nélkül állapithatjuk meg a magyar néprajzkutatás nemzetközi tekintélyének növekedését az utóbbi évek során. Másrészt elgondolkodtató kérdés, nincs-e további teendőnk abban az irányban, hogy szakterületünk nemzetközi nyilvánossága számára a maga minél teljesebb sokoldaluságában tegyük hozzáférhetővé munkánkat, kamatozóvá kutatási eredményeinket. Ne feledjük, - ezzel egyuttal népünk mélyebb megismerésének és megbecsülésének ügyét is szolgálánk.¹

SÁNDOR ISTVÁN

1. Az adatgyűjtésben Bodrogi Tibor, Földes László és Hegyi Imre voltak segítségünkre.

PALOTAY GERTRUD TANULMÁNYAI.

VERZEICHNIS DER SCHRIFTEN
VON GERTRUD PALOTAY.

Korán elhunyt munkatársunk műveinek bibliográfiájával adósságunkat óhajtjuk törleszteni. A népviselet, a népi textiliák és népi diszítőművészetek egyik legjobb szakértőjeként becsültük. Nevét külföldön is ismertté tették modern szemléletű, széles tudományos felkészültséget és finom művészi érzéket dokumentáló kutatásai. Egyes tárgyak elemzésében s egész összefüggő jelenség-csoportok etnikus összefüggéseinek felderítésében példaadó sokoldalúság és tárgyyszeretet jellemezték. Nem egy műve szakterületünk klasszikus alkotásai sorában foglal helyet. Ezért véltük méltónak, hogy műveinek jegyzékével életművének feltárásához, áttekintéséhez és értékeléséhez hozzájáruljunk. Olvasóink kiegészítő adatait köszönettel vesszük.

R ö v i d i t é s e k

Anthr.	=	Anthropos
Debr.Sz.	=	Debreceni Szemle
D.Sz.	=	Dunántuli Szemle
EI.	=	Erdélyi Iskola
EM.	=	Erdélyi Muzeum
Ethn.	=	Ethnographia
Gy.Sz.	=	Győri Szemle
KNL.	=	A Katholikus Nők Lapja
M.Ny.	=	Magyar Nyelv
Nyr.	=	Magyar Nyelvőr
M.	=	Muskátli
NÉ.	=	Néprajzi Értesítő
NRH.	=	Nouvelle Revue de Hongrie
P.	=	Pásztortűz
Száz.	=	Századok
Ti.	=	Történetírás
T.	=	Tündérujjak

1 9 2 8

1. TZIGARA-SAMURÇAS, Al.

Izvoade de crestaturi ale taranului roman. Bucuresti 1928. 40 p. 50 t.
Ism. NÉ. 122. p.

2. TZIGARA-SAMURÇAS, Al.

L'art du peuple roumain. Catalogue de l'Exposition de Geneve. 1925.
119 p.

Ism. NÉ. 121. p.

3. TZIGARA-SAMURÇAS, Al.

Tapis roumains. Paris é.n. Édition art et couleurs. 2 p. 34 t.
Ism. NÉ. 122. p.

1 9 2 9

4. Buzsáki himzések. T. 10. sz. 23. p.

5. Erdélyi himzések. T. 9. sz. 11. p.

6. Kalotaszegi varrottas. T. 12. sz. 10. p.

7. Keresztszemes himzések. T. 3. sz. 8. p.

8. Keresztszemes párnavég. T. 7. sz. 23. p.

9. Lakodalmi torták Boldogon. NÉ. 113-114 p.

10. Népi varrott csipkék. T. 5. sz. 21. p.

11. Párnacsupok. T. 6. sz. 23. p.

12. Pozsonymegyei lepedőszél. T. 11. sz. 21. p.

13. Sárközi himzésekről. T. 4. sz. 12-13. p.

14. La Bulgaria Illustrée. Sofia 1929. A Bolgár Tudományos Akadémia ki-
adása.

Ism. NÉ. 123-124 p.

15. HEIERLI, Julie

Die Volkstrachten von Bern, Freiburg und Wallis. Zürich 1928. 173 p.
Ism. NÉ. 28-29 p.

16. JORGA, N.

L'art populaire en Roumanie. Paris 1923. 135 p.
Ism. NÉ. 59. p.

17. KOSTOV, St.L.
Broderies Nationales Bulgares. 1-2. Sofia 1929. 8 p. 24 t.
Ism. NÉ. 123. p.
18. Latvijas Saule 47-48, 57-58. sz. Riga.
Ism. NÉ. 29. p.
19. OPRESCU, G.
Peasant Art in Roumania. 1929. 182 p.
Ism. NÉ. 123. p.
20. Peasant Art of Subcarpathian Russia. Expl. text by S. Makovskiy.
Prague é.n. 152 p.
Ism. NÉ. 28. p.
21. WIRTH, Zdenek
Umeni Ceskoslovenského Lidu.
Ism. NÉ. 59. p.
- 1 9 3 0
22. Egy nógrádmegyei palóc falu ruházata. NÉ. 137-142 p.
23. Erdélyi himzések. T. 5. sz. 18-19 p.
24. Gömörmegyei oltárterítő. T. 8. sz. 6. p.
25. Kunsági himzés. T. 10. sz. 4. p.
26. Matyó lepedőszél. T. 11. sz. 4-5 p.
27. Népi himzéses cikkek. T. 9. sz. 2. p.
28. Népművészet modern életünkben. T. 2. sz. 1. p.
29. Oltárterítő. T. 4. sz. 24. p.
30. Sokác himzések. T. 7. sz. 4. p.
31. Szürhímzés-öltésmódok. NÉ. 46-54 p. 2 t.
32. [Tízennyolcadik] XVIII. sz. elejéről való oltárterítő. T. 1. sz. 4-5 p.
33. Torockói és mezőkövesdi himzések. T. 3. sz. 19. p.
34. Trencsénmegyei himzett vállkendő. T. 6. sz. 4. p.
35. Costumes nationaux yougoslaves. Musée Ethnographique de Beograd
1930. Éditions spéciales.
Ism. NÉ. 105. p.

36. Deutsche Volkskunst. München. Delphin Verlag 1-10 Bd.
Ism. NÉ. 158-159 p.

37. KÜHNEL, E.
Islamische Kleinkunst. Berlin 1925. 216 p.
Ism. NÉ. 105. p.

38. ROPERS, H.
Morgenländische Teppiche. Berlin 1922. 175 p.
Ism. NÉ. 105. p.

39. UEBE, R.
Deutsche Bauernmöbel. Berlin 1924. 216 p.
Ism. NÉ. 104-105 p.

1 9 3 1

40. Himes tojások. T. 4. sz. 5. p.

41. Kalotaszegi varrottások. T. 10. sz. 6. p.

42. Kapuvári rátétkendő. T. 6. sz. 4-5. p.

43. Karácsonyi magyar népszokások. KNL. 142-144 p.

44. Keresztszemes kötényhímzés. T. 1. sz. 4. p.

45. A magyarországi női ingek egy szabástipusa. NÉ. 152-163 p. 2 t.

46. Népi selyemhímzés. T. 12. sz. 4. p.

47. Népi fehérhímzések. T. 11. sz. 4-5 p.

48. Népies fehér munkák. T. 2. sz. 4. p.

49. Sárközi főkötőhímzések. T. 9. sz. 4. p.

50. Subrikolt betétcsikok. T. 3. sz. 4. p.

51. A szécsénykörnyéki palócok "vendégség"-e. Ethn. 36.p.

52. Székely husvéti rudravaló. T. 4. sz. 4. p.

53. Színes népi túllhímzések. T. 8. sz. 4-5 p.

54. Szücs-hímzések az Alföldről. T. 7. sz. 4-5 p.

55. Torontáli szóttas szőnyeg. T. 5. sz. 4. p.

56. SAKHANEV

Études sur l'origine de l'art populaire russe (Eurasia Septentrionalis Antiqua. IV. Helsinki 1929. 312-320 p.)

Ism. NÉ. 131. p.

57. Adalékok a kemencében főzéshez. NÉ. 129-130 p.
58. Az aranyhímzések technikája. T. 8. sz. 17-18 p.
59. A buzsáki hímzés fejlődéstörténete. M. 9. sz. 4-9 p.
60. Délvidéki aranyhímzések. T. 8. sz. 4. p.
61. Disztráncolások készítési módja. T. 5. sz. 17. p.
62. Erdélyi szász asztalterítő hímzésdisze. T. 9. sz. 4. p.
63. Erdélyi szász hímzés. T. 7. sz. 4. p.
64. Fehérhímzéses-technikák. T. 10. sz. 17. p.
65. Figurális népi hímzés. T. 2. sz. 4. p.
66. Gömörmegyei áttört csik. T. 10. sz. 4. p.
67. Kalotaszegi darázsolás. T. 5. sz. 4. p.
68. A keresztöltések alkalmazása népi hímzéseken. M. 2. sz. 3-4 p.
69. Népi hímzéseinkről. KNL. 84-86 p.
70. Palóc adalék az uj pár együttevéséhez. Ethn. 85. p.
71. Palóc olajútó. NÉ. 33-34 p.
72. Palóc recebetét lepedővégről. T. 1. sz. 6. p.
73. Régi dunántuli hímzés. T. 11. sz. 4. p.
74. Régi templomi hímzés hontmegyei lepedőszélen. T. 4. sz. 4. p.
75. Sárközi biborvég és jegykendő hímzések. T. 7. sz. 17-18 p.
76. Sárközi főkötők. T. 3. sz. 4-5 p.
77. Székely hímzés. T. 6. sz. 4. p.
78. Szineshímzésű népi terítő. T. 12. sz. 4. p.
79. FERENCZ Kornéliával
Hímzőmesterség. Bp. 1932. Kókai. 78 p. 8 t.
80. Új magyar kézimunkaujság a népművészet szolgálatában. (Muskátli.)
Ism. Ethn. 45. p.

81. Dunántuli hímzett lepedőszél. T. 10. sz. 2. p.

82. Háromkirály járás. KNL. 6-7 p.
83. Horgolt jegykendő. T. 9. sz. 4. p.
84. Keresztszemes lepedőszél-himzés. T. 3. sz. 4. p.
85. Népi recsecsipke. T. 11. sz. 4. p.
86. Palócföldi lepedőszél. T. 4. sz. 4. p.
87. Rábaközi kendővéghimzés. T. 7. sz. 4. p.
88. Régi dunántuli lepedőszél. T. 1. sz. 4. p.
89. Régi matyóhimzésekről. T. 5. sz. 4. p.
90. Régi recsecsipke. T. 11. sz. 4. p.
91. Régi uri- és székely himzés. T. 6. sz. 6. p.
92. Szálhuzásos szegélyek készitési módja. T. 6. sz. 17. p.
93. Torockai himzésekről. T. 2. sz. 4. p.
94. Torockói szálánvarrott. T. 8. sz. 4. p.
95. FERENCZ Kornéliával
Magyar adatok a fonással készült csipke-főkötőkhoz. NÉ. 80-86 p.
96. POSPISIL, Frantisek
Etnologické materiálne z jihozápadu U.S.A. Brno 1933.
Ism. Ethn. 175. p.

1 9 3 4

97. Buzsáki himzések. T. 11. sz. 4. p.
98. Csiki ingujjhimzés. T. 8. sz. 4. p.
99. Csipkés terítő. T. 6. sz. 4. p.
100. Erdélyi párnacsup. T. 5. sz. 4. p.
101. Erdélyi párnavég. T. 12. sz. 4. p.
102. Erdélyi rudraivaló kendő. T. 10. sz. 4. p.
103. Népi szöttes és keresztszemes párnavég. T. 2. sz. 4. p.
104. Recés lepedőszél. T. 1. sz. 4. p.
105. Régi urihimzés. T. 3. sz. 4. p.
106. Sárközi főkötő. T. 9. sz. 4. p.

107. Szálvonásos népi lepedőszél. T. 4. sz. 4. p.
 108. Székely párnaveghimzés. T. 7. sz. 4. p.
 109. FERENCZ Kornéliával
 Ókori technikájú csipkefőköttők. M. 5. sz. 9-11 p.

1 9 3 5

110. Egyházi kézimunkák. T. 4. sz. 5. p.
 111. Erdélyi szász párnaveghimzés. T. 8. sz. 4. p.
 112. Erdélyi szász párnaveghimzés. T. 10. sz. 4. p.
 113. Gömri himzett lepedőszél. T. 4. sz. 4. p.
 114. A győri református egyház régi török kendője s némely tanulsága.
 Gy.Sz. 173-180 p.
 115. "Iványosi". Ethn. 145-146 p.
 116. Kalotaszegi írásos vőfélykendő. T. 6. sz. 4. p.
 117. Matyó keresztöltéses kötény. T. 1. sz. 4. p.
 118. Népi himzéseink színváltozása. M. december.
 119. Régi urihimzés. T. 2. sz. 11. p.
 120. Sárközi főköttők. T. 7. sz. 4. p.
 121. Szilágysági alakos himzés. T. 11. sz. 5. p.
 122. Szilágysági vánkoshéj. T. 12. sz. 4. p.
 123. Színes selyemhimzéses ingváll. T. 5. sz. 4. p.
 124. Torockói párnaveghimzés. T. 2. sz. 4. p.
 125. MAUTNER, Konrad - GERAMB, Viktor
 Steirisches Trachtenbuch. I. Bd. Von der Urzeit bis zur französischen
 Revolution. Graz 1932. VII, 502 p.
 Ism. NÉ. 130-132 p.
 Száz. 1936. 450-453 p.

1 9 3 6

126. Buzsáki himzésű terítő. T. 1. sz. 6. p.
 127. A debreceni református egyház régi terítői. Debr.Sz. 84-94 p.

128. Himzett terítősarok. T. 10. sz. 7. p.
129. Népi szőttéseink és varrottasaink. Hitel. 4. sz. 288-296 p.
130. Pécsi keresztöltéses himzés. T. 7. sz. 6. p.
131. Rececsipkebetét és régi antependium. T. 4. sz. 6. p.
132. Sárközi "rostkötés"-ek. Franssenknüpfmuster aus dem Sárköz. (Macramé-Arbeit.) NÉ. 62-70 p.
133. Székely keresztöltéses himzések. El. 1-3. sz. 143. p.
134. Török hagyományok népművészetünkben. Tükör 9. sz. 648-650 p.
135. Urihimzéses lepedőszél. T. 3. sz. 6. p.
136. L'Ethnographie, Paris. 1935. 30, 31. sz.
Ism. NÉ. 156. p.
137. SVENSSON, Sigfrid
Skånes Folkdräkt. En dräkhistorisk undersökning 1500-1900. Stockholm
1935. 378 p. Nordiska Museets Handlingar 3.
Ism. Anthr. 635-636 p.
NÉ. 149-150 p.

1 9 3 7

138. A gyapju fonása és festése Csikszenttamáson. Das Spinnen und Färben der Schafwolle bei den Székclern in Csikszenttamás. NÉ. 273-274 p
139. A "harisnya" szabása Csik megyében. Schnitt der Hosen bei den Székclern und Csángo in Kom. Csik (Siebenbürgen). NÉ. 338-339 p.
140. Les influences turques dans la broderie hongroise. NRH. 435-439 p.
141. Kalotaszegi keresztiszemes himzés. T. 11. sz. 4. p.
142. A miskolci református egyház régi himzései. Ti. 498-508 p.
143. Pécsi keresztöltéses himzés. T. 10. sz. 4. p.
144. Rábaközi lepedőszél. T. 1. sz. 4. p.
145. Recézett lepedőszél. T. 4. sz. 10. p.
146. Török hagyaték a kalotaszegi himzésben. Türkische Nachklänge in der Leinenstickerei von Kalotaszeg (Komitat Kolozs). NÉ. 106-118 p.

147. PRAŽÁK, Wilhelm
Slovakische Volkskunststickereien. Plauen i.V. 1935. 55 p.
Ism. NÉ. 465-466 p.

148. VISKI Károly
Hungarian Dances. London-Bp. 1937. 194 p. 32 t.
Ism. Ethn. 497. p.

1 9 3 8

149. A gyimesi csángók himzései. - Die Hemdstickereien der Gyimeser Csángó (Kom. Csik, Siebenbürgen). NÉ. 97-101 p.

150. Historische Schichtung der ungarischen Volksstickerei. Ungarische Jahrbücher 218-234 p.

151. Hungarian Folk Costumes. Bp. 21 p. 12 t.

152. Le costume national hongrois. Bp. 24 p. 12 t.

153. Magyar népviseletek. Konecsni György rajzaival. Bp. Officina. 23 p. 12 t. Officina képeskönyvek.

154. A magyarországi női ingek egyik szabástipusa. - Ein Schnitttypus der ungarländischen Frauenhemden. NÉ. 12-15 p.

155. A néprajzi gyűjtemények ügye Ankarában. NÉ. 135-136 p.

156. Régi kézimunka-műszavaink jelentéséhez. Nyr. 44-50 p.

157. Régi templomi himzéseink. Erdélyi Magy. Református Naptár. 76-84 p.

158. Ungarische Volkstrachten. Bp. Officina. 23 p. 12 t.

1 9 3 9

159. A diszitmények zsufofólása kérdéséhez. NÉ. 385-386 p.

160. Hungarian Ladies' Costumes. The Hungarian Quarterly. 116-123 p.

161. Mode in der Volkstracht. Pester Lloyd. VIII. 20. 20. p.

162. A népi ruházat alakulása, változatai. A Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárának 7. sz. alapkérdőíve. NÉ. melléklete.

163. Szőnyeg. M.Ny. 184-185 p.

164. CELÂL, Melek

Türk Islemeleri. Istanbul 1939. Szerző. 26 p.
Ism. Anthr. 517-518 p.

NÉ. 397. p.

1 9 4 0

165. Árva Bethlen Kata fonalas munkái. EM. 118-139 p. /Klly. Erdélyi Tudományos Füzetek 117./
166. Edény. Nyr. 55-56 p.
167. Erdély magyar népművészete. Bp. Officina. 33 p. 36 t.
168. Észrevételek Lükő Gábor elméletéhez. NÉ. 196-199 p.
169. Hungarian Peasant Costumes in Transylvania. The Hungarian Quarterly 768-773 p.
170. Izlésnyilvánulás a népi ruházatban. NÉ. 187-190 p.
171. A magyar divat századai. Tükör 406-408 p.
172. Nyebelég, nyebelgés. Nyr. 55. p.
173. Old Hungarian Lace. The Hungarian Quarterly. 526-530 p.
174. Oszmán-török elemek a magyar himzésben. - Les éléments turcs-ottomans des broderies hongroises. Bp. Magyar Nemzeti Múzeum. 145 p. 50 t. Bibliotheca Humanitatis Historica 4.
Ism. Eugene Pittard. Anthr. 1940-1941. 1032-1033 p.
Gunda Béla. Ethn. 1941. 150. p.
Vajkai Aurél. D.Sz. 1941. 418-419 p.
Balogh Jolán. Száz. 1942. 362-363 p.
175. Ungarische Volkskunst in Siebenbürgen. Bp. Officina. 40 p. 32 t.
Ism. Ferenczy György Csaba. Anthr. 1940-1941. 1033-1034 p.
176. FERENCZ Kornéliával
Hímzőmesterség. 2. kiad. Bp. Kókai. 96 p.
177. HAÁZ Ferenczel és SZABO T. Attilával
A Néprajzi Múzeum erdélyi vászonhímzés-anyaga. NÉ. 396-417 p.
178. MAUTNER, K[ö]nrad] - GERAMB, V[ik]tor]
Steirisches Trachtenbuch. II. Bd. Von 1780 bis zur Gegenwart. Graz 1935. 619 p.
Ism. NÉ. 211-212 p.
179. WALTERSTORFF, Emilie von
Svenska vävnadstekniker och mönstertyper. Stockholm 1940.
Ism. Anthr. 1940-1941. 1034-1035 p.

1941

180. Erdélyi magyar himzések. P. 7. sz. 347-351 p.
181. Erdélyi művészeti kiállítás. Ethn. 296-297 p.
182. Régi erdélyi himzésintarajzok. EM. 243-258 p.
183. Régi erdélyi uri himzések. P. 2. sz. 73-77 p.
184. SZABÓ T. Attilával
Ismeretlenebb erdélyi magyar himzéstípusok. NÉ. 1-35 p.

1942

185. Kalotaszegi keresztöltéses gallér- és kézelőminták. Kragen- und Ärmelbesatzmuster in Kreutzstich aus Kalotaszeg. Dajaszászné Dietz Vilma rajzaival. Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából II. köt. 2. sz. és klny. 45 p.
Ism. Fél Edit. NÉ. 1943. 63. p.
186. Matyó és palóc népművészeti kiállítás. (Sz. Holló Valéria és Szegedy-Maszák György gyűjteménye.) Ethn. 167. p.
187. Megkülönböztető öltözet- és viseletjelek Kalotaszegen. Ethn. 233. p., 1943. 193-194 p.
188. Török és nyugateurópai hatások keveredése egy zalamegyei himzésen. D.Sz. 226-229 p.
189. SZABÓ T. Attilával
Adatok a mezőségi magyar himzés ismeretéhez. Ungarische Stickereien aus dem Mezőség. EM. 398-406, 516-529 p. 1943. 78-91, 428-449 p. és klny. Erdélyi Tudományos Füzetek 159. sz.
190. ARSEVEN, Celâl Esad
L'art Turc. Istanbul 1939. 305 p.
Ism. Ethn. 247. p.
191. OPPENHEIM, Kristin
Die primären textilen Techniken der Neukaledonier und Loyalty-Insulaner. Leiden 1942. 209 p. 4 t. 2 térk. Internationales Archiv für Ethnographie, Supplement zu Band 41.
Ism. Ethn. 244-245 p.
192. WALTERSTORFF, Emilie von
Svenska vävnadstekniker och mönstertyper. Kulturgeografis undersökning. Nordiska Museets Handlingar 11.

Ism. Ethn. 246-247 p.

1 9 4 3

193. Keresztöltéses mezőszegi himzések. T. lo. sz. 2-3, 12. p.
194. A marosvásárhelyei muzeum átrendezése. NÉ. 255. p.
195. Néhány kalotaszegi kézimunka műszó. Ethn. 85. p.
196. Szabadrajzu mezőszegi himzések. T. 11. sz. 2-3 p.
197. Ungersk folkkonst in Siebenbürgen. Stockholm 1943. Ungerska Institutet. 37 p. 2o t.

1 9 4 4

198. Egyházi kézimunkák. T. 3. sz. 4. p.
199. Erdély magyar népművészete. Bp. Officina. 35 p. 16 t.
200. Kunsági szürhimzés. T. 1. sz. 2-3 p.
201. A rettegi református egyház régi rececsipkái. EM. 117-124 p.
202. A szolnokdobokai Szék magyar himzései. Kolozsvár. Erdélyi Múzeum Egyesület. 23 p. 17 t. Erdélyi Tudományos Füzetek 179.
203. Változatok a himzésben. Ethn. 115-122 p.

1 9 4 5

204. Magyarok és románok. Szerk. Deér József-Gáldi László. Bp. 1944. 667, 584 p. A Magyar Történettudományi Intézet Évkönyve 1-2 köt.
Ism. Ethn. 88-89 p.

1 9 4 6

205. Ujabb adalékok Árva Bethlen Kata fonalas munkáinak ismeretéhez. EM. 47-54 p.
206. Viski Károly (1882-1945). Ethn. 113-116 p.

1 9 4 7

207. Magyar hatások a románok ruházatában Kalotaszegen és vidékén. - Les éléments hongrois du costume populaire roumain dans le Kalotaszeg et ses alentours (Transylvanie). Ethn. 19-40, 173-186 p.

Ism. Georg Höltker. Anthr. 1946-1949. 412-413 p.

208. Tót csipke, tót himzés a XVIII. századi Erdélyben. Kolozsvár. Minerva ny. 22 p.

Ism. Gunda Béla. Nyr. 1949. 184-185 p.

209. BÜHLER-OPPENHEIM, Kristin
Primäre textile techniken. Basel 1947.
Ism. Anthr. 1946-1949. 396 p.

1 9 4 8

210. A magyar népművészet kutatása. Bp. Kelet európai Tudományos Intézet. 16 p. /Magyar Népkutatás Kézikönyve./

211. A magyar népviselet kutatása. Bp. Kelet európai Tudományos Intézet. 12 p. /Magyar Népkutatás Kézikönyve./

212. A viselés mód ruhaformáló szerepe. Einfluss der Tragweise auf die Kleiderform. Ethn. 77-88 p.

213. SCHMIDT, Leopold
Der Männerohrring in Volksbrauch und Volksglauben. Wien 1947. 96 p.
Ism. Ethn. 241. p.

1 9 5 0

214. BÜHLER-OPPENHEIM, Kristin und Alfred
Die Textiliensammlung Fritz Ikló-Huber im Museum für Völkerkunde und Schweizerischen Museum für Volkskunde Basel. Grundlagen zur Systematik der gesamten textilen Techniken. Zürich 1948. Fretz A.G. I-VI, 83-267 p. 3 t. Denkschriften der Schweizerischen Naturforschenden Gesellschaft Bd. 78. Abh. 2.
Ism. Anthr. 398-399 p.

Összeállította: VARGA MÁRIA

A KIFEJEZÉS ETHNOGRAPHIÁJÁHOZ
STUDIEN ZUR ETHNOGRAPHIE DER SCHRIFT
RÉGI VÁSÁRHELYI TULAJDONJEGYEK

A természetes környezetben legelő jószágokat a pásztor és a gazda meg tudja egymástól különböztetni. Nincs két egyforma jószág; a megkülönböztető testi jelek részben a jószág születésétől adva vannak, részben később jelentkeznek és felismerésük nagy gyakorlatot és szakismeretet igényel. Ilyen jelek lehetnek a jószág színe, kora, testtartása, neme, szarvállása, valamilyen hibája, stb. A pásztornépek a jószágok testi jellegzetességeiből, a tulajdonságaikból az egyedi elkülönítésnek rendkívül gazdag és finom nyelvi anyagát teremtették meg, amelyek a jószágok közötti eligazodást számukra lehetővé teszik. A jószágokkal foglalkozó néprajzosok (Tálasai István, Ecsedi István, stb.) munkáikban oldalakon keresztül sorolják fel azokat a felismert sajátosságokat, amelyek alapján a szakemberek a jószágokat megkülönböztetik egymástól.

A jószágok becsét, hozamát, jóságát (= jószág) azonban az ember tudatosan és célszerűen élvezni is akarja. Ezért arra törekszik, hogy a jószágot hatalmában tartsa. Ez a birtokos a jószággal való kizárólagos rendelkezés jogát mások tudtára is akarja adni, tehát a társadalommal is elismertetni kívánja. S mivel a természeti javak egyéni kizajátításának a problémája már a jog világába tartozik, a jószág is a jog tárgyává válik és átszövi az a különös viszony, amelyet a jog teremt. A jog felruhazza a birtokost azzal a képességgel, hogy a joga tárgyával mindenki mással szemben kizárólagosan rendelkezék.

Ha a jószágoknak csak természetes jeleik lennének, az a kérdés, hogy melyik jószág kinek a birtokában van, kinek a tulajdonát képezi, sok vitára adna okot, alkalmat és csak azok tudnának megkülönböztetéseket tenni, akik a számbajöhető valamennyi jószág jeleit ismerik. De még így is számolni lehetne bizonytalansággal, mert a természetes jelek egy része a jószág növekedésével megváltozhatnak, eltűnhetnek. A pásztorok, vagy a gazdák közötti vita esetén az, akinek döntenie kellene, rendkívül nehéz helyzet előtt állna.

A pásztornépek már igen korán felismerték, hogy a jószágok testi jelei, egyedül nem alkalmasak az azonosság felismerésére és bizonyítására, ezért valamilyen mesterséges jellel (tulajdonjegy, tulajdonjel stb.) jelölték meg a külön tulajdonba lévő jószágokat, sőt egyes primitív népek azért is használtak ilyen jeleket, mert a hozzájuk fűződő, magasabbrendű, mágikus összefüggések következtében a jeleken keresztül a természet veszedelmeitől is megóvhatni vélték jószágaikat, illetőleg a felettük lévő hatalmukat kívánták elismertetni a társadalommal.

A magyaroknál ezeket a jeleket billegnek, billognak, billyognak nevezték, amely kifejezések töve török eredetű szó; a belsőázsiai nomádoknál tamga volt a nevük, vagy tapu. Jelentik ezek a kifejezések az állat testére süttött, vagy festett jelet, amelyet tulajdonjegynek tekintenek.

Hódmezővásárhelyen az állattartás fellendülése következtében már a XVIII. század elejéről írásbeli emlékek bizonyítják, hogy ott is megvolt a jelölésnek ez az eléggé általános módja. Olvassuk a tanácsjegyzőkönyvekben, hogy valaki a "jegy"-ével bizonyította valamely jószághoz való tulajdonát; más helyen az áll, hogy "bele van vágva a jegye"; Szabó Gergely 1758-ban azt írta a végrendeletében, hogy "Dékány Panna Leányának a jövő billegzéskor billegezzenek egy borjut",¹ Oláh Erzsébet jószágából pedig az árvák 1791-ben "az külön jegyben lévő marháktul 6-ot" kaptak.² A pásztoroknak adott utasításokban sűrűn megismélték, hogy a legelőre csak jellel ellátott jószágokat fogadhatnak be, másrészt a vármegye rendelkezése alapján a tanács a jószágleveleken az u.n. billegeket (jegy, jel, bélyeg) is feltüntetni volt köteles.³

A vásárhelyi jószágartók a tulajdonjegyekre különösen a század hetvenes éveitől fektettek nagyobb súlyt, gondot. Az 1772. évi urbárium egyik legfontosabb eredménye a tulajdoni viszonyok megszilárdulása volt. A földmérők elkülönítették, elhatárolták egymástól kinek-kinek a belső telkét és a külső szállását; a jószágokat 3-4 évenként összeírták; igyekeztek számontartani minden vagyontárgyat: a jószágokat billegekkel látták el és az elveszett vagy talált jószágokat minden vásárnap délelőtt a mai ó-templom előtti téren publikálták, billegeiket fennhangon ismertették; de a vagyontárgyak előröklésére is gondot fordítottak: a végrendeleteket a tanács megőrizte, belemásoltatta az u.n. Testamentom-könyvbe. Ma még vitatkozunk azon, hogy a jobbágyok az urbáriummal a föld tulajdonjogát, vagy csak használati jogát nyerték-e

el, ha azonban a hátramaradt írásbeli emlékek nyomán kielemezzük a jobbágyok rendelkezésének a tartalmát, kétségtelenül azt állapíthatjuk meg, hogy Hódmezővásárhelyen a tulajdonos rendelkezési jogkörét szinte elérő módon gyakorolták jogi hatalmukat, főleg pedig az 1790-es évektől kezdve.

A vasárnapi hirdetések az u.n. Publikációs-könyvből⁴ olvasták fel. Ez a könyv fennmaradt az utókorra és a jószágok jegyeinek igen gazdag tárháza az 1770-1830 közötti időkből és több ezer jószág azonoságának a megállapítására alkalmas bejegyzéseket tartalmaz, amelyekből sok tanulságot vonhatunk le. Szerény dolgozatunkban ezekről a tulajdonjegyekről számolunk be.

II. Az egyedi megkülönböztetésre nézve ilyen bejegyzéseket találunk a publikációk között: "egy Seregély szürke, mintegy 9. vagy 10. esztendős Kancza ló, rövid farku, a' bal farán öszve forradt ilyen B bélleg vagyon", "fekete panya ló, csatlós bélleg a bal czombján". "egy marha a' bal füle kilincses, a' jobb füléből alól van ki véve, szőke, perge, a jobb hátulsó tzombján CS. billeg", "egy vörös Karácsonyi kan malac, jegytelen", "nagy selyem Birge kos, az egyik fülün S bevágás."

A jószág pontos leírását a természetes jelek és a mesterséges jegyek együttesen, összetetten adják, amelyekből jelen alkalommal csak az aláhuzott, emberi beavatkozással készült jelekkel kívánunk foglalkozni, amelyek a jószágnak a tulajdonossal fennálló jogi viszonyát vannak hivatva dokumentálni.

III. A Publikációs-könyvből kiírt többszáz jegyből 102 darabot a mellékleten mutatunk be. Ezeket a jobbágy-családok éveken keresztül változatlanul használták, részben családjegyüknek tekintették. A jegyek tulajdonosai a számok sorrendjében a következők voltak:

1./ Kis Varga János,	12./ Hódi Mihály,
2./ Szomor Ferenc,	13./ Zsarkó István,
3./ Szürös Szabó Mihály,	14./ Tóth János,
4./ Lugosi Ferenc,	15./ Kincses Mihály,
5./ Balogh Mihály és István	16./ Hős Nagy István,
6./ Hős Nagy Mihály,	17./ Kristó János,
7./ Kristó Ferenc,	18./ Kanász Mihály,
8./ Tabányi Tóth Mihály,	19./ Kérdő Márton,
9./ Csanki Ferenc,	20./ Szabó András,
10./ Timár Mátyás,	21./ Baranyi Ferenc,
11./ Oláh Mihály,	22./ Nagy János,

23./ Kátai János,	29./ Bodó Pál,
24./ Kaszap József,	30./ Kukovai András,
25./ Barna János,	31./ Bojgó Nagy Gergely,
26./ Benyhe Kis János,	32./ Vincze Péter
27./ Balogh István,	33./ Tóth József,
28./ Vatsi Mátyás,	34./ Postás József.

A táblázat 35-73. számmal megjelölt jegyei az elkőborolt jószágokról származnak, ezért a tulajdonosaikat nem ismerjük.

74./ Albert János,	89./ Timár Mátyás,
75./ Czakó Antal,	90./ Öreg Meszlényi Mihály,
76./ Olasz Mihályné,	91./ Város Billege,
77./ Ekornyik István,	92./ Lázár János,
78./ Öreg Nagy János,	93./ Héjja László,
79./ Deák József,	94./ Matók Jánosné,
80./ Balog Ferenc,	95./ Dudás Mihály,
81./ Buza Ferenc,	96./ Kis Péter,
82./ Tuhegyi Bálint,	97./ Banga István,
83./ Vatsi Albert,	98./ Posztós Ferenc,
84./ Patkós Ferenc,	99./ Szél Sámuel,
85./ Hegyi Mihály,	Csatlós Jánosné,
86./ Meszlényi Mihály,	100./ Gál István,
87./ Kátai János,	101./ Barna János,
88./ Beretvás József,	102./ Matók Jánosné.

IV. A Publikációs-könyvben sok esetben a jelek neveit is megtaláljuk feljegyezve. Megítélésünk szerint a speciális névvel szereplő jegyek a legrégebbiek, de ez egyelőre csak feltevésünk és az összehasonlító anyag arra is enged következtetni, hogy a táblázatban olyan régi jegyek is szerepelnek, amelyeknek a külön neve már nem maradt meg. Vásárhelyen az 1-15. számú jegyek neveiről kapunk tájékoztatást a következők szerint:

1./ Neve: "vella". Használata rendkívül gyakori úgy is, hogy hiányzik a hozzá való talp, továbbá V betű alakzatban álló helyzetben, amikor is a talpak kifelé állanak (ld. 31. sz. jegy). Előfordul Vásárhelyen kívül Csongrádon, Kunszentmiklóson, Szegeden, a Hortobágyon, Szabadkán, Kecskeméten, Makón, Gyergyószárhegyen, Gyergyóalfaluban.⁵

2./ Neve: "öszve fordított S". Ritkán fordul elő; Kunszentmiklóson is említik.

3./ Neve: "daru láb". Rendkívül általános, más vidéken is sok helyen előfordul pl. Szegeden, Kunszentmiklóson, Ditróban, Gyergyószárhegyen, Gyergyóalfaluban, Kecskeméten, Ecsegen (Nógrád vm.); a Hortobágyon ugy is találkozunk vele, hogy a két szélső ága talpat visel. Ezt a jelet a Hortobágyon egyébként "három águ sütés"-nek, "három águ bilyog"-nak, "természeti jegy"-nek, "rác bélyeg"-nek is mondják; de ott is általános a "daruláb" neve. Ecsedi szerint (i.m. 249, 268. old.) a pásztorok ezt tartják a legrégebbi jegynek.

4./ Neve: "daru láb", érvényesek rá a 3./ alatt elmondottak. De ezen a néven nemcsak a 3-4./ számú jegyeket használták, hanem egy olyan ábrát is, mint két hátára fektetett, gömbölyű csatlakozású N-betű. Hasonlít hozzá - de nem azonos vele - az 51. számú jel.

5./ Neve: "csatlós". Igen gyakori volt Vásárhelyen névkezdőbetűkkel (monogram) is összekapcsolva. A jelet nemcsak a Balogh-család mondta a magáénak, hanem Détár Mihály, Török Ferenc is, sőt Hős Nagy Mihály lovain is szerepelt, de minden esetben a jószág más és más helyén. 1811-ben Farkas Mihály is olyan lovat adott el Makón, amelyen ez a sütés állott. Nagyon régi jel lehet, mert az 1600-as évek körül elpusztult Kecskemét melletti kun községek lakóházaiból előkerült billegzővasak egyikén már szerepelt hozzá erősen hasonló jel.⁶ Előfordul Kecskeméten, a Hortobágyon, Kunszentmiklóson, 1849-ből Gyöngyös melőlől, Patáról.

6./ Neve: "csatkás". Körülbelül annyiszor fordul elő Vásárhelyen, mint a hozzá hasonló 5. számú jegy, de más vidékekről nincs rá adatunk.

7./ Neve: "sarló". Figurálisan összefügg a 13./ számuval. Vásárhelyen 1-1 ízben fordulnak elő. Ha az öblös része fordul felfelé, akkor nevezik "sarló"-nak; pedig ezzel a gazdasági eszközzel a formai összefüggése vajmi kevés. A jelet Kristó Ferenc használta, a Csanki-család pedig monogrammal együtt alkalmazta.

8./ Neve: "körösz". Figurálisan a 9-10. számú jelekkel függ össze, valamint a 26.-al, de ez utóbbi névvel nincs ellátva.

11./ Neve: "kerek". Eléggé általános Vásárhelyen és szerte az ország más vidékein is.

12./ Neve: "tulipánt". Vásárhelyen csak két esetben fordult elő a XVIII. században, de későbbi alkalmazásáról említés történik Kecskeméten, Kunszentmiklóson és a Hortobágyon is; ez utóbbi helyen ugy használják, hogy az alsó szárán kereszt van.

14./ Neve: "kehely", főleg tehenek szarvain fordul elő. Figurája felbukkan még Kunszentmiklóson úgy, hogy az alsó szárán a talpával párhuzamosan másik két vonal is látható. Ismerjük Szabadkáról is.

15./ Neve: "hódos". Egy esetben fordul elő, területi párhuzamok-kal sem rendelkezünk.

A táblázat megrajzolása után rábukkantunk még néhány jelre, amelyek neve is fennmaradt: a "polcos"-ra; ábrája lényegében egy álló nyolcas szám s ennek a felső hurkában két pont feküdt. Ezt Nemes János használta. Hasonló jelről tesz említést Szabó Kálmán Kecskemétről, ahol a jelnek már 1598-ból felfedezte előfordulását. Egy helyen "szénavágó" nevű billegről történik említés, de ábra nélkül. A Benyhe-család "csillag" nevű jelet használt, de az ábrája szintén nem maradt fenn. A "sarkantyú" nevű jel formája ugyancsak ismeretlen, hacsak nem azonos vele az 50./ számú jel, amelynek viszont a neve ismeretlen. Az 50. számú jegyre Hortóból (Heves vm.) is van adatunk megnevezés nélkül.

16-34./ számú jegyek. Külön neveik nem maradtak fenn, ennek ellenére a 18., 19., 20., 25., 26., 28. és 31. számúak igen gyakoriak voltak Vásárhelyen, a 18. és 19. számúak Kecskeméten (ld. még 47. számú), a 23. általában mindenfelé sűrűn előfordul, sokszor az 1. számú jegynél szereplő "vella" névvel is; a 25. számú jegy megtalálható volt Kunszentmiklóson, a Hortobágyon és Gyergyóalfaluban pedig álló helyzetben, de stilizálva. A 26. számú ismét igen általános főként pontozás nélkül használva; így fordul elő a Hortobágyon, Kunszentmiklóson és a száraz végén apró körökkel stilizálva Kecskeméten. A 28. előfordul Csongrádon, Szabadkán, Kecskeméten, a Hortobágyon, Kunszentmiklóson, Heves megyében néhány községben, valamint Gyergyószárhegyen.

A 35-52./ számú jegyek talált jószágokról származnak, ennél fogva a tulajdonosaik és származási helyük a vásárhelyi adatok szerint nem ismerős. A 38. Kecskeméten már 1579 óta ismert, a 41. - bizonyos módosulással - Kecskeméten és Kunszentmiklóson, a 42. és 44. Kunszentmiklóson, a 45. Kunszentmiklóson, Heves vármegyében, a Hortobágyon, Kecskeméten és Gyergyóalfaluban, az 51. számú jel pedig a Hortobágyon fordult elő.

Az 53-73./ közötti jeleket olyan jószágok viselték, amelyek igazoltan - vidéki városokból kerültek Vásárhelyre, és pedig az 53. Öcsödről, az 54. Horgosról, az 55. Szabadkáról, az 56. Algyőről és egy másik Makóról, az 57. Birnicáról (Bács vm.), az 58., 68-73. Makóról,

az 59. Barsmegyéből, a 60-61. Szenttamásról, a 62. Algyőről, a 63. és 66. Nagylakról, a 64. Szentéről, a 65. Orosházáról, a 67. Kistelekről. Az Alföld déli részének lakossága sűrűn megfordult a szomszédos községek vásárain, a déli katonai területek fejlett jószágtartása élenkitőleg hatott a forgalom alakulására.

Külön fel kell figyelniünk a 54., 60., 61., 68., 70., 71. számú jelekre, mert ezek stílusban eltérnek a többi jegytől. Mind a hat jel ló-jel és a déli országrészből (Horgos, Szenttamás, Szabadka, Makó) származik. A déli végeken folyt állandó harci cselekmények, portyázások és az ezektől függetlenül is létező jószágkereskedelem következtében nem lehetetlen, hogy a 60. és 61. jel szerb, az 54., 68., 70. és 71. pedig török eredetű.

A 29., 34., 39., 59., 63., 65. és 69. számú ábrák valószínűleg községek jeleit mutatják be. A számokat tartalmazó jelek külön kis tanulmányt érdemelnek. A jobbágyok saját jelei között számjegyeket általában nem találunk (kivéve a 29. és 83., amelyekhez gazdáik minden valószínűség szerint származékosan jutottak), hanem a számjelzések uradalmak és katonai alakulatok tulajdonjogát, illetőleg községi helyhatóságokhoz való tartozást jelentenek.

Az 59. számú jel - mint már erről szóltunk - bars megyei községek megkereséséből került feljegyzésre, de a jelben szereplő félkör alakú díszel - ám más számmal -, több környező községből is kószáltak jószágok Vásárhelyre, így Békésből, Biharból, Szegedről, Ceglédre, Orosházáról, Makóról, Aradról, Öcsödre, Gyuláról, Szoboszlóról, amiből arra lehet következtetni, hogy ez a jel valamilyen országos hálózattal rendelkező intézmény használatában állott. A katonaság lován korona állt, amit "császári billeg"-nek neveztek. A Kiskunmajsán állomásozó katonaságtól 1789-ben vettek el lovak és a körözésüket tartalmazó megkeresésben az alakulat jegyeit így közölte: "F.J. 88", efelett pedig korona állott. Ugyanilyen díszel, de más számmal (52/A) bitangistállóba is került egy ló. Debrecenben ugyanilyen betűkkel és római egyes számmal a mustra lovakat látták el.

A 72. jelben szereplő betűforma más számokkal (56, 166) is előfordul, tehát ez is azt sejteti, hogy tulajdonosa valamilyen intézmény vagy alakulat volt, esetleg egyik vármegye jele (pl. Arad vm.); a ló Makó felől származott.

A közigazgatási (vármegye, község) jelek eredetéről nem sokat tudunk. A Kiskunságban - Tálasi István szerint - a kiskun kapitány azt

rendelte el, hogy a gazdák ne csak saját jegyüket, hanem a kerület "D" jelét is süssék a jószágra, mégpedig a község száma alá; pl. Kunszentmiklós száma a "20" volt.⁸ Ugyancsak Tálasi írja a bakonyi pásztorkodás nyomán, hogy a vármegye Sopronmegye példájára 1795-ben megkövetelte a községektől külön bélyegző készítését, mert a tolvajok a bélyegtelen marhákat szokták ellopni és ezek nyomozása jegy nélkül szinte lehetetlen.⁹

Szeged egyik 1880. évi statútuma szerint akiknek billegjük nem lenne, marháikat mindaddig nem hajthatják legelőre, amíg a város billegével meg nem jelölik.¹⁰ Egy másik szomszédos területről, Békésből Banner János¹¹ idézte a vármegye rendeletét, amely szerint minden község tartozott a kiosztott bélyegzővel az összes marhát megbélyegezni, mert aki elmulasztja, felelős a kárért. Kecskeméten - Szabó Kálmán¹² szerint - a szegények ugyancsak a város bélyegzővásárával sütötték meg a jószágokat. Itt is a vármegye rendelte el ezt és azt is, hogy a községek előljárói a jószágokról szám, nem, jegy és billeg szerint könyvet vezessenek. Erdélyben pedig a hatósági (közigazgatási) bilyogokról "bilyogkönyv"-et vezettek vagy adtak ki, amely segítségével állapították meg a bitang jószág eredetét.¹³

A hatósági jelek történetéhez konkrét adatokat találunk a Publikációs-könyvben és talán előre is vihetjük ezt a kérdést. 1795-ben Arany Miklós, a költő valamilyen rokona, néhány lovat hajott Vásárhely felé, de az orosházi határban elveszítette azokat. Az egyik ló a "B 274" jelet viselte; a betű a száján feküdt és a szám alatta volt. A könyvben számtalan ilyen jegyű jószág szerepel, de más számmal (57, 280, 22). Az 1848. évi események után 1850-ből a Magyar Hirlap c. lap 105. száma több biharmegyei községben elveszett jószágok jegyeit közli szintén fekvő "B" betűvel és számmal (pl. 119, 81, 31). Ebből arra lehet következtetni, hogy "B" Bihar vármegyét jelentette, a 274-es szám pedig Nagyszalontát, ahol Arany Miklós lakott. A publikációból az is kitűnik, hogy az Arany-család a hatósági jelen kívül családi jegyként "csatlós" bélyeget sütött a jószágaiba. A "B" betű általában a jószág domborulatain feküdt és a szám alatta állott. Biharmegyével a vásárhelyi jószágkereskedelem igen intenzív volt. Ecsedi (i.m. 250. old.) szerint is a "B" betű Bihar vármegye jelölése volt (pl. "B/33" Udvari nevű község), a "D" a kun distriktust jelenti (pl. "D/13" Kisujszállás, "D/14" Turkeve), a "Z" Szabolcs vármegye jele volt (pl. "Z/1" Szovát), a "DV"-t Debrecen városa használta, a "CU" pedig Debrecenben a Ceglé-

di-utcában lakó jószágok közös jegye volt.

Más közigazgatási jelekkel is találkozunk. A "D" betűt heves-megyéből származó jószágok is viselték, amelyek talán Debrecenből kerültek oda. Baranyavárról származott jószágok jele "VB" (Vármege Baranya), törve 58-al, a Sepse község (Baranya vm.) közlegelőjéről eltűnt jószág jele: "VB/104" volt. Kalocsai (Pest vm.) jószágon "V3/84", a hajduböszörményi jószágon "N/81", a versecin pedig "MF/107" jegy volt. Nehány bitangoló jószág jegyét nem tudjuk megfejtetni, mint pl. "S5", "9H", "K/80", "Z/260", "PK/224", CR/10", "A/14". Földeák száma minden bizonnyal a "70" volt.

A 67. számú jel egy Kistelekről elszármazott kos oldalára volt szurokkal festve.

A jószágforgalom tekintélyes méreteit a betűjelek még inkább alátámasztják. A betűjelek egy részénél szemléletes a család és a betű (monogramm) azonossága, mert a monogramm a családfele vezető- és keresztnevének kezdőbetűit foglalja magába, de nagy részénél ilyen összefüggés már nem állapítható meg, tehát a jószágok igen sűrűn cserélhettek gazdát és a korábbi jegyeiket nem lehetett eltüntetni. Eredeti szerzést mutatnak a 74-90. számú jelet viselő jószágok.

A 91. ábra a város billegét mutatja be. Ezt a betűkompozíciót variálva más egyéni jelekkel, nemcsak a város használta, hanem az olyan vásárhelyi gazdák is, akiknek nem volt külön billegzővasuk, ezért a közössel billegeztek. Ilyen esetben a közigazgatási jegy lényegében a tulajdonjegy szerepét töltötte be; ha pedig egy családnak volt külön jegye, de a jószágon közigazgatási jel is állt, ez együtt biztosabb alapokra helyezte az azonosítást.

A 92-102. számú ábrák olyan monogramokat őriznek meg, amelyek eladott, elcserélt, elöröklött, tehát tulajdonosváltáson keresztülment jószágokon voltak. Az idegen bélyegzőnyomattal bíró jószágokat az új tulajdonos ellátta a saját jegyével is; az ilyen jegyek leginkább a jószág jobboldalán voltak találhatóak (92-102. számú jegyek).

A betűk elhelyezése, a keresztnev és a vezetéknev kezdőbetűinek összeolvasztása egyszerűsége, de stilusra mutat; úgy látszik, hogy külön művészet volt a sűtővasak megtervezése és elkészítése. Nagy gondot fordítottak a betűk egységének a megteremtésére. A betűjegyek 1-3 betűből állanak, pl. a Kenéz-család egyik ága a "KEN" összetételelt használta. Szép stílust mutat a 92. számú jegy, amelyet Lázár János ökrein lehetett látni, de ezt kiegészítette a szarvukon elhelyezett új jegy:

"LJ", az új tulajdonos jegye. Művészi érzékről tanuskodnak többek között a 41. és a 89. számú jegyek is.

V. A jelek egy része csak lovakon, más része pedig csak szarvasmarhákon fordul elő. A 102 jegyből 66 lovon, 26 marhán, egy jegy juhon fordult elő, míg 9 jegy egyaránt megtalálható lovon és marhán is.

Az illegális forgalom döntő többségét a lovak adták, ami következik a ló közgazdasági becséből, könnyű helyváltoztatási képességéből. A közös jegyek a legegyszerűbb figurák. Ilyen közös jegy pl. a 78-as, mely Öreg Nagy János valamennyi jószágán rajta volt, tehát a klasszikus értelemben vett családi tulajdonjegy; ugyanilyen a 2-es jegy is, amely Szomor Ferenc valamennyi jószágát megjelölte.

A jelek (billegek) elhelyezésében elég nagy változatosság uralkodik. Legáltalánosabban a jegyet a jószág bal hátsó combjára, farára, lapockájára sütötték; a második sütés, az új tulajdonos jegye már kerülhetett a hátsó jobb farba, combba, vagy a jobb arcba is. A természetesen kivételeket is ismerő szabályt tehát úgy állíthatjuk fel, hogy az eredeti szerző (őstulajdonos) jegyét a jószág balrészén, a származékos szerzőt pedig a jobb oldalán találhatjuk meg. A táblázaton lévő jegyek közül a 92-102. számú jegyek - kettő kivételével - a jószág jobb oldalán voltak (A baloldaltól nincs említés), míg a 74-90. számúak nagyobb részt - nem kivétel nélkül - a jószág bal oldalán helyezkedtek el.

A katonaság is a baloldalra sütötte a bélyegét (korona és a magyar címer), leginkább a bal combba, de - főleg a XIX. század elejétől - a jószág nyakán számjelzést is alkalmazott.

A marháknál elég sűrűn billegeztek a szarvba is, a lónál olykor a sörény alá is nyomták a vasat. Nehány esetben a ló füle is, inkább azonban a tehén füle le volt hasítva. Pl. egy marhánál az azonosítást ilyen megjelölés alapján végezték el: "A' jobb füle alólul fel van csapva, a' bal füle hasított, alól ki van belölle véve". Az ökröknél szinte rendszeres volt a fül lyukasztatása, a füljegy használata. Pl.: "Kukora szarvu fiatal ökr, jobb füle csonka, alul felül egyszer kivéve, bal pofáján M. bal szarván S." A tinóknál a szarv-jegy általános volt, ugyanígy az ökröknél is; ha nem volt szarvjegy, a tinóknál a tulajdonjegy főleg a bal farba került. Egy tehénél a füljegy így szerepel: "kajla sárge szarvu, jobb és bal füle baltás jegyü, bal farán + forma billeg". Feljegyzést találunk egy süldőről is, amelynek "mind a' két füle combája le van hasítva."

Néhány esetben a monogramm mellett a régi jelet is használták. Ez fokozottabb biztonságot nyújtott a jószág azonosítására, mert a természeti jeleken túl két tulajdonjegy szolgált a jogi helyzet bizonyítására. A két jel nagysága általában egyforma volt, de már akkor is használtak titkos-jelet, ami később Vásárhelyen eléggé általánossá vált. Ilyen esetben a család monogrammot sütött a jószág erre a célra egyébként használt részébe, de készítettek egy olyan billegzővasat is, amely nem betűket, hanem valamilyen jelet tudott sütni és vele a jószágot valamilyen rejtett helyen megjelölték. Ez a billeg nagyon kicsi volt, nem több, mint másfél-két centiméter és elhelyezéséről csak a beavatottak tudtak. Pl. Gregus János a "GJ" betűk mellett a ló sörénye alatt olyan sütést használt, mint az 53. számú jegy egyik ága. Későbbi időkből tudjuk, hogy a titkos jegyet a jószág fülébe, a farka töve mellé, a végtagok belső részére és sokan a szarv hátsó részébe sütötték. Ha ugyanazon jószágra ketten állították a jogukat, a bíró előtt döntő bizonyíték volt, ha az egyik a titkos jelre hivatkozott és azt meg is mutatta. A nagy és kicsi billegzővas használatának a szokása Vásárhelyen még a XIX. század elején is általános volt.

A juhokat nem látták el besütött jelekkel, vagy betűkkel, mert a gyapuját kimélni kellett, hanem a fülét vágták be, vagy az orrán keresztül sütötték meg pont, kör vagy egyéb egész egyszerű jel formájára, esetleg a gyapuját festették meg. A sertéseknél ugyancsak így jártak el. Lehet, hogy a fül bevágási formáinak külön nevei is voltak, de ezekről nincs semmi adatunk, legfeljebb ilyen utalásokból következtethetünk a nevekre: pl. a fül "csonka", "csapott", "hasított", "nyilas", "A füle hegyes", "farkas", "S bevágás a fülén", stb. Más helyen a publikáció a tehén "kilincses" füléről tesz említést. Az egyik elszertest a gazdája ilyen adatok alapján keresztette: "a jobb fülből alul van ki véve, a bal egészen", "bal füle csonka". 1774-ben publikálták, hogy "a Kotormán sertés falkáján bitangól két harmadfü koca sertés, vad szőrű az egyik, a másik fekete, a jobb fülük nyilas, hátulról ki van belőle véve, a balból is hátulról ki van véve." A csürhés a sertés tulajdonjeggyel megjelölt füleivel volt köteles elszámolni a gazdával.

Két esetben nem bélyegzővassal sütöttek be jeleket a jószágba, hanem egyéb módon, de sütéssel történt a tulajdonjegy megörökítése. Egy tehénről publikálták, hogy "szőke vellás szarvu", a bal farán "OJ" bélyeg, "az orrán sütés van keresztül, a jobb füle kilincses". Egy ju-

hot pedig - a Publikációs-könyv szerint - úgy lehetett felismerni, hogy az orra keresztül kétszer, hosszában egyszer van sűtve. Ez szintén tulajdonjegy volt. Hogy milyen eljárással történtek az orra való sűtések, erre nézve további adatunk nincs.

VI. Nehány XVIII. századi jogeset kapcsán még röviden a tulajdonjegyek szerepére kívánunk kitérni. A tulajdonjegy feltétlenül elősegítette a birtokos részére, hogy a tulajdona tárgyát elkülöníthesse a többi hasonló tárgytól, jószágtól és csökkentse a megtéveszthetőség eseteit. A billeg, ha nem is mágikus erővel, ahogy a primitív népek hiszik, de védte azt a jogi viszonyt, amely egy személy és egy tárgy között fennállott. A tanácsi jegyzőkönyvben 1748-ból olvasunk egy példát erre. Ekkor a Kardos-baromról két kupec elhajtott egy tehenet Mezőtur alá, ahol egy odakerült, vásárhelyi származású személy, bizonyos Balog József azt állította, hogy "a Török Mihály bélyege vagy rajta, és így minyáján tudták hogy Vásárhelyi tehen lett volna..." A kupecok ennek ellenére eladták a jószágot, de a tulajdonos tudomást szerzett a rosszhiszemű Ügyletről és beperelte őket. A vásárhelyi tanács érdekes ítéletet hozott: a kupecokat a teljes kár viselésére kötelezte, sőt büntetésül 12 forintot is fizetniök kellett, de fejenként 7 forintra büntette azokat is, akik látták a Török Mihály billegét viselő jószágot és ennek ellenére a bitangoló jószágot nem adták bíró kezére, résztvettek az eltitkolásban.¹⁴

Ha ilyen nagy jelentőséget tulajdonítottak Vásárhelyen a billegnek, nem csodálkozhatunk azon, ha a tanács "az elbillegzés"-t büncselekménynek tekintette és szigorú jogkövetkezményeket fűzött a megkárosító cselekményhez. Erre csak egy esetet említnék. Patkós András, Csáki Pál juhászbojtárja 1757-ben Mocsi János főbíró fejős juhászának a juhait "elbillegzette, s. magának akarta tulajdonítani"; a tanács 12 pálcza büntetésre ítélte.¹⁵

Végül a jószágokkal való számadásnál is jelentőségre emelkedtek a tulajdonjegyek. A tulajdonosnak nem volt mindegy, hogy a pásztor hány darab jószággal számolt el a legeltetési időszak befejeztével, de azt is megkívánta, hogy ugyanazokat a jószágokat kapja vissza, amelyeket a kezére bízott. Már a legelőre való hajtás is billegnek szerint történt, így vette át a számadó az állatokat; az elszámolás is ezek szerint történt. Például 1748-ban Balog Mihályné két disznót keresett Dékány István malacpásztoron, aki azzal védekezett, hogy a farkasok ették meg a disznókat, sőt azok füleit is produkálta. A tanács azonban

kötelezte a pásztort az egyik malac értéke megtérítésére, mert megállapította, hogy "az egyik fül a Balog Mihálynéjé, a másik pedig másé".

A billegek jelentőségét, hasznát, egyedesítő képességét a kincstár is hamar felismerte és igénybevette azokat az adózáshoz szükséges nyilvántartások elkészítésénél. Pl. Vásárhelyen 1795-ben - a Publikációs-könyv tanúsága szerint - a főszolgabíró a jószágokat jegyei és bélyegei szerint iratta össze és ez lett az adózás alapja.

A tulajdonjegyeket általában a legöregebb fiu örökölte, ami természetes folyománya volt annak a szokásnak, hogy az elsőszülött fiut az apa nevére keresztelték.

VII. A billegezés lefolyásáról kevés adatunk maradt fenn. Szeremlei¹⁷ azt írja egy helyen, hogy a város a baromgazdaságokat külön bélyegvasakkal látta el. Erre azonban semmi bizonyíték, mert a barmok vagy családi jeggyel, vagy a tanács billegével voltak ellátva, de az egy baromhoz tartozó jószágok közös jószágjegyről nincs adatunk, Szeremlei pedig így értette, amit irt. Pl. a publikációk szerint 1789-ben a Kóti-ménésből öt darab ló elveszett, de a jegyeik között még csak véletlenül sincs egyforma. A gazdaságok külön bélyegét sem korábban, sem későbbben egyetlen adat sem teszi valószínűvé.

Volt azonban a Derekegyház oldalában lévő u.n. újvárosi pusztán "billegző" akol, ahol rendszeresen foglalkoztak a jószágok billegzésével, de a vasat a tulajdonos hozta magával. A billegzés időpontjáról csak annyit tudunk, hogy minden évben tavasszal kihajtás előtt történt, amikor megindult a legeltetés. Akinek nem volt önálló billegző vasa, annak a jószágára a város billegét nyomták rá, de billegzés nélkül a jószágok nem voltak legelőképesek. A város vasával való bélyegzés esetén a jószág különböző testrészeit sűtötték meg, hogy bizonyos variálódás a tulajdoni ismérveket megalapozza.

A vásárhelyi muzeumban egyébként néhány tucat billegzővasat ma is őriznek; többnyire a mult század végéről valók ezek, főleg monogrammosok, amelyek többnyire művészi munkára vallanak.

VIII. Kevés kivételtől eltekintve azt látjuk, hogy a XVIII. században Vásárhelyen majdnem minden jószág tulajdonjeggyel volt ellátva. A tulajdonjegyek a legrégebb időkben különböző formájú jelek voltak, amelyeknek kis részben nevük is fennmaradt; ezeket később lassan kiszorították a betűjegyek; a tulajdonjegyeket a jószágok különböző részeibe sűtötték, főleg azonban baloldalra. Már a jegy elhelyezése is bizonyítéskul szolgált a jószág tulajdonjogát illetően. Ezek a jegyek

csak jószágokon fordultak elő. A XVIII. század végétől tűnnek fel a közigazgatási jelek (többnyire számjegyek és betűjegyek), amelyek a jószág tulajdonosának a közigazgatási helyét voltak hivatva meghatározni, közismertté tenni, de ezek a jelek egyuttal tulajdonjegyek is voltak abban az esetben, ha más mesterséges jel nem bizonyította a jószág jogi helyzetét. A közigazgatási jelből következtetni lehetett arra a megyére és községre, ahonnan a jószág való volt. Külön jelrendszer uralkodott a katonaságnál és az uradalmakban.

A jelek eredetét illetően a sötétben tapogatózunk. Feltűnő, hogy néhány jel ismerős a különböző rovásírás rendszerekből; a táblázat 3. számú jele - Radloff¹⁸ szerint - a mongolok ó-török betűsorában is szerepel. Kezdetben tehát arra kellett gondolnunk, hogy valamelyik írásrendszerből kerültek ezek a jelek a tulajdonjegyek közé. Több idevágó jelentős munka mellett V.N. Csernyecovnak az obi-ugorok nemzeti szervezésének a történetéről szóló munkája figyelmet bennünket, hogy az eredet kutatásában sokkal mélyebbre kell mennünk. Csernyecov a vogulokról említi, hogy totemisztikus eredetű tamgák vannak, amelyek a nemzetség őseit szimbolizálják. Például hozza fel a Ljapin folyó melletti Mési településen lakó Kukin nemzetséget, amelynek a nemzeti őse a bagoly volt, a nemzeti tamgája pedig pontosan olyan formájú madártalpat ábrázol, mint a Vásárhelyen "daruláb"-nak nevezett jel. Ugyancsak a voguloknál szerepel a 4. számú jel is, amelynek a neve Vásárhelyen ugyancsak "daruláb" volt. Mind a négy esetben madártalp, madárláb a tulajdonjegy és egy-egy madárhoz való kapcsolatot fejez ki, amely egyszer totemisztikus, másszor egyszerűen jelölő.

Hogy a rovásírásból való eredet, vagy a tamga-eredet a helyese, az írástörténet hivatott eldönteni. Egy azonban biztos: a tulajdonjegyek némelyike (pl. 3-4.) legősibb örökségünkből való és ennek jelentőségét nem csökkentti, hogy más európai pásztornép jószágjegyei között is előfordulnak. Ezek a jelek minden valószínűség szerint valamely ősi pásztorkultúra mai időkig átmentett közös jelrendszerének hagyatékai.

Ugyanilyen problémákat vetnek fel az 5-6, 18-20, 23, 24, 47-48 számú jelek is, amelyeknek a megfelelő szintén előfordulnak hazánkban egykor alkalmazott írásrendszerekben. Sebestyén Gyula²⁰ 1915-ben bizonyos homályos nyomok alapján azt sejtette, hogy a székelyeknél egyes családnevek kezdőbetűi a rovásírás betűsorából kerültek forgalomba és különösebb vizsgálatra ajánlotta a formai egyezéseket. Ez természetesen már az epigrafika feladata.

Jellemző viszont, hogy a tulajdonjegyek némelyike más pásztor-
népeknél is fellelhető. A párhuzamok teljes kidolgozása meghaladja e
dolgozat lehetőségeit, a feltétlen egyezések bizonyítékául mégis hivat-
koznom kell arra, hogy az Obdorszk vidékéről ismert osztják tulajdon-
jegyek között fellelhető a táblázat 1-4, 25-26 és 51. figurája, a Szoz-
va folyó vidékén lakó vogulok jószágjegyei hasonlóak a táblázat 1., 4.
19. és 51. jegyeihez, a csuvasok és cseremiszek számrovásain szereplő
tulajdonjegyek megegyeznek a táblázat 1., 12., 18., 25., 42., és 44
ábráján szereplő jegyekkel; az angol birtokjegyek között a 3. és 5.
fedezhető fel, a svéd sorsvető fűcskák jegyei között pedig a 4., 19.,
és 45. számú ábra található fel.²¹ A vásárhelyi tulajdonjegyek nagy
része - már az eddigi anyag bizonyítéka szerint is - valamely közös
kultúra hagyatéka.

A 68. jel hasonló a régi vásárhelyi juhszurkoló számsor egyik
jegyéhez, amely szerint a hetvenegyes számot jelenti. E számsorban a
vizzintes vonal ötvenet, a vonal fölötti jelek a tizedes számot, a
vonal alatti jelek pedig az egyes darabokat jelölték. Ezt a megjelöl-
ést korommal tették és azt cílozta, hogy a számnak megfelelően az a-
nyajuhot és a szepós bárányt összeirányítsa a pásztor.

De szinte majdnem minden jelnek megvan a grafikai, kultúrtörté-
neti, sokszor szakrális problémája, mert egy-egy archaikus kor marad-
ványai. Az ilyen összefüggések feltárása azonban már nem a jog felada-
tai közé tartozik és elnézést kérünk azoktól, akiknek a területére a
vásárhelyi jószágjegyek leírása közben némely homályos összefüggés be-
mutatásával elbátorkodtunk. Célunk a tulajdonjegyek kérdésének új fel-
vetése volt; hasznos lenne, ha szélesebb körből mind gazdagabb anyag
állana rendelkezésünkre és a gyűjtők figyelme a tulajdonjegyekre is
kiterjeszkedne. De rá akartunk arra is mutatni, hogy totemisztikus
nyomok nemcsak nemzeti és törzsi címerekben, mondákban kereshetők
(ld. Györfly György egyébként csodálatraméltó és kitűnő tanulmányát a
Századok 1958. évi számában 12-87. old.), hanem a tulajdonjegyek kö-
zött is.

TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ

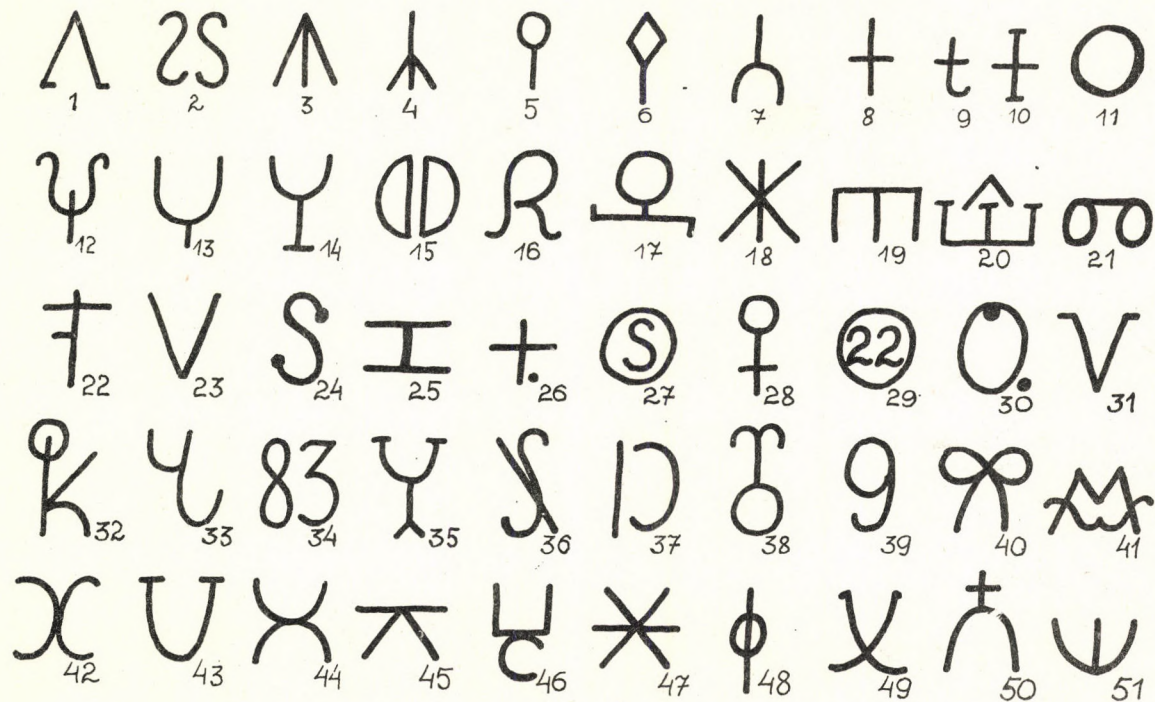

J e g y z e t e k

- 1./ Szabó Gergely végrendelete. Testamentom-könyv. I. 175. old. (Állami Levéltár, Szentes, vásárhelyi anyag.)
- 2./ Liber Protocularis Hód M. Vásárhelyiensis. 1748:176. old. (u.o.)
- 3./ Corp. Stat. III. 460. old.; Publikációs-könyv. 1775. V.21. (Állami Levéltár, Szentes, vásárhelyi anyag, 1955. szám.)
- 4./ Ugyanott.
- 5./ A nemvásárhelyi előfordulásokat különböző forrásokból idézzük:
  - a./ a Publikációs-könyvbe bejegyezték idegen községek és vármegyék körözésre, nyomozásra alkalmas jószágleírásait, amelyekben az elveszés tényét megírták és a címzett község segítségét kérték; a könyv anyagából évszám szerinti megjelöléssel csak akkor idézzük, ha az évnak jelentősége van;
  - b./ hatalmas anyag található az ország minden területéről származó tulajdonjegyekről a Magyar Hirlap c. lap 1849-1851 évek közötti számaiban; ez a lap a szabadságharc leverése után, a Bach-korszak napjaiban, a közállapotok teljes ziláltságának idején, a katonáskodás elől külföldre szökö honvédek ezrei adatainak közlése mellett az árverések és a földeladási ajánlatok, stb. között az elveszett vagy talált jószágok leírását és jegyeit is közli, amint azt Vásárhelyen a Publikációs-könyv tette. (A lapra Sándor István volt szives felhívni a figyelmemet, amit ezuton is megköszönök neki.) Bár a lapnak nem volt módjában, hogy a tulajdonjegyek formáit nyomdatechnikailag tökéletesen publikálja, mégis igen becsesek ezek az adatok;
  - c./ Kecskemétre nézve Szabó Kálmán: A jószág jegye és billege Kecskeméten c. tanulmánya (N.É. 1932: 96-102) bir jelentőséggel; a Kiskunságból egész gyűjteményre való tulajdonjegyet mutat be Tálasi István: A kiskunsági pásztorkodás (Bp. 1936) c. könyvében, valamint Ecsedi István: A Hortobágy pusztája és élete (Debrecen 1914) c. könyvében; Papp László pedig "A kiskunhalasi tanyatelepülés kialakulása" c. tanulmányában. (N. É. 1940: 285-310) tesz értékes megjegyzéseket a bilyogról és használatáról. A székelyföldi adatokra nézve lásd Kémenes Antal könyvét (Székely rovásírás és a tulajdonjegyek, Bp. 1914.) melyből a tulajdonjegyekre vonatkozó rész helytállónak látszik.

- 6./ ld. Szabó Kálmán i.m. 98. old.
- 7./ Magyar Hirlap. 58. sz.
- 8./ Tálasi: i.m. 62. old.
- 9./ Tálasi István: A bakonyi pásztorokodás. Ethn. 1939. 15. old.
- 10./ Corp. Stat. III. 799. old.
- 11./ Banner János: A békési pásztorok élete a XVIII. században. Népműnk és Nyelvünk. 1929. 228. old.
- 12./ I.M. 98-100 old.
- 13./ Papp László: A kiskunhalasi tanyatelepülés kialakulása.N.É. 1940. 103. old.
- 14./ Liber Protocularis Hód M. Vásárhelyiensis. 1748. 176. old.
- 15./ U.o. 1757. 272. old.
- 16./ U.o. 1748. 175. old.
- 17./ Szeremlei Samu: Hód-Mező-Vásárhely története. (1911).IV. 239.old.
- 18./ W. Radloff: Die alttürkischen Inschriften der Mongolei. Petersburg. 1895. 154. old.
- 19./ V.N. Csernyecov: Adalékok az obi-ugorok nemzetségi szervezetének történetéhez. Szovjetszkaja Etnografija. VI-VII. (1947).
- 20./ Sebestyén Gyula: A magyar rovásírás hiteles emlékei. Bp. 1915. 24. old.
- 21./ Sebestyén Gyula: Rovás és rovásírás. Bp. 1909.117, 116, 109, 107. oldalak az idézetek sorrendjében.

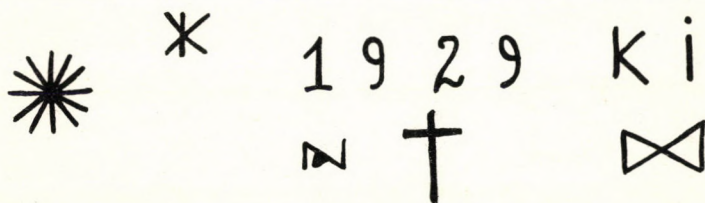
Táblázat Tárkány Szücs Ernő: Régi vásárhelyi tulajdonjegyek című tanulmányához

M Á G I K U S J E L E K E G Y N Á R A I K U T O N

Régi szokásaikhoz ragaszkodó vendeknél még mindig találhatunk bajelhárító mágikus jeleket a házakon és melléképületeken egyaránt. Ezeket a jeleket rendszerint mésszel festik. Ősi alakjuk az egyenlőszáru dült kereszt; később a kereszténység hatása alatt ebből fejlődött ki az egyenlőszáru álló- s legujabban pedig a feszület formájú kereszt. Ezekkel a jelekkel védik a házban lakó embereket, a melléképületekben tartott állatokat a betegségtől, rontástól, - lakatlan házban, vagy kamrában tárolt tárgyakat pedig az ellopástól. Tejesköcsögre is rajzolnak dült keresztet, hogy a benne tartott tejet meg ne ronthassák s hogy sok tejfel képződjék belőle. Az utóbbi alaku mágikus jelet részeli a vend kovács annak a csikónak patájára, melynek lábára először verik fel a patkót. Jelentőségét persze ma már nem tudják; de mert ilyenkor a kovácsnak rendes járandóságon felül még egy pint bor is jár, - így a kovácsok jóvoltából erősen tartja magát ez a régi szokás, ugyan úgy, mint Csákánydoroszló és Náriai magyarok lakta Vas megyei községekben.

A Szombathely tőszomszédságában lévő Náriai községben özvegy Kondics Istvánné "hajtós" (hengeres) kutján is láthatók mágikus jelek, melyek a hengert tartó, tölgyfából ácsolt baloldali oszlop belső lapjára vannak vésvé, alulról felfelé olvashatóan, két sorban. A felső

sor első jele egy nagyobb, egyszerű egyenes vonalából álló 12 sugaru

csillag. Ezután, valamivel feljebb, az előbbinél kisebb, 6 sugaru, ugyancsak egyenes vonalakból álló másik csillag következik, majd az 1929 évszám, a kut földön felüli része elkészítésének esztendeje olvasható. A sort K I, a tulajdonos (Kondics István) nevének kezdőbetűi zárják be. A második sor közepén feszületformájú kereszt van bevésve. Ettől jobbra a betűk alatt egy fekvő római X-eshez hasonló jel látható, melynek szárai mindkét oldalon össze vannak kötve egy-egy függőleges vonallal. (Lehetséges, hogy ez a jel dült keresztből alakult ki!) A kereszt bal oldalára ugyanilyen jelet akartak vésní, de egy kis részeszecske kipattant, ezért befejezetlen maradt s most fekvő Z betűt mutat.

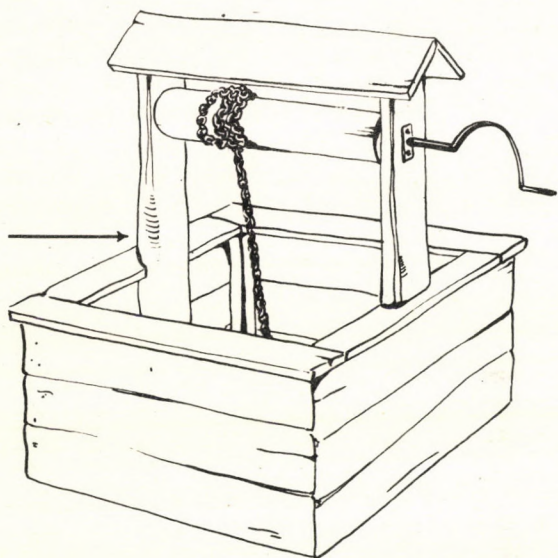
72 éves tulajdonosa nem ismeri e mágikus jelek szerepét, jelentőségét. Mindössze annyit tudtam meg tőle, hogy már rég elhalt, furófaragó, ács munkát másnak is végző kisparaszt férje készítette a kut farészeit az 1929. évben.

A kuton látható mágikus jelekkel készítőjének nyilván az volt a célja, hogy az ivóviztől távol tartsa a gonosz szellemeket, boszorkányokat, rontó embereket s így biztosítva legyen a jó víz, a kut ki ne száradjon.

A magyarázat szempontjából két körülményt kell figyelembe vennünk. Az egyik az, hogy nagy szárazság idején a falu kutjaiból a víz majdnem teljesen eltűnik. Előfordult már, hogy ilyenkor több kut teljesen kiszáradt. A nyári vízszegénységre jellemző az a rátótiáda, hogy Náraiban kutba esett a kutya s amikor kivették belőle, a gazda azt mondta feleségének: "facsarjuk ki szőriből a vizet, hogy kárba ne vesszen." A másik figyelembe veendő körülmény, hogy a nép ma is hisz a babonákban. Néhány évvel ezelőtt még éltek olyan idős asszonyok, akikről azt tartották, hogy boszorkányok és több történetet tudnak arról, miként rontották meg ezek a falu egyik-másik emberét és az állatokat.

Hogy a jelenségeknek elfogadható magyarázatát adjuk, figyelembe kell venni a kut helyét az udvarban és a mágikus jelekét a kuton. Vendvidéki gyűjtéseim során megállapítottam, hogy a varázsjeleket mindig az ólnak messziről jól látható, feltűnő részére meszelik; adatközlőim szerint azért, hogy az idegen először ezeket a jeleket lássa meg s csak utána a sertéseket, mert így az illetőnek varázssereje agy-török: nem tudja megrontani az állatokat. Náraiban Kondics Istvánné kutja az udvar elején, a kapubejárattól alig négy-méternyire van, a mágikus jelek pedig a kut tartó oszlopának a kapu fele néző oldalán

dalára vannak bevés -
ve. A kapun át az ud -
varba lépő s a házba
igyekvő idegennek a
kut mellett kell el -
mennie és így feltét -
len szemébe ötlenek a
mágikus jelek; mégin -
kább, ha vizet is me -
rit a kutból.

A mágikus jeleknek
ilymódon való elhe -
lyezése itt is tuda -
tos alkalmazásukra
vall és feltehetőleg
a gonosz szellemek s
boszorkányok távol -
tartása céljából tör -
tént. (A fentiek ki -
egészítéséül vö. Csa -
ba József: Kereszt a -
laku varázsjelek al -

kalmazása a vendeknél. Néprajzi Közlemények 1956. 1. 102-109 p.)

CSABA JÓZSEF

I N D E X E T H N O G R A P H I C U S

Anzeiger der Bibliothek des Ungarischen Ethnographischen Museums

Redigiert von I. S á n d o r.

Budapest, VIII. Könyves Kálmán körút 4o.

I N H A L T

B ü c h e r s c h a u

Referate über die ungarischen Neuerscheinungen.

86. Bibliographie zur Volkskunde des Komitats Borsod nach Verfassern mit Sach- und Ortsnamenregister, die besonders die Literatur nach 1945, sowie das handschriftliche Material verschiedener Archive registriert.

88. Heimatkundliche Bibliographie der Stadt Makó in der Grossen Ungarischen Tiefebene, sachlich gruppiert, mit manchen volkskundlich interessanten Kapiteln.

92. Erinnerungen an die Gründungsgeschichte des Museums in Hódmezővásárhely im Jahre 1904 vom ersten Custos der dortigen volkskundlichen Sammlung, Lajos Kiss, mit einer Übersicht des weiteren abwechslungsreichen Schicksals dieser besonders wertvollen ungarischen Kollektion.

103. Lajos Kiss (dessen wissenschaftliche Tätigkeit im Jahr 1948 mit dem Kossuth-Preis belohnt wurde) bietet einen Sammelband seiner früher erschienenen und schwer zugänglichen Arbeiten über die Volkskunde von Hódmezővásárhely sowie vom Gebiete des "Nyírség" im Komitate Szabolcs. Die Schriften werden durch die Fülle der Beobachtungen, die Tiefe der Menschenkenntnis sowie die Lebensnahe der Schilderungen gekennzeichnet. Besonders wertvolles leistet der Verfasser als Forscher der bäuerlichen Hausindustrie, Landwirtschaft und Volkskunst, vor allem aber als ausgezeichnete Kenner der Gesellschaft des armen Kleinbauertums.

104. 17 Aufsätze (darunter 13 in deutscher, 4 im englischer Sprache) dem Andenken des ungarischen Neu-Guinea-Forschers Ludwig Biró (1856 - 1931) gewidmet, dessen Laufbahn im Buch als Anhang deutsch und französ-

sich geschildert wird. Unter den ungarischen Mitarbeitern des Bandes charakterisiert T. Bodrogi auf Grund der von L. Biró und Samuel Fennichel gesammelten Kollektion des Museums eine Stilschichte der Kunst von Astrolabe Bay in Neu-Guinea; L. Boglar analysiert einige Bestattungsriten von brasilianischen Indianern. F. Tökei untersucht die Formen der chinesischen patriarchalischen Sklaverei der Chou-Zeit. A. Róna-Tas teilt Beobachtungen über Geräte und Methoden der mongolischen Landwirtschaft mit. Unter den Verfassern der übrigen Artikel bietet Rientschen Beiträge zum Kult Tschinggis-Khans bei den Mongolen, A.A. Popov zu den Familien- und Sippenschutzgeistern bei den Nganasanen, H. von Sicard aber zum Nhugu-problem der Dschagga-Neger (eine Fluchpuppe und Fluchtopf mit besonderen Glaubensvorstellungen). S.W. Ivanov überprüft die religiösen Vorwürfe in der Kunst der Völker Nordasiens vor der Revolution. A. Lipschutz bietet Gesichtspunkte zu den gesellschaftlich-ökonomischen Beziehungen der Religion in Amerika. S. Hummel erschliesst eurasiatische Traditionen in der tibetischen Bon-Religion. M. Stuchlik erörtert einige Probleme der Schutz- und Hausgötzen von Nias auf Grund der Objekte des Náprstek Museums in Prag. E. Lips legt den geistigen Inhalt einiger Masken aus Melanesien und Westafrika klar. Wir lesen im weiteren die sehr lehrreiche Schrift von H. Helbaek über die Paläoethnobotanik des Nahen Ostens und Europas. Dann bietet H. Kothe Beiträge zur Gerätekultur des Zeitalters vor dem Pflug. W. Bardavelidse beleuchtet eine südgrusinische Silberfunde im Lichte der Ethnographie. L. Holy beschäftigt sich mit der Eisenindustrie von Tansanjika, G. Vasiljevits mit der Toponomie Ostsibiriens. Auch die Ausstattung des reichhaltigen Buches verdient Anerkennung.

108. Kurzgefasste volkstümliche Monographie über die Volkskunde der Stadt Szeged an der Theiss, die sich besonders mit dem alten Schiffer- und Fischerleben, mit dem Hirtentum und der Viehzucht, sowie mit den Eigentümlichkeiten des Ackerbaus, der Siedlung, der Ernährung und der Tracht, endlich mit der Volksdichtung und mit dem Volksglauben beschäftigt.

110. In einem Kapitel des Werkes wird die volkskundliche Struktur des Komitats Baranya in Transdanubien durch Schilderung der Ethnographie sechs geographisch verschiedenartiger Gebiete, mit besonderer Rücksicht auf die Sachkultur dargeboten. Auch die Kultur der Nationalitätä-

ten charakterisiert der Verfasser des Kapitels J. Kodolányi knapp und zutreffend.

114. Zusammenfassung der Forschungsergebnisse über die Geschichte der ungarischen "Hajdu's", einer eigentümlichen Volksgruppe um die Stadt Debrecen, im ehemaligen Komitat Hajdu, die sich im 16. Jahrhundert aus den wandernden Hirten des späten Mittelalters ("hajtó"), aus den Flüchtlingen der von den Türken eroberten südlichen Gebiete sowie aus dem zahlreichen übrigen Wandervolk zusammenfügte. Im Laufe des 16. Jahrhunderts wurden diese Volkselemente sesshaft und erwarben allmählich besondere Vorrechte.

116. Unter den hier zusammengefassten Abhandlungen beschäftigt sich die Schrift von S. Dömötör mit der Volkskunde des Komitates Vas in Transdanubien und teilt vor allem Beiträge zu Themen wie Siedlung, Haus- und Hausrat, Ackerbau, Tracht und Familienleben mit.

117. Das Buch behandelt die Sperrfischerei auf dem See von Velence in der Nähe von Székesfehérvár (Stuhlweissenburg), ihre Geräte und derer Verfertigung und Verwendung. Auch die Verbreitung der einzelnen Geräte auf dem See, sowie der Einfluss der Fischergeräte anderer Gegenden werden im lehrreich illustrierten Buch festgelegt.

119. Das Hirtentum der so genannten "Klein-Kumanen" einer ethnischen Gruppe auf dem Gebiete zwischen der Donau und der Theiss, erforschte der Verfasser nach Erzählungen alter Hirten, Einwohner der Puszta, und Landwirte sowie auf Grund archivalischer und literarischer Angaben Jahrzehnte lang. Die Bedeutung der Viehzucht, derer Methoden, die Benutzung der Gemeinweiden, der Hirtenstand und die Zahl der Tiere, die Hirtenorganisation, die Abrechnung über die Tiere besonders zur Herbstzeit und die eigentlichen Fragen ihrer Behandlung, dann aber die Kunstfertigkeiten der Hirten werden der Reihe nach besprochen. Zum Schluss bekommen wir eine Skizze über den Rückgang des Hirtenwesens. Das Buch wird durch frische Lebensnähe und die erstaunliche Fülle volkskundlich wertvoller Beobachtungen charakterisiert.

122. Fragen der Leibeigenenwirtschaft in der Umgebung der Stadt Szolnok jenseits der Theiss, der früheren und der entwickelteren Formen

der Feldgemeinschaft sowie des Ackerbaus mit Pflug in der Mitte des 18. Jahrhunderts.

129. Die Tracht des ungarischen Bauernvolkes von Torockó im westlichen Transilvanien wird Stück nach Stück besprochen und zwar mit besonderer Rücksicht auf die ethnischen Zusammenhänge mit den rumänischen Nachbardörfern, auf die Beschäftigung der Einwohner (Bergbau und Landwirtschaft) und auf die historischen Schichten der ungarischen Trachtenkultur.

132. Wollene Tücher mit geometrischen Mustern werden auch heute noch bei den Szeklern in Siebenbürgen mancherorts verfertigt und gebraucht. In Technik und Ornamentik unterscheiden sich diese vom "Kelim", obzwar sie früher auch mit diesem Wort gezeichnet wurden. Es werden die Färbungsmittel und -Verfahren, sowie die Namen der Zierelemente aufgezählt und die Gelegenheiten besprochen, bei denen man die Tücher verwendet.

134. 16 Muster aus der Werkstatt des Blaufärbers Mihály Lédeci in Cegléd mit einer kurzen Studie über die Geschichte und Technik der Blaufärberei in Ungarn.

143. Der gemeinsame Bodenbesitz der Sippe im mittelalterlichen Dorf blieb in Siebenbürgen sehr lange aufrecht. Die Dorfflur wurde jährlich immer wieder durch Losziehung geteilt. Der Verfasser zeigt, wie die hergebrachte Dorfgemeinschaft die Ausgestaltung des Privatbesitzes aus dem Gemeinbesitz auch im 18. Jahrhundert noch verhindert.

147. Ein lehrreiches Werk über die Konflikte zwischen Bauerntum und Meierhofwirtschaft im 16. Jahrhundert in Ungarn. Die gesteigerte Warenproduktion am Anfang der Neuzeit führte im Osten Europas und so auch in Ungarn zur Ausbildung des allodialen, Waren erzeugenden Grossgrundbesitzes und diese Entwicklung beeinflusste wesentlich die ungarische Bauernwirtschaft und das gesamte ungarische Bauernleben.

148. Die Verfasserin teilt hier die Lebensgeschichte von 22 Mädchen, beziehungsweise Frauen mit, die in der Bauindustrie als "Mörtelträgerinnen" tätig sind und in verschiedenen Arbeiterherbergen von Budapest

wohnen. Der Weg vom Dorf zur Grosstadt wird in diesen Geschichten soziologisch, psychologisch, aber auch volkskundlich lehrreich geschildert.

149. Eine umfangreiche Urkundenpublikation aus dem Gebiete der Rechtsprechung ungarischer Grundbesitzer in angelegenheiten ihrer Leibeigenen. Das Buch enthält das Material von Transdanubien und von den Gebieten nördlich der Theiss. Ein volkskundlich sehr wertvolles historisches Quellenwerk.

152. Nach dem Märchenkatalog des längstverstorbenen Verfassers erscheint sein Buch über die ungarische Mythologie ebenfalls aus seinem handschriftlichen Nachlass. Das Material des ungarischen Volksglaubens sowie der mythischen Elemente der ungarischen Volksmärchen wird mit den Glaubensvorstellungen der ural-altajischen, ja sogar aller eurasiatischen Völker verglichen. Berze Nagy nimmt auf Grunde seiner Forschungen zwei Urmythen auf: 1. die Mythe von Planetengöttern, die das Schicksal des Menschen bestimmen. 2. die Mythe von einer lebenspendenden Muttergöttin, die ihrem Wesen nach in der Auffassung der Matriarchat wurzelt.

158. Eine Auswahl französischer Volkslieder, Balladen, historischer Lieder, chansons de toile aus der Spinnstube und andere Arbeitslieder, Hirtenlieder usw. In der Einleitung betont Gyula Ortutay seine Überzeugung, dass es sich in Frankreich um eine wirkliche Volksdichtung und nicht bloss ein "gesunkenes Kulturgut" handelt.

160. Eine ausgezeichnete Auswahl aus dem Märchenschatz der Vogulen, eines finnisch-ugrischen Volkes im nordwestlichen Sibirien aus den Sammlungen von B. Munkácsi, A. Kannisto und N.V. Csernyecov. Im Nachwort werden einige spezifische Merkmale der Märchen aufgezählt. Das Erzählen trägt da einen kultischen Charakter und das Zuhören ist darum für Frauen manchmal verboten. Das Märchen-sagen geschieht nach bestimmten Regeln. Gewisse Märchen sind fest ortsgebunden und helfen zur Unterscheidung einiger Märchendialekte. Dennoch zeigt der gesamte Märchenschatz der Vogulen gewisse Verwandtschaft mit den Märchen des ungarischen Volkes.

161. Eine Auswahl portugiesischer Märchen mit einer kurzen Geschichte von Portugalien und von der Märchenforschung des Landes.
162. Volksmärchen aus Kashmir aus der Sammlung von J.H. Knowles übertragen. Das Nachwort bietet eine zutreffende Charakteristik des Märchenschatzes sowie seiner Beziehungen einerseits zu Indien und zur arabisch-persisch-mohammedanischen Kultur, andererseits aber zu Europa.
164. Ein provisorischer Typenkatalog der ungarischen Tiermärchen, als Wegleiter zur ergänzenden Sammeltätigkeit auf diesem vernachlässigten Gebiet der ungarischen Märchenforschung. Es werden auf Grunde sämtlicher bekannter Varianten 126 Tiermärchentypen bestimmt, zugleich das vergleichende Material von 26 Typenkatalogen den Nummern nach miteinbezogen. Die Bearbeitung der Varianten sowie die Zusammenfassung ihrer Episoden zum einheitlichen Typus verdient methodisch besondere Achtung.
166. Volksmärchen des Tuva (ein Volk bei der oberen Jenissei bis zur mongolischen Grenze), die ein altertümliches In-einander-Fließen von Mythos, Sage, Märchen und prosaischer Heldengeschichte charakterisiert und die beim Volk für authentische Historien gelten und als solche auch "geglaubt" und erlebt werden.
170. Im inhaltsreichen Sammelband der ungarischen Musikwissenschaft sind besonders drei Abhandlungen von volkskundlichem Interesse. Demény's Schrift behandelt eine wissenschaftsgeschichtlich wichtige Periode von Béla Bartók's Laufbahn. P. P. Domokos erörtert die Zusammenhänge einer deutschsprachigen oberungarischen Odenpublikation aus dem Jahre 1641 mit der ungarischen Volksmusik sowie fünf originale Tanzstücke einer Liederhandschrift von Sepsiszentgyörgy aus dem Jahre 1757. B.C. Nagy stellt Parallelen zu ungarischen Volksweisen aus dem Liederschatz der Nachbarvölker, sowie europäischer, sibirischer Völker, ja auch einiger Naturvölker zusammen.
171. Ungarische Melodien des 16. Jahrhunderts. Ausser den zeitgenössischen Publikationen und Handschriften schöpft dieses reiche Werk auch aus späteren Notenaufzeichnungen, die zu den Texten des 16. Jahrhunderts gehören und teilt 239 Melodien mit ihren verschiedenseitigen Be-

ziehungen mit. Zur Einleitung legt das Buch die Voraussetzungen klar und bespricht die Problematik der einzelnen Melodiengruppen der Reihe nach. So bekommen wir ein vielfärbiges Bild der Musik dieses verhängnisvollen Jahrhunderts der ungarischen Geschichte.

175. Ein geographisches Jahrbuch des Komitats Borsod mit Beiträgen zur Geschichte der Gesundheitspflege, zur Landwirtschaft, Siedlung und Volksindustrie des Gebietes.

S t u d i e n z u r E t h n o g r a p h i e d e r S c h r i f t

Ernő T á r k á n y S z ü c s : Alte Eigentumsmarken aus Hódmező-
vásárhely

Hódmezővásárhely, gilt im 18. Jahrhundert als ein Mittelpunkt der berühmten Tierzucht der Grossen Ungarischen Tiefebene. Im Publikationsbuch der Stadt (1770-1830) sowie auch in anderen Quellen wurden auch die Marken notiert, die zum Unterscheiden der Tiere dienten. Neben den natürlichen Eigentümlichkeiten des Viehes waren diese Mittel der Dokumentierung der Identität, also im Wesen der eigentumsrechtlichen Beziehung zwischen einem Gegenstand und einer Person, beziehungsweise einer Personengruppe.

Ungarisch werden diese Viehmarken "billeg" genannt, und dieses Wort ist türkischen Ursprungs. Ins Publikationsbuch wurden die Viehmarken eingeführt, wenn das Vieh verloren oder das herumstreifende Tier gefunden wurde, damit seine Marke bei der Verkündung in möglichst breitem Kreis bekannt werde.

Verfasser bietet 102 verschiedene Viehmarken dar, von denen drei auch eigene hergebrachte Benennungen haben; daneben kennen wir auch drei weitere Markennamen, die entsprechenden Male sind aber unbekannt. Übrigens sind die hiesigen Marken auch unter den Eigentumsmarken anderer Gemeinden mit intensiver Viehzucht zu finden. Einige Marken können wir bis ins 16. Jahrhundert zurückverfolgen (so 5, 12, 19, 38); andere wurden nach dem Verfasser im 17-18. Jahrhundert von den Türken übernommen (54, 60-61, 68, 70-71).

Marken wie 29, 34, 39, 59, 63, 65 und 69 dienen Verwaltungszwecken. In einigen Komitaten wurde im 18. Jahrhundert auch die Verwendung von Gemeindemarken bindend, die meistens aus den Anfangsbuch-

staben des Komitats und aus der Gemeindenummer bestanden. Brannte der Besitzer das eigene Mal in irgendeinen Körperteil des Viehes nicht ein, so gilt die Verwaltungsmarke zugleich auch als Eigentumsmarke. Nach Verfasser soll auch das Militär und der Grossbesitz ein eigenes System der Marken haben.

Der Form nach sind die Marken figural, monogrammartig, manchmal von Figur und Monogramm kombiniert, selten aber zahlenartig. Die Entwicklung führt zum Absterben der figuralen und zum Vordringen der monogrammartigen Marken. Manchmal hat sich aber auch die figurale Marke als geheime Marke neben dem Monogramm aufrecht erhalten.

Von den 102 Marken kommen 66 auf Pferden, 26 auf Rindern, eine auf Schaf vor, 9 aber sind auf Pferd und Rind gleich zu finden. Das Mal wurde meistens in die linke Seite des Pferdes gebrannt; das zweite Brandmal als Marke des neuen Besitzers konnte auch in die rechte Seite eingebrannt werden. Rinder werden oft an den Hörnern, Pferde aber unter der Mähne gezeichnet. Auch Einschnitte, und Löcher der Kuh- und Pferdeohren galten manchmal für Marken. Zum Brandmarken gebrauchte man im allgemeinen glühendes Eisen.

Der Rat bestrafte im 18. Jahrhundert die Verfälschung von Marken, das Entwenden des gemarkten Viehes sowie das Verschweigen derartigen Umtriebe streng. Man gab über das Vieh den Marken nach die Rechenschaft. Übrigens bekam der älteste Sohn die Marke als Erbe.

Der Verfasser meint, einige Marken sollen totemistischen Ursprungs sein; so z.B. Nr. 3. und 4., mit dem Namen "Kranichfuss", Ähnliche Figur und Name ist auch bei den Mañsi und Xanti üblich. Die Eigentumsmarken sollen nach Verfasser eventuell von einer uralten alt-europäischen Viehzüchterkultur herrühren. Zur eingehenderen Forschung der Marken wäre aber eine ausgedehnte Sammeltätigkeit notwendig.

József C s a b a : Magische Abwehrzeichen auf einem Brunnen in Nárai (Komitat Vas).

Wie auf den Bauten, Krügen, auf den Hufeisen des Fohlens, kommt das schiefe Kreuz bei den Wenden als Abwehrmittel gegen böse Mächte auch auf Brunnen vor. Auf der äusseren Fläche des linken Holzpfeilers eines Drehbrunnens im Gemeinde Nárai ist dieser charakteristische aporetische Zeichen auch heute noch zu finden. Das Ziel der Herstellers war aller Wahrscheinlichkeit nach die bösen Geister, Hexen und Menschen

vom Wasser fern zu halten. Die Gewohnheit hängt vielleicht auch mit der Tatsache zusammen, dass dieses Gebiet verhältnismässig wasserarm ist. Man erzählt da häufig die Anekdote, wie es einmal ein Hund im Dorf in den Brunnen fiel, wie er vom Hauswirt mit den Worten herausgezogen wurde: Wringen wir das Wasser aus seinen Haaren aus! Man zeichnet oder ritzt die Zeichen immer auf eine auffallende Stelle, damit dieser schon von weitem zu erkennen sei und den ersten "bösen", schädlichen Blick des feindlich Gesinnten auf sich ziehe; so auf die Seite des Holzpfeilers des Brunnens dem Tor gegenüber.

T A R T A L O M

Ujabb könyvek a Néprajzi Múzeum Könyvtárában - Neuere Bücher
in der Bibliothek des ungarischen Ethnographischen Museums 133-184

T á r g y k ö r ö k

Bibliográfia - Bibliographie	86-89
Szótár, lexikon - Wörterbücher, Lexika	90-91
Muzeumok - Museen	92-94
Összefoglaló mű - Zusammenfassendes	95
Elvek, módszerek - Prinzipien und Methodik	96-97
Atlasz - Atlanten	98-100
Elékkönyvek, gyűjtemények, évkönyvek - Festschriften, Sammelwerke, Jahrbücher	101-107
Népek, népcsoportok, tájak - Landschaften, Völker, Volksgruppen	108-116
Halászat - Fischerei	117
Pásztorokodás - Hirtentum	118-119
Földművelés, szőlőművelés - Ackerbau, Weinbau	120-122
Táplálkozás - Ernährung	123
Építkezés - Bauten	124-126
Viselet - Tracht	127-130
Szövés - Weberei	131-133
Képfestés - Blandruck	134-135
Fazekasság - Töpferei	136
Népművészet - Volkskunst	137-142
Társadalom, jog - Gesellschaft, Recht	143-149
Szokás - Brauch	150-151
Hiedelem, vallás - Volksglaube, Religion	152-157
Népköltészet - Volksdichtung	158-159
Mese - Märchen	160-167
Monda, népkönyv - Sage, Volksbuch	168-169
Népzene - Volksmusik	170-173
Gyermekjáték - Kinderspiel	174
A társtudományok köréből - Aus dem Gebiete der Hilfswissenschaften	175

S z e r z ő k

Bodrogi Tibor	91, 115, 144, 153
Dankó Imre	114, 163
Dobos Ilona	92, 148, 158
Fél Edit	128, 129, 139, 140, 141, 142 145
Filep Antal	103, 124
Földes László	89, 95, 100, 118, 119
Földesné Györgyi Erzsébet	152
Gáborján Alice	127, 130, 132, 133
Hegyi Imre	98, 111, 159
Hofer Tamás	99, 117
Kiss Mária	105, 109
L. Kovács Ágnes	161, 166
Rajeczky Benjamin	171, 172, 173
Sándor István	86-88, 90, 93-94, 96-97, 101-102 104, 106, 107-108, 110, 112, 116, 121, 123, 125-126, 134, 136, 143, 150, 154-157, 164-165, 167-169, 174-175
Sluch Zsófia	135, 137, 138
Szendrey Ákos	151, 160
Szolnoky Lajos	131
Takács Lajos	113, 122, 146, 147, 149, 162
Vargyas Lajos	170
Vincze István	120

Sándor István: Néprajzi kutatásaink külföldi visszhangjai. - Ausländische Urteile über neuere ungarische volkskundliche Arbeiten	185-196
Varga Mária: Palotay Gertrud tanulmányai. - Verzeichnis der Schriften von Gertrud Palotay	197-209
Tárkány Szűcs Ernő: Régi vásárhelyi tulajdonjegyek. - Alte Eigentumsmarken aus Hódmezővásárhely	210-228
Csaba József: Mágikus jelek egy nárai kuton - Magische Abwehrzeichen auf einem Brunnen in Nárai (Komitat Vas. .)	229-231
Anzeiger der Bibliothek des Ethnographischen Museums	232-240

